Pintilie Iacob - VREMURI DE BĂJENIE ŞI SURGHIUN

Tuturor celor menţionaţi în această carte le dedic un gând de prietenie şi recunoştinţă şi le păstrez o frumoasă amintire, fiindcă atunci când ne-am întâlnit nu mi-au întors spatele şi nici nu s-au prefăcut a nu mă cunoaşte, chiar dacă timpurile erau potrivnice şi riscante. Am cunoscut oameni care au trăit decepţia unor întâlniri pe care le-au regretat. Probabil că unii au greşit în alegerea materialului uman atunci când au legat aceste prietenii. Prietenii mei din închisoare m-au scutit de asemenea decepţii.

Pintilie Iacob

Pintilie Iacob

BĂJENIE ŞI SURGHIUN

Către eventualii cititori

Greu m-am hotărît să aştern pe hârtie aceste rânduri, care cu excepţia puţinelor omisiuni pe care le-am socotit necesare, ar putea constitui biografia multor români, oameni obişnuiţi, care au trăit experienţe asemănătoare, aceleaşi sau poate şi mai amare ca ale mele. Nu vreau să spun prin asta că ar exista vieţi trăite identic dar, cu siguranţă, fiecare viaţă este, într-un fel sau altul, parte din vieţile trăite de cei din generaţia lui. Fiindcă evenimentele din timpul şi de după cel de-al doilea război mondial ne-au marcat în mod deosebit, dacă nu pe fiecare în parte, atunci sigur pe marea majoritate a celor ce le-au trăit şi suportat consecinţele. Receptarea lor diferă de la om la om, în funcţie de structura sufletească a fiecăruia. Rezerva mea de a scrie a fost determinată şi de faptul că lumea de azi trăieşte acut fenomenul exploziei informaţionale şi editoriale, încât greu mai este loc şi pentru mărunţii anonimi care vor să-şi consemneze memoriile. Cu toate că ele sunt şi mai ales vor fi deosebit de folositoare tocmai după o „epocă” în care informaţiile au fost în mare măsură măsluite ori de-a dreptul ascunse. Cititorii de azi sunt mai dispuşi a viziona o telenovelă decât a citi despre mizeria umană. Desigur, viaţa ar fi mai frumoasă dacă s-ar petrece numai în cumetrii şi nunţi şi n-ar întâlni boli, neputinţe şi, în final, moartea. Dar ţin şi acestea de rânduieli peste care nu se poate trece, fiindcă fără ele vieţii i-ar lipsi ceva din plenitudinea ei.

Un alt motiv al ezitărilor mele şi nu cel din urmă, a fost acela că nu am veleităţi scriitoriceşti; departe de mine gândul acesta. Determinantă în această hotărâre a fost insistenţa fiului meu de a cunoaşte, pe cât se poate mai în amănunt, viaţa părinţilor şi înaintaşilor săi. Eu i-am oferit ce-am putut cu modestele mele mijloace de memorie şi exprimare şi, fiindcă acum când scriu am ajuns şi bunic, ele pot fi de folos, dacă nu interesante, şi nepoţilor. Spun aceasta, fiindcă amintirile mele cuprinse în aceste rânduri au şi aspecte mai deosebite ce caracterizează o

perioadă istorică de aproape jumătate de veac: războiul, refugiul, seceta cu consecinţa ei foametea şi traiul sub regimul comunist cu toate ticăloşiile şi închisorile lui. Toate acestea nu le vor găsi menţionate în manualele de istorie decât tangenţial.

De asemenea, ţin ca urmaşii mei, care vor fi curioşi, să afle şi să cunoască evoluţia societăţii din anii pe care i-am trăit, pentru că am fost contemporan cu cel mai mare salt al civilizaţiei, de la râşniţa bunicii mele unde mă trimitea mama cu o traistă de grăunţe să fac crupe pentru puii de găină, şi până la maşinile puse în mişcare de energa atomică, de la plugul tras de boi, la comunicaţiile prin telefonul fără fir sau la transmiterea prin satelit a imaginilor color de pe toată planeta printr-o simplă apăsare de buton. Chiar aceste memorii sunt scrise cu ajutorul calculatorului, în vreme ce, fiind elev în clasa I primară, îmi făceam lecţiile pe plăcuţa de ardezie.

Nu acelaşi lucru îl pot spune despre evoluţia morală a societăţii, unde procesul, cel puţin sub anumite aspecte, a fost aproape invers. Mă refer la faptul că sub dominaţia comunismului pervertirea sufletului omenesc a luat forme greu imaginabile, cum este cazul celor petrecute la închisoarea Piteşti.

Un alt argument care m-a făcut să mă decid a scrie, a fost constatarea că istoria postbelică a Europei se rezumă în ultimă instanţă la o balanţă cu două talere: nazismul şi comunismul împreună cu corolarul lor holocaustul şi gulagul. Dacă nazismul a fost înlăturat din conducerea statelor, din presa de largă adresabilitate şi există o condamnare aproape unanimă a lui, când este vorba de comunism, se încearcă să se treacă totul sub tăcere şi se găsesc tot felul de scuze. Rezultatul este că în ţara noastră, adepţii fostului regim de dictatură comunistă, participă în alegeri, publică mult în presă şi în literatură şi deţin posturi importante în economie, finanţe şi administraţia de stat, toate acestea după jumătate de secol de la înlăturarea nazismului de pe scena istoriei şi după zece ani de la prăbuşirea comunismului prin înlăturarea firmei şi a gazetei de perete, dar nu prin renunţarea la conţinut.

Constat din partea istoricilor o reţinere de a prezenta comunismul în adevărata lumină a ororilor sale, mai bine zis a întunecimilor sale. Ei n-au făcut încă nişte studii aprofundate asupra trecutului comunist pentru a scoate la suprafaţă numărul victimelor şi arsenalul metodologic al comuniştilor folosit împotriva adversarilor politici.

Dar în talerul holocaustului se aruncă cu tona, iar în cel al gulagului cu gramul, chiar dacă în primul taler se vorbeşte de şase milioane de victime, iar în cel de-al doilea taler de cca. 20 de ori mai mult.

În această situaţie, văzând că nu există un birou de urmărire a comuniştilor, paralel cu cel al lui Simon Wiesenthal, îmi permit să arăt cu degetul cel mic, fiindcă peste cel mare aş putea fi lovit, spre cea mai mare aberaţie şi utopie a istoriei: comunismul. Chiar dacă nu poate fi judecat de un tribunal cum sunt judecaţi ceilalţi, atunci să fie judecaţi moral în faţa istoriei şi spre acest proces al istoriei vreau să depun şi eu mărturia mea.

Aşa cum participarea mea la gulagul românesc n-a fost decât să îngroaşe rândurile celor ce-au opus rezistenţă tăvălugului roşu, tot aşa şi rândurile de faţă nu au decât pretenţia de a pune un gram în balanţa

gulagului, care repet şi subliniez, nu l-am cunoscut în formele cele mai atroce şi dezumanizante, dar nici în formele pe care le-au cunoscut cei ce ne-au strivit pe noi când erau clienţi ai închisorilor “burgheziei mioape”.

Istoria în genere este presărată cu foarte multe crime. S-au făcut crime în timpul războaielor, s-au făcut crime prin pedepsirea unor vinovaţi, prin hotărâri ale unei justiţii mai mult sau mai puţin imparţiale, s-au făcut crime din răzbunare, când oamenii şi-au făcut singuri dreptate, dar crime în timp de pace într-un număr atât de mare, dirijate din vârful piramidei politice care conduce un stat, cu singura motivare că ura faţă de duşmanul de clasă nu trebuie să aibă limite, chiar dacă aceste victime nu erau răufăcători şi n-au călcat legea făcută de cei de la putere, n-au prea fost în istorie.

Ce vină avea Petrache Lupu de la Maglavit, care-i îndemna pe oameni să se roage la Dumnezeu, când el n-a ridicat un deget împotriva comunismului. Pentru ce trebuia să fie trimis la închisoare?

Pentru ce trebuia să fie aruncaţi în închisoare ţăranii care şi-au vândut brânza şi au mâncat zerul sau au vândut porcul din coteţ lipsindu-se pe ei şi pe ai lor de o mâncare mai bună pentru a cumpăra o bucată de pământ? Toţi aceştia au fost consideraţi o categorie socială periculoasă, clasa chiaburilor, care trebuia lichidată chiar dacă ea nu reprezenta altceva decât fruntea satelor.

Înţeleg că doctrina comunistă cerea desfiinţarea proprietăţii private generatoare de capital, dar ce ai cu viaţa omului? Chiar dacă a fost “exploatator” (chiabur sau moşier) a făcut acest lucru într-o societate în care legea permitea concurenţa. După ce i s-a luat omului pământul şi casa, mai trebuia aruncat în drum şi trimis la Canalul Dunăre-Marea Neagră, în Balta Brăilei, Delta Dunării sau la minele de plumb, la o vârstă când era inapt de orice efort, numai cu intenţia de a-l lichida fizic?

O altă întrebare care rămâne fără răspuns pentru mine, este aceea că de ce oamenii politici din perioada interbelică, care n-au opus nici o rezistenţă anticomunistă, au fost şi ei întemniţaţi? Ei au făcut politică într-o societate care la vremea respectivă recunoştea oficial orice opinie politică.

Ce răspuns se poate da, de asemenea, la întrebarea că legionarii care au stat în închisori împreună cu comuniştii, ţinuţi acolo de acelaşi regim politic antonescian, au continuat detenţia şi sub regimul comunist? Faptul că erau adversari politici nu-i o motivare, fiindcă fiecare partid politic este adversarul politic al celorlalte partide cu care concurează.

Dacă Partidul Comunist Român (PCR) a fost ţinut în ilegalitate de partidele burgheze, asta s-a datorat faptului că a fost singurul partid din România care a fost antinaţional. Ca să fie pe placul ruşilor a fost de acord cu dezmembrarea României ca stat naţional. Este de prisos să spun că PCR a ajuns la putere pe o cale absolut ilegală, impus de URSS, puterea străină care pe parcursul istoriei a militat pentru dezmembrarea României.

Am scris acest cuvânt adresat “eventualilor mei cititori”, pentru că amintirile care urmează sunt adresate nu atât marelui public, ci mai ales cercului familial şi eventual unui cerc restrâns de prieteni. Aceasta pentru a mă verifica pe mine însumi dacă nu cumva intru în contradicţie cu realităţile trăite. Ca orice lucru

şi lucrarea mea poate fi, dacă nu perfectibilă, cel puţin ameliorată sau îndreptată în părţile în care am martori oculari, contemporani cu evenimentele. De aceea, ea este dedicată, în mod special, celor care vor fi mult mai îngăduitori şi înţelegători cu mine, urmaşilor mei "Iacobini", care sper că după ce vor citi-o, vor trage o învăţătură oricât de modestă ar fi ea. Dar eu le doresc să nu repete experienţa mea, nici ei şi nici nimeni altcineva.

*****

Manuscrisul cărţii de faţă l-am dat mai multor colegi de detenţie să-l citească şi eventual să exprime un punct de vedere cu privire la conţinut şi la exactitatea datelor, la care ei au fost martori. Acolo unde nu am martori, rămâne ca răspunderea să cadă asupra mea, sau să fie contestată sau susţinută de cei care au participat la evenimente, dar pe care eu le-am uitat în momentul transpunerii lor pe hârtie.

Destul de mulţi dintre cei care au citit-o în forma aceasta m-au sfătuit s-o public, întrucât are şi o valoare documentară şi că merită să vadă lumina tiparului. Dintre toţi cei care m-au sfătuit, îndemnat şi încurajat cel mai mult, au fost tot cei doi cu care am format tripleta unei prietenii care şi astăzi se păstrează nealterată şi rodnică: Ion Ioanid şi Emil Căpraru. În felul acesta am găsit de cuviinţă să consimt la publicarea cărţii, nu pentru valoarea ei literară, ci pentru valoarea ei de modest document al timpurilor când ruşii ne-au procopsit cu "fericirea" comunistă.

Sper că în acest mod cartea de faţă să poată completa într-o foarte mică măsură golul care trebuie umplut de condeiele şi talentele consacrate care s-au pierdut pe parcursul anilor petrecuţi în Gulag, dar şi al anilor care se scurg şi care nu iartă nimic.

Aşa cum în vremurile biblice a fost nevoie de 40 de ani de rătăcire prin pustiu ca să dispară o generaţie care purta cu ea mentalitatea de rob, fiindcă parcurgerea distanţei geografice dintre Egipt şi Canaan s-ar fi făcut în câţiva ani chiar şi cu o cămilă şchioapă, poate că şi în timpurile noastre este nevoie să dispară o generaţie sau să i se spele creierul pentru a nu depune mărturie asupra unei epoci la care au fost martori şi victime în acelaşi timp. Nenorocirea este că în istorie, dar mai ales în politică, ţi se recunoaşte atâta dreptate câtă putere ai.

Pintilie Iacob

Piatra Neamţ, 30 aprilie 2000

Copilăria

Pintilie Iacob, conform actului de naştere şi conform împărţirii teritorial-administrative a ţării la vremea aceea, născut la data de 18 iunie 1928 în satul Pilipăuţi, comuna Lunca, plasa Herţa, judeţul Dorohoi, fiul lui Haralambie şi Haritina Iacob (născută Matei), ţărani din aceeaşi localitate. Am fost patru fraţi: Gheorghe, Mihai, Dumitru şi eu, Pintilie. Pe primul şi al treilea nu i-am cunoscut; ei au murit înainte de a mă naşte. Mihai a murit în decembrie 1990 în satul natal sub ocupaţie sovietică.

Şcoala primară am făcut-o în satul natal, având ca învăţători pe Ion Ştefano (fiu de ţărani din Târnauca), soţia lui şi Maria Constantinescu sora lui, el fiind director al şcolii, iar ele învăţătoare.

Dragostea de carte, sau poate iniţial teama de a nu fi pedepsit dacă nu aş învăţa şi de a nu fi reţinut câtva timp "la arest" cum îi spuneam noi copiii, mi-au fost imprimate de "domnul", învăţătorul Ion Ştefano, care ne punea pe noi copiii cei mai aproape de pădure să aducem la şcoală câte o legătură de vărguţe, cu ajutorul cărora ne stimula la învăţătură sau bună purtare. Grija noastră, a copiilor care eram furnizorii acestei materii prime, era aceea de a le alege pe cele mai netede, fără noduri, ca să nu ne usture palmele, când ni se aplica pedeapsa în funcţie de gravitatea faptei.

În timpul iernii când muncile agricole erau mai reduse, tatăl meu se ocupa cu cărăuşia. Lemnele care se tăiau în pădure le căra la Cernăuţi care, după unirea din 1918 a Bucovinei cu România, a devenit o bună piaţă de desfacere pentru lemnul de foc. Din povestirile lui de cărăuşie reţin o întâmplare pe care el ne-o spunea atunci când venea vorba de cinstea oamenilor. El pleca de acasă după ce se însera cu sania încărcată cu lemne, pentru a ajunge la Cernăuţi când se făcea ziuă. Într-una din aceste nopţi n-a observat că i-a căzut din sanie sumanul pe care-l îmbrăca atunci când era vremea mai geroasă sau cu viscol. A observat lipsa sumanului când a ajuns în piaţa din Cernăuţi spre dimineaţă. După ce a vândut lemnele, spre seară a pornit către casă. Odată cu lăsarea serii începuse să ningă şi să viscolească, gândindu-se ce bine i-ar prinde sumanul dacă l-ar avea. La ieşirea din Cernăuţi, după ce a depăşit un sat sau două, printre fulgii de zăpadă viscoliţi şi întunericul care se lăsase, a observat într-un stâlp de telegraf cum vântul flutura ceva negru, care era de fapt sumanul lui. S-a dat jos din sanie, şi-a recunoscut sumanul, fiind foarte mirat cum de a stat acolo toată ziua fără să fie luat de cineva. Aşa ceva în vechiul regat nu se pomenea, decât poate pe vremea lui Vlad Ţepeş.

Mama mea nu ştia carte şi de multe ori era necăjită că noi cei din casă mai citeam câte un ziar sau câte o carte şi ea nu putea să afle ce anume scria acolo. În zilele de sărbători sau duminica, atunci când stăteam acasă, mă punea de multe ori să-i citesc Epistolia sau Visul Maicii Domnului sau alte cărţulii, ca de pildă: cărţi de vise, Trepetnicul sau diferite rugăciuni, cărţi care se găseau în casa noastră. Ea era o femeie foarte credincioasă şi ne-a crescut şi pe noi copiii în credinţa în Dumnezeu. Ţinea toate posturile când eram acasă. După ce am plecat de acasă în refugiu, le mai ţinea după posibilităţi. Nouă copiilor ne mai acorda câte o dezlegare, iar pe tata îl mai ocăra când observa că se abate de la regula postului. Respecta de asemenea tradiţiile creştine, cum dealtfel se păstrau în tot satul. Mă trimitea pe mine, mezinul familiei, cu daruri la câteva familii sărace din sat, familii care aveau şi copii mulţi, punându-mi în traistă plăcinte cu brânză şi o oală cu lapte, în timpul când se mânca de dulce, sau plăcinte cu cartofi, varză sau mac, în timpul postului.

În fiecare primăvară când tata pregătea carul cu boi în care punea plugul şi grapa pentru arat şi trebuia să tragă prima brazdă din acel an, mama pregătea o căţuie[1[1]] de lut ars în care punea cărbuni aprinşi şi tămâie şi o aşeza în faţa carului cu boi, iar tata trebuia să aibă grijă să treacă peste ea cu carul fără să o lovească.

Una din amintirile pe care le păstrez în minte cu destulă fidelitate este imaginea bunicilor mei după tată, Dumitru şi Alexandra Iacob cu care locuiam în aceiaşi curte. Bunicul avea plete albe pe care i le bătea vântul de sub pălăria pe care o purta. Cu asemenea plete în satul meu mai erau trei sau patru bătrâni şi preotul satului. Cei de vârsta tatălui meu nu mai purtau plete; ei erau mai "moderni" şi se tundeau "franţuzeşte". Când părinţii mei plecau la munca câmpului şi rămâneam noi copiii acasă împreună cu

---

1[1] Vas de metal sau de pamânt în care se ard mirodenii

bunicii, eu cu fratele meu Mihai îl rugam pe bunicul să ne arate decoraţiile ce le avea de la 1877, de pe frontul cu turcii în Bulgaria, iar dacă noi eram cuminţi şi făceam toate treburile la care ne mai puneau, bunicul le scotea din cufărul lui şi ni le arăta. Noi copiii ne-am fi uitat la ele toată ziua. Doamne, tare ne-am fi mândrit cu ele în faţa altor copii, dar bunicul nu ni le dădea.

Mi-aduc aminte cu mare părere de rău, chiar şi astăzi când scriu aceste rânduri, cum înainte de înmormântarea bunicului, tata i-a pus decoraţiile pe piept, astfel că a intrat cu ele în mormânt. Când a fost dus la cimitir, era ograda plină de lume şi, fiind penultimul veteran din sat de la 1877, l-au însoţit câţiva din cei mai bătrâni cu drapelul adus de la primărie. Eu n-am mers cu cortegiul, fiindcă trebuia să rămână cineva acasă, dar i-am auzit a doua zi pe părinţi povestind că la biserică preotul şi primarul au vorbit foarte frumos.

Bunica mea – mătuşa Sănduţa – cum îi spuneau vecinii, a murit doi ani mai târziu, prin 1934-35 tot primăvara ca şi bunicul.

Pe vremea aceea la casa celui mort se făcea priveghi, adică se aduna lumea şi era un prilej de a sta de vorbă, de a petrece în glume şi snoave. Ţin minte că veneau tinerii, unii cu armata făcută alţii nu, şi se hârjoneau pe acolo. Odată era să se răstoarne sfeşnicul cu lumânări de la capul mortului şi tata tocmai atunci intrase în cameră. Mă aşteptam să le facă observaţie, fiindcă tata nu prea era omul care să tolereze ieşiri din acestea deocheate, dar nu le-a zis nimic şi m-am mirat. Mai târziu am înţeles că aşa se obişnuieşte la mort şi, mult mai târziu, am înţeles că acesta era un obicei autentic dac, când ei se bucurau la înmormântări şi se întristau la naştere.

Bunicul – din cele povestite de părinţi – a murit la vârsta de 81 de ani, iar bunica la 62 sau 64 de ani, ea fiind a doua soţie a bunicului, întrucât prima murise.

Din povestirile tatei când eram mai mare, reţin că bunicului meu îi dăduse statul român după războiul din 1877, şapte hectare de pământ în Dobrogea – teritoriu nou alipit la România – ca proprietate personală. El a refuzat să se mute acolo, motivând că sunt mulţi ţânţari, fiind aproape de Dunăre şi de Marea Neagră, deşi în satul lui avea pământ foarte puţin.

Despre bunica ţin minte că după moartea bunicului a devenit o femeie slabă şi cam bolnăvicioasă. Se plângea de "vătămătură", o boală pe care n-o pot preciza şi cred că nici medicii de astăzi nu prea ştiu despre ce este vorba. Acuza dureri în regiunea abdominală şi avea în camera ei o sticlă cu rachiu în care punea camfor şi zahăr şi din care mai lua din când în când câte o gură, când simţea dureri. De fapt, în camera unde locuia, era persistent mirosul de camfor şi leacuri bătrâneşti de pe vremea aceea.

Fiind nepotul cel mai mic al ei, stăteam cel mai mult cu ea acasă şi o mai necăjeam şi eu cu neascultarea mea; când trebuia să facă mâncare şi mă trimitea să aduc un braţ de lemne pentru foc, nu mă prea dădeam dus la treabă, fiind ocupat cu joaca pe uliţă cu alţi copii. Numai când îmi spunea că n-o să-mi dea mâncare mă lăsam convins. Alteori îmi spunea să fac câte ceva, lucruri mărunte de obicei, de exemplu să aduc o strachină de grăunţe, să dau mâncare la găini, şi o tot amânam. Atunci se ducea ea să le facă spunându-mi: "Te spun eu diseară lui taică-tu când vine acasă "dimune" ce eşti!" Şi cum tata nu ne sufla în borş nouă copiilor, eram cuminţi o jumătate de oră, dar ea nu ne spunea niciodată, că aşa sunt bunicii îngăduitori.

În ultimii ani ai vieţii, cum era bolnăvicioasă, nu prea putea merge la biserică, biserica fiind tocmai în celălalt capăt al satului, în schimb se ruga foarte mult. Când era vremea mai rea se încuia în "casa cea mare" (camera curată) unde peretele de la răsărit era plin de icoane şi se ruga mult, iar vara când era timp frumos, aşternea un covor în grădină unde erau stupii cu albine şi unde nu era văzută de nimeni. Acolo îşi făcea rugăciunea în genunchi timp îndelungat, mai ales în zilele de Duminică şi de sărbătoare. Rugăciunea ei nu era întreruptă decât atunci când auzea vitele mugind şi ne mustra: "Daţi

mâncare (sau apă) la vitele celea, nu le-auziţi cum rag?” Şi bineînţeles că cei mari din casă se executau, eu fiind scutit la vârsta aceea, deoarece nu aveam voie să umblu la fântână.

Despre bunicii din partea mamei, cu care nu locuiam în aceeaşi ogradă, ştiu foarte puţin. Pe bunicul Ion Matei nu l-am cunoscut. Nici mama mea nu-l ţinea minte fiindcă el murise când ea era copil mic. Pe bunica o ţin minte foarte bine, fiindcă ea a murit în urma bunicii dinspre tata, când eu eram în şcoala primară. Mama mă trimitea la ea să culeg cireşe sau să fac crupe pentru puii de găină împreună cu fratele meu, fiindcă ea avea râşniţă. Ţin minte un lucru sigur despre ea şi anume acela că ea era moaşa satului care asista femeile la naştere din jumătatea de sat în care locuiam. În cealaltă parte a satului erau alte două femei care se ocupau cu această îndeletnicire.

Şcoala primară, cu cele cinci clase pe care le-am absolvit, am făcut-o cu învăţătorii menţionaţi şi am fost coleg de clasă cu fiica cea mare a învăţătorului meu. Ea era premianta clasei în fiecare an, nu numai fiindcă era fiica directorului şcolii ci, şi pentru că era o fată care învăţa bine şi bineînţeles că avea cine s-o ajute la carte. Nici nu avea de făcut alte treburi la gospodărie cum aveam noi ceilalţi, care trebuia să păşunăm vitele, să ne ajutăm părinţii la munca câmpului sau la îngrijirea vitelor.

Un eveniment deosebit care a schimbat monotonia vieţii mele de elev de şcoală primară, care nu ştiam decât drumul de acasă până la şcoală şi înapoi, a fost trimiterea mea şi a încă doi elevi dintr-o clasă mai mică la o tabără judeţeană de străjeri, la Şcoala Normală din Şendriceni-Dorohoi. Bucuria a fost de scurtă durată fiindcă a doua zi am fost trimişi îndărăt acasă, părinţii noştri neavând sau nevoind să contribuie cu o sumă de câteva sute de lei la întreţinerea noastră acolo. Cele câteva ore cât am stat acolo au fost pentru mine ceasuri de grozave descoperiri; vedeam pentru prima dată apa curgând din perete prin robinet şi nişte săli lungi care-mi păreau fără capăt; la mine în sat apa era scoasă din fântână cu căldarea şi clasele de la şcoală erau mult mai mici.

Anul 1939 a fost anul care a început să schimbe viaţa şi faţa satului. După începerea războiului la 1 septembrie 1939 între Germania şi Polonia, noi copiii din sat am văzut pentru prima dată stoluri de avioane în număr mare, care se retrăgeau din Polonia şi se refugiau în România. Toţi copiii ne întreceam numărând avioanele, să vedem care dintre noi a văzut mai multe. Atunci am auzit în casă pe părinţi vorbind despre concentrări şi despre posibilitatea intrării României în război. Ţin minte că un vecin de-al nostru, care venise de la Herţa, l-a chemat pe tata la gard să-i spună ultimele noutăţi care se auzeau prin târg şi să aflăm c-a fost împuşcat prim-ministrul ţării, Armand Călinescu.

Nu mult după aceste evenimente, a apărut în sat la mine o unitate militară. Era bateria a cincea a regimentului 16 artilerie din Bacău. Soldaţii au fost cazaţi pe la casele oamenilor, iar acolo unde se găseau grajduri se ocupau o parte dintre ele de către armată pentru caii regimentului. În casa părinţilor mei au fost încartiruiţi vreo trei soldaţi de prin judeţele Putna (actualul Vrancea) şi Bacău, împreună cu câţiva cai. Comandantul bateriei era locotenentul Dănică Răduţ, un om foarte exigent şi sever. Am rămas impresionat când l-am văzut într-o inspecţie făcută în grajdul unde se aflau caii, cum l-a bătut cu cravaşa la palmă pe soldatul îngrijitor fiindcă nu erau caii bine ţeselaţi şi curăţenia în grajd lăsa de dorit. Nu-mi închipuiam că un om în etate putea fi bătut de unul mai tânăr decât el, deoarece soldatul nu făcea parte dintre cei activi, ci era concentrat. Într-adevăr, după aceea, la toate inspecţiile nu s-au mai constatat nereguli, iar caii au fost duşi într-un grajd făcut de ostaşi la marginea pădurii satului, unde erau adunaţi toţi caii bateriei.

Pe locotenentul Dănică l-am văzut ultima dată la serbarea zilei de 10 mai 1940, când la Tedeum-ul oficiat la biserica din Lunca, după ce a vorbit preotul şi învăţătorul, a luat cuvântul comandantul bateriei, locotenentul Dănică Răduţ şi care a vorbit aşa cum trebuia să vorbească un ostaş, ceea ce pe mine m-a impresionat foarte mult. Era timpul când în Europa zăngăneau armele, iar în aer mirosea a praf de puşcă. El ne-a asigurat că armata îşi va face datoria şi nici o brazdă nu vom da cotropitorilor. Dealtfel, trăiam sub impresia

eroismului finlandez, iar eu judecam atunci lucrurile numai după mărimea hărţii şi a numărului de locuitori. De aceea, refuzam să admit că ruşii ar îndrăzni să ne ocupe, fiindcă noi eram mai mari ca ţară şi mai mulţi decât finlandezii, pe care ruşii nu-i puteau înfrânge. Sic transit gloria mundi!

În primăvara lui 1940, în satul meu nu mai erau militari, fiind toţi cazaţi în bordeiele de la marginea pădurii, în afara satului. În iarna aceluiaşi an, tata a fost concentrat în judeţul Hotin din Basarabia la o unitate de jandarmi, pe timp de o lună de zile. În casa noastră îşi făcea loc tot mai mult o atmosferă de vremuri grele care se anunţau. În fiecare zi de lucru sau duminica la biserică nu se vorbea decât de războiul care se întindea în Europa şi de concentrările de oameni care se făceau în ţară. Tata, deşi nu avea decât patru clase primare, era un om căruia îi plăcea să mai citească o gazetă şi mă trimetea uneori până la Herţa – distanţă de cca. trei kilometri pe cărările de peste ogoare – şi-i cumpăram un ziar pe care noi “ştiutorii de carte” (tata, fratele meu şi cu mine), îl mai răsfoiam şi mai aflam ce se petrece prin lume.

În legătură cu citirea ziarelor îmi amintesc două întâmplări:

Cărţile şi caietele mele de şcoală erau învelite cu ziare, bineînţeles. Odată când eram în clasă, iar învăţătorul ne preda lecţia, eu le arătam copiilor de lângă mine o caricatură de pe învelitoarea caietului, caricatură în care se vedea o vacă slabă, în jurul ei fiind numai şefii partidelor politice de pe atunci: doi mulgeau vaca, unul o trăgea de coadă, unul o ţinea de coarne, altul îi aducea fân etc. Noi ne uitam pe furiş la caricatura din ziar care era bine potrivită pe coperta caietului şi chicoteam văzând-o. Învăţătorul observă acest lucru şi vine lângă mine întrebând al cui este caietul şi cărţile de sub el. Am recunoscut că sunt ale mele şi atunci a luat teancul de cărţi şi caiete şi mi l-a trântit de cap. Am scăpat ieftin, fiindcă nu m-a bătut. Învăţătorul meu făcea politică liberală, iar ziarul era, mi se pare, cuzist.

O altă întâmplare tot cu ziarele şi legată de nivelul de cunoştinţe şi cultură a ţăranului de atunci şi al meu, bineînţeles, a fost următoarea: într-o zi păşteam vitele pe un fânaţ în marginea satului, lângă o cărare care ducea la Oroftiana – satul vecin. Doi oameni veneau de la Herţa şi s-au aşezat lângă mine să se odihnească. Ei au scos din traista lor un ziar pe care-l cumpăraseră şi au început să citească. Eu eram în spatele lor şi trăgeam cu ochiul la titlurile din ziar. La un moment dat văd că unul spune către celălalt: “U ite că a început războiul dintre Germania şi Italia, nu vezi ce scrie aici? Germania a învins Italia cu 2 – 1.” Am privit şi eu din spatele lor şi scria aşa cum citiseră ei. Eu le-am spus atunci că nu-i război între Germania şi Italia, dar nu puteam să le explic că e vorba de fotbal, deoarece nici nu ştiam la vremea respectivă ce este fotbalul. În satul meu nu se ştia decât de oină şi de ţâcă, două sporturi sau jocuri cunoscute de copiii de vârsta mea. Cei doi oameni s-au ridicat şi au plecat spre satul lor, neconvinşi de mine, dar nici eu neştiind să le explic că era vorba de o întrecere sportivă.

Câteva rânduri despre satul meu

Satul meu natal, Pilipăuţi, din timpul când l-am cunoscut şi până la plecarea mea făcea parte din comuna Lunca, împreună cu satele Lunca, Molniţa, Frunza (Prisaca), Oroftiana de Sus şi Oroftiana de Jos, plasa Herţa judeţul Dorohoi, conform organizării administrative interbelice.

Locuitorii satului erau în totalitate de naţionalitate română, ca de altfel toate satele dimprejur, cu excepţia târgului Herţa unde erau mulţi evrei. Mai târziu când am crescut mai mare şi m-a luat tata la Noua Suliţa, în Basarabia, şi mai apoi odată sau de două ori la Cernăuţi, am văzut acolo locuitori şi de alte naţionalităţi: ruteni, nemţi, etc.

Curios este pentru mine şi astăzi faptul că denumirea satului are o rezonanţă cam slavă, deşi locuit în totalitate de români, dar ştiu că atunci când veneau rudele noastre la hramul din sat, care se sărbătorea la 8 septembrie (la Sânta Maria Mică) spuneau că au venit la Satu Mare la hram. Aşa-i auzeam şi pe cei din Movila sau Oroftiana. Astăzi satul care se află sub ocupaţie ucraineană, fostă sovietică, are denumirea tradusă (Satu Mare - Velicoselie). E un semn de întrebare pe care nu ştiu să mi-l explic, pentru că toate aceste sate cunoscute sub denumirea de regiunea Herţa n-au fost niciodată sub ocupaţie străină, aparţinând de Moldova până la unirea din 1859 şi în continuare de România până în 1940. Ca suprafaţă este destul de mare şi are formă aproximativă de potcoavă care se închide – probabil de aici denumirea de Satu Mare – iar ca număr de locuitori erau peste 300 de familii. Asta o ştiu de la fratele meu Mihai, care la anul nou 1944 împreună cu băieţii din sat au organizat tradiţionalul căluţ şi, fiind casierul care încasa banii primiţi de la gospodari, şi-a însemnat numele tuturor caselor. Satul are o biserică de lemn veche din secolul XVIII, care a fost declarată monument istoric (pamiatnic în lb. rusă) chiar sub ocupaţie sovietică şi ucraineană. Mai ţin minte din povestirile bătrânilor din sat că pe aceste locuri au fost păduri, care au fost tăiate în vederea extinderii terenului agricol. Acesta este un lucru plauzibil cumva, deoarece din marginea satului meu încep pădurile care se prelungesc de pe malul Prutului până aproape de Bucecea, care altădată se mai chemau şi Codrii Herţei. Păcat că nu s-a găsit cineva mai înainte care să-i scrie o cât de modestă monografie şi să surprindă nişte elemente mai precise despre începuturile sale. Cred că dacă n-ar fi venit vremurile de bejenie care ţin şi azi, s-ar fi găsit cineva să o facă.

Primul refugiu

În vara anului 1940 am terminat clasa a V-a primară cu o frecvenţă şcolară foarte slabă, deoarece tata fusese din nou concentrat primăvara şi mama nu mă lăsa să merg la şcoală decât odată sau de două ori pe săptămână, fiindcă nu avea cine să meargă cu vitele la păscut şi să mai aibă grijă de casă, căci ea şi cu fratele meu nu făceau faţă muncilor agricole.

În luna iunie 1940 tatăl meu se afla din nou acasă, fiind lăsat la vatră. De fapt, făcea nişte concentrări scurte de câte o lună de zile, mai stătea o lună sau două acasă şi era din nou chemat în concentrare. Fiind o perioadă de munci agricole în toi, lumea de la ţară nu sesiza mersul evenimentelor politice în toată intensitatea lor şi nici nu era informată, fiindcă în afară de câte un ziar pe care-l cumpăra câte un ţăran când mergea joia la Herţa, în zi de târg, nu avea alt mijloc de informare. Aparate de radio la vremea aceea n-aveau decât învăţătorul din sat şi preotul din satul vecin. Satul meu, în linie dreaptă, se află la cca. 2 km de Prut, dar ne desparte un deal, aşa că de la mine de acasă nu se vede în Basarabia decât dacă te urci pe dealul Frunza, dar de multe ori se auzea trenul din Basarabia când fluiera.

Vara anului 1940 se anunţa a fi frumoasă şi bogată în recolte. Lanurile de porumb şi grâu se arătau bogate. Mi-aduc aminte că în după-amiaza zilei de 28 iunie 1940 nu se anunţa nimic rău prevestitor, dar de peste Prut se auzea un huruit de maşini. Eu veneam cu vitele de la păşunat şi la poarta casei unui unchi de-al meu m-am întâlnit cu el şi mi-a spus că ruşii au intrat în Basarabia şi că zgomotul care se aude este făcut de tancurile ruseşti. Eu am refuzat să cred acest lucru, argumentând că dacă Finlanda cu un popor aşa de mic s-a luptat cu ei şi n-au fost ocupaţi, atunci noi românii nu trebuie să ne îngrijorăm. Unchiul meu n-a zis nimic, probabil nici el nu credea ce auzise şi probabil era tot atât de informat ca şi mine. Am ajuns acasă cu vitele unde părinţii trebăluiau prin gospodărie. Nici un semn nu arăta că s-ar întâmpla ceva deosebit. Eu nici n-am spus în casă ceea ce îmi spusese unchiul meu, fie pentru că uitasem luat cu treburile, fie că n-am dat nici o importanţă zvonului. Am terminat treburile gospodăreşti, am stat la masă şi apoi ne-am

culcat. A doua zi era sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel. Aşa că ne-am sculat, ne-am îmbrăcat ca de sărbătoare. Mama s-a dus la biserică, tata a plecat la stâna din Frunza să ridice partea de caş ce i se cuvenea de la oile pe care le aveam acolo, fratele s-a dus cu vitele la păscut, iar eu, mezinul, am rămas acasă să am grijă printre altele de stupii de albine în eventualitatea unei roiri naturale. Tata avea o prisacă de 20-25 de stupi, dar majoritatea erau stupi primitivi la care nu se putea face roirea artificială.

Rămas singur acasă, mi-am luat o carte, m-am aşezat pe prispa casei în partea dinspre prisacă şi, fiind soare şi cald, am adormit în scurt timp. Nu cred să fi trecut două ore de când plecaseră toţi de acasă, şi aud portiţa de la ogradă trântindu-se şi, când mă ridic, o văd pe mama venind grăbită şi speriată spre casă. Nu-mi puteam explica venirea ei de la biserică aşa de repede. Când mă vede mă întreabă unde este tata. Îi spun că a plecat la stână, iar eu la rândul meu o întreb: “De ce ai venit aşa devreme acasă?” “Au intrat ruşii în Herţa şi preotul n-a mai făcut slujba la biserică, spunându-le oamenilor că ruşii au ocupat astănoapte Basarabia şi astăzi sunt în Herţa.” Atunci în mintea mea s-au răsturnat multe convingeri întemeiate pe nişte informaţii receptate de un copil de 12 ani.

Habar n-aveam de pactul Ribbentrop-Molotov (la vremea aceea nu cred că ştiau nici cei mari din capul ţării conţinutul acestui pact), de lipsa de garanţii ale Occidentului, de izolarea noastră europeană. La vremea amiezii, vine şi fratele meu cu vitele de la păscut; numai tata întârzia. Într-un târziu apare şi tata. El ne-a povestit că, stâna fiind pe malul Prutului, a văzut cu mai mulţi oameni din Frunza şi Oroftiana cum soldaţii români, dezarmaţi, se rugau de pe malul stâng al Prutului de cei de dincoace, de pe malul drept, să-i ajute să treacă Prutul în România micşorată. Dintre locuitorii din Oroftiana câţiva aveau bărci, mai ales proprietarii de mori de apă de pe Prut, dar nici unul din ei nu se încumeta să-i ajute de frica de a nu se îneca, gândindu-se că se vor îmbulzi spre barcă mai mulţi decât putea barca să ţină. N-am mai aflat ce s-a întâmplat cu acei oameni.

După masă, fiind zi de sărbătoare, dar mai ales datorită evenimentelor care se derulau, toată lumea a ieşit în centrul satului “pe toloacă” cum se spunea, să afle ce se mai ştia şi ce se mai zvonea. Câţiva oameni din sat, care fuseseră dimineaţă în Herţa, povesteau cum a fost împuşcat căpitanul Boroş, comandantul bateriei a II-a din Regimentul 16 artilerie, împreună cu aghiotantul şi ordonanţa sa, fiindcă a refuzat să se dezarmeze în faţa ruşilor. Toată lumea era complet năucită. Nimeni nu ştia, n-avea de unde să afle sau să citească până unde ocupă ruşii teritoriul românesc. Se zvonea că tancuri ruseşti au plecat din Herţa spre Pomârla şi Dorohoi. Alţii spuneau că au auzit că vor fi ocupate trei judeţe: Dorohoi, Botoşani şi Iaşi, iar alţii spuneau că ruşii au trecut Prutul pe la Iaşi. Spre seară a apărut preotul din Lunca, care era paroh pe două sate – Lunca şi Pilipăuţi – cu două care trase de boi, încărcate cu lucrurile mai de preţ în ele, îndreptându-se spre Fundu-Herţei, pentru a ocoli Herţa unde ruşii erau deja veniţi.

După cele câteva minute cât a stat de vorbă cu oamenii, neştiind nici el să le spună până unde vor ocupa ruşii, dar spunându-ne că el nu poate să rămână pe loc, deoarece bolşevicii au omorât preoţi în Rusia, a plecat mai departe spre a nu-l apuca noaptea în sat. Atunci au început femeile să bocească ca după mort şi toţi locuitorii satului ne-am simţit mai singuri şi părăsiţi. Nu cunosc împrejurările în care a plecat învăţătorul din sat. Aşa s-au petrecut lucrurile în satul meu în ziua de 29 iunie 1940, ziua Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel.

Seara, când stăteam la masă la lumina lămpii, am auzit ciocănituri în uşa de afară a casei. Toţi am tresărit. S-a dus tata să vadă: la uşă erau doi soldaţi români din regimentul 16 artilerie care fuseseră iarna cazaţi în satul nostru. Ei au întrebat ce mai este prin sat. Tata a stat în uşa casei de vorbă cu ei şi noi toţi îi priveam cu speranţa că sunt salvatorii noştri şi că probabil ruşii nu vor ocupa satul nostru. Unele zvonuri care circulau spuneau că graniţa se va stabili pe pârâul Herţuşca, un mic afluent al Prutului, dar nimeni nu ştia nimic. Tata i-a invitat pe cei doi ostaşi să vină să ia masa cu noi, dar ei n-au stat, ci au

pornit spre pădure. Nu mai ţin minte dacă a doua sau a treia zi am văzut primul ofiţer rus grănicer care venise până la poarta casei noastre cu încă un soldat şi am înţeles din ce spuneau cei bătrâni, care mai rupeau câte o vorbă rusească învăţată în primul război mondial, că întreabă ale cui sunt casele din ograda noastră. În curtea noastră erau două case, una a bunicilor care muriseră cu câţiva ani mai înainte şi una a noastră precum şi două grajduri. Aflând că toate sunt ale unui singur om, a spus că acolo trebuia să locuiască patru familii şi nu una. Privite din drum, ofiţerului rus i se păreau şi grajdurile tot case de locuit.

Oamenii din sat începeau să plece. Ruşii nu şi-au instalat din primele zile grănicerii. Pe mine tata m-a trimis cu cele şase vite (doi boi, două vaci şi doi viţei) la pădure să le păşunez şi mi-a spus să nu vin seara acasă, ci să merg în satul Oroftiana la nişte rude. Tata, mama şi fratele meu au mai rămas acasă. Nu se ştia sigur unde se va fixa graniţa. Circulau zvonuri de tot felul: că ruşii se vor retrage la Mamorniţa, la vechea graniţă cu Austro-Ungaria, că se vor retrage peste Prut, că se vor retrage după strângerea recoltei ş.a.m.d. Eu nu mai mergeam acasă, ci locuiam la Oroftiana şi toată ziua eram cu vitele la păşunat. De pe dealul Basculei din pădurea Frunza, vedeam satul şi casa părintească ca în palmă. Au început să apară grăniceri români şi grăniceri ruşi. Ruşii au fixat câteva semne făcute din nişte nuiele sau prăjini de lemn, ca viitor hotar la marginea satului, pe nişte dâmburi mai înalte la distanţă de două-trei sute de metri. Noi, copiii din sat, care acum eram refugiaţi în România, urmăream zilnic aceste evenimente. Într-una din zile, am văzut ostaşi români şi ruşi împreună cum mergeau prin grâu sau alte semănături şi fâneţe şi au înfipt în pământ prăjini la distanţă mai mică. Atunci ne-am dat seama că graniţa se fixase definitiv. Eu rămăsesem în România, iar părinţii şi fratele în U.R.S.S. În sat la mine oamenii începuseră secerişul grâului. Cei ce s-au oferit să colaboreze cu noile autorităţi au început să care în curţile lor grâul secerat de pe ogoarele celor care se refugiaseră în România.

Începuse să se afirme noua clasă socială care se îmbogăţea cu munca altora. Pleava satului se ridica deasupra. Tatăl meu făcuse armata ca soldat în termen la jandarmi, iar grănicerii ruşi începuseră să-l întrebe dacă a fost jandarm şi dacă a exploatat muncitori sau ţărani. Aceste lucruri ei le ştiau de la lichelele satului, care-i informau pe ruşi.

După ce s-a stabilit graniţa provizorie la marginea satului, satul rămânând în întregime sub ocupaţie rusească, grănicerii ruşi, în fiecare noapte, mutau aceste aşa-zise borne (pari de lemn sau prăjini) cu câte 20-30 m înspre teritoriul românesc. Acestea se petreceau pe la începutul lunii august 1940. Grănicerii ruşi se instalaseră de-a binelea pe noua frontieră, având posturi fixe şi patrule. Grănicerii români erau încă într-o formă mai de provizorat decât ruşii; atunci se instalau, făcându-şi bordeie prin pădure. Noi, copiii care păşteam vitele prin apropiere precum şi oamenii mai în vârstă care observam cele ce se petreceau acolo şi cum evolua noua frontieră, ne întrebam cum de românii nu reacţionează la aceste abuzuri ruseşti.

Dar a venit şi ziua de 7 august 1940 când o echipă de grăniceri români, în plină zi, cam pe la orele 14, au început să smulgă toate bornele de pe imaşul satului pe la jumătatea căruia trecea acum frontiera, să le rupă şi să le arunce. Grănicerii ruşi aveau un post fix în podul unei case mai izolate din marginea satului şi mai aproape de frontieră, casă pe care proprietarii o părăsiseră plecând în România. Din acea casă observau tot ce se petrece pe graniţă, printr-o spărtură făcută în acoperişul casei. Ţin minte şi acum numele proprietarului casei: Dumitru Zamfirache Apetroaie. Când românii au parcurs 1 km smulgând bornele şi au ajuns în bătaia puştilor ruseşti din postul fix din podul casei, ruşii au tras şi au împuşcat mortal un soldat român. În acelaşi timp o altă echipă de grăniceri români care-i acopereau pe cei ce smulgeau bornele, au început şi ei să tragă în postul fix rusesc. În urma acestui schimb de focuri, destul de intens, toate patrulele ruseşti s-au adunat la locul cu pricina, graniţa rămânând practic nepăzită. Lumea din sat din apropierea graniţei şi mai ales cei de pe ogoare, care secerau grâul, au observat acţiunea.

Părinţii mei se aflau în ziua aceea la seceriş pe ogor. Au lăsat totul baltă şi-au luat tot ce au putut în spate şi au trecut în România. Între marginea satului meu unde era graniţa la cca. 100 m de ultima casă şi pădurea rămasă în România, mai erau cca. 100-150 m şi, profitând de schimbul de focuri de la graniţă, multă lume a fugit în România. Ţin minte că îmi povestea fratele meu, că cineva a trecut cu carul cu boi încărcat în România după amiaza acelei zile. Ziua de 7 august 1940 a însemnat întregirea familiei mele prin venirea părinţilor şi fratelui în Oroftiana, unde mă aflam eu refugiat de mai bine de o lună, cu cele şase vite. De la această dată ne-am desprins definitiv de casă, iar grănicerii ruşi n-au mai mutat graniţa.

Părinţilor mei le-a rămas în România după stabilirea graniţei, un ogor prin care trecea graniţa la jumătate, un ogor întreg şi 1 ha de pădure, restul pământului şi casa au rămas sub ocupaţie rusească. Ne-am instalat în satul Oroftiana de Sus la un văr de-al tatei, Petrache Iacob.

Vara anului 1940 a însemnat pentru mine sfârşitul copilăriei. De aici înainte voi începe o viaţă diferită. Seara nu mă mai întorceam la casa părinţilor, chiar dacă pentru puţină vreme voi mai fi împreună cu ei; începeau lipsurile şi viaţa printre străini.

În satul Oroftiana eram acum în locul cel mai izolat, satul fiind departe de oraşul Dorohoi, reşedinţa judeţului şi era mărginit la nord şi vest de frontiera cu URSS, adică Prutul şi graniţa de uscat. Câte o veste se mai afla de la cei ce mergeau pe jos la Dorohoi, parcurgând o distanţă de 30 km pe jos, sau, dacă era vreo ocazie, cu căruţa cu cai. De asemenea, mai aflam câte ceva de la diverşi cetăţeni care erau chemaţi la concentrare sau veneau de acolo. Guvernul României începuse să organizeze tabere pentru copiii refugiaţi din Basarabia şi Nordul Bucovinei, care plecau în interiorul ţării. Unii din copii se mai întorceau după câteva săptămâni şi eu aflam de la ei sau de la părinţii lor ceea ce povesteau, văzând locuri şi lucruri noi. Părinţii mei sau nu aflaseră, dar mai degrabă cred că n-au vrut să mă trimită acolo, ţinându-mă lângă ei ca să nu fiu singur printre străini, dar şi pentru faptul că noi ne refugiaserăm cu şase vite care trebuiau păzite şi păşunate. Ei împreună cu fratele munceau puţinul pământ ce rămăsese neocupat de ruşi, lucrând şi ca zilieri pe la diverşi oameni de la care câştigau bani sau produse agricole şi furaje pentru vite.

La data refugiului eu absolvisem cinci clase primare în satul natal. Eram un elev destul de bun la carte şi tata voia să termin cele şapte clase primare care se făceau atunci şi pe urmă să hotărască ce va mai face cu mine.

Într-una din zilele toamnei lui 1940, când am venit acasă cu vitele de la păscut, am asistat la o discuţie între părinţii mei şi familia la care stăteam, de unde am aflat că regele Carol II a abdicat şi a plecat din ţară. Era un lucru nou pentru noi toţi, dar care se consumase cu vreo săptămână mai înainte, însă în condiţiile de comunicare şi informare de atunci, vestea era proaspătă. Atunci am auzit că ţara era condusă de legionari, iar noul rege al României este Mihai, fiul lui Carol. Copil fiind, nu prea ştiam multe din culisele politice, ci numai ce învăţam la şcoală, unde ni se spunea că regele este comandantul străjerilor din România, a căror uniformă am purtat-o şi eu, uniformă pentru care am plâns foarte mult, fiindcă mama se cam zgârcea la bani ca să mi-o cumpere. Până la urmă însă, mi-a confecţionat-o din pânză albă de bumbac ţesută în casă, din care mi-a făcut bluza şi tot din pânză de bumbac cu cânepă, vopsită albastru, mi-a făcut pantaloni scurţi de străjer. Două lucruri trebuia însă cumpărate din oraş: cravata de străjer şi centura pentru pantaloni. Aceste două lucruri mi le-a cumpărat mama de la Herţa de la un negustor evreu. Cu cravata a mers cum a mers, s-au înţeles la preţ mai repede, dar când a ajuns la centură, aici a fost mai greu. Mama spunea că nu dă preţul cerut de negustor, iar mie îmi spunea să mă încing cu cureaua pe care o aveam la pantalonii ce-i purtam şi că mă pot lipsi de centură. A ieşit din prăvălie cu toate insistenţele mele de a o cumpăra. Negustorul a observat că eu insistam să mi-o cumpere şi de aceea ţinea la preţ, dar nici mama nu ceda.

Văzând evreul că mama ţinea la preţul ei, ne-a chemat din stradă şi ne-a dat centura cu preţul ce i-l oferea mama, zicându-i: "Zgârcită mai eşti!" Nu cred că negustorul a vândut-o cu pierdere, dar ştiu că am plecat acasă foarte mulţumit că în ziua de 10 mai voi defila în uniformă de străjer.

Mi-amintesc că la noi în casă hambarul era plin cu porumb şi podurile celor două case erau pline de grâu, dar lipsa banilor era mare. De multe ori nu aveam bani în casă să cumpărăm un litru de petrol lampant (gaz cum îi spuneau ţăranii de la mine din sat) şi mergeam la vecini şi împrumutam puţin gaz pe care îl măsuram cu cutia de chibrituri, culcată sau în picioare. Altădată era invers, veneau vecinii la noi să împrumute petrol în acelaşi mod şi cu aceleaşi măsuri. De multe ori din lipsă de chibrituri, tot din cauza lipsei banilor, când veneam seara de la munca câmpului şi pregăteam mâncarea, mergeam la vecinii care aveau focul făcut şi luam câţiva cărbuni aprinşi ca să aprindem focul şi la soba noastră. O superstiţie pe care o ţin bine minte, era aceea ca după ce luam din foc cărbunii pe care-i puneam într-o strachină de lut veche, trebuia să pun câţiva cărbuni înapoi în focul de unde-i luasem, pentru a nu lua somnul copiilor. Tot aşa făceau şi ei când veneau la noi acasă sau la alţi vecini. Erau lucruri cunoscute, acceptate şi considerate normale.

Altă amintire care m-a urmărit mai ales în timpul foametei din 1947 şi-n tot timpul cât ţara a fost sub regim comunist, când belşugul de alimente dispăruse şi pe care l-am înţeles mult mai târziu, este aceea că prin toamna anului 1935 sau 1936, copil mic fiind, tata a încărcat cu grâu carul tras de doi boi şi a plecat la Herţa să-l vândă. După amiază, mai spre seară, eu mă jucam prin casă, iar mama trebăluia pe la bucătărie. Deodată o aud cum scoate un ţipăt de spaimă privind spre geam către poarta casei. Pe moment m-am speriat şi am crezut că vreun copil a căzut în fântână, fiindcă de multe ori părinţii ne certau, atât pe mine cât şi pe ceilalţi copii din vecini, când vedeau că ne jucăm prin jurul fântânii. Când m-am ridicat şi eu la geam să văd ce s-a întâmplat, îl văd pe tata cu carul cu boi oprit la poartă, plin cu grâul cu care plecase dimineaţă. Ştiu că de supărare şi oboseală nu l-a mai descărcat în seara aceea, ci a doua zi. Seara la masă ne-a povestit că preţul grâului era foarte mic şi n-a putut să-l vândă fiindcă târgul era plin de ţărani cu grâu de vânzare, iar negustorul de cereale evreu spunea că nici nu mai are loc în depozit.

Intrarea la liceu

Cu toate greutăţile ce le avea de suportat statul român în toamna acelui an 1940, când ţara era ciuntită şi plină de refugiaţi, în măsura în care putea, statul se ocupa şi de copiii refugiaţi din teritoriile cedate. Mulţi copii din satul meu ai căror părinţi aflaseră acest lucru au fost duşi prin diverse tabere şi unii au intrat în şcoli de meserii pe cheltuiala statului. Eu ratasem prilejul pentru că poate părinţii mei nu s-au preocupat, fiindcă aveam vitele de îngrijit şi păşunat, iar ei şi fratele meu munceau în agricultură pe puţinul pământ care rămăsese dincoace de frontieră. Eram foarte necăjit că n-am plecat şi eu ca mulţi copii din satul meu şi din satele vecine undeva în ţară să mai văd şi eu altă lume. Posibilităţile materiale ale familiei micşorându-se, tata a vândut o vacă şi doi viţei şi mai lucra ca ziler împreună cu mama la diferite gospodării din Oroftiana.

Din vorbă-n vorbă, din om în om, am auzit că la liceul din Pomârla, care se afla la o distanţă de cca. 15 km, s-ar primi copii refugiaţi pe cheltuiala statului, dacă reuşesc la examenul de admitere cu media corespunzătoare unei burse. Tatăl meu s-a interesat la liceu; i s-a spus să mă prezint la examenul de admitere într-o zi de la sfârşitul lunii septembrie 1940, şi m-am dus

împreună cu tata şi fratele pe jos, ca să particip la concurs. Era o zi după o vreme ploioasă, iar drumul avea mult noroi. Când ne-am apropiat de liceu, unde a doua zi urma să dau examenul, ne-am întâlnit cu un elev în uniforma care se purta atunci şi care mie îmi plăcea mult. Tata l-a întrebat ce ştie de ziua examenului, iar acesta i-a spus că examenul s-a ţinut ieri, deci eu îl pierdusem. Mie mi-au dat lacrimi în ochi. Nu ştiu ce s-a întâmplat. Sau tata n-a reţinut bine data examenului, sau situaţia politică din toamna acelui an a schimbat data susţinerii examenului. Ştiu atât, că deschiderea anului şcolar s-a amânat de câteva ori, ca până la urmă să se deschidă la 15 octombrie 1940.

De la secretariatul liceului i s-a spus tatei să mai încerce pe la şcoală să vadă, că s-ar putea să fiu primit şi eu. Ce se întâmplase? Liceul din Pomârla rămas la 12 km de noua frontieră şi izolat la capăt de ţară, nu mai avea candidaţi care să solicite înscrierea. Plasa Herţa a judeţului Dorohoi era aproape în întregime ocupată de ruşi odată cu Basarabia şi Nordul Bucovinei, iar cei din sudul judeţului ezitau să se înscrie de teama că, aşa cum se zvonea, ruşii vor ocupa tot judeţul Dorohoi. Până la venirea mea au fost înscrişi numai 26 de elevi, mai rămânând încă 10 locuri neocupate. Eu am fost al 27-lea elev al clasei în ordinea înscrierii, primit fără examen de admitere.

Tata se cam săturase de multele drumuri făcute la Pomârla pe o distanţă de 15 km, fiind obosit de muncă şi văzând că nu mai începeau cursurile. Ultima amânare fiind pe 14 octombrie, i-a spus mamei să meargă ea cu mine, poate e mai norocoasă, fiindcă în prima zi de şcoală primară ea m-a dus de mână la şcoală, iar părinţii şi învăţătorii au fost mulţumiţi de felul cum am învăţat. Şi am plecat cu mama, care nu fusese niciodată până la Pomârla, dar a fost o zi cu noroc fiindcă am fost primit în internatul liceului şi ea s-a întors singură acasă.

Aş fi putut fi însoţit la acest drum de fratele meu care era mai mare şi mai în putere să-mi ajute a duce bagajele, dar el suferea din copilărie de surzenie. Aceasta o căpătase în urma unei răceli puternice, când lăsat acasă, a adormit cu capul pe piatra de la fântână şi a fost găsit de părinţi zgribulit de frig, chiar dacă era în plină vară. Cu toate îngrijirile ce i s-au dat umblând pe la diverşi medici, otita căpătată n-a mai putut fi vindecată. Din acest motiv el n-a putut face decât patru clase primare şi nici să mă însoţească la liceu ca să poată vorbi cu cei din conducerea şcolii.

Fiind educat în şcoala primară să salut cu salutul străjeresc “sănătate” îi salutam pe cei mai mari de prin curtea liceului în felul acesta, mai ales pe cei pe care îi vedeam cu cravată, cu servietă sau cu ochelari. Majoritatea din cei salutaţi îşi vedeau de drumul lor. Un singur elev din ultimul an m-a oprit şi mi-a spus: “De-acum înainte nu se mai salută cu salutul străjeresc fiindcă străjeria a fost desfiinţată, iar comandantul ei, regele Carol, a plecat din ţară. De acum te vei adresa cu salutul de «bună ziua d-le profesor sau d-le elev.»” Pe atunci, elevilor mai mari cu două clase ne adresam cu “domnule”.

Viaţa în internatul liceului era o viaţă de semicazarmă, cu program de masă, de pauză, de meditaţie şi de somn la ore fixe. Patul trebuia să aibă pătura bine întinsă, ghetele curate şi dacă nu respectam aceste dispoziţii, riscam să fim numiţi planton schimbul II, fiindcă în timpul nopţii în dormitoare se făcea planton. Una din grijile plantonului, mai ales a celor din schimbul doi, era de a-i scula odată pe schimb din somn, pe cei ce se urinau noaptea în pat, fiindcă erau şi din aceştia, din cei mai mici.

Începuse să-mi fie dor de casă şi abia aşteptam să se potrivească o zi de sărbătoare cu duminica una după alta, ca să putem merge acasă pentru o zi. În sat nu ieşeam decât cu bilet de voie pentru câteva ore şi numai duminica, dacă aveam o motivare întemeiată.

Era greu, dar nu mă prea plângeam părinţilor, fiindcă eu cerusem să plec la şcoală. După vacanţa Crăciunului 1940, mi s-a părut viaţa la internat mai suportabilă şi, până la Paştele din primăvara următoare, n-am mai plecat acasă la Oroftiana.

La finele trimestrului I al anului şcolar 1940-41 am obţinut media care se cerea pentru menţinerea bursei, bursă pe care am păstrat-o în toţi cei opt ani de liceu. Cei care n-au obţinut media de bursă, dintre elevii refugiaţi n-au mai fost primiţi în internat, dar a fost un caz sau două.

Ca să dau o notă hazlie vieţii de internat, voi povesti două întâmplări din timpul acela. Masa la internat era destul de slabă şi noi copiii eram mereu flămânzi până mai primeam câte ceva de acasă sau mai trăgeam o fugă în una din duminici acasă. Într-o zi un coleg de-al meu, imediat după masa de prânz, îmi propune mie şi încă unuia să mergem la el acasă în Corjăuţi, un sat vecin cu Pomârla să mâncăm ceva. Eu nu ştiam unde-i satul şi la ce distanţă este, astfel că am picat în cursă, spunându-mi că până se termină pauza de prânz şi începe ora de meditaţie suntem înapoi. Am plecat repede peste deal, am ajuns la el acasă unde mama lui lucra în grădină şi, până a făcut mămăliga şi a scos brânza din putină, timpul a mai trecut. Am mâncat şi am pornit-o înapoi spre liceu, unde am ajuns seara. La masa de seară, pedagogul, care aflase de lipsa noastră din sala de meditaţie şi plecarea fără bilet de voie, ne-a chemat la el şi ne-a întrebat unde am fost. Bineînţeles că noi ne-am recunoscut vina şi atunci ne-a aplicat câte o pereche de palme în acelaşi timp pe amândoi obrajii. Atunci am văzut pentru prima dată în viaţa mea scântei verzi ieşind din ochii mei.

O altă poveste, de data asta fără scântei verzi, a fost aceea când acelaşi pedagog, care supraveghea aproape de fiecare dată servirea mesei, a observat cum unul din colegii mei, când a fost numit să spună rugăciunea, care se rostea totdeauna înainte şi după masă, n-o ştia prea bine. De fiecare dată la ora mesei, când ni se ordona să ne ridicăm în picioare pentru rugăciune, pedagogul nu lăsa pe elevul care se oferea să o spună ca să ne aşezăm mai repede la masă, ci numea el pe cine credea că nu o ştie. Îşi arunca privirea peste sala de mese şi spunea: “Să spună rugăciunea…” (şi-şi rotea privirile prin sală, iar după ce-l fixa pe cel ce urma să fie numit, se întorcea cu spatele la el şi continua) “Cazacincu Romulus!” Bietul Cazacincu totdeauna se

intimida şi o spunea cam incompletă. Noi pufneam de râs şi pedagogul îi zicea: “Făcuşi rezumat Costică.”

Până la urmă Cazacincu a învăţat rugăciunea şi a scăpat de teroarea care îl urmărea la fiecare masă. Când era descoperit altul care nu ştia rugăciunea, urma acesta la rând să facă “rezumate”, până o învăţa şi el cum trebuie.

Multe au fost impresiile puternice căpătate de un copil de la ţară, ajuns la liceul din Pomârla care era tot un sat, dar care avea un alt mediu cultural, cu oameni de alt nivel cultural, datorat existenţei liceului.

În primele clase de liceu când noi cei mici de la internat eram puşi să adunăm toate scaunele de prin clase şi cancelarie şi să le ducem în sala de mese care era în acelaşi timp şi sala de festivităţi, intram mai târziu în sala unde avea loc serbarea. La una din aceste serbări am intrat după ce se intonase imnul regal, cu care începea orice festivitate. După ridicarea cortinei a apărut un vlăjgan de elev din ultimul an; îmbrăcat cu suman, a strigat o dată “Al nostru e, pământ din vechi pământ!”…la care eu m-am făcut mititel. Credeam că se ceartă cu cineva, nesesizând de la primul vers că el recita o poezie. După primele versuri mi-am dat seama că recita poezia “Ardealul” a lui Mircea Dem Rădulescu. Eu eram obişnuit cu copiii de la şcoala primară, când pe nerăsuflate, auzeam câteva versuri fără intonaţie şi fără prea multă punctuaţie.

Când am venit la 14 octombrie 1940 pentru a începe cursurile, am găsit în internatul liceului elevi din clasele mai mari repartizaţi de Ministerul Educaţiei Naţionale, refugiaţi din Basarabia, Nordul Bucovinei şi Ardealul cedat.

Această situaţie a făcut ca internatul liceului să fie neîncăpător. Eu ştiu că am fost unul dintre cei ce, împreună cu alţi doi, am dormit în două paturi alăturate aproape toată iarna 1940-41.

Manualele şcolare pentru mine erau o problemă dificilă, din cauza banilor puţini, dar faptul că locuiam în internatul liceului m-a ajutat să rezolv această problemă, împrumutându-mă cu cărţile de la colegii de clasă. Anul şcolar l-am încheiat cu bine, dar ca toţi anii ce vor veni, nu se vor încheia în ziua de Sf. Petru şi Pavel. Anul şcolar 1940-41 a fost încheiat pe 7 iunie 1941. Ţara se pregătea de război şi, într-adevăr aşa a fost. Pe data de 19 iunie 1941 când mă aflam în vacanţa mare în satul Oroftiana, împreună cu părinţii, în zorii zilei, armata ne-a anunţat pe toţi locuitorii comunei să ne pregătim de evacuarea satului. Lumea din sat nu ştia ce să creadă. Circulau zvonuri că ruşii vor să ocupe satul – zvon lansat probabil de armată – şi în această derută, nimeni nu ştia pe ce să pună mâna mai întâi ca să ia cu el; erau familii care nu aveau mijloace de transport sau animale de tracţiune. Cu toate acestea, pe la ora prânzului, coloana de care şi căruţe era pe drum şi soldaţii umblau din casă în casă să vadă cine n-a plecat. Au fost şi oameni care s-au ascuns prin grădini şi prin porumb, nevrând să-şi părăsească casa şi avutul şi au rămas pe loc. Părinţii mei cu carul încărcat cu tot ce s-a putut lua, mai cu seamă alimente, s-au

stabilit în satul Smârdan (care se numise cu ani în urmă Canada) unde aveau nişte cunoştinţe mai vechi. Ceilalţi oameni din sat au fost cazaţi prin satele vecine Suharău, Plevna, Lişna.

În dimineaţa zilei de 22 iunie 1941, duminică, eu m-am sculat mai târziu. Era o dimineaţă frumoasă de vară cu cer senin şi soare puternic. Mama era plecată la biserica din satul unde eram stabiliţi, fratele cu vitele la păscut pe islazul satului, iar tata era acasă. După ce m-am sculat, vrând să mă spăl, tata s-a oferit să-mi toarne apă cu cana şi, în acest timp mă întreabă: "Ştii că a început războiul? Nu, zic eu, dar de unde ştii? N-auzi cum bat tunurile? Ba da, dar astea sunt tragerile artileriei de la Cernăuţi, zic eu". De la mine de acasă, în timpul românilor se auzeau totdeauna bubuituri de tun, când regimentul de artilerie din Cernăuţi făcea trageri. Era un lucru aproape obişnuit. Şi în Oroftiana, care era la 2 km de satul meu, se auzeau bubuituri când făceau ruşii trageri în timpul ocupaţiei din 1940-41. Eram convins că şi acum se petrece acelaşi lucru. Şi, în timp ce discutam cu tatăl meu, apare un avion românesc deasupra satului lansând manifeste. Câteva au fost găsite de oamenii din sat. În aceste manifeste era tipărit discursul generalului Antonescu: "Români, vă ordon treceţi Prutul! Zdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miazănoapte!"

După amiază, întregul sat Smârdan, unde ne găseam evacuaţi, a participat la înmormântarea primului ostaş român căzut pe frontul de răsărit, în războiul care abia începuse. A fost o înmormântare cu o participare masivă a întregului sat şi a celor evacuaţi.

În cele aproape trei săptămâni cât am stat în satul respectiv reţin următoarele evenimente mai deosebite:

Într-o seară la două sau trei zile după începerea războiului, am trăit emoţia puternică a unui bombardament al artileriei ruseşti de aproape o jumătate de oră, ale cărui explozii se auzeau în apropiere de satele vecine şi care făcea să se cutremure geamurile caselor. Zilele următoare am văzut stoluri de avioane germane care se îndreptau spre Basarabia, iar pe şoseaua Dorohoi – Darabani au început să circule coloane de maşini militare germane, multe din ele având bărci de fier. Ţin minte că un ofiţer german care vorbea bine româneşte, ne-a spus celor de pe marginea drumului când a fost întrebat dacă bărcile sunt pentru trecerea Prutului: "Trecem Nistrul cu ele." Era probabil o unitate de pontonieri.

La următoarea duminică după 22 iunie, mulţi oameni din satul meu, printre care şi tata, s-au dus la graniţa dintre satul Pilipăuţi şi Oroftiana, unde s-au întâlnit cu consătenii de dincolo de sârma ghimpată. Grănicerii români care erau încă pe graniţă, n-au dat voie nici unora nici altora să depăşească gardul. Ei au vorbit şi s-au văzut numai prin gardul de sârmă. Grănicerii le-au spus celor care erau de faţă că pentru a trece dincolo de sârmă au nevoie de o aprobare de la autorităţile din Dorohoi.

Întoarcerea din primul refugiu

Tata s-a deplasat la legiunea de jandarmi din Dorohoi, de unde a obţinut aprobarea şi, în ziua de 11 iulie 1941, am trecut prin gardul de sârmă care acum era rupt în dreptul drumului şi am ajuns acasă, satul fiind eliberat, iar frontul fiind acum pe Nistru.

Casa noastră, fiind la o distanţă de aproximativ sub un km de gardul de sârmă în linie dreaptă, deşi era locuită de un verişor de-al meu care rămăsese sub ocupaţie, a fost evacuată împreună cu celelalte case care erau sub distanţa de 1 km de la frontieră, locuitorii fiind deportaţi în satele nemţeşti din Bucovina de unde locuitorii lor plecaseră în Germania. Partea evacuată a satului era pustie; buruienile crescuseră până la nivelul streaşinei.

Încet-încet viaţa a reintrat în normal, parcă nici nu era război. Din când în când tata mai făcea câte o lună de concentrare ca jandarm şi se mai auzea că murea câte un flăcău din sat, pe front. În toamna lui 1941 am început cursurile clasei a II-a de liceu. În timpul vacanţelor de vară, în acest timp de război, noi elevii de liceu pregăteam serbări cu teme dedicate războiului, cu poezii şi cântece patriotice. La una din serbările date în satul meu la care s-a recitat poezia lui Coşbuc "Rugămintea din urmă" în care pe scenă eram doi elevi îmbrăcaţi militar, unul rănit şi altul la capul lui (eu fiind acesta din urmă), am auzit un ţipăt în sală. Era probabil mama sau soţia unui căzut pe front. Pe la toate şcolile era amenajat "colţul eroilor" cu numele celor morţi pe front şi eventual şi fotografii. La liceu, ţin minte că primul pe lista eroilor dintre foştii elevi era un general care murise pe frontul de răsărit.

Familiile care aveau pe cineva pe front simţeau războiul mai din plin. În timpul anilor care au urmat la liceu, psihoza războiului era mai accentuată, lecţiile de istorie erau cu aluzii mai directe la situaţia frontului. În conferinţe şi serbări se vorbea mai mult despre această stare de lucruri, dar pentru noi copiii, războiul era departe. Profesorii se schimbau destul de des, unii erau chemaţi în concentrare şi le ţineau locul alţii de la alte materii, iar alţii nou veniţi, chiar şi în uniforma militară, aveau semnul de rănit pe mânecă, dovedind că erau în concediu medical. Profesorul de istorie Aron Petric ne ţinea aproape săptămânal câte o conferinţă despre situaţia frontului şi noi copiii, care mai şi crescuserăm, observam că punctele de pe hartă în care situaţia frontului era fierbinte se apropiau de Nistru. În vara anului 1943 ziarele vorbeau de trădarea generalului Badoglio şi debarcarea lui Mussolini. Începea să se simtă criza economică mai accentuată. Elevii şi profesorii umblau îmbrăcaţi cu haine confecţionate din stofă de casă şi cu încălţămintea cârpită cu petece cusute de cizmar. Părinţii mei s-au zbătut să-mi procure şi mie o pereche de ghete şi, cu mare greutate, mi-au făcut o pereche, în care pe un bocanc se cunoştea foarte bine locul cataramei din fosta servietă din care se confecţionaseră ghetele. Pielea pentru încălţăminte era o mare problemă fiindcă războiul cerea sacrificii pentru armată. În toţi aceşti ani eu am învăţat la şcoală pe cheltuiala statului, fiind bursier pe baza mediei de promovare a clasei.

Vacanţa Crăciunului 1943-44 a fost o vacanţă prelungită din cauza unor zăpezi abundente, dar mai sigur din cauza războiului care se apropia de graniţele ţării. La mine în sat în afara învăţătorului nimeni nu avea aparat de radio. Ziarele pe care le mai citeam prezentau situaţia mai cu perdea, mai cenzurat. Totuşi am început semestrul II al anului şcolar 1943-44 pe la 20 ianuarie

Al doilea refugiu

Pe la începutul lunii martie 1944 am fost chemaţi la recrutare toţi elevii de la vârsta de 15 ani în sus, deci şi eu, născut în 1928. Frontul bătea la uşă; eu am fost acasă într-una din duminicile de la începutul lui martie şi nici părinţii, nici eu, n-am avut inspiraţia să-mi iau bani mai mulţi la mine, fiindcă nici eu şi nici mama (tata fiind concentrat) nu ştiam şi

nu bănuiam, nefiind informaţi oficial să ne pregătim de refugiu. Aşa se face că în ziua de 18 martie 1944 s-au întrerupt cursurile după prima oră şi toţi elevii participam la împachetarea aparaturii de laborator pentru evacuare. În dimineaţa de 22 martie, sub comanda secretarului liceului, Ştefan Măzuraşu, care era conducătorul subcentrului premilitar al liceului, am plecat pe jos spre Dorohoi.

Am lăsat la dormitorul liceului patul făcut cu plapuma de acasă, cu tot ce aveam pus într-un cufăr, sub pat, luându-mi hainele de pe mine şi cămăşile de schimb pe care le aveam. În buzunar nu cred că aveam mai mult de 50 de lei, care la vremea aceea însemnau vreo zece pâini. Aceasta a fost ziua de răscruce în viaţa mea. pentru prima dată m-am văzut între străini, fără părinţi şi fără bani în buzunar. Atunci am văzut ce înseamnă războiul: armata în retragere, cantonări prin diferite sate, foame, mizerie, păduchi şi toate cele ce decurgeau dintr-o situaţie de asemenea natură. Mulţi copii, colegi de-ai mei, fugeau din coloana noastră atunci când eram cazaţi în vreun sat, şi se întorceau acasă. Mă bătea şi pe mine gândul să fac la fel, ca să-mi pot lua mai mulţi bani de-acasă, fiindcă se mai găseau una sau două mii de lei. Dar teama că nu-i voi mai ajunge din urmă, necunoscând traseul subcentrului militar şi groaza băgată în mine când ştiam că de la mine din sat au fost deportaţi oameni care au murit de foame şi sete, m-a determinat să nu mă despart de coloană. Şi bine am făcut că nu m-am întors acasă, fiindcă astăzi aş fi fost mort poate, prin regiunea lacului Onega, unde a fost deportat şi fratele meu şi unde au murit cca. 30 de consăteni, sau în cel mai bun caz, deveneam cetăţean sovietic sau respectiv ucrainean, slăvind comunismul. Fratele meu care a rămas acasă cu mama, a fost deportat la Onega împreună cu toţi bărbaţii din sat, fiind socotiţi de ocupanţii ruşi partizani lăsaţi de armata română în spatele frontului. Acolo au fost omorâţi cu foamea, cu frigul şi cu munca de către ruşi, în condiţii neomeneşti, cu metodele satanice ruso-bolşevice cu care au stăpânit lumea cucerită de ei.

Elevii, colegi cu mine şi mai mari, care s-au întors la casele lor şi care nu erau din satele rămase sub ocupaţie rusească, au nimerit-o mai bine. Ei n-au suportat mizeria refugiului şi nici n-au suportat consecinţele ocupaţiei ruseşti.

După semnarea armistiţiului din septembrie 1944, am intrat în normalitate, dacă normalitate se poate numi instalarea comunismului.

Revenind la ziua plecării îmi amintesc cum au fost adunaţi toţi premilitarii liceului „Anastasie Başotă” şi ai satului Pomârla, iar secretarul liceului, comandantul subcentrului, ne-a ţinut un mic discurs în care ne-a spus că “situaţia frontului este bună, dar că statul român are grijă ca tineretul să fie pus la adăpost de eventualităţi neprevăzute şi să ne pregătim ca viitori ostaşi.” Când secretarul şi-a terminat discursul, ne-a încolonat pentru plecare, şi-a făcut semnul crucii şi a zis “Doamne-ajută!”, femeile, mame şi surori ale premilitarilor şi elevilor din Pomârla au început să plângă ca după mort, iar bocetul lor ne-a însoţit până departe.

Pe parcursul timpului am început să vedem realităţile cu alţi ochi şi să le înţelegem cu altă minte. Aşa am plecat pe jos în coloană, din sat în sat, fiind cantonaţi prin sate, pe la casele oamenilor câte doi-trei elevi, unde primeam un pat şi mâncare, cu confortul în funcţie de puterile gospodarilor unde eram cantonaţi. Se mai întâmpla că în unele sate ne întâlneam cu premilitari din alte părţi, cum s-a întâmplat în comuna Joldeşti, de unde era mama lui Eminescu. Am mers pe jos până la gara Lespezi, aproape de Paşcani, când în sfârşit ne-am urcat într-un mărfar. Am călătorit cu viteza mărfarului care stătea ceasuri întregi prin gări; bineînţeles, mărfarul avea vagoane descoperite încărcate cu marfă. Eu am călătorit într-un vagon care transporta un tractor LANZ şi mi-am făcut loc pe scaunul tractoristului. Din cauza fierului rece pe care am călătorit şi dormeam în timpul nopţii, am răcit, răceală de care n-am scăpat până am ajuns la destinaţie – comuna Scrioaştea din judeţul Teleorman.

N-am înţeles de ce de la Adjud n-am continuat drumul, ci am fost îndrumaţi spre Târgu Trotuş, un sat de lângă Târgu Ocna, unde am stat vreo săptămână, fiind cazaţi pe la casele din sat şi-n sălile şcolii primare. Tot aici erau şi militari germani, aici am văzut coloane de căruţe cu coviltir, încărcate cu familii de tătari care se retrăgeau din faţa frontului rusesc, mergând spre Ardeal. Erau probabil din cei ce colaboraseră cu armata germană în timpul războiului şi acum se refugiau de teama ruşilor. În Tg. Trotuş am aflat de bombardamentul anglo-american asupra Bucureştiului din ziua de 4 aprilie 1944, pe când mă întorceam cu cămăşile de la spălat din apa Trotuşului. Tot în Tg. Trotuş m-a prins şi Paştele catolic, Tg. Trotuş fiind predominant catolic.

Pe drumul până la Adjud am întâlnit şi vreo două sau trei grupuri de ţigani deportaţi în Transnistria şi care acum se întorceau în ţară. Când erau întrebaţi de unde vin, ei răspundeau că vin de la "Buh" unde au fost duşi de Antonescu, care "le-a luat şi averile". Românii îi luau în derâdere cu nişte cuvinte puse în versuri:

"Să trăieşti cucoane rus,

Antonescu ne-a adus.

Ne-a adus ca florile

Şi-am ajuns ca ciorile."

Peste câteva zile am părăsit Tg. Trotuş, pornind din nou la drum, din nou cu trenuri de marfă sau chiar şi câte un personal dacă prindeam locuri.

De pe la Buzău în jos, începuseră a fi organizate cantine pentru refugiaţi prin gări, unde ni se servea câte o mică gustare: un ceai, un ou fiert sau o bucată de brânză ori slănină.

Atunci am văzut cum arătau gara din Ploieşti şi cea din Bucureşti Nord în urma bombardamentelor, cu şine de cale ferată îndoite şi cu bucăţi de vagoane aruncate pe acoperişul gării.

Paştele ortodox l-am făcut în satul Măgurele de lângă Turnu Măgurele, unde nu cred c-am stat mai mult de zece zile. Gazda la care am locuit, de teama păduchilor pe care îi aveam, ne-a luat cămăşile la spălat şi le-a fiert, iar în ziua de Paşti am fost invitaţi de preotul satului la biserică unde ni s-a servit câte un ou roşu şi cozonac.

Zilele de Paşti cât am stat în satul Măgurele, am fost repartizaţi pentru masă la regimentul din oraş. Mi-aduc aminte cum în prima zi de Paşti era o zi frumoasă şi ne-am aşezat la masă împreună cu ostaşii. Gornistul a sunat pentru rugăciune, rugăciunea făcându-se printr-o melodie executată de gornist, după care ne-am reluat locurile. Bucătarii au început să servească primul fel de mâncare şi când a ajuns la masa noastră cu felul doi, care se compunea din fasole cu cârnaţi şi alt bucătar în urmă ne dădea câte o cană cu vin, pe care nouă copiilor ne-o punea plină. Atunci s-a dat alarma aeriană, iar deasupra oraşului au apărut câteva avioane de vânătoare româneşti. Toată lumea s-a ridicat în picioare la ordinul unui ofiţer al regimentului şi ne-am îndreptat spre tranşeele care erau săpate în fundul curţii, lăsând pe masă bunătate de fasole cu cârnaţi şi cănile cu vin. Peste aproape o oră s-a sunat încetarea alarmei, iar noi am revenit la masă, mâncând fasolea sleită şi bând porţia de vin.

După Paştile lui '44 am plecat din Măgurele şi am fost duşi în satul Scrioaştea de lângă Roşiorii de Vede. M-am întrebat de ce n-am fost opriţi de prima dată când veneam cu trenul şi a trebuit să mergem la Turnu Măgurele. Probabil că se contraziceau şi ordinele celor ce se ocupau cu problemele refugiaţilor.

În satul Scrioaştea toţi elevii am fost repartizaţi câte unul sau câte doi pe la diverse case, unde ajutam pe gospodarii respectivi la munca câmpului sau la alte munci. O parte

din elevi au lucrat o bucată de timp la calea ferată Bucureşti-Roşiori-Craiova, care se construia cu prizonieri ruşi.

Un lucru ce m-a frapat în oraşele Turnu-Măgurele şi Roşiorii de Vede a fost acela că mi s-a părut anormal că în toate prăvăliile se vorbea numai româneşte. Eu eram obişnuit, ca în oraşele Dorohoi şi Herţa, unde negustorii vorbeau româneşte doar cu clienţii, iar între ei vorbeau numai evreieşte.

Fiind elev în clasa a IV-a de liceu pe care o absolvisem, trebuia să dau examenul de capacitate (pentru trecerea din cursul inferior în cel superior de liceu), aşa că l-am rugat pe proprietarul unde eram cantonat să mă lase să merg cu vitele la păşunat în locul servitoarei pe care o avea, ca să am timp liber mai mult ca să pot învăţa, deoarece la muncile agricole nu dispuneam deloc de timp liber şi eram mult mai obosit. Ei m-au înţeles şi au acceptat. Proprietarul se numea Dumitru Călin, un om în vârstă de peste 70 de ani, care avea o fată măritată şi al cărei soţ murise pe front, nu cu mult timp în urmă.

Moş Dumitru Călin era pocăit, făcea parte dintr-o sectă religioasă, mi se pare baptistă. Toată vara anului 1944 cât am stat la el, am avut ocazia să citesc Biblia pe care am parcurs-o în mare parte. Până atunci nu avusesem în mână o biblie.

Examenul de capacitate l-am dat la liceul “Anastasescu” din Roşiorii de Vede, unde au fost repartizaţi elevii refugiaţi, examen pe care l-am luat cu o medie destul de modestă. În acest timp, conducerea liceului “Anastasie Başotă” din Pomârla, împreună cu secretariatul şi arhiva, s-au refugiat în comuna Miroşi-Teleorman.

Tatăl meu fiind concentrat, a aflat de prin ziare adresa liceului din Pomârla. În ziare se publicau zilnic anunţuri unde se găseau instituţiile refugiate sau diverse persoane care se căutau reciproc, şi îşi dădeau adresele unde se stabiliseră. Având o permisie de câteva zile, a mers în localitatea Miroşi să se intereseze de mine, fiind îndrumat în comuna Scrioaştea, unde ne-am întâlnit şi am stat o zi şi o noapte împreună. După aceea a plecat din nou la unitatea militară care se afla, mi se pare, prin Târgovişte. Apoi a fost desconcentrat şi a găsit un serviciu în comuna Cazaci judeţul Dâmboviţa, la un centru sericicol.

În a doua jumătate a lunii iulie 1944 am fost mutaţi din nou în comuna Măgurele şi masa ni se dădea la Cercul Teritorial Turnu Măgurele (Comisariatul militar de astăzi). Mâncarea aici era mult mai slabă. Războiul îşi punea amprenta din ce în ce mai puternic pe viaţa ţării; nu eram niciodată sătul şi bani nu aveam. Într-o zi îmi spune un coleg de-al meu că fiind în gară în timpul sosirii trenului, un cetăţean l-a pus să-i ducă valiza, pentru care i-a dat nişte bani. Îndată mi-a căzut fisa, astfel că am început să mă prezint în gară la fiecare sosire a trenului. Nu totdeauna eram solicitat, dar tot se mai ivea câte un prilej să duc o valiză sau un bagaj mai mare la o distanţă de până la 1 km şi făceam rost de bani cu care cumpăram de mâncare în completarea celei de la Cercul Teritorial. În cadrul Cercului Teritorial lucrau şi nişte furieri (funcţionari militari) civili. Nu ştiu dacă erau concentraţi sau funcţionari plătiţi, dar ne-au ales pe câţiva dintre elevi, care vrem să lucrăm în locul lor şi dacă scriem citeţ. Eu nu prea scriam frumos, dar la o adică, dacă era vorba de bani, mă străduiam să scriu cât mai frumos. Munca era să transcriem toţi oamenii din evidenţa Cercului Teritorial dintr-un registru vechi în unul nou, cu toate detaliile respective, citeţ şi fără greşeală. Datele erau destul de multe şi cuprindeau cam două pagini de registru, începând cu numele, prenumele părinţilor, locul şi data naşterii şi terminând cu gradul şi funcţiile din armată cu transferuri, concentrări şi lăsări la vatră etc. Pentru fiecare cetăţean transcris luam câte 10 lei. În cele 5-6 ore cât lucram zilnic câştigam 70-80 lei, fiindcă lucram cu frica de a nu greşi. În fiecare după-masă pe la ora 16 cetăţeanul venea, verifica munca noastră şi ne plătea. Se vorbea că era un negustor de vinuri din oraş. Eu nu l-am văzut niciodată îmbrăcat militar, ci numai civil. Treaba asta n-a ţinut decât vreo două săptămâni, dar mi-a prins bine şi atât.

Având ceva bani de buzunar, aveam parcă şi mai mult curaj. În timpul întâlnirii cu tata am aflat că în comuna Prisaca din judeţul Olt se afla o verişoară de-a mea al cărei soţ era militar, iar ea se afla refugiată cu unitatea militară în comuna menţionată. Am plecat la ea fiindcă îmi era dor să mai văd figuri cunoscute şi mai ales rude. Am ajuns la ea pe 15 august, de Sf. Maria Mare. Peste câteva zile a venit şi tata la verişoara mea cu gândul de a se apropia de Drăgăşani să caute de lucru la culesul viilor, fiindcă fusese desconcentrat.

În dimineaţa zilei de 24 august 1944, a venit proprietarul casei în care locuiam şi, întrând pe poartă, a spus cu glas tare "Auziţi bre, că astănoapte s-a încheiat pace." Am ieşit cu toţi prin sat să intrăm în vorbă cu alţi oameni şi să aflăm ce se mai ştie. Abia a doua zi oamenii care mergeau la Slatina au adus ziare pe care le-am citit şi eu şi m-am lămurit ce fel de pace se făcuse.

Ziarele toate vorbeau de înlăturarea "călăului Antonescu", de înaintarea trupelor sovietice "care vor învinge fiara fascistă în bârlogul de la Berlin". Atunci mi-am dat seama că ruşii vor câştiga războiul şi că România va fi la cheremul lor.

Peste câteva zile, m-am înapoiat la Turnu Măgurele, unde se aflau ceilalţi elevi ai liceului. Aici am văzut cum ofiţerii de la regiment se pregăteau să-i primească pe ruşii care se apropiau de oraş şi să le facă o primire cât mai fastuoasă. Atunci am văzut coloane militare ruseşti cu cai şi căruţe confiscate de la ţăranii din comunele prin care treceau şi pe care scria numele cetăţeanului şi al comunei din care făcea parte: Ţigăneşti, Odaia etc. Prin ziare se putea citi zilnic că trupele sovietice au ocupat diverse oraşe ca Buzău, Brăila, Bucureşti etc. şi toată lumea se întreba cum de oraşele româneşti sunt ocupate, de vreme ce armata română nu mai lupta. Românii nu mai înţelegeau logica sovietică. Am văzut ruşi cumpărând pepeni verzi pe care-i trânteau de trotuar şi-i mâncau. Ziarele anunţau cursul unei ruble la o sută de lei, ceea ce era enorm. Un soldat rus a venit cu o rublă la un vânzător de îngheţată şi acesta i-a pus îngheţata într-o pungă făcută dintr-un ziar, fiindcă la valoarea de 100 de lei nu putea să i-o dea în cornete. Oamenii nu sesizau inflaţia care se prefigura în primele zile ale "eliberării". Rusul a luat îngheţata în pumni, s-a urcat pe cal şi a pornit mai departe. „No davai!"

"Din Urali spre Soare-apune
Cum veneau încinşi cu piei
Parcă fumega din ei
Duhnet de sălbăticiune.
…………………
Viclenii răsăritene
Ascuţeau ca un tăiş,
Gândul galben şi pieziş
În ochi mici fără sprâncene."

(R. Gyr)

Noi copiii refugiaţi aşteptam semnarea armistiţiului, care se anunţa, ca să ne putem întoarce acasă. În sfârşit, pe 11 septembrie s-au publicat condiţiile armistiţiului şi am văzut că frontiera se stabilise cea din 1940, ceea ce însemna că satul meu rămânea în teritoriul sovietic. Am hotărât să mă îndrept spre casă făcându-mi socoteala că graniţa nu este definitivată şi voi putea să mă întâlnesc cu mama şi fratele meu, care rămăseseră acasă. De tata ştiam că lucra la centrul sericicol din Cazaci-Dâmboviţa. Într-unul din ziare am văzut anunţul că poliţia judeţului Dorohoi se poate întoarce acasă din locul unde era refugiată şi erau enumerate toate reşedinţele de plasă ale judeţului, între care şi plasa Herţa. Toţi cei din plasa Herţa ne-am bucurat, crezând că de data aceasta ruşii n-au mai

ocupat plasa, care nu făcea parte de drept şi de fapt nici din Basarabia, nici din Bucovina. Am pornit la drum spre casă toţi copiii pe cont propriu, fără organizare, fără şef, fiecare de capul lui. Călătoream cu ce se putea, dar în mod deosebit cu mărfare. Am început să aflăm prin gări că ruşii luau oameni, de prin gări mai ales, şi-i puneau la diverse corvezi pentru armata rusă, iar pe alţii îi încolonau ca prizonieri în locul celor ce fugeau de sub escorta rusească. În gara Focşani călătoream într-un vagon de marfă deschis şi alături era un tren rusesc care mergea spre Bucureşti, iar în vagon un soldat rus singur care probabil păzea încărcătura. Cu mine în vagon era şi un plutonier major român, în uniformă militară, care mergea spre Moldova. Acesta l-a întrebat pe rus în limba română dacă face parte din divizia Tudor Vladimirescu. El i-a răspuns că da. Când l-a întrebat şi în ce direcţie merge, rusul s-a răstit la el şi i-a spus pe un ton obraznic că nu-i treaba lui să ştie. Nu ştiam cum de rusul ştie româneşte şi de unde ştia plutonierul român, de i s-a adresat româneşte. După aceea am observat că rusul avea pe mâneca uniformei un mic tricolor, după care l-a recunoscut plutonierul. El mi-a explicat ce-i cu Divizia Tudor Vladimirescu. Văzând că gluma cu "trupele eliberatoare sovietice" se îngroşa, trupe care forfoteau prin gară, ne-am coborât din tren ca să nu fim prea mulţi la un loc şi să atragem atenţia ruşilor şi să ne ia din urmă cu baioneta. Căutam vagoanele cu pereţi înalţi ca să nu fim văzuţi şi, când trenul se oprea, stăteam pitiţi în dosul peretelui vagonului.

Când am ajuns la Paşcani, ne-am hotărât să mergem de-acolo înainte pe jos până la Dorohoi, ca să scăpăm de teroarea prezenţei ruseşti şi de teama că ruşii iau toţi bărbaţii pe care-i întâlnesc şi pe care-i duc în Rusia. Din gară am luat-o peste liniile ferate peste câmp, unde speram că nu va fi armată sovietică cu care să ne întâlnim. Nişte ruşi păzeau o cireadă de vite luate de la oamenii de prin sate. Unul din ei văzându-ne, ne-a oprit şi mie mi-a făcut un control la valiza pe care o avem şi pe care o procurasem cu banii câştigaţi la Turnu Măgurele. Valiza era de lemn şi n-a găsit în ea decât o bască şi o căciulă cu care plecasem de-acasă. Decepţionat rusul mi-a dat drumul. În urma mea un alt elev, Pupăză Mihai, care avea o pereche de bocanci noi şi frumoşi, n-a scăpat. Rusul l-a pus să se descalţe, dar el ezitând, rusul i-a dat doi pumni ameninţându-l cu puşca. I-a luat bocancii noi şi i-a dat în loc pe-ai săi, vechi şi rupţi. În felul acesta am călătorit până la Dorohoi, iar valiza am lăsat-o în primul sat unde am poposit, mergând numai pe drumuri de ţară, prin sate mai depărtate de şosele, ca să evităm armata rusească. Mergeam până se apropia seara şi acolo unde vedeam o casă de om mai gospodar, intram şi-i rugam pe stăpâni să ne primească să dormim o noapte şi să ne dea de mâncare. <u>Nu ţin minte să fi fost refuzaţi undeva</u>. Fiecare casă unde poposeam ne oferea ce putea, unii ne mai dădeau şi ceva pentru drum. Lumea de atunci nu era atât de suspicioasă şi neîncrezătoare ca acum. Erau case cu femei văduve sau având bărbaţii concentraţi, dar un blid de mâncare ne ofereau şi, fiind o toamnă frumoasă, de multe ori dormeam pe prispa casei. Nu cred că astăzi o situaţie similară s-ar repeta. Pe atunci nu era televiziune, iar presa nu scria ostentativ despre atâtea crime. Lumea era credincioasă şi cu frică de Dumnezeu. Am uitat să spun că de la Paşcani înainte ne-am asociat câte doi-trei, ca să ne descurcăm mai uşor. Eu am rămas cu colegul meu Cobaschi Mihai din Mihoreni, tot din plasa Herţa. Cu el am împărţit necazurile de aici înainte.

Într-un singur sat în apropierea Dorohoiului, Broscăuţi, văzându-ne pe drumul de ţară că ne apropiem de sat, au venit doi derbedei care vroiau să ne dezbrace. Li se părea lor că aveam lucruri mai bune ca ei, dar noi n-am cedat ameninţărilor lor. Dealtfel, unul din ei era tare jigărit şi puţintel la trup. Apropiindu-ne de sat ne-au lăsat în pace. La primele case am intrat şi am cerut de mâncare. Era o femeie mai în vârstă şi cu fiica ei; bărbatul era la câmp. Le-am povestit ce ni s-a întâmplat şi după cum i-am descris pe cei doi care voiau să ne dezbrace a spus că sunt nişte derbedei din sat, fără căpătâi. Până seara am ajuns la Pomârla; de aici fiecare am luat-o pe cont propriu. Cobaschi s-a dus la fosta lui gazdă, iar eu am mers la o cunoştinţă de-a tatei cu care el făcuse serviciul militar şi m-am informat care-i situaţia cu graniţa. De la el am aflat că graniţa se stabilise pe locul ei din 1940, ba prin unele locuri ruşii au mai ocupat teritorii care nu le ocupaseră nici în 1940.

Ruşii aveau grăniceri pe frontieră, dar gardul de sârmă încă nu era pus. Românii nu aveau grăniceri, iar ruşii treceau în România când voiau şi pe unde voiau, în căutarea vreunui fugar venit de la ei în România.

Prin satele de dincoace de graniţă, sufletul românesc începuse să se altereze; unii oameni din cei puşi de administraţia armatei ruseşti ca primari sau diferiţi responsabili, căutau să-i pârască pe cei de peste graniţă arătându-i grănicerilor ruşi pe cei care veneau în România, dincoace de frontierele impuse în 1944. Când am plecat din Pomârla spre Oroftiana, am luat o seceră veche şi cu ea pe umăr, ca să dau impresia că sunt din partea locului, am mers până la Fundul Herţei şi Baranca, unde am aflat că graniţa era mutată mult în interiorul României. Ruşii ocupaseră cotele mai înalte ale dealurilor, care nu erau cuprinse în interiorul graniţei lor, ocupând încă un sat, satul Frunza, care în 1940 nu fusese sub ocupaţia lor, precum şi drumul dintre Baranca şi Oroftiana. Ca să ajung la Oroftiana am mers pe o cărare prin pădure. Faţă de vechea frontieră, ruşii ocupaseră în dreptul satului meu cca. 1.000 ha, după aprecierea mea. În Oroftiana am întâlnit mulţi oameni din sat veniţi din concentrare sau din refugiu, oameni de la care am aflat că fratele meu fusese deportat la Onega de la 1 august.

M-am stabilit provizoriu în satul Oroftiana la nişte cunoscuţi care locuiau în apropiere de pădure, dar noaptea dormeam în pădure cu alţi oameni, prin nişte căpiţe de fân, fiindcă în pădure ruşii se temeau să intre.

A venit şi tata din refugiu şi ne-am mutat împreună la o altă rudă pe care eu nu o cunoscusem până atunci. După câteva zile m-am îmbolnăvit de tifos exantematic ca urmare a mizeriei în care trăisem şi a lipsei de igienă.

Am fost internat la spitalul din Suharău, un spital întors din refugiu, care n-avea mai nimic decât nişte paturi goale. Fiecare bolnav trebuia să-şi aducă de acasă cele necesare pentru pat. Când eram transportat la spital cu căruţa, deşi eram foarte bolnav, având temperatură mare, mi-aduc aminte că l-am văzut pe tata plângând când a pornit căruţa din curtea mătuşii mele. Asta se petrecea pe la jumătatea lunii noiembrie 1944. Aici am aflat că sunt bolnav de tifos exantematic; probabil că tata ştia de la agentul sanitar al satului, ce boală am. Cum am spus, spitalul era venit de o săptămână sau două din refugiu şi avea ca personal sanitar un subchirurg, care era şeful spitalului şi două asistente. Spitalul avea un număr de cca. 20-25 de paturi. Aici am găsit un singur bolnav de tifos, eu fiind al doilea. Când am aflat că sunt bolnav de tifos, ştiind de prin cărţile de istorie că în primul război mondial au murit mai mulţi ostaşi de tifos decât de gloanţe, am zis că s-a terminat cu mine. Peste două sau trei zile spitalul s-a umplut cu ţigani din satul Baranca pentru că tifosul era boala mizeriei şi a păduchilor.

Tata venea la mine la interval de două-trei zile şi n-avea voie să-mi aducă mâncare decât mere, iar spitalul îmi dădea numai cartofi fierţi sau copţi. La temperatură mare nu era voie să se dea altă mâncare, dar nici nu aveam poftă.

Personalul spitalului aflând că sunt elev de liceu, m-a tratat într-un mod mai deosebit. După vreo două săptămâni de injecţii şi comprese cu apă rece mi-a scăzut temperatura şi mi s-a permis să mănânc orice, dar eram atât de slab că după o plimbare de 50 m prin curte de-abia am putut veni la pat. Tata a venit la mine şi aflând că pot fi externat, mi-a spus că vine peste trei zile să mă scoată din spital. Cu toată insistenţa mea de a veni mai repede, mi-a spus că nu găseşte căruţă decât duminică, în timpul săptămânii fiind ocupate la strânsul recoltei.

Dar a trecut şi ziua de duminică şi el tot n-a mai apărut. Medicul şi asistentele veneau mereu pe la mine şi îmi spuneau să am răbdare că tata trebuie să vină să mă ia, dar nu găseşte căruţă. De fapt eram singurul care nu cunoşteam adevărul. Tatăl meu era mort pe frontieră, împuşcat de grănicerii ruşi când încerca să treacă clandestin graniţa, acasă la mama, ca să poată aduce banii care mai erau acasă şi carnetul de CEC în care

avea nişte economii. Moartea tatei s-a produs în noaptea de Sf. Andrei – 29 spre 30 noiembrie '44. În aşteptarea şi nerăbdarea mea de a fi scos din spital, m-a vizitat unul din unchii mei (cumnatul tatei) care pleca în concentrare şi care a trecut pe la mine întrebându-mă ce ştiu de tata. I-am spus că-l aştept să vină să mă ia din spital, dar văd că întârzie. Pentru a mă pregăti sufleteşte pentru ziua când voi afla adevărul el mi-a spus că a auzit prin Oroftiana pe la rude că el a trecut graniţa acasă şi aşteaptă un moment potrivit ca să poată trece înapoi. Din spital am fost scos de un alt unchi de-al meu (fratele mamei) în ziua de Sf. Neculai. Ajuns în Oroftiana m-am întâlnit cu un băiat din sat care mă cunoştea şi mi-a spus că a auzit că tatăl meu este împuşcat de ruşi pe graniţă. Atunci mi-am dat seama de cauza întârzierii lui şi de ce am fost vizitat de unchii mei. Când am ajuns la mătuşa mea spunându-i ce am auzit, ea mi-a spus că nu-i adevărat, că el trebuie să vină în orice zi, fiindcă este trecut peste graniţă acasă.

Abia în 1945 când mama a fost repatriată în România am aflat adevărul întreg. La o adunare de la primăria satului, primarul Ghiţă Pasăre a ţinut să avertizeze pe oamenii din sat să nu facă cum a făcut Haralambie Iacob care a fost împuşcat pe graniţă împreună cu fiul său. Afirmaţia lui Ghiţă Pasăre era numai pe jumătate adevărată, eu fiind în viaţă, dar scopul urmărit de el era să timoreze satul şi să se răzbune pe mama. Acest Ghiţă Pasăre, în prima ocupaţie rusească din 1940, a fost un colaboraţionist important, care după revenirea administraţiei româneşti a fost condamnat la închisoare şi acum avea aureolă de erou comunist, fiind proaspăt eliberat din închisorile româneşti. Tot el a contribuit şi la deportarea românilor din sat în 1940-41.

Tot de la mama am aflat că grănicerii ruşi au chemat un om de lângă graniţă, pe care l-au obligat să-l îngroape în grabă pe tata şi astfel el n-a avut parte de un mormânt în cimitirul satului. Groapa fiind foarte puţin adâncă, oasele au fost scoase de câini şi duse aiurea.

Cred că tata îşi făcuse planul ca într-o noapte să treacă graniţa, iar a doua noapte să se înapoieze şi, dacă reuşea, avea timp să se înscrie în planul lui şi să mă scoată din spital la ziua stabilită. O incursiune asemănătoare a făcut tata şi-n 1940, când într-o noapte a trecut acasă şi a doua a revenit.

La mătuşa mea Virginia Iacob am mai stat până în martie 1945 când liceul s-a întors din refugiu. Aflând că liceul a revenit, m-am prezentat la directorul liceului, Gheorghe Romândaşu, şi l-am întrebat dacă pot continua studiile în condiţiile mele de refugiat, fără nici o situaţie materială. El m-a întrebat în ce clasă am fost şi a cerut catalogul de la secretar. După ce s-a uitat în catalog şi întrebându-mă unde stau în prezent, mi-a spus că peste o săptămână să mă prezint la şcoală, dar mai întâi m-a trimis la bucătărie spunându-i bucătarului să-mi dea ceva de mâncare. La timpul stabilit am venit la liceu; am fost primit în internat şi am început să învăţ pentru anul şcolar 1944-45, care a durat numai trei luni şi jumătate, adică în perioada 1 aprilie – 15 iulie, timp în care a trebuit să asimilăm materia unui an întreg. Întoarcerea liceului din refugiu a fost întârziată din cauza reparării tunelului de cale ferată pe linia Iaşi-Dorohoi, linie care fusese aruncată în aer odată cu retragerea armatei române; linia Adjud-Vereşti-Suceava avea ecartamentul rusesc, astfel că trenurile româneşti nu puteau circula.

Liceul Anastasie Başotă din Pomârla

După revenirea din refugiu, activitatea liceului s-a desfăşurat într-o sărăcie neagră. Din inventarul liceului se mai păstrau în stare bună de folosinţă numai clădirile şi băncile elevilor. Laboratorul de ştiinţe fizico-chimice şi cel de ştiinţe naturale nu mai aveau aproape nimic din dotările necesare desfăşurării unui învăţământ cât de cât satisfăcător. Nu existau nici măcar scaune la catedră şi în cancelarie. Biblioteca liceului care avusese peste 14.000 de volume, mai rămăsese cu vreo câteva mii, în urma devastărilor făcute,

după care a urmat o altă devastare din anii 1946-47, când din ordin ministerial se ardeau toate cărţile cu conţinut "burghezo-moşieresc" sau "reacţionar". Era revoltător când vedeam că se puneau pe foc cărţi care nu aveau să se mai tipărească decât peste 50 de ani. Asta a rămas în urma unui refugiu şi a unui război pierdut.

Cât de departe era acum Liceul Anastasie Başotă faţă de intenţia şi gândurile fondatorului său, care cerea în testament ca din averea sa "să se înfiinţeze pe moşia mea Pomârla un institut academic cu titlul: Institutul Anastasie Başotă, compus din toate clasele trebuitoare, ca un elev, când va isprăvi studiile în acest institut să fie primit în orice universitate europeană pentru învăţarea vreunei ştiinţe", iar "din restul averii mele se vor trimite elevii cei mai cu talent, care vor termina studiile în acest institut academic, pentru a învăţa la o universitate străină oarecare, după dispoziţiile lor naturale".

Din păcate, testamentul boierului filantrop Anastasie Başotă n-a fost respectat. Prima dată sub guvernarea lui Armand Călinescu în 1938, liceul a fost desfiinţat şi transformat în liceu agricol, dar s-a revenit în urma protestelor rudelor din Basarabia, unde Başotă avea moşii. Rudele au ameninţat că vor cere prin justiţie să li se restituie averea lăsată liceului, dacă nu se respectă testamentul. Mi se pare că printre rudele lui Başotă se număra şi ministrul Inculeţ. A doua desfiinţare a liceului a venit sub comunişti în 1948, când a trecut prin mai multe schimbări: şcoală medie tehnică, şcoală profesională agricolă, şcoală agricolă de maiştri, ca în final să devină casă de copii şcolari.

În anul 1998 foştii elevi ai liceului, legaţi de locul unde s-au ridicat, au reuşit să reînfiinţeze Liceul Anastasie Başotă cu două clase deocamdată.

Liceul din Pomârla a fost înfiinţat în 1879 în baza testamentului lui Anastasie Başotă din 25 octombrie 1869, iar primul director a fost Samson Bodnărescu, membru al Societăţii Junimea din Iaşi şi care era vizitat la Pomârla de prietenii săi junimişti: Eminescu, Slavici şi Iacob Negruzzi. Samson Bodnărescu a condus liceul până în 1902 când a fost înmormântat lângă biserica din Pomârla. În aceeaşi biserică, construită de familia Başotă, se află şi mormântul lui Anastasie Başotă.

Repatrierea mamei

Pe la începutul lunii aprilie 1945, şeful postului de jandarmi din Pomârla i-a cerut directorului liceului, Gh. Româdaşu să-i dea un elev care să-l ajute la înregistrarea persoanelor care se repatriau din URSS prin punctul de frontieră Racovăţ-Pomârla, de pe şoseaua Cernăuţi-Herţa-Dorohoi.

Pentru acest lucru, directorul m-a trimis pe mine motivând că poate vine şi mama mea, fiindcă era vorba să fie repatriaţi toţi acei care nu fuseseră sub ocupaţie sovietică în 1940.

Am plecat către postul de jandarmi şi am nimerit chiar la primul eşalon de repatriaţi, care se opriseră la o bodegă cumpărând de mâncare. Spre surprinderea mea, care mă aşteptam să întâlnesc oameni de prin părţile Herţei sau Bucovina şi Basarabia, am dat peste oameni care vorbeau evreeşte şi care nu ştiau nici un cuvânt românesc. Erau evrei polonezi sau ucraineni, fiindcă cei din Herţa sau Cernăuţi ar fi vorbit în limba română. Văzând cum stau lucrurile m-am înapoiat îndată la liceu spunându-i directorului că cei repatriaţi nu sunt de prin părţile mele şi că rămân la şcoală să învăţ. Directorul, un om autoritar şi sever, nu mi-a zis nimic, aprobând să rămân la internat. În locul meu s-a oferit un alt elev, pe care directorul nu l-ar fi trimis deoarece nu prea se ţinea de carte. Peste câteva zile colegul meu vine la mine şi-mi spune: "Iacobe, după masă vine şi mama ta în România." Eu am crezut că glumeşte, dar el mi-a arătat lista cu numele mamei şi al mai multor rude şi consăteni de-ai mei. Am plecat îndată la frontieră cu un camion al grănicerilor români, care acum se instalaseră pe graniţă şi, spre seară, am primit-o pe mama. Ea a fost însoţită de un frate de-al tatei – moş Vasile Iacob – care a venit cu carul

nostru cu boi în care avea puţinul bagaj permis de grănicerii ruşi. Carul a fost descărcat dincoace de graniţă, apoi moş Vasile s-a întors cu el în sat, deoarece el rămăsese în 1940 sub ocupaţie rusească. Mama s-a stabilit împreună cu familia surorii sale în comuna Cristineşti judeţul Dorohoi, unde au fost repartizaţi de primărie şi unde li s-a dat un spaţiu de locuit, în casa lui Petre Cimpoieşu, un om foarte primitor şi înţelegător, căruia nu i-a plătit chirie şi care ne-a mai şi ajutat cu ce putea. El făcea parte din gruparea creştin-ortodoxă Oastea Domnului.

Repatrierea s-a făcut în urma unui acord intervenit între guvernul român şi cel sovietic, pentru a fi repatriaţi cei ce n-au fost sub ocupaţie rusească în 1940.

Anul 1945 a adus capitularea Germaniei şi apoi a Japoniei în urma celor două bombardamente atomice. Lumea spera în încheierea unei păci în care România să fie nu numai fără ocupaţie rusească, ci şi în hotarele ei fireşti. Vecinătatea noastră cu URSS ne-a fost fatală fiindcă nici una din puterile învingătoare, afară de Rusia, nu-şi extinsese dominaţia asupra altor ţări. Urmările războiului se simţeau din plin. Lipsurile erau imense. Inflaţia creştea mereu. Mama adusese cu ea carnetul CEC pentru care tata murise pe graniţă, dar eu nu-mi dădeam seama de creşterea galopantă a inflaţiei, şi nici mama care era fără ştiinţă de carte, aşa că nu ne-am gândit să scoatem banii imediat de la CEC, în sumă de vreo 60.000 de lei, cu care s-ar mai fi putut face un costum de haine măcar. Aşa ne-am trezit cu hârtii fără valoare în loc de bani. Ne gândeam că dacă sunt depuşi la Herţa, nu pot fi scoşi la Dorohoi, iar titularul carnetului nefiind în viaţă, nu ştiam modalitatea de a intra în posesia lor. Speram că valoarea lor va reveni şi-i vom folosi atunci. Chiar dacă am fi recuperat banii, lipsa de stofe era foarte mare şi se dădeau numai salariaţilor pe cartelă. Ţin minte că se înfiinţaseră economatele, un fel de sindicate economice care se ocupau cu distribuirea ajutoarelor pentru funcţionari şi muncitori. Într-o zi am văzut pe toţi profesorii mei îmbrăcaţi cu haine noi, dar toţi cu haine din aceeaşi stofă şi de aceeaşi culoare, fiindcă aşa le dăduse economatul. Începuse uniformizarea ţării.

Seceta şi foametea

Liceul din Pomârla, conform testamentului lui Başotă, avea peste o sută de hectare de pământ, pe care-l lucra cu oameni din sat şi uneori şi cu elevi, în perioade de vârf ale muncilor agricole. Eu împreună cu alţi elevi refugiaţi din plasa Herţa lucram vara în timpul vacanţei pe moşia liceului, pentru masa şi cazarea pe care o primeam, liceul fiind pentru noi a doua casă părintească. Mama lucra cum putea prin satul Cristineşti, unde se stabilise, dar abia se întreţinea pe ea cu mâncare şi lemne de foc. Erau printre noi copii refugiaţi, mulţi fără ambii părinţi, care erau fie deportaţi în 1940, fie nerepatriaţi în România.

Un om faţă de care mă simt mult îndatorat este agronomul liceului, care se ocupa cu administrarea moşiei şi care ne-a ajutat foarte mult, menajându-ne pe noi copiii, asemenea unui părinte. Era originar din Ardeal, un om corect şi foarte bun român. Se numea V. Saplonţai.

Anul şcolar 1945-46 şi următorul i-am petrecut într-o cumplită sărăcie şi foame. Eram acum elev în clasa a VI-a de liceu, când aveam nevoie de o haină şi de un ban de buzunar. Era greu şi pentru elevii care aveau părinţi şi care erau la casele lor, dar pentru mine era şi mai greu. Nu participam la întâlniri de tineret fiind complexat de situaţia materială şi de lipsa îmbrăcămintei. Aveam o haină şi o pereche de pantaloni de-ai fratelui meu, care rămăsese în Rusia la Onega, atunci când mama a fost repatriată în România, dar pe care le îmbrăcam foarte rar, ca să nu le uzez, fiindcă vedeam neputinţa mamei de a-mi procura alte haine.

În timpul secetei şi al foametei, Crucea Roşie din Dorohoi a trimis şi liceului din Pomârla nişte haine militare suedeze uzate, sub formă de ajutor, de care am beneficiat şi eu şi pe care le-am purtat aşa cum erau, neavând bani să le modific pe măsura mea la un croitor.

La venirea peste graniţă mama adusese cu ea nişte covoare şi nişte pânzeturi, pe care le-a vândut în timpul foametei pe câteva kilograme de mălai din care făcea câte un terci, în loc de mămăligă. Noi, elevii de la internat, în iarna 1946-47, în toiul foametei, primeam mâncare de gogonele murate fierte. Deşi liceul avea pământ, recolta a fost extrem de slabă. Până la

Crăciunul anului 1946 mai vedeam prin ciorba de murături câte un cartof, dar de la Crăciun până la Paşti numai gogonele murate, tăiate bucăţi şi fierte cu apă; şi acelea dacă ar fi fost de ajuns, încă ar fi fost bine. Dimineaţa ni se servea o lingură de magiun şi o felie de mămăligă.

În vacanţa de Paşti a anului 1947, când eram elev în clasa a VII-a, am fost invitat de un coleg de liceu, Cuzub Ion, din Ştiubieni, să petrec vacanţa la el acasă. Am acceptat bucurându-mă de invitaţie. Părinţii lui erau oameni înstăriţi şi, pentru două săptămâni, am uitat de mizeria în care trăiam. Spre casa lui am plecat cu trenul, dar ne-am înapoiat la Pomârla cu căruţa, fiindcă el îşi aducea bagaje şi alimente pentru gazda unde stătea. Atunci am văzut sate întregi părăsite, cu geamurile bătute cu două scânduri în cruce şi cu buruienile cât gardul. Erau casele celor plecaţi în căutare de hrană prin Oltenia şi Ardeal. Ei formau "trenurile foamei" în care urcau cu câte un sac sau doi nădăjduind să-i aducă plini cu mălai.

Era o atmosferă de puternică deprimare. Începuseră să circule tot felul de zvonuri, că Moldova se va transforma într-un pustiu şi că nu va mai fi niciodată cum a fost. Atât era seceta de mare şi foametea de înspăimântătoare.

Pe de altă parte, ziarele anunţau despre ajutoarele trimise de Uniunea Sovietică, dar nu se sufla o vorbă despre faptul că în România se crăpa de foame. Circulau şi glumele că "noi le dădeam grâul şi ei ne luau petrolul" sau gluma cu cetăţeanul care şi-a uitat haina într-un vagon cu grâu sau porumb, la Galaţi sau Iaşi, iar când s-a dus omul a doua zi în gară să-şi caute haina în vagonul respectiv, i s-a spus de către ceferişti: "Ce vorbeşti omule? Cum să fie haina dumitale în vagon, că doar vagonul a venit aseară din URSS cu ajutoare pentru înfometaţii din Moldova", dar la deschiderea vagonului s-a văzut că încărcătorul, adică omul nostru care-şi uitase haina, nu minţea.

O fi anecdotă, dar aşa cum i-am cunoscut pe ruşi de atunci şi până azi, ca şi pe comunişti, eu cred că povestea a pornit de la un dureros şi sinistru adevăr.

În legătură cu seceta din anul 1947 reţin o scenă emoţionantă. Deşi iarna 1946-47 a fost mai bogată în zăpadă, seceta a continuat în primăvara şi vara acelui an până târziu. După ce că lumea însămânţase puţin, neavând grâu şi porumb de sămânţă din cauză că-l consumase pentru hrană, porumbul nu mai încolţea din cauza că seceta se prelungea. În fine, pe la jumătatea lunii iunie au început să apară nori şi s-a auzit tunând în depărtare. Am memorat cu precizie ziua de 17 iunie fiindcă era şi preziua mea de naştere şi deoarece în timp ce noi eram la cursuri în clasă, au apărut la orizont câţiva nori groşi de ploaie şi a început să tune şi să fulgere. Dar ploaia ne-a ocolit trecând pe alături de sat şi noi ne uitam cum plouă spre Dorohoi, iar atât profesorii cât şi elevii eram întristaţi şi aproape disperaţi. Norii s-au îndepărtat, cerul a început să se însenineze, dar peste o oră a venit alt val de nori, care de data asta a adus o ploaie torenţială. Minunea asta se petrecea după orele 11 dimineaţa. Când a început ploaia şi profesorul şi noi elevii am uitat de învăţătură. Priveam cu toţii cum ploua afară. În pauză am ieşit toată şcoala afară să simţim plăcerea ploii pe care o aşteptam de doi ani. În ziua aceea nu s-a mai învăţat carte. Era o zi de sărbătoare. După aceea ploile s-au normalizat şi mulţi oameni au arat din nou pentru a semăna porumb, fiindcă cel semănat în primăvară nu încolţise. Lumea devenea mai comunicativă şi mai plină de speranţă. Amintesc că în primăvara lui '47 prin toate satele s-au făcut rugăciuni pe câmp cu preoţii şi poporul. O rugăciune asemănătoare a fost făcută şi în Pomârla unde au participat oamenii din sat, profesorii şi toţi elevii liceului. Ateismul comunist încă nu-şi făcuse apariţia.

Sfârşitul de an şcolar al clasei a VII-a a avut loc în timpul când foamea şi mizeria erau la apogeu. Pe la începutul lunii iulie, când şcoala nu mai funcţiona, elevii fiind în vacanţă şi singurii elevi fiind noi cei refugiaţi care lucram pe moşia liceului, gestionarul cu alimentele a spus că nu mai are nici un gram de făină pentru a face mâncare oamenilor. Atunci agronomul a trimis câţiva oameni cu coasele, care au cosit o postată de grâu ce nu era bine copt încă, l-au treierat şi din făină a făcut mămăligă. Asta se întâmpla pe la orele 4 după amiază. Atunci am mâncat prima dată mămăligă făcută din făină de grâu. La facerea mămăligii priveam toţi cu nerăbdare şi curiozitate şi oamenii de serviciu şi elevii, fiindcă nici bucătarul nu ştia să facă o mămăligă din făină de grâu. Toţi îşi dădeau cu părerea, dar nici unul nu era expert. Din cauză că s-a făcut o pastă omogenă şi se umfla repede, peste jumătate din cazanul cu mămăligă s-a vărsat în foc.

Trebuia fiartă la foc slab şi turnat câte puţină făină, tocmai când noi toţi nu mai aveam răbdare de foame.

Evoluţia vieţii politice

Partidul Comunist Român a fixat data alegerilor parlamentare pentru ziua de 19 noiembrie 1946. În vederea acestui eveniment comuniştii au început propaganda electorală. În satul Pomârla, convocările cetăţenilor se făceau în sala de festivităţi a liceului. Pentru umplerea sălii, de multe ori ne trimiteau şi pe noi, elevii de la internat şi, fără să vrem, participam la întrunirile electorale. Mi-amintesc cum la una din şedinţe a participat un cetăţean rutean de prin Bucovina, pe care îl chema Mihailiuc şi care vorbea atât de stricat româneşte, încât trebuia să-ţi încordezi auzul la maximum ca să-l poţi înţelege. După alegerile de la 19 noiembrie am auzit că el fusese şeful biroului electoral din satul Pomârla la secţia de votare, el fiind cel ce lua buletinul de vot din mâna alegătorului şi îl băga în urnă. Când a venit rândul preotului Amălinei să depună buletinul de vot, Mihailiuc n-a avut reţinerea sau măcar ruşinea de a comite în public gestul şi a desfăcut buletinul de vot al preotului, să vadă cu cine a votat.

Eu n-am participat la alegeri, fiindcă nu aveam vârsta cerută de lege, dar toţi elevii discutau de felul cum au decurs alegerile la secţia de votare din Pomârla, informaţiile fiind aflate de la părinţii lor. A doua zi am aflat cum, după terminarea votării, au venit jandarmii de la Dorohoi la miezul nopţii, i-au dat afară pe delegaţii opoziţiei, au încărcat urnele în maşini şi le-au dus la Dorohoi, unde s-au numărat voturile, anunţând peste câteva zile “victoria zdrobitoare” a BPD (Blocul Partidelor Democrate), în alegerile din 19 noiembrie 1946. Abia acum mi-am dat seama că cel care îmi spusese cu câteva luni în urmă că alegerile vor fi câştigate de comunişti, avea dreptate. Pentru încadrarea mea în FDC nu m-am hotărât prea uşor, dar nici prea greu. Situaţia mea personală şi familială era precară. Lumea pe care o cunoşteam eu pe-atunci şi nivelul meu de percepţie a realităţii din jur, m-au făcut să observ cu claritate că ruşii nu sunt de bună credinţă în tot ceea ce fac şi mai ales în relaţiile cu ţările în care aveau armată şi pe care pretindeau că le-au eliberat. Dacă au impus un regim fidel lor, de ce mai ţineau sub dominaţie teritorii ce nu le aparţineau?

În 1940 au fost deportaţi nu numai chiaburi, ci şi oameni de un nivel social scăzut. Satul meu nu avea posesori ai unor mari suprafeţe de pământ, cei mai bogaţi având cca. 20 ha şi din aceştia, erau doar trei sau patru.

Pe măsură ce ocupaţia rusească (sovietică) se prelungea, sentimentele antisovietice ale românilor se intensificau. Se vedea clar că ruşii nu aveau de gând să se retragă şi nici perspectiva încheierii unei păci care să clarifice raporturile politice dintre România şi URSS nu se întrezărea. În aceste împrejurări am fost încadrat în Frăţiile de Cruce (FDC) la data de 21 septembrie 1946 când totuşi nici un român nu-şi imagina o dominaţie sovietică de ordinul deceniilor.

La şedinţa de încadrare au asistat Balanişcu Chirică şi Abăcioaiei Leon, doi studenţi de la Cluj, primul la matematică şi celălalt la conservator. Ei au fost cei ce au condus şedinţa, care în condiţii de clandestinitate şi de vigilenţă sporită a fost scurtă, durând ceva mai bine de o oră, seara târziu, undeva pe câmp, unde eram feriţi de ochii trecătorilor. În această şedinţă s-a desfăşurat ceremonialul de încadrare în FDC a următorilor elevi: Boghiţoi Teodor, Modreanu Vasile, Amihăiesei Mircea, Geamăn Ion, Mucea Mihai şi eu. Ni s-au dat explicaţii în ce fel se vor fixa şi plăti cotizaţiile şi cum se va folosi timpul necesar autoeducaţiei: contribuţia bănească a fiecăruia reprezintă a patruzecea parte din cheltuiala medie zilnică (1/40 R), iar a patruzecea parte din timpul unei zile, însumând 36 de minute (1/40 T), va fi destinată autoeducaţiei. În cele 36 de minute trebuia să citim o carte de educare a caracterului, ca de pildă *Educaţia voinţei* de Jules Payot sau *Ajută-te singur* de Smiles. Trebuia să mai citim un pasaj din Noul Testament sau alte cărţi cu caracter educativ. Activitatea desfăşurată în „1/40 T” trebuia notată pe un carnet format 5x5 cm, de regulă un carnet alcătuit din 15 foi de matematică cu file de 10x10 pătrăţele, care putea fi uşor camuflat sau distrus în caz de pericol. Fiecare trebuia să poarte la el numai foaia din ziua respectivă, iar cele deja scrise trebuiau să fie distruse. Tot la această şedinţă s-au

stabilit şi funcţiile de casier, curier, secretar şi şef de unitate. Ni s-a pus în vedere că trebuie să fim deosebiţi de restul celorlalţi elevi în sensul bun al cuvântului: cei mai buni la carte, punctuali, corecţi, respectuoşi faţă de profesori şi, mai ales, să luăm parte la slujbele religioase de la biserică. Ni s-a atras atenţia în mod special să nu ne implicăm în propaganda electorală care era în plină desfăşurare, pentru a nu risca să fim arestaţi pentru vreun motiv de instigaţie sau alte motive şi astfel să se descopere şi activitatea noastră în FDC. “Alegerile vor fi câştigate în mod sigur de comunişti” ne-a spus Balanişcu. M-am despărţit cu un gust amar după convorbirea cu Balanişcu, când mi-a spus acestea, el afirmând că acest lucru este cunoscut la nivele înalte din conducerea Mişcării Legionare. Mi-am spus în sinea mea că şefii legionari sunt departe de realitate şi nu cunosc starea de spirit a poporului român. Cum să câştige comuniştii alegerile, când 90% erau împotriva lor şi cei care ar fi votat sau simpatizau cu ei nu se manifestau deloc? La vremea aceea eu percepeam politica într-un mod foarte naiv, mai ales politica comunistă. Nimeni nu concepea o dominaţie rusească continuată de una comunistă românească, atât de îndelungată. Cred că nici clasa politică de atunci nu concepea acest lucru. Toată lumea spera într-un conflict între Occident şi URSS. În timpul verii stăteam de vorbă cu servitorii liceului, când lucram împreună cu ei la muncile agricole, unii dintre ei fiind foşti prizonieri în URSS, astfel că mi-am făcut o imagine despre realităţile ruseşti. Îmi povesteau cum se certau prizonierii români cu femeile din colhozuri pentru cei câţiva cartofi rămaşi pe câmp în urma recoltării, cum înainte de repatriere au primit nişte injecţii de s-au umflat ca să pară mai graşi şi multe altele. Chiar dacă ţara întreagă trăia din plin cu psihologia unui popor învins, s-au găsit resurse sufleteşti la foarte mulţi tineri pentru a răspunde într-un fel puhoiului devastator ce se abătuse asupra ţării. Dovadă numărul mare de tineri care au fost arestaţi şi condamnaţi la închisoare în acei ani.

Nu vreau să spun despre mine că am fost un om de mare iniţiativă şi de mare putere de sacrificiu, dar spun cu toată sinceritatea că niciodată n-am condamnat sau dezaprobat atitudinea şi dârzenia celor ce au avut această putere de dăruire. Cu alte cuvinte, niciodată n-am reproşat cu cuvântul sau cu gestul, faptele celor ce mă depăşeau pe mine cu dăruirea şi sacrificiul lor. N-am ieşit niciodată în frunte, dar n-am fost niciodată cel din urmă. Atunci când socoteam că puterile nu mă vor ajuta, n-am încercat să ridic o sarcină pe care să n-o pot duce, dar niciodată nu m-am apărat cu greşelile altora arătându-i cu degetul, ci numai prin meritele şi slăbiciunile mele. I-am admirat totdeauna pe cei capabili de sacrificiu.

Anul şcolar 1947-48, când seceta şi foametea începuseră să fie depăşite, se contura ca un timp de tranziţie politică. Începuseră să apară manuale şcolare noi, din care se degaja vizibil o atmosferă filosovietică şi filorusă. Manualele clasice de istorie erau înlocuite cu manualul lui M. Roller, care denatura total fenomenul istoric şi totul era explicat prin determinismul luptei de clasă. Liceul din Pomârla fusese printre primele licee în care s-a introdus ca obiect de studiu limba rusă. În critica literară românească Titu Maiorescu era înlocuit cu C. Dobrogeanu-Gherea.

Sfârşitul anului 1947 a fost marcat prin detronarea regelui Mihai şi instaurarea regimului republican de tip comunist. După alungarea regelui din ţară, se simţea din ce în ce mai mult că direcţia din care bătea vântul era a crivăţului de peste Prut şi Nistru. Liceul din Pomârla fiind socotit un liceu provincial şi rămas mai în urmă faţă de mersul vremurilor noi, ni se trimiteau delegaţi de la Dorohoi cu misiuni politice ca să ne îndrume pe noua linie „progresistă”. Aşa de exemplu, au venit delegaţi din partea organismelor politice din Dorohoi sub a căror iniţiative, îndrumări şi indicaţii s-au înfiinţat organisme corespunzătoare şi la Pomârla: UAER (Uniunea Asociaţiilor de Elevi din România) sau ARLUS (Asociaţia Română pentru Strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică), pe care noi elevii am tradus-o mai adecvat şi mai realist: Alipirea României la Uniunea Sovietică. N-am mai avut timp să apuc şi introducerea în şcoală a apelativului de “tovarăş”, fiindcă pentru mine, nu după mult timp, a urmat arestarea. Delegaţii de la Dorohoi erau conduşi de un elev evreu de la liceul de acolo, elev care deja făcea parte din organizaţia de tineret comunistă.

Câteva rânduri despre profesorii mei

Voi aminti câteva figuri proeminente dintre profesorii pe care i-am avut în perioada adolescenţei, când începeam să înţeleg mai bine vremurile.

Directorul liceului între anii 1943-47, Gheorghe Romândaşu, profesor de istorie, era un om cu multă autoritate, corect şi bun pedagog. Mi-amintesc de una din lecţiile sale de istorie în care a vorbit de procesul Memorandiştilor transilvăneni. A expus tema cu atâta patos încât noi am fost atâta de captivaţi de ceea ce ne spunea, că la terminarea orei care a coincis cu finalul lecţiei, la plecarea lui din clasă am rămas extaziaţi şi nici nu ne-am mai ridicat în picioare, atât eram de subjugaţi verbului său. Mintea noastră trăia vremea Memorandiştilor. Abia după câteva secunde ne-am revenit ca dintr-o hipnoză. Ore şi lecţii ca acestea am mai trăit de mai multe ori cu profesorul Romândaşu.

Cu Ion Parasca, profesor de franceză, am învăţat în clasa I, după care el a plecat pe front şi acolo a fost luat prizonier. După întoarcerea lui din prizonierat l-am reîntâlnit în clasele a VII-a şi a VIII-a. Era fiu al satului Pomârla şi era o fire foarte apropiată de copiii de la ţară.

Profesorul preot Dumitru Bodale din Marginea-Rădăuţi era preot celibatar, doctor în teologie; un om energic şi activ, mare patriot şi bun vorbitor la diverse ocazii festive. Era prin anul 1941 sau 1942. Avusese loc, probabil în preajma zilei de 1 decembrie, o serbare dată de elevii liceului închinată Ardealului ocupat de unguri. Preotul Bodale a vorbit cu atâta suflet încât dacă ne-ar fi cerut să mergem cu el în frunte să eliberăm Ardealul, ne-am fi încolonat toţi în urma lui. Tot de aceeaşi calitate erau şi discursurile pe care le ţinea el în diferite ocazii despre războiul dus de armata română împotriva bolşevismului ateu.

Era un om vesel şi glumeţ. Odată, după întoarcerea copiilor din vacanţa de Crăciun, ne-a întrebat pe toţi cum ne-am petrecut vacanţa şi la urmă ne-a pus să strigăm toată clasa “nihoho” aşa cum se strigă în Moldova de către copiii care merg pe la casele oamenilor înainte de a veni preotul cu ajunul, ocazie cu care primeam nuci, mere şi ştrudel. Când am strigat noi aşa cum ne-a îndemnat părintele, au vibrat pereţii şcolii, iar pedagogul liceului a venit furios în clasa noastră să ne pedepsească. Pe atunci pedeapsa era bătaia, dar când a deschis uşa şi l-a văzut la catedră pe părintele Bodale şi-a cerut scuze şi a plecat. Printre elevi se vorbea că fusese repartizat la Pomârla din motive politice, fiind legionar. Era singurul dintre profesori care avea şi doctoratul.

O amintire hazlie legată de profesorul Bodale o am de pe timpul când a avut loc inspecţia unuia dintre superiorii lui, tot un preot. Pentru vizita respectivă părintele Bodale ne-a avertizat cu vreo două săptămâni înainte, să ne pregătim pentru a ieşi bine la inspecţie. A venit preotul inspector, un om cu vocea piţigăiată şi s-a aşezat la catedră răsfoind nişte hârtii. Noi, elevii, credeam că el nu a auzit expresia “adunătură de preoţi”, rostită de unul dintre elevi când a încercat să definească ce este un sinod ecumenic, iar părintele Bodale şi-a pus degetul la gură muşcându-l şi uitându-se la inspector. Inspectorul însă a făcut observaţie elevului că sinoadele ecumenice erau adunări de sfinţi-părinţi şi “adunăturile” sunt grupuri de derbedei.

Recent l-am vizitat pe fostul meu profesor în satul Marginea din judeţul Suceava, revenit în ţară de câţiva ani din SUA şi unde trăieşte modest. I-am spus că am venit să-l mai văd şi să-i sărut mâna fiindcă eu i-am păstrat o frumoasă amintire şi un deosebit respect. Nu-şi mai amintea de mine, dar l-am asigurat că important e ca elevul să-l ţină minte pe profesor şi nu profesorul pe elev. Am comunicat destul de greu cu el deoarece avea auzul foarte slăbit şi sănătatea foarte şubredă. La cei 90 de ani ai săi nu mai era părintele Bodale cel cu mai bine de 50 de ani în urmă, când era ca argintul viu şi care juca volei cu elevii pe care îi mai şi mustra: “Mişcaţi-vă mai repede, nu ca nişte moşnegi!”, sau când ne punea să strigăm în clasă “nihoho” cât ne ţinea gura.

N-am apucat a-i spune că plecarea lui în America l-a scutit de a face cunoştinţă cu închisorile comuniste, de care în mod sigur n-ar fi scăpat dacă rămânea în România.

Sârbu Leonida, profesor de istorie, basarabean din Briceni-Hotin, avea ca obiect secundar limba română, obiect la care l-am avut ca profesor de gramatică şi ortografie. Dacă le ştiu şi astăzi este datorită exigenţei lui. Era profesorul de care tot liceul vorbea că nu-l copiază nimeni. La capitolul copiat era o teroare pentru elevi. Ne spunea că orice elev care copiază, înseamnă că fură şi că prin furt ajunge funcţionar public sau inspector şi-l dă pe el afară din slujbă. Într-adevăr se ţinea de cuvânt. Am avut un coleg, Lupu Constantin, pe care l-a prins că a copiat nu în timpul

tezei, ci după ce i-a corectat-o. A observat cu uşurinţă că erau fraze întregi din carte şi lecţia n-o ştia. I-a pus nota 1 şi l-a lăsat corigent la istorie, când ne pregăteam de refugiu în 1944, iar la examenul de corigenţă l-a lăsat repetent, cu toate că bietul Lupu ştia atâta istorie cât nu ştia toată clasa la un loc.

În rest era un profesor obişnuit şi în relaţii normale cu elevii; nu era absurd, dar foarte exigent. Când ne lua caietele de română la control, la trei greşeli de ortografie, ca de exemplu trei puncte omise la sfârşitul propoziţiilor, scădea un punct din notă. Până la sfârşitul anului şcolar însă se mai dregea busuiocul şi procentajul de corigenţi se apropia de cel al celorlalţi profesori.

Câteodată, la lecţia de istorie, când ne examina oral, iar câte un elev mai bătea câmpii şi spunea prostii, el îl lăsa să debiteze câte un minut-două şi deodată striga de la catedră “Ho dihanie! Opreşte!” Toată clasa râdea în hohote, iar profesorul îi punea nota meritată. Nu prea erau elevi în liceu care să neglijeze disciplina lui Sârbu Leonida.

Profesorii noştri nu erau comunişti, ei n-aveau voie să facă politică, dar pentru cei ce aveau urechi de auzit, ne serveau câte o replică memorabilă. Odată, de exemplu, la o oră de sociologie în clasa a VII-a, pe care o făceam cu preotul Amălinei, parohul bisericii din Pomârla, el s-a abătut de la lecţia respectivă criticând comportamentul unui elev din sat care se îmbătase şi s-a bătut în cârciuma din sat cu alţi băieţi. Observaţia a avut un caracter moralizator şi a concluzionat: “ăştia suntem noi românii, cel mai beţiv popor”. La care un elev din clasă se ridică şi spune: “Părinte, dar nu românii sunt cei mai beţivi.” “Dar cine?” întreabă preotul. “Ruşii părinte.” “Da’ ce, pe ruşi îi pui în rând cu lumea?” Acesta a fost argumentul suprem. Preotul a fost arestat odată cu plecarea regelui în 1947, iar Titian, elevul beţiv care a provocat scandalul de la cârciumă şi a făcut obiectul conversaţiei din clasă, a intrat mai târziu în Securitate…

Profesorul de matematică Niceaev era un fost ofiţer rus sau ucrainean din Harkov, fugit în România din cauza revoluţiei bolşevice; soţia lui era fiică de preot. Era stabilit tot în Briceni-Hotin şi era bun prieten cu Sârbu Leonida. Un om de-o sobrietate rară şi foarte oficial în relaţiile cu cei din preajmă. Nu râdea niciodată în timpul orelor, cu noi elevii. L-am văzut râzând numai în discuţiile cu colegii lui profesori. Era foarte respectat de elevi şi era singurul profesor care nu avea poreclă dată de elevi, aşa cum aveau toţi ceilalţi.

Moga Carmen, profesoară de limba română, venită la Pomârla în toamna anului 1947, tânără absolventă a facultăţii de litere din Iaşi şi originară din acelaşi oraş, era o femeie blondă, nu prea înaltă, dar o adevărată bibliotecă ambulantă în materie de ştiinţe umaniste. Apele politice în ţara noastră încă nu se limpeziseră, comunismul nu pusese bine picioarele în şaua istoriei şi nimeni la vremea aceea nu credea într-o menţinere prelungită a comuniştilor la putere, deoarece regele nu plecase încă. Lecţiile domnişoarei profesoare Moga Carmen erau pline de ironii şi aluzii transparente la adresa guvernanţilor ţării. Când venea vorba, de exemplu, despre C.D. Gherea, îl prezenta în cu totul altă lumină faţă de cum începuseră să-l prezinte manualele noi de literatură şi istorie. Am vizitat-o în anul 1998 la Câmpina unde locuieşte în prezent.

Vasile Calistru, ultimul director pe care l-am avut înainte de-a pleca din Pomârla, era profesor de ştiinţe naturale.

Ceilalţi profesori pe care i-am avut şi nu i-am menţionat mi-au marcat viaţa mai puţin datorită faptului că au avut o trecere sporadică prin liceu din cauza deselor schimbări şi concentrări.

Prima mea arestare

În primăvara anului 1947 prin luna mai, din unitatea FDC a liceului Pomârla au fost arestaţi patru colegi de-ai mei: Boghiţoi Teodor, Geamăn Ion, Modreanu Vasile şi Amihăiesei Mircea. N-am aflat cum s-au petrecut lucrurile şi cum de a venit Siguranţa Statului direct la Geamăn şi l-a luat pe el întâi, apoi pe ceilalţi trei, care erau la diferite gazde din Pomârla. Eu singur eram la internat. Am auzit că s-au găsit nişte liste pe la Iaşi, la Centrul Studenţesc. Mai sigur este că unul Suditu, de la liceul din Dorohoi, era omul Siguranţei şi el ar fi dat lista cu numele celor care ajunseseră la urechea lui.

Eu am scăpat nearestat în primăvara lui 1947, deşi în urma anchetelor făcute s-a aflat şi de mine, dar nu m-au arestat lăsându-mă pentru primăvara 1948.

În dimineaţa zilei de 15 mai 1948 la ora când se dăduse deşteptarea în dormitoarele internatului, mă aflam la spălător, aşteptând să prind un loc liber la jgheabul unde ne spălam. La această oră matinală a intrat în spălător directorul liceului V. Calistru care m-a privit şi s-a retras închizând uşa. După aceea a revenit şi m-a strigat pe nume: "Iacobe, lasă spălatul şi vino-ncoace." Eu l-am urmat şi el m-a dus în dormitorul unde aveam patul şi valiza, iar în urma noastră venea civilul despre care aveam să aflu că era comisarul Siguranţei din Dorohoi, comisar pe care-l chema Schechter. Directorul a plecat lăsându-mă cu comisarul, iar acesta i-a scos afară din dormitor pe ceilalţi elevi şi a început să-mi facă percheziţia, în urma căreia n-a găsit nimic. Mi-a spus să mă îmbrac şi am fost dus în sala de meditaţie unde mi s-a făcut percheziţie în pupitrul cu cărţi şi caiete. La terminarea percheziţiei comisarul şi şoferul autoturismului Prefecturii din Dorohoi mi-au indicat direcţia spre poarta principală a liceului, unde se afla maşina în care ne-am urcat toţi. În acest timp curtea era plină de elevi interni care aşteptau să ia ceaiul de dimineaţă şi începuseră să vină şi cei externi, fiindcă se apropia ora 8, ora deschiderii cursurilor. Toţi mă urmăreau cu privirea cum plecam.

O altă maşină cu alt comisar care se numea Rosenblat a ridicat alţi patru sau cinci elevi externi. Aceştia nu erau în aceeaşi cauză ca mine, însă fuseseră recalcitranţi la înscrierea în UTC-ul care se înfiinţase în iarnă. Refuzaseră în mod ostentativ să se înscrie, mai ales doi dintre ei: Bursuc Gheorghe şi Gaşpar Mihai. Aceştia doi au fost anchetaţi cu tot lotul judeţului Dorohoi şi condamnaţi împreună cu noi toţi. Ceilalţi doi-trei au fost eliberaţi în timpul anchetelor.

În Dorohoi am fost duşi la sediul Siguranţei şi băgaţi într-o cameră cca. 14 elevi de la liceul din Pomârla şi de la liceul Dorohoi. Aici mi s-a făcut o anchetă sumară în legătură cu cei arestaţi în 1947. La Siguranţa Dorohoi am făcut cunoştinţă cu elevii de la liceul din Dorohoi, arestaţi odată cu cei de la Pomârla. De la ei am aflat numele tuturor comisarilor din Siguranţă. Nu mai ţin minte aceste nume, ci numai ale celor doi care făcuseră arestările la Pomârla şi a comisarului şef care a făcut ancheta. Reţin că numărul comisarilor din Siguranţă era de opt din care şapte erau evrei.

În ziua de 25 mai 1948 am fost îmbarcaţi toţi cei deţinuţi la Siguranţa din Dorohoi şi transferaţi la închisoarea din Suceava cu autobuzul şcolii normale din Şendriceni. Aici am început să cunosc adevărata viaţă de închisoare. Dacă la Dorohoi în privinţa mâncării n-am simţit mizeria, fiindcă era voie în acele prime zile să se primească mâncare de-acasă, la Suceava s-au închis toate cărările şi toate legăturile cu exteriorul. La Dorohoi primeau mâncare zilnic cei din oraş, de la părinţi, şi ne dădeau şi nouă celor din judeţ, ai căror părinţi nu puteau veni zilnic. La Suceava am făcut cunoştinţă cu terciul şi ciorbele străvezii, care ne-au pus la pământ în câteva săptămâni.

Ministerul de Interne, care preluase şi administraţia penitenciarelor de la Ministerul de Justiţie, a hotărât ca închisoarea din Suceava să devină centru de anchetă pentru toate judeţele din nordul Moldovei: Rădăuţi, Câmpulung, Suceava, Dorohoi, Botoşani, Iaşi, Baia, Neamţ, Vaslui, Roman şi Bacău. Cele din sudul Moldovei erau dirijate la Galaţi.

De a doua zi după sosirea noastră, a dorohoienilor, au început să sosească zilnic câte două-trei dube cu arestaţi. Contribuţia cea mai mare cu popularea închisorii cred că a dat-o judeţul Iaşi, cu mulţi studenţi, muncitori şi intelectuali. Şi-au făcut apariţia şi anchetatorii din fiecare judeţ, din care mi-amintesc: de la Dorohoi şeful Siguranţei, Hudescu Carol (fost Segal Carol), de la Botoşani Ruckinstein Izu, de la Neamţ comisarul Aramă, de la Bacău comisarul Volcescu, de la Iaşi comisarii Pompilian, Blehan şi Danielevici, de la Suceava şeful Siguranţei regionale Popic şi comisarul Mareş care folosea în multe situaţii expresia "minţiţi ca o evanghelie" sau alteori ne spunea: "Dacă ar fi după mine, de mult vă făceam îngeraşi". El era delegatul Securităţii Suceava în relaţiile cu penitenciarul.

În câteva zile închisoarea s-a transformat într-o instituţie de tortură care producea vaiete şi urlete înfiorătoare. Fiecare etaj avea câte o celulă sau două transformate în camere de anchetă. Pe coridoarele închisorii, pavate cu piatră, se auzeau paşii celor fugăriţi de doi anchetatori postaţi

în cele două capete ale coridorului; fuseseră bătuţi la tălpi şi acum li se aplica tratamentul pentru dezumflarea tălpilor.

Studenţimea reprezenta segmentul social cel mai conştient şi mai viguros al rezistenţei anticomuniste din România; deci ei trebuia să fie ţinta MAI-ului şi asupra lor trebuia să se reverse toată ura comunismului care se instaura în ţară. Mulţi dintre anchetatori au funcţionat şi în regimul antonescian şi îşi spălau păcatele lor de poliţişti, care anchetaseră şi comunişti. Acum căutau să se reabiliteze în faţa noilor stăpâni prin torturile aplicate legionarilor arestaţi în primăvara şi vara anului 1948. Un caz concret este comisarul de poliţie din Iaşi, Pompilian, care după ce şi-a făcut "datoria" prin bătăi şi torturi cumplite, a fost băgat la închisoare de către comunişti, astfel că l-am întâlnit mai târziu la Târgşor.

Închisoarea din Suceava, prin tradiţia pe care o avea în istoria închisorilor româneşti de dinainte şi din timpul lui Antonescu, era o închisoare cu caracter disciplinar, deci cu un regim de detenţie mai sever decât celelalte închisori, chiar în regimul zis burghez. Ştiu că o dată am văzut prin geamul celulei, care atunci nu avea jaluzelele pe care le-au pus comuniştii mai târziu, pe unii legionari condamnaţi în timpul lui Antonescu şi transferaţi disciplinar la Suceava, care erau scoşi la plimbare. Printre aceştia i-am văzut pe: prinţul Alexandru Ghica, doctorul în drept Victor Biriş, pe Vasile Turtureanu. Aceştia, la scurtă vreme după începerea arestărilor din mai 1948, au fost evacuaţi din Suceava şi transferaţi probabil la Aiud, pentru a nu lua legătura cu cei recent arestaţi. Atunci am văzut pentru prima dată costumul penal vărgat cu dungi roşii.

În camera 38 de la etajul I unde am stat până la procesul din martie 1949, „locatarii" eram în cea mai mare parte elevi de la liceele din Dorohoi şi Pomârla. Mai erau şi câţiva bătrâni din judeţul Dorohoi, însă nici unul dintre noi nu mai fusesem până atunci clienţi ai închisorilor, astfel că de fiecare dată ne loveam de situaţii absolut noi. Peste câteva zile a fost adus în camera noastră un cetăţean care se numea Surugiu şi care era dintr-o comună din judeţul Dorohoi, mi se pare Grămeşti, şi care mai făcusese închisoare ca legionar. El ne-a familiarizat cu atmosfera şi viaţa de închisoare. De la el am aflat că deţinuţii pe care-i văzusem pe geam erau cei menţionaţi mai sus şi tot el ne-a spus că dungile vărgate roşii indică felul condamnărilor, adică muncă silnică, forma cea mai aspră de pedeapsă. N-a stat prea mult cu noi în cameră, fiindcă a fost luat şi dus în altă închisoare. Nu ştiu ce s-a mai întâmplat cu el şi nu l-am întâlnit niciodată în timpul detenţiei mele. Îmi amintesc despre el că atunci când a fost adus în camera noastră ne-a spus că a mai fost închis ca legionar, dar că acum nu avea nici o activitate, ca dovadă că nici n-a apărut în procesul care a urmat.

Dintre povestirile lui reţin o scenă când fusese arestat în ianuarie 1941, în timpul aşa-zisei rebeliuni. Se afla în arestul poliţiei din Bucureşti unde au fost aduşi şi nişte ţigani care în timpul evenimentelor s-au dedat la furturi şi jafuri, iar acum erau taxaţi drept legionari. Când soţia unuia dintre ţigani a venit să-i aducă de mâncare la poliţie, ţiganul i-a strigat ca să fie auzit, să aibă grijă de el şi să-i caute un avocat bun ca să-l apere la procesul la care se aştepta. Ţiganca i-a răspuns furioasă: "Harhanghelul te-a băgat, Harhanghelul să te scoată!

Mi se pare, nu mai sunt sigur, că legionarul cu numele Surugiu, împuşcat pe 22 septembrie 1939 în judeţul Dorohoi, pe timpul lui Carol II odată cu cei trei legionari pe fiecare judeţ, era fratele acestui Surugiu.

Dintre cei cu care am stat în camera 38 de la Suceava, mi-aduc aminte de următorii:
Bursuc Gheorghe, elev la Pomârla;
Gaşpar Mihai, elev la Pomârla;
Teodoriu Adrian, profesor la liceul din Dorohoi;
Teodoriu Constantin, elev la liceul din Dorohoi, fratele profesorului;
Tudose Petru, elev la liceul din Dorohoi, fost elev la Pomârla;
Tudose Teodor, elev la liceul din Dorohoi;
Ştefan Alexandru, elev la liceul din Dorohoi, care a murit înainte de proces în urma unei encefalite căpătate în detenţie;
Ailoaie Constantin, elev la liceul din Dorohoi;
Buţureanu Neculai, elev la liceul din Dorohoi;
Goraş, preot din Păltiniş-Dorohoi;

Dubiţ Gheorghe, cântăreţ bisericesc din Havârna-Dorohoi;
Dăscălescu, învăţător dintr-un sat de pe malul Prutului.

Mai târziu, pe măsură ce dubele aduceau noi arestaţi din jumătatea de nord a Moldovei, dar mai ales studenţi din Iaşi, în camera unde eram eu au mai sosit: Lupeş Ion din Tescani-Bacău, Juncu Ion, preot din Roman, Stanciu, muncitor din Bacău şi Botez, chelner din Bacău;

De asemenea, mai erau cu mine în cameră: Ionescu Ştefan, învăţător din Darabani, care a murit la Aiud, Jitaru, învăţător din Darabani şi alţii pe care i-am uitat.

Dintre studenţii ieşeni pe care i-am cunoscut cel mai bine, menţionez pe Parizeanu Gheorghe (Gioga) student la medicină în Iaşi, un om care a produs o puternică impresie asupra tuturor prin faptul că era torturat cu sălbăticie de anchetatori. Când a fost adus în camera noastră, venea direct din ancheta lui Pompilian şi Blehan şi nu putea călca pe unul din călcâie din cauza loviturilor cu ciomagul, pe care le primise. Când a intrat în cameră, deşi bătut crunt, a schiţat un zâmbet şi s-a prezentat spunându-ne că este macedonean din Moineşti. Cineva din cameră, mai puţin cunoscător al istoriei românilor macedoneni, l-a întrebat de când se află în Macedonia, iar el a răspuns că din timpul când împăratul Aurelian şi-a retras armatele din Dacia. După mai multe zile de anchetă şi tortură, a avut mai multe crize de nervi care se manifestau cu urlete în timpul nopţii, prin somn şi de mai multe ori în timpul zilei, când vorbea necontrolat şi urla de se auzea în toată închisoarea. El fusese arestat la un depozit de armament de prin munţii Bacăului.

Într-una din zile, când am fost scoşi toţi cei din cameră la plimbare în curtea închisorii, el a rupt-o la fugă din coloana deţinuţilor care ne plimbam, urlând de durerea de cap pe care o acuza când îl apucau crizele, s-a suit pe o grămadă de pietriş care se afla în curte şi a început să povestească cum “domnul ministru Nichifor Crainic ne-a vorbit nouă, elevilor de la liceul românesc din Sofia, despre România. Eu am venit în România fiindcă am iubit-o, dar aici criminalii m-au schingiuit”. Atunci vreo doi-trei gardieni l-au luat cu forţa, fiindcă el se zbătea în mâinile lor şi l-au dus în cameră. Apoi au întrerupt şi plimbarea noastră fiind trimişi în cameră. În cele câteva minute de criză a lui Gioga, toţi deţinuţii de pe partea de sud a celularului din Suceava au apărut la geamuri şi au asistat la scenă.

Anchetele au ţinut aproape toată vara lui 1948. Pe la sfârşitul lunii august mai erau anchetaţi cei arestaţi târziu, care nu fuseseră găsiţi în primăvară sau fugarii care mai erau prinşi. Ancheta mea a fost uşurată de faptul că toţi cei din unitatea mea fuseseră arestaţi în 1947 şi n-aveam cu cine să fiu confruntat, astfel că am fost acuzat doar pentru omisiune de denunţ şi ca simplu membru al unităţii FDC, fără altă activitate.

Penitenciarul Suceava fiind o închisoare disciplinară, cu regim sever, devenind depozit al Siguranţei (încă nu se transformase în Securitate) îşi păstra în continuare caracterul de închisoare cu regim aspru. Deţinuţii care aveau experienţa închisorilor vechi de pe timpul lui Antonescu şi Carol al II-lea, aşteptau, ca noi toţi de altfel, să ni se aplice un regim de penitenciar în condiţii normale de execuţie a detenţiei, cu legături normale (reglementare) cu familia, dreptul la pachete cu îmbrăcăminte şi alimente şi corespondenţă lunară sau trimestrială cu familia, lucru care nu se prea vedea. În toamna anului 1948 Siguranţele judeţene (Securităţile) au început să aducă pachete cu câte o maşină, dar de care nu beneficiau toţi cei arestaţi, ci numai cei cărora Securitatea le anunţa familia. Se primeau mai multe pachete cu îmbrăcăminte şi mai puţine cu alimente. Scopul urmărit de securişti era dublu: 1. să ni se aplice un regim de înfometare, arma dintotdeauna a comunismului şi 2. crearea de suspiciuni şi neîncredere între deţinuţi.

Regimul alimentar era unul de exterminare. Deţinuţii au început să-şi dea seama că politica comunismului nu urmărea numai înlăturarea noastră din societate şi aplicarea unui regim de izolare, ci avea alte obiective mai îndepărtate către care tindea. Când mai apărea câte o inspecţie făcută de securişti, care acum începuseră să vină în uniformă militară, fiindcă schimbaseră firma, li se raporta de către noi că nu cunoaştem şi nici nu ni se aplica un regulament al închisorilor. Ne zâmbeau şi ne promiteau că vom primi tot ce scrie la regulament după ce vom fi judecaţi şi, dacă vom fi găsiţi vinovaţi, vom merge în închisori de execuţie, iar cei nevinovaţi vor pleca acasă, numai să avem răbdare, că toate se vor rezolva. Aşa se pronunţau în faţa noastră Ciupagea, Popic, Blehan şi alţii.

Îmi mai amintesc din timpul anchetelor, că într-una din zilele verii lui '48, au fost scoşi din închisoare deţinuţii care formau loturi compacte judeţene sau cu număr mai mare de membri şi duşi undeva în afara închisorii şi fotografiaţi în poziţie de şedinţă legionară. De la mine din cameră a fost scos Gruia Eugen din Vaslui şi mi-a povestit că a fost dus cu tot lotul lui din Vaslui undeva în câmp, şi fotografiaţi în trei poziţii:
salutul legionar,
momentul rugăciunii,
şi
împreună cu şeful unităţii, vorbindu-le.

La fel au fost fotografiaţi studenţi de la Iaşi şi din alte judeţe. Eu personal n-am fost fotografiat fiindcă unitatea mea fusese arestată cu un an înainte, în 1947. Pe unii i-au fotografiat cu arme luate din corpul de gardă al gardienilor închisorii. Asta trebuia să demonstreze caracterul paramilitar al organizaţiei, chiar dacă în FDC se făcea numai educaţie patriotică şi creştină.

Până în luna martie 1949, când a avut loc procesul lotului Dorohoi, din care făceam parte, am stat în aceeaşi cameră nr. 38 de la primul etaj al închisorii. Auzisem că începuse procesul studenţilor de la Iaşi şi al celor din alte judeţe, care se ţinea la parter, în clubul închisorii, amenajat în acest scop. Judecarea se făcea de către Tribunalul Militar Iaşi, deplasat la Suceava. În rarele plimbări pe care le făceam, eram scoşi în curtea închisorii tot etajul şi atunci aveam prilejul să ne informăm reciproc de cele ce se mai vorbea în închisoare. Se vorbea printre cei mai în vârstă, de o acţiune de reeducare ce se va întreprinde, şi în urma căreia vom beneficia toţi deţinuţii de libertate. În camera în care mă găseam eu, nu erau aşa-zise figuri sau şefi, ci numai noi cei mai tineri şi mai necunoscători în ale politicii.

Din timpul plimbărilor îl ţin foarte bine minte pe Bogdanovici Alexandru, un tânăr blond şi foarte înalt cu o şapcă tip german, care începeau să fie interzise fiind socotite de tip nazist. El se întreţinea totdeauna cu oameni mai în vârstă ca noi. Noi, cei mai tineri, nu ne băgam şi nici nu ne preocupau în prea mare măsură problemele politice, fiindcă nici nu eram băgaţi în seamă şi ne vedeam şi noi de lungul nasului.

Planton pe coridorul etajului I era un deţinut de drept comun; după terminarea anchetelor în toamna lui 1948, a apărut Ţurcanu Eugen, student la drept la Iaşi, ca nou planton. Era un tip bine legat, ca statură peste medie, cu maxilare puternice şi umerii obrajilor pronunţaţi. Pe cap purta o şapcă maron. El îl ajuta pe gardianul de pe secţie la activităţile de pe etaj: deschiderea camerelor pentru ieşirea la program, închiderea uşilor după terminarea programului şi intrarea noastră în cameră. Prin program se înţelege scoaterea tinetelor, golirea şi spălarea lor la WC. În timpul programului el mai stătea de vorbă cu deţinuţii. La vremea aceea avea un comportament normal. Ţin foarte bine minte că, nu ştiu prin ce împrejurare, făcusem rost de două ţigări şi cum eu nu fumam, l-am rugat pe Ţurcanu să i le ducă lui Sapariuc Dumitru (Miţa). Acesta era un student medicinist din Ştiubeni-Dorohoi, pe care-l cunoşteam de afară şi care acum se afla cu mine în închisoare, la alt etaj. Cred că i le-a dat, dar n-am putut verifica. Nu s-a arătat deloc lipsit de bunăvoinţă. Servicii de acest fel făcea şi altora şi chiar l-am văzut aducând diverse lucruri de la alţii în camera mea. Nu plana la vremea aceea asupra lui nici o bănuială c-ar fi omul administraţiei, cel puţin în camera mea. De fapt, în acea vreme, nici nu se concepea şi nu se gândea în mentalitatea securistă de mai târziu. Nu gândea nimeni la o reeducare în care oamenii să se împartă în două tabere care să se urască de moarte; cel mult se gândea că te poţi face frate cu dracul, până treci puntea şi după asta vom mai vedea ce este de făcut.

Lotul judeţului Dorohoi, din care am făcut şi eu parte, a fost judecat la începutul lunii martie 1949 fiind printre ultimele procese judecate. Procesul a avut loc în clubul de la parterul închisorii, iar completul de judecată se compunea din magistraţi ai T.M. Iaşi. Procurorul a spus în rechizitoriul său printre altele: "Această organizaţie paramilitară, de tip fascist, în speţă legionară, a încercat să submineze şi să dărâme temeliile tinerei noastre republici populare, făurită de clasa muncitoare" etc, etc şi a cerut pedepsirea noastră exemplară. După interogatoriu au luat cuvântul avocaţii apărării, pe care nu-i cunoşteam; am aflat ulterior de la cei care-i cunoşteau că erau doi evrei din Fălticeni, care au cerut indulgenţa justiţiei pentru noi, cei din boxă şi ne-au îndemnat şi pe noi să cerem indulgenţa justiţiei. Când ni s-a dat ultimul cuvânt a început Moraschi Ştefan,

şeful lotului (nea Fănică, cum i se spunea), dar cu care nu ne-am întâlnit niciodată pe durata şederii noastre la Suceava. Atunci l-am văzut pe nea Fănică luând cuvântul şi spunând că-şi regretă faptele şi recunoaşte că a greşit. Dealtfel, a vorbit frumos şi curgător, fără să se poticnească. Eu cu mintea mea de atunci şi cu lipsa mea de experienţă, am socotit că nea Fănel ştia ce face şi că face bine, fiindcă scopul e să scapi din încurcătură şi trebuie să zici ca ei şi să faci ca tine. A terminat prin a cere indulgenţa completului de judecată şi ne-a îndemnat pe toţi să facem la fel, ceea ce am şi făcut. Nici un moment n-am gândit că Fănel Moraschi şi-a schimbat convingerile cu care a intrat în închisoare. Procesul s-a terminat seara târziu. După proces am fost trimişi toţi în alte camere decât cele din care proveneam, stând câteva zile împreună până la citirea sentinţei. Între timp continuau procesele şi pronunţările de sentinţe, printre care şi cel al studenţilor ieşeni, unde se găsea şi Felicia Moraschi, sora lui Fănel. Când a trecut prin dreptul celulei noastre venind din sala de şedinţe unde i se citise sentinţa a strigat: "Fănele, 5 ani." Atunci l-am văzut pe Fănel Moraschi dând frâu liber reţinerilor de până atunci, înjurând pe cei din cauza cărora a intrat în închisoare. Nu la anchetatori se referea el, ci la foştii lui camarazi făcea aluzie. Atitudinea lui din seara aceea m-a descumpănit, fiindcă mă gândeam că de data asta nu mai era în faţa completului de judecată faţă de care vrea să-şi mascheze convingerile, ci era între noi, cei care-l stimam şi-i acordam tot creditul. Tot în sinea mea mi-am zis că probabil condamnarea de 5 ani a surorii sale l-a făcut să-şi piardă controlul şi să răbufnească în acest mod, fiindcă şi el contribuise probabil la cooptarea surorii sale în rândurile celor din rezistenţă. Peste o zi sau două am fost din nou mutaţi în alte celule, pe criteriul condamnărilor.

Ţurcanu Eugen, plantonul de pe secţie, a făcut nişte liste în care a trecut profesia fiecărui deţinut. Noi, care eram elevi, bineînţeles că ne-am declarat ca atare. De Fănel Moraschi ne-am despărţit pentru totdeauna şi nu-l voi mai vedea niciodată. În schimb m-am întâlnit cu mulţi alţi deţinuţi care au stat împreună cu el, dar nici unul nu mi-a vorbit frumos despre el. Cele câteva zile după proces în care am stat împreună nu ne-a făcut nici o aluzie despre reeducare, de fapt nu era nici timpul şi nici momentul potrivit. Spre deosebire de Fănel care ne-a dezamăgit, despre sora lui n-am auzit vorbindu-se de rău.

Din lotul de condamnaţi din judeţul Dorohoi, pe care i-am cunoscut la Siguranţa Dorohoi sau la închisoarea Suceava reţin pe următorii:
Moraschi Ştefan, şef de lot, 15 ani condamnare;
Teodoriu Adrian, profesor din Dorohoi;
Mucea Mihai, elev din Pomârla;
Teodoriu Constantin, elev din Dorohoi;
Buţureanu Neculai, elev din Dorohoi;
Ailoaie Constantin, elev din Dorohoi;
Tudose Petru, elev din Dorohoi, fost la Pomârla;
Tudose Teodor, elev din Dorohoi;
Bursuc Gheorghe, elev din Pomârla;
Gaşpar Mihai, elev din Pomârla;
Ionescu Ştefan, învăţători din Darabani;
Jitaru, învăţător din Darabani;
Gherasim, învăţător din Păltiniş;
Dubiţ Gheorghe, cântăreţ bisericesc din Havârna Dorohoi;
Moga, ţăran din Darabani;
Sudor Ion, student din Dorohoi;
Asandei Ion (Nelu), elev la liceul industrial din Dorohoi.

Pe o parte dintre ei i-am uitat, fiindcă nu-i cunoşteam nici afară înainte de arestare.

Prezenţa lui Sudor Ion în camera nr. 38 din închisoarea Suceava, îmi trezeşte amintirea neplăcută a modului de cum eram trataţi de administraţia închisorii, cu rea intenţie şi bună-ştiinţă. El era tebecist staţionar, iar din cauza alimentaţiei sub orice critică şi a mizeriei din închisoare, i s-a deschis din nou caverna din plămâni şi a început să expectoreze sânge. Noi, cei din cameră, am cerut prim-gardianului şi medicului închisorii să-l interneze în spital, pentru a fi izolat de noi, dar nu s-a ţinut seamă de cererea noastră şi a fost menţinut printre noi până aproape de proces.

N-au vrut să ne dea nici măcar o cană de băut apă în plus pentru cel bolnav, ca să nu fim obligaţi toată camera să bem din aceeaşi cană, chiar dacă hemoptizia continua într-o formă acută. ATUNCI AM ÎNCEPUT SĂ NE DĂM SEAMA CĂ INTENŢIILE SECURITĂŢII NU ERAU DE A NE PEDEPSI CU IZOLAREA DE SOCIETATE, CI ERAU INTENŢII DE TEROARE ŞI EXTERMINARE. Urmările s-au văzut, deoarece de aici, de la Suceava, au început acţiunile aşa-zisei reeducări.

Eu am primit o condamnare de patru ani închisoare corecţională. Făcând o comparaţie cu condamnările din anul precedent, primite de cei anchetaţi tot la Suceava, s-a constatat o majorare a pedepselor. Se observa saltul de la regimul monarhic la un regim "democrat-popular". La mizeria închisorii Suceava, în afară de foame se mai adăugau păduchii şi ploşniţele. La intervale foarte mari mai venea în câte un control directorul închisorii care se numea Tiron, un om lipsit de personalitate, probabil din cauză că era în creştere autoritatea securiştilor, care se manifestau din ce în ce mai duşmănos. Acest director se oprea în faţa uşii şi ne făcea observaţie nouă, deţinuţilor, de ce am murdărit pereţii cu sângele ploşniţelor pe care le omoram. Până să primim praful DDT pentru dezinsecţie, a funcţionat din plin etuva unde predam lenjeria săptămânal. Medicul civil al închisorii era evreul Michelsohn

Închisoarea Văcăreşti

În ziua de 19 aprilie 1949, luni, prima zi din Săptămâna Mare a Paştelui, s-a format un lot de cca. 100 de deţinuţi care am fost scoşi afară în curte unde ni s-a dat hrană rece pentru o zi, un sfert de pâine şi trei cartofi fierţi în coajă, pentru fiecare deţinut. Lotul era format din toate categoriile sociale: muncitori şi ţărani, studenţi, intelectuali şi noi, elevii de la Dorohoi. Am fost transportaţi cu un autobuz în gara Iţcani şi îmbarcaţi în duba CFR. Atunci am făcut prima dată cunoştinţă cu vagonul penitenciar, fiind băgaţi câte zece persoane în celula care, în mod normal, putea să cuprindă şase persoane. În timpul călătoriei ţin minte că în gara Vatra Dornei când trenul era oprit, lângă duba noastră se găsea o femeie cu un copil de mână care a întrebat-o pe mama sa: "Mamă, cine merge în vagonul ăsta? " "Hoţii şi legionarii." i-a răspuns mamă-sa.

Trenul cu care am călătorit toată noaptea a oprit la Gherla unde au coborât muncitorii şi ţăranii, iar la Aiud au coborât intelectualii. Aici făcându-se un schimb mai mare de deţinuţi, probabil au fost îmbarcaţi şi deţinuţi de drept comun, astfel că am fost scoşi din celulă şi băgaţi în camera mare toţi deţinuţii politici. Reţin dintre cei din camera mare pe Ţurcanu Eugen, Parizeanu Gioga şi pe Bordeianu Dumitru din Drăguşeni, judeţul Baia (aproape de Fălticeni). Studenţii au coborât la Piteşti. Drumul a continuat la Bucureşti şi, din Gara de Nord, am fost duşi cu camioane deschise la închisoarea Văcăreşti. De pe podul Basarab lângă care era trasă duba, lumea privea cum miliţienii ne distribuiau hrană rece pe ziua respectivă, aruncând la fiecare un sfert de pâine şi o ceapă. Miliţienii ţipau tot timpul la cei de pe pod să circule mai repede şi să nu privească spre noi. Sosirea în Văcăreşti s-a petrecut în Joia Mare din Săptămâna Patimilor. În închisoarea Văcăreşti am petrecut noaptea de Înviere unde deţinuţii au cântat "Hristos a înviat". Gardienii nu erau încă formaţi în spiritul luptei de clasă şi al ateismului materialist, aşa că n-au luat măsuri de pedepsire împotriva noastră. Mâncarea era mult mai bună ca la Suceava. Aici mulţi deţinuţi erau condamnaţi pentru crime de război în diferite stadii: unii în faza de anchetă, alţii în tranzit spre alte închisori sau rechemaţi pentru alte anchete şi procese. În Văcăreşti am făcut o baie şi aici am avut ocazia să văd un om a cărui burtă se transformase într-un şorţ ce-i acoperea organele genitale. Fusese unul din cei foarte graşi şi slăbirea datorată subalimentaţiei îl adusese în această situaţie. Închisoarea Văcăreşti fiind o închisoare de tranzit şi centru de triere şi repartizare a deţinuţilor către alte închisori, (funcţie pe care o va avea mai apoi Jilava, în Văcăreşti rămânând numai deţinuţi de drept comun) dădea posibilitatea să întâlnim figuri cunoscute. Aici l-am întâlnit pe Chirică Balanişcu originar din Pomârla şi fost elev al liceului din Pomârla. Acum era student la Cluj şi se afla în tranzit la Văcăreşti în drum spre Piteşti. Mi-amintesc că noi, dorohoienii, am stat puţin de vorbă cu el când ieşeam prin curtea închisorii, el fiind solicitat şi de alţi camarazi de-ai lui cu care se întâlnea atunci. O scenă pe care n-o uit a fost aceea când şi-a luat rămas bun de la un prieten al său, care se pregătea să plece spre altă destinaţie. Acesta i-a spus în final: "Doresc să rămâi aşa cum te ştiu", iar el i-a răspuns: "Fără nici

o retuşare.” Cred că aşa a şi rămas, fiindcă a murit în Piteşti. Nu l-am mai întâlnit niciodată şi n-am auzit nimic despre el, decât târziu, la canalul Dunăre-M. Neagră.

Închisoarea Târgşor

În ultima zi a Paştelui anului 1949, 27 aprilie, elevii dorohoieni şi alţi elevi de prin Bihor şi alte părţi ale Ardealului, am fost anunţaţi să ne pregătim de plecare. Am fost transportaţi tot cu un camion descoperit la Gara de Nord şi îmbarcaţi în duba CFR cu destinaţia Târgşor. În gara Târgşor am ajuns în jurul prânzului şi de-acolo am fost duşi pe jos, escortaţi de miliţieni, la închisoarea care nu era mai departe de 1,5 km. Acolo am fost lăsaţi liberi cu vechii locatari ai închisorii care fuseseră aduşi începând cu luna august 1948, când MAI stabilise ca închisoarea din Târgşor-Prahova să fie destinată elevilor din toată ţara. Aici am găsit pe foştii mei colegi de clasă şi liceu arestaţi în 1947: Boghiţoi Teodor, Modreanu Vasile, Geamăn Ion, Ibănescu Dumitru şi alţii. În aceeaşi zi şi cu acelaşi vagon dubă au fost expediaţi din Târgşor spre Aiud, disciplinar, un număr de patru elevi care erau ţinuţi izolaţi pe motiv că refuzau să participe la reeducarea iniţiată de administraţia închisorii, cu directive primite, bineînţeles, de la nivele superioare din MAI. Cei patru sunt: Turtureanu Vasile, Ciorcilă Vasile, Botez Constantin şi Bălan Iulian. Aceştia făceau închisoare din 1941 sau 1942.

Din relatările lui Ibănescu Dumitru, care în închisoarea Târgşor a încercat să ţină un jurnal personal, şi care jurnal a ajuns şi la mine în 1999, am aflat lucruri noi, pe care nu le ştiam atunci când am sosit în Târgşor în aprilie 1949. Jurnalul prezintă o perioadă foarte scurtă, cuprinsă între 24 octombrie ’48 şi 27 noiembrie ’48, reuşind să-l scoată afară la eliberare. Din el se desprindea că închisoarea Târgşor provenea dintr-o fostă mănăstire de călugăriţe, transformată probabil sub domnia lui Al. I. Cuza, odată cu secularizarea averilor mănăstireşti. Închisoarea fusese în timpul războiului închisoare militară până la 1 mai 1948, când comuniştii se pregăteau de arestări masive şi-au transformat-o în închisoare civilă la dispoziţia MAI. Când a sosit Ibănescu la data de 28 august ’48 într-un grup de 21 de deţinuţi foşti elevi, veniţi de la Aiud, la Târgşor se aflau lăgăriştii judeţului Prahova (în prevenţie). Tot aici se mai găseau şapte elevi din Buzău, care făceau parte din organizaţia “Pajura neagră”, pe care ceilalţi o porecleau “cioara vopsită”. În intervalul de timp dintre 28 august şi 24 octombrie 1948 au mai sosit elevi deţinuţi din Aiud, Cluj şi restul Munteniei, ajungându-se la numărul de 80. Un număr de 13 deţinuţi dintre care şase condamnaţi în timpul lui Antonescu, au fost izolaţi de ceilalţi, din motivul că “s-au arătat ostili administraţiei”, cum scrie Ibănescu D., adică refuzau să participe la acţiunea de reeducare iniţiată şi susţinută de administraţie în scopul pentru care au fost aduşi în Târgşor. În Târgşor era o atmosferă de închisoare burgheză. Comunismul nu-şi arătase adevărata lui faţă; mai exista corespondenţă cu familia, se mai primeau pachete şi scrisori. În Târgşor se mai aflau şi deţinuţi de drept comun. Printre deţinuţii foşti elevi era o atmosferă de vag optimism că reeducarea pentru care au fost aduşi îi va elibera înainte de termen. Ibănescu arată în jurnalul lui cum n-a reuşit să-l convingă pe consăteanul său Pavel Aurel să renunţe la intransigenţa lui şi să accepte reeducarea. Pentru intransigenţa lui Pavel, Ibănescu îi acuza pe cei condamnaţi în 1941. Pavel

Aurel a fost trimis disciplinar la Aiud. Un obicei burghez care s-a mai păstrat până în toamna lui 1948 a fost acela că deţinuţii din Târgşor au asistat la un serviciu religios oficiat de preotul satului. Ibănescu recunoaşte că şi-a cam pierdut credinţa în puşcărie, dar în acelaşi timp se observa că-i recunoaşte necesitatea. Din felul cum se prezintă pe sine, se vede că el era înclinat spre a accepta reeducarea.

Când am ajuns eu în Târgşor, în schema conducerii închisorii era şi un cetăţean care avea rolul de educator şi care se numea Burada. El se ocupa cu aducerea câte unui ziar Scânteia din care ni se citea articolul de fond, după care punea întrebări şi răspundea cine se oferea. Directorul închisorii era Spirea Dumitrescu, iar subdirectorul se numea Vasilache, un om cu nasul turtit. Primul gardian se numea Viţel, iar gardianul titular de pe secţia noastră a elevilor se numea Dumitrache, căruia noi îi spuneam “moş Dumitrache”. Alături de secţia noastră era cea pentru foştii poliţişti din timpul lui Antonescu şi câţiva de mai înainte. În secţia noastră se afla şi atelierul cu războaiele de ţesut pe care le-au instalat şi pus în funcţiune cei veniţi în 1948. Atât elevii cât şi poliţiştii eram liberi fiecare în curţile lor, fără a ne putea întâlni. Mai schimbam câte o vorbă cu ei, fără aprobarea administraţiei, când mergeam la baie sau infirmerie, care se afla în secţia lor sau când veneau ei în secţia noastră să ridice alimente şi lemne de foc.

Cât am stat în închisoarea din Târgşor ne-am bucurat de o relativă libertate, comparând-o acum când scriu aceste rânduri, cu celelalte închisori prin care voi trece mai târziu.

Regimul comunist din România, care voia să demonstreze superioritatea ideilor marxiste, căuta pe toate căile să arate că toată lumea le îmbrăţişa şi le socotea ca fiind cele mai înaintate idei politice şi sociale ale secolului. De aceea, maşina lor de propagandă, întreţinută de politrucii partidului proveniţi din oameni semidocţi, măcina în continuu la moara minciunilor. În toată ţara şedinţele de îndoctrinare din întreprinderi şi instituţii se ţineau lanţ, dar nu se mulţumeau numai cu atât, ci vroiau să-şi oblige şi adversarii politici, care nu le împărtăşeau ideile, să participe la actul de îndoctrinare, numit de ei reeducare. În optica lor era vizat mai întâi tineretul din închisori, care era puntea de legătură ce ar fi putut să comunice cu generaţiile care urmau. De aceea, închisoarea din Târgşor a avut în schema ei de conducere doi educatori: Burada şi Antonescu. Dacă primul era puţin mai spilcuit şi mai deprins cu limbajul marxist, cel de-al doilea era lamentabil sub aspect intelectual. Dacă Burada era îmbrăcat cu un loden, care era o modă generalizată pe toată ţara, fiindcă altceva nu se găsea de vânzare pe cartelă, Antonescu, care i-a urmat, avea nişte pantofi scâlciaţi şi o scurtă cu căptuşeala ruptă, care mai atârna pe la spate. Dacă Burada putea să mai citească articolul de fond din Scânteia, fără a ţine seama de punctuaţie, Antonescu pur şi simplu nu ştia să citească sau să închege o frază. Antonescu mai era dezavantajat şi de faptul că l-a înlocuit pe Burada, iar asta îl făcea să apară în faţa noastră ca reprezentantul decadenţei procesului de reeducare şi reprezentantul ignoranţei şi analfabetismului din PCR.

Conducerea MAI, care a decis şi a urmărit procesul de reeducare din închisorile comuniste, a ales pentru Târgşor o metodă mai uşoară, un experiment mai puţin brutal. Nici condiţiile de detenţie din Târgşor nu erau favorabile unui experiment de tip Piteşti, închisoarea neavând regim celular, unde s-ar fi putut băga deţinuţii pentru a fi supuşi torturilor ca la Piteşti. Noi toţi eram liberi în curtea închisorii toată ziua şi numai noaptea eram încuiaţi în cele două camere cu o capacitate de cca. 200 de oameni fiecare. Aici se citea aproape în fiecare zi articolul de fond din ziarul Scânteia în prezenţa educatorului sau a altei persoane din conducerea închisorii. Acest lucru dovedea că acţiunea de reeducare venea de sus; conducerea închisorii nu făcea de capul ei acest lucru.

Când am venit eu în Târgşor în aprilie ’49, procesul de reeducare avea aspectul unui divertisment în puşcărie. Când a sosit la câtva timp Burada, reeducarea a început să ia o formă mai organizată. Au început să se pună întrebări deţinuţilor referitor la ce anume au înţeles din citirea articolului, iar moş Dumitrache, gardianul bătrân şi mustăcios, care aducea cu Stalin, avea ordin de a ne aduna pe toţi să ascultăm ceea ce se citea din ziar şi să nu ne mai ascundem în acel timp prin dormitoare în care simulam că facem curăţenie sau chiar prin bucătărie şi în alte locuri din curtea închisorii. El fugea după noi şi ne trimitea să facem act de prezenţă. “Treceţi, mă! fir-aţi ai dracului, şi ascultaţi ce se citeşte acolo şi nu-mi mai spuneţi moş Dumitrache, că aud ăştia şi mă bagă lângă voi!” În felul lui avea dreptate; noi ne manifestam prea familiar cu el, asta din cauza rămăşiţelor de mentalitate din închisorile burgheze.

Îmi amintesc de o inspecţie venită din partea MAI în persoana lui Baciu, directorul general al penitenciarelor şi Constantinescu, adjunctul său, care s-au întreţinut într-un mod relativ civilizat cu noi, cei ce eram prin curtea închisorii.

La această întâlnire n-am fost convocaţi în mod obligatoriu; unii dintre deţinuţi îşi vedeau de treburile lor prin curte. Eu mă aflam printre deţinuţii care eram aproape de cei doi inspectori asistând la cele ce se discutau. Unii dintre noi i-au întrebat dacă se aplică condiţionalul sau dacă ni se va da voie să avem vorbitor cu familia şi corespondenţă şi pachete lunar. Baciu ne-a spus că noi vom primi toate acestea, dar trebuie să ne îndreptăm greşelile şi să nu ne mai “ţinem de prostii” ca înainte de a fi arestaţi, pentru că “voi sunteţi nişte victime ale regimurilor trecute şi ale celor de alături, care şi-au bătut joc de voi şi de noi” (arătând cu mâna spre secţia de poliţişti). “Voi nu trebuie nici să respiraţi aerul care vine de la ei”. Acest fel de limbaj venit de la un cadru MAI, nu l-am mai auzit niciodată în tot timpul detenţiei mele, chiar şi astăzi mi se pare incredibil pentru ce aveam să văd şi să aud mai târziu.

Prin luna august ’49 a sosit lotul cel mare de elevi suceveni, fiind ultimul lot de elevi din închisoarea Suceava. Se vedea pe feţele şi privirile lor cât erau de înspăimântaţi de foamea şi mizeria de acolo. De la ei am aflat că la Suceava reeducarea continua cu Bogdanovici, care nu fusese încă trimis la Piteşti, fiindcă şefii de lot cu condamnări de 15 ani sau mai mult, au fost

reţinuţi în Suceava, probabil dintr-un calcul al MAI. Fănel Moraschi se găsea printre vârfurile celor care se reeducau, dar reeducarea de la Suceava era la nivelul citirii şi comentării cărţilor marxiste, iar nu la nivelul demascărilor din Piteşti. M-am bucurat şi am mulţumit lui Dumnezeu şi-i mulţumesc şi acum că eu am scăpat cu patru luni mai devreme de cumplitul regim de înfometare de la Suceava. Mă gândesc cu groază şi acum că aş fi putut deveni şi eu un membru activ al reeducării sub influenţa lui Fănel Moraschi, pe care-l socoteam om cu experienţă şi care ştie ce trebuie făcut, precum şi sub influenţa spectrului foamei şi al promisiunilor de eliberare înainte de expirarea pedepsei, dacă ne reeducăm.

Revenind la viaţa din Târgşor, am convingerea că dacă toţi elevii suceveni ar fi venit odată cu mine în aprilie ’49, numărul participanţilor la reeducare ar fi fost mult mai mic. La sosirea mea în Târgşor, reeducarea se găsea la nivel de formalitate. Dintre deţinuţii elevi, la vremea aceea protagonistul reeducării era Ibănescu Dumitru, fost coleg de liceu cu mine, cu un an înaintea mea, care fusese arestat în 1947 de la liceul din Dorohoi unde se transferase prin 1945 sau ’46. Cu el ar fi trebuit să fiu coleg de lot la proces dacă m-ar fi arestat în 1947. El avea iniţiativa şi colabora cu educatorii în privinţa procesului de reeducare. Ibănescu Dumitru avea o condamnare de trei ani, din care executase doi şi nu mai voia să i se lungească pedeapsa, fiindcă şi în Târgşor se aflau multe cazuri de deţinuţi cu condamnări expirate, dar care continuau să nu fie eliberaţi. El era secondat de câţiva deţinuţi care nu din convingere, ci dintr-un oportunism cras, acceptau reeducarea. Îmi amintesc de un buzoian, al cărui nume nu-l reţin, dar ştiu că se încurca atunci când citea ziarul Scânteia la cuvântul “chiabur”, citindu-l cu accentul pe prima silabă, cuvântul fiind un regionalism moldovenesc şi nefolosit în părţile Buzăului, iar noi râdeam de el şi cu mare greutate s-a corectat.

Odată cu venirea sucevenilor din lotul din august, “acţiunile” lui Ibănescu au crescut, astfel că cei ce acceptau reeducarea nu mai erau câţiva, ci în spatele lui, mai bine-zis alături de el, numărul reeducaţilor a crescut, ridicându-se alţi corifei ai reeducării, care i-au luat-o înainte lui Ibănescu. Aceştia aveau convingerea neclintită că se vor elibera înainte de termen şi acţiunea lor de reeducare se manifesta cu toată profunzimea şi chiar cu ură faţă de cei care aveau rezerve sau refuzau să participe. Administraţia închisorii ne-a comunicat că acelora dintre noi care vor să scrie acasă şi să ceară cărţi marxiste, li se va da câte o carte poştală. Mulţi dintre cei reeducaţi au acceptat oferta. Au început să sosească pachete cu cărţi, care acum depăşeau pe cele puse la dispoziţie de administraţia închisorii. Cine voia să citească avea de unde alege şi se putea documenta mai mult decât ne putea oferi articolul de fond din ziarul Scânteia, care ne era servit aproape zilnic. La întrebările puse de educator sau de unul dintre supraveghetorii din partea administraţiei, de regulă directorul sau subdirectorul, se găseau uşor amatori de a răspunde şi a comenta printre cei cca. 70-80 de deţinuţi care acceptau reeducarea în formă organizată din numărul total de cca. 400 (număr variabil în funcţie de plecările şi sosirile din alte penitenciare).

Un moment de revelaţie în viaţa mea de deţinut mi l-a oferit următoarea întâmplare, care m-a făcut să înţeleg că demnitatea unui deţinut politic nu înseamnă să zici ca ei şi să crezi sau să faci cum crezi tu, ci fapta şi vorba să fie identice, dar comuniştii n-au fost oameni de onoare; ei au zdrobit conştiinţe şi au măcinat suflete. Într-una din dimineţile toamnei lui 1949 am fost adunaţi în faţa atelierului de ţesătorie unde se aflau războaiele de ţesut. Aici ni s-a citit articolul de fond din Scânteia, care, mi se pare, se intitula “Fondul de rulment”. După citirea articolului de către un deţinut care se reeduca şi care se manifesta ca atare, urmau întrebările puse de lector celor ce se înscriau la cuvânt şi comentau în mod voluntar, dorind să se afirme ca oameni cu concepţii schimbate. După ce câţiva voluntari îşi epuizau vorbirea, lucrătorii din atelier plecau la lucru, iar restul ne vedeam de treburile noastre prin curtea închisorii. De data aceasta, când deţinutul lector a terminat citirea articolului şi a întrebat cine vrea să ia cuvântul, subdirectorul Vasilache, care asista la şedinţa de reeducare şi care de obicei venea rar printre noi, având mai mult o funcţie administrativă, a intervenit spunând: “Lasă-mă pe mine să aleg eu pe cel ce va vorbi.” Atunci a arătat spre un deţinut puţin mai în vârstă ca majoritatea dintre noi, căruia i-a cerut să povestească ce a înţeles din articolul care tocmai se citise. Numele deţinutului numit de subdirectorul Vasilache să comenteze articolul era Maxim Virgil. El s-a ridicat în picioare şi a spus aproximativ următoarele cuvinte: “Domnule director, fac de opt ani închisoare din anul 1941 şi am trecut prin mai multe închisori înainte de a veni la Târgşor de la Aiud. Peste tot pe unde am trecut ni s-a spus că trebuie să respectăm regulamentul închisorii fiindcă şi închisoarea este o instituţie care are normele şi organizarea ei, iar noi ca deţinuţi care executăm o pedeapsă dată de justiţie, trebuie să nu contravenim regulamentului de funcţionare a închisorii. Acelaşi lucru ni s-a spus şi când am venit la Târgşor, lucru pe care dealtfel l-am aplicat respectând administraţia şi ordinele primite în cadrul programului de închisoare, neprimind nici o pedeapsă pentru abatere de la acest program; disciplina de deţinut am respectat-o. Cât priveşte reeducarea la care suntem invitaţi să participăm, e o problemă personală a fiecăruia, fiecare având dreptul să hotărască ce are de făcut şi cum crede de cuviinţă. Personal socotesc că având în faţa mea ani mulţi de închisoare de făcut, voi medita asupra acestor lucruri şi voi decide în urma unui proces de conştiinţă pe care mi-l fac şi, când voi afla unde este adevărul, voi hotărî în cunoştinţă de cauză. Eu am o credinţă şi o convingere şi nu pot deveni comunist între zidurile puşcăriei, desprins total de realitatea de afară, acceptând o nouă convingere, căreia nu-i cunosc rezultatele în practică.”

Acesta a fost răspunsul lui Maxim Virgil la comentariul articolului de fond din Scânteia. Directorul Vasilache l-a ascultat cu răbdare, lucru pe care i-l apreciez în mod deosebit, iar noi ceilalţi parcă ne făcuserăm mai mici, aşezaţi turceşte pe jos sau pe nişte bănci de la club, şi aşteptând cu nerăbdare să vedem cum va reacţiona directorul adjunct la cele auzite. Redau cu cuvintele mele, păstrând esenţialul.

“Măi băieţi! În corpul vostru sângele circulă cu kilometri pe minut şi înţeleg că starea voastră de lipsă de libertate vă face să fiţi mai reţinuţi şi să aveţi îndoieli. Ce se întâmpla, dacă spuneai şi tu câteva cuvinte în felul cum scria în ziar? Voi nu vreţi să fiţi puşi în libertate mai devreme? Ce, vreţi să staţi în puşcărie toţi anii la care aţi fost condamnaţi? Nici noi nu avem interesul ăsta şi nici voi. În definitiv, care este deosebirea între voi şi noi? Ne deosebesc două lucruri: credinţa şi naţionalismul. Voi credeţi în Dumnezeu, noi nu credem, suntem atei. Voi sunteţi naţionalişti, noi suntem internaţionalişti. Voi aţi vrut să faceţi o ţară ca un soare, noi vrem să facem o ţară şi o lume ca doi sori. Aveţi ceva împotrivă?”

Cam aşa s-a încheiat şedinţa de reeducare din ziua aceea, Vasilache dând de înţeles că n-am avea nimic de pierdut dacă vom accepta reeducarea, chiar numai formal. În urma acestei întâmplări nu s-a luat nici o măsură disciplinară împotriva nimănui şi nici chiar împotriva lui Maxim Virgil. În schimb corifeii reeducării, care s-au impus din lotul celor veniţi de la Suceava şi care îl depăşeau acum pe Ibănescu prin vigilenţă şi studiu politic, pătrunşi de un fel de ură de clasă, îl manevrau pe noul educator Antonescu să ia măsuri împotriva celor ce nu acceptau reeducarea. Printre cei mai zeloşi şi convinşi reeducaţi, care erau capabili să sară peste cal, se numărau: Stoian Ion din Bacău (cel ce avea să fie executat odată cu Ţurcanu Eugen în procesul “Memorialul ororii” din Piteşti şi Gherla, cum foarte inspirat l-a denumit editura Vremea), Cobzaru Iosif tot din Bacău, Ungureanu Traian din judeţul Neamţ, Burlacu Gheorghe (mi se pare, tot din Bacău), Livinschi Anton din Iaşi (pe care l-am avut normator la canalul Dunăre-M. Neagră), Bârsan Florin din Tg. Frumos, Văideanu Pompiliu, Roşu Valentin, Solomon Vasile, Gorgos Gheorghe, toţi din Neamţ, Cristescu Mihai din judeţul Botoşani, Iosipescu Romeo din Iaşi şi alţii pe care nu mi-i amintesc.

Procesul de reeducare continua în sensul unei forme din ce în ce mai organizate. Comitetul de reeducare a început să-i organizeze pe deţinuţi în grupe care să studieze în special cursul scurt de istorie a PC(b) al URSS, cu accent pe materialismul dialectic şi istoric, fiecare grupă având un responsabil propriu. Acest sistem se aplica celor ce acceptau reeducarea în formă organizată. Chiar şi cei care nu acceptam reeducarea eram obligaţi să facem act de prezenţă în clubul închisorii pentru a asista la dezbaterile şi comentariile celor ce erau organizaţi în grupe de studiu. Când eram întrebaţi de educatori sau de administraţie de ce nu acceptăm această formă organizată, noi motivam că facem studii individuale şi nu acceptăm studiul colectiv în care responsabili erau cei cu condamnări mai mari decât noi şi de a căror bună credinţă ne îndoiam. Nu acceptam să-i avem ca lectori pe cei care au ajuns în puşcărie ca toţi ceilalţi şi care s-au trezit dintr-odată comunişti. Cei ce acceptă studiul cursului de istorie a PC(b) în formă organizată n-au decât s-o facă; nu-i opreşte nimeni, noi însă facem studiul în mod individual. Cei reeducaţi replicau că din cauza noastră nu pot ieşi nici ei afară şi nu vom ieşi nici noi, până nu ne vom schimba concepţiile burgheze-reacţionare.

A doua materie a reeducării era citirea zilnică a unui fragment din “Poemul pedagogic” al lui Macarenco. Acest lucru era considerat ca o literatură, şi la care nu se făceau seminarii ca la cursul scurt de istoria PC(b). În “Poemul pedagogic” era vorba despre reeducarea făcută unor minori dintr-o închisoare de drept comun sovietică, sau un centru de reeducare de minori, nu ştiu precis, fiindcă n-am citit-o personal, ci numai am auzit-o când era citită în clubul închisorii unde eram duşi de miliţieni la cererea celor din comitetul de reeducare. Ca o consecinţă a citirii poemului lui Macarenco, cei mai zeloşi dintre reeducaţi nu se mai adresau între ei cu numele mic româneşte, ci cu numele traduse în ruseşte: Mişa, Vanea, Grişa, Şura, Colea etc.

Deşi n-am fost omul care să sfidez deschis reeducarea sau să am conflicte deschise cu administraţia, într-una din zile am fost citit pe o listă de vreo 25 de persoane de către miliţianul de pe secţie şi băgaţi într-o izolare pe secţia de elevi, în urma unor denunţuri făcute de cei reeducaţi şi nu de gardianul de pe secţie, pe care nu-l interesa cine se reeduca şi cine nu. Regimul de izolare consta în lipsa dreptului de a fi liberi prin curte şi numai la o plimbare de o jumătate de oră, iar dormitul se făcea pe jos. Izolarea fiind de cca. o săptămână, nu-mi amintesc decât numele a trei deţinuţi: Popşa Ion, Grad din Cluj şi Popa Aurel din Neamţ. În săptămâna când eram la izolare a venit o mare inspecţie din MAI compusă din următorii: Baciu, directorul general al penitenciarelor, Constantinescu, adjunctul său, Jianu, ministru adjunct de interne şi Nicolschi, şeful securităţii statului, acesta în uniforma de general. Pe primii doi îi cunoşteam dintr-o inspecţie anterioară, dar pe Jianu şi Nicolschi atunci i-am văzut prima dată. Noi, cei din camera de izolare, vedeam prin geam cum moş Dumitrache, gardianul secţiei noastre se agita prin curte dând ordine şi punând echipa de corvoadă să strângă gunoaiele. Apoi a venit şi în camera noastră şi ne-a spus să fim îmbrăcaţi corect, să punem păturile întinse pe locurile de dormit, fiindcă nu erau paturi în camera de izolare şi să aşteptăm inspecţia de la minister. Cei din curte au fost trimişi şi ei în camerele lor, curtea rămânând goală; nu se vedeau alţi deţinuţi decât cei de la bucătărie sau de la echipa de corvoadă a închisorii. După cca. două ore de aşteptare a apărut în secţia noastră echipa cu cei patru din MAI, urmată de directorul general Spirea Dumitrescu, de directorul adjunct Vasilache, prim-gardianul Viţel şi gardianul de serviciu Dumitrache. Au trecut destul de repede prin curte, pe la bucătărie şi prin ateliere, dând ocol întregii secţii şi au ajuns la camera noastră de izolare, unde au intrat toţi cei patru, primii trei în haine de piele, iar Nicolschi în uniforma de general, cu reverele mantalei roşii şi cu lampas roşu la pantaloni. Noi, după indicaţiile miliţianului, ne-am aşezat în semicerc în mijlocul camerei. Primul care a rupt tăcerea a fost Jianu, care ne-a întrebat de ce stăm acolo, sau nu ne place să stăm afară la aer curat. Nicolschi nu zicea nimic, ci ne studia cu privirea înverşunată a duşmanului de clasă. Mi-l amintesc pe Nicolschi că purta o mustaţă foarte blondă şi, să mi se ierte comparaţia, dar de la ochi în jos semăna mult cu figura lui Marin Sorescu pe care l-am văzut la televizor.

La întrebarea pusă de ministrul Jianu, deţinutul Grad a răspuns: “Nu noi am cerut să stăm aici, ci am fost băgaţi aici de conducerea închisorii în urma unor liste date de cei de la reeducare.” “Dar voi de ce nu vreţi să vă reeducaţi?” la care Popşa a răspuns: “Pentru că noi nu vrem să ne înveţe comunism nişte deţinuţi ca şi noi pe care-i considerăm că au fost nesinceri şi înainte de închisoare şi după ce au fost arestaţi.”

Cum noi stăteam în picioare în semicerc, Nicolschi a început să ne întrebe pe fiecare de la stânga la dreapta: “Dumneata pentru ce ai fost condamnat?” “Pentru că am făcut parte din Frăţiile de Cruce” i s-a răspuns. “Bine” a zis el. Întrebarea s-a repetat cam la cca. 12 persoane, la care a primit acelaşi răspuns, cu excepţia unuia sau doi dintre deţinuţi, care erau condamnaţi pentru altceva. Răspunsurile lui Nicolschi au fost aceleaşi ca şi la primul. Apoi s-a oprit de a mai întreba. Eu mă găseam plasat cam în ultima treime a semicercului şi la mine n-a mai ajuns cu întrebarea. Toţi au plecat. Afară îi aştepta conducerea închisorii care n-a intrat în camera de izolare cu ei şi s-au îndreptat spre poarta de ieşire a închisorii.

Evenimentul s-a petrecut toamna târziu când vremea dădea semne de apropiere a iernii şi timpul se răcea. Atunci în cabinetele MAI se pregăteau ororile de la Piteşti, de care noi cei de la Târgşor nu bănuiam şi nici nu ne puteam imagina câtă nemernicie şi neomenie zăcea în capul celor din fruntea MAI. După plecarea acestor “înalţi vizitatori” nu s-a simţit nici o schimbare în bine sau în rău în viaţa noastră din Târgşor. Probabil că marii potentaţi din MAI, şi mai ales Nicolschi, şi-au dat seama că Târgşorul nu îndeplinea condiţiile practice ale Piteştiului.

Aşa cum am arătat mai înainte, zeloşii reeducaţi deţinuţi erau plini de iniţiativă şi nu dădeau semne de oboseală. Ei au început să pună în practică istoria PC(b), Poemul pedagogic şi evenimentele care se desfăşurau în România sub conducerea PCR. Cu alte cuvinte, au introdus şi pus în practică lupta de clasă. Făcând un paralelism cu viaţa din afară au susţinut în faţa administraţiei ca toate pârghiile (activităţile din închisoare) să nu mai fie lăsate în mâna celor nereeducaţi care sabotează bunul mers al vieţii din închisoare. Au cerut ca toţi deţinuţii care lucrau în atelierul de ţesătorie să fie înlocuiţi cu deţinuţi reeducaţi şi li s-a aprobat. Au început să se provoace la întreceri socialiste pe războaie şi pe echipe, iar fruntaşii în producţie erau evidenţiaţi în timpul şedinţelor de reeducare. Aceste măsuri corespundeau cu naţionalizarea mijloacelor de producţie de afară, cu întrecerile socialiste şi cu subotnicele comuniste propuse de Lenin. Când în sala de lectură se ţineau discursuri despre realizările din URSS şi despre Stalin, se ovaţiona numele lui Stalin şi al URSS. Reeducaţii au mai cerut administraţiei ca în una din cele două camere să fie separaţi cei ce lucrează în atelierul de ţesătorie. De asemenea, au schimbat şi pe bucătari. Unul din noii bucătari era Geo Braşoveanu din Piatra Neamţ.

“Poemul pedagogic” al lui Macarenco n-a putut fi aplicat la Târgşor celor ce nu acceptau reeducarea, din motivele arătate mai sus. El se va aplica şi va fi depăşit la Piteşti şi Gherla. Viaţa noastră de deţinuţi se desfăşura pe două căi paralele:

1. 1. Cei ce acceptau reeducarea şi se afirmau gălăgios pentru a demonstra administraţiei că şi-au schimbat concepţiile, precum şi a-şi demonstra reciproc nivelul de însuşire a concepţiilor materialismului dialectic şi istoric, pentru a nu fi taxaţi ca oportunişti. Când spun acest lucru, nu trebuie înţeles că toţi cei care participau la procesul de reeducare organizată se manifestau în mod fanatic ca oameni reeducaţi. Cei mai mulţi doreau să nu renunţe la avantajele ce li se ofereau, de a lucra în atelier, de a primi pachete şi corespondenţă, de a lucra la bucătărie, de a spera să fie trimişi la canalul Dunăre-M. Neagră, fiindcă începuse să ni se fluture şi perspectiva muncii la canal, unde va curge lapte şi miere şi unde ni se va da posibilitatea de a ne reabilita prin muncă. Această categorie de reeducaţi nu făcea parte din primul eşalon, nu arătau cu degetul spre noi, cei ce nu participam la reeducare, sau să spună că din cauza noastră nu sunt eliberaţi, fiindcă noi dăm cu piciorul în ocazia ce ni se oferă. Ei erau simpli conformişti ai reeducării şi nu voiau să rişte pierderea unor avantaje pe care mai mult le doreau decât le aveau. Ideile lor erau cam următoarele: nu vrem să facem puşcărie în puşcărie (adică un regim mai aspru decât cel ce li se oferea), nu putem mai mult de-atât, nu vrem s-o facem pe eroii. Ei nu turnau pe nimeni. Pericolul venea de la primul eşalon, de reeducaţi fanatici, care se considerau chemaţi de destin că trebuie să-i reeduce pe toţi, şi pe cei ce nu acceptau. Ei erau în stare în orice clipă să treacă la acţiuni de genul celor din Piteşti, dacă administraţia le-ar fi creat condiţiile. Au demonstrat acest lucru când au ajuns la Gherla şi s-au întâlnit cu cei din Piteşti. Exemple dintre cei care au sărit calul şi de care se vorbea în închisoare printre deţinuţi au fost Bârsan Florin, fiu de preot din Târgu Frumos, care în scrisoarea trimisă părinţilor le reproşa că i-au dat o educaţie burgheză şi din care cauză se află el acum în puşcărie. Un alt caz a fost Roşu Valentin despre care se spunea că l-a demascat în cercul lui de reeducaţi pe vărul său, Chiuariu Emil, că îşi face noaptea rugăciunea sub pătură. Deasupra tuturor reeducaţilor şi deasupra tuturor faptelor abjecte se situa numele lui Stoian Ion, pe a cărui figură se citea cruzimea şi caracterul lui josnic. Era dealtfel un om însemnat, fiindcă avea un deget sau două lipsă de la o mână. La Gherla el a avut prilejul de a-şi manifesta răutatea în toată plenitudinea. Ceea ce n-a putut face la Târgşor, a desăvârşit acolo, practicând şi perfecţionând metodele de tortură ale Piteştiului, precum: scuipatul în gură, hrănirea cu fecale, sărutul în fund etc. El este singurul deţinut din Târgşor care în urma torturilor de la Gherla pe care le-a aplicat altora, a fost judecat şi executat la Jilava odată cu Ţurcanu şi ceilalţi torţionari din Piteşti şi Gherla. De fapt, din comportamentul şi atitudinea lui de la Târgşor, oricine şi-ar fi dat seama că altă soartă nu putea să aibă, dacă ar fi intuit că “fenomenul Piteşti” va avea acel final, care şi astăzi se cunoaşte, dar încă nu pe de-a-ntregul.
2. 2. Cea de-a doua cale de evoluţie a vieţii deţinuţilor din Târgşor era aceea a deţinuţilor “indisciplinaţi, nereeducaţi, ireeducabili, reacţionari, contrarevoluţionari” sau cum s-ar mai fi

spus în limbajul administraţiei şi al reeducaţilor. Aceştia nu strigau lozinci, nu-l ovaţionau pe Stalin, nu le spuneau celor ce se reeducau să nu se reeduce, doar îi mai întrebau uneori în discuţiile care se iveau: "De ce n-aţi plecat acasă până acum, fiindcă sunteţi reeducaţi şi cu concepţia politică schimbată?" "Din cauza voastră, care nu vreţi să vă reeducaţi, fiindcă Partidul vrea ca toţi să ne schimbăm concepţiile." "Pentru greşelile noastre plătim noi, dar voi vi le-aţi spălat pe ale voastre." "Da, dar nimeni nu trebuie să mai aibă rămăşiţe de gândire burgheză şi reacţionară…"

Printre cărţile care se găseau în biblioteca închisorii, multe din ele aduse de deţinuţi şi pe care le citeam individual dacă vroiam, se găseau numai cărţi politice precum: *Bazele leninismului* de I.V. Stalin, *Materialism şi empiriocriticism, Un pas înainte şi doi paşi înapoi* de V.I. Lenin, *Capitalul* lui K. Marx, *Antidühring* de Engels, *Economia politică* de B. Zaharescu, *Manifestul Partidului Comunist* de Marx şi Engels; se găseau şi multe cărţi cu caracter literar şi ştiinţific, dar toate prezentau literatura şi ştiinţa prin prisma "progresismului sovietic" şi toate erau scrise de scriitori şi savanţi sovietici ca: Maxim Gorki, Ilia Ehrenburg, Vladimir Maiacovschi şi alţii. O carte, mai bine zis o broşură pe care n-o pot uita, scrisă de un rus al cărui nume nu-l mai ţin minte, se intitula "Un minut". Aici erau contestaţi toţi marii inventatori ai lumii şi înlocuiţi cu ruşi, chiar dacă aceşti ruşi erau din epoca ţaristă. Astfel Marconi era înlocuit cu Popov, Lavoisier cu Lomonosov, Stephenson, inventatorul locomotivei cu aburi, era înlocuit cu alt rus de prin Siberia, avionul nici nu se discuta, era o invenţie rusească. Aş da azi cât nu face pe această carte, ca s-o citească tinerii şi să-şi dea seama de câtă minciună, subiectivism şi protocronism erau dominate literatura şi ştiinţa sovietică. Toate aceste invenţii şi descoperiri erau făcute dacă nu cu ani, cel puţin cu câteva zile înaintea inventatorilor reali, dar din cauza mizeriei şi lipsei de interes a regimului ţarist faţă de muncitori şi faţă de progres, niciodată nu s-au finalizat. Nu era în toată broşura de care vorbesc nici o invenţie care să nu fie făcută de ruşi. Acesta era internaţionalismul proletar propovăduit de ruşi în care tehnica şi ştiinţa rusească (sovietică) era superioară tuturor celorlalte popoare din lume. Nu se pierdea niciodată ocazia de a se susţine că tehnica sovietică era cea mai înaltă şi ştiinţa sovietică cea mai avansată.

Din literatura politică ce ni se punea la dispoziţie ca s-o citim, reţin cartea *Bazele leninismului* de I.V. Stalin, în care am găsit o definiţie a luptei de clasă, dată de omul numărul unu la vremea aceea şi omul numărul patru dintre "marii dascăli ai proletariatului mondial". El definea lupta de clasă prin trei caracteristici; două din ele le-am uitat şi nu mai am cartea ca să le pot reconstitui, dar cea de-a treia spune textual: "violenţa nelimitată de lege faţă de burghezie". Cred că prin această definiţie s-a spus totul despre comunism şi nu mai lasă loc la nici un comentariu, dar mă gândesc la toţi aliaţii URSS care au purtat un război împreună şi care le-au dat jumătate din Europa s-o administreze şi care, după căderea comunismului, nu sunt întrebaţi într-un proces moral, aşa cum sunt urmăriţi şi întrebaţi naziştii în procese penale după mai bine de 50 de ani.

Acestea sunt gânduri pe care mi le-am însuşit din cele câteva cărţi puse la dispoziţie în condiţiile reeducării şi citite individual, fără a participa în grupe de studiu în care se serveau răspunsuri şi idei formulate după şablon. Când am citit *Economia politică* a lui Barbu Zaharescu, am avut şi momente de descumpănire. La nivelul de pregătire pe care-l aveam atunci de licean neterminat, nu puteam privi destul de critic toate problemele ce ni se puneau în faţă, ca de exemplu: raportul dintre muncă şi capital, plusvaloarea, exploatarea omului de către om şi altele. Nu erau posibilităţi de a cere sfatul cuiva mai pregătit şi mai cunoscător în materie. Toţi eram elevi în ultimele clase de liceu, cam la acelaşi nivel de pregătire. Mi-am restabilit echilibrul sufletesc după citirea acestor cărţi marxiste de economie politică, judecând situaţia aplicării în practică a ideilor comuniste, întrebându-mă de ce dacă ruşii luptă pentru eliberarea popoarelor de sub dominaţia străină, nu ne înapoiază Basarabia şi Nordul Bucovinei, lucru care mă privea direct. În timpul acela auzeam pe la gardienii şi funcţionarii civili ai închisorii, precum şi la unii dintre deţinuţii noştri, care veneau din alte închisori sau de pe la diverse anchete, că foarte multă armată rusească se îndrepta spre graniţa iugoslavă şi mă-ntrebam de ce comunismul lui Tito nu este pe placul lui Stalin. Am tras concluzia că lui Stalin nu-i plăcea ca cineva chiar dintre comunişti să iasă din vederile lui. Şi, ca ultim argument pentru mine, era acela că nu ruşii şi comuniştii sunt singurii pe lume care deţin adevărul absolut, din moment ce există şi alte forme politice acceptate de popoare fără să fie impuse din afară, cum era la noi. Comunismul rusesc, se vedea clar, era panslavismul în haină roşie.

Sărbătorile religioase din iarna 1949-1950

Crăciunul anului 1949 sărbătorit de noi cei nereeducaţi, a pus o amprentă deosebită asupra vieţii noastre de deţinuţi. Ardelenii, care pun mare preţ pe sărbătoarea Crăciunului, au fost cei care au organizat corul pentru câteva colinde şi, după ce am fost băgaţi în camere şi uşile au fost închise, cineva care făcuse rost de o modestă crenguţă de brad, probabil primită într-un pachet, a atârnat-o lângă becul din tavanul camerei. Şi cum marea majoritate dintre noi eram grupaţi pe cercuri de prieteni şi de colegi încă de afară, mâncând împreună pachetele ce le primeam de acasă indiferent de calitatea şi cantitatea conţinutului, am servit în mod simbolic câte ceva mai deosebit păstrat special pentru această noapte. S-au cântat colinde şi în final s-a cântat colindul de închisoare pe versurile lui Radu Gyr:

“O, brad frumos, ce sfânt păreai
în altă sărbătoare.
Mă văd copil cu păr bălai
şi ochii de cicoare.
Revăd un scump şi drag cămin
şi chipul mamei sfinte,

imagini de Crăciun senin
mi-apar şi azi în minte.
Un brad cu daruri şi lumini
în amintiri s-arată.
În vis zâmbeşte ca un crin
copilul de-altădată.
Întregul cer era deschis
deasupra frunţii mele,
azi strâng doar pulbere de vis
şi numai scrum din stele…”

După aceste manifestări a vorbit Roţ Ion de prin părţile Hunedoarei arătând în câteva cuvinte importanţa sărbătorilor pentru noi românii şi ne-a îndemnat să respectăm şi să păstrăm tradiţiile creştine şi româneşti.

În camera mică a celor ce lucrau în ateliere, unde predominau cei reeducaţi, nu s-a petrecut nimic deosebit. A fost o zi de puşcărie obişnuită, peste care evenimentul Crăciunului a trecut nebăgat în seamă, conform dealtfel noilor convingeri căpătate. Când s-a bătut toaca şi s-a anunţat stingerea nici un deţinut nu era culcat. Au început gardienii să bată în geamuri şi să ne ameninţe să terminăm forfota şi să ne culcăm. Pentru mine şi pentru mulţi dintre noi acest Crăciun a fost trăit cu o intensitate care nu se putea compara cu cea de-afară. Ecoul sărbătorilor de Crăciun nu s-a stins repede din mintea noastră.

Venea Anul Nou şi trebuia marcat şi acest eveniment al tradiţiei româneşti de către deţinuţi. Pe data de 30 decembrie 1949 au fost anunţaţi să-şi ia bagajele şi să se prezinte la grefa închisorii doi buni prieteni şi colegi de liceu de-ai mei: Modreanu Vasile şi Boghiţoi Teodor. Ei aveau pedeapsa expirată de mai bine de un an şi aşteptau să le vină rândul să fie eliberaţi, dar ziua întârzia să vină. Le-a venit rândul acum când aveau prilejul să le facă bucurie părinţilor într-o asemenea zi mare din calendar. M-am bucurat de plecarea lor, dar eu am rămas cu golul singurătăţii în suflet pentru încă doi ani şi jumătate cât mai credeam că mai am de făcut dintr-o condamnare de patru ani. După plecarea lor am intrat din nou în ritmul normal de puşcărie fiindcă aveam experienţa de un an şi jumătate şi aveam destui prieteni, cu care împărtăşeam impresii şi sentimente.

Istrate Grigore originar din Oglinzi-Neamţ era un om cu preocupări literare şi cu înclinaţii de versificator. El a compus un pluguşor sau o urătură, cum se obişnuieşte prin Moldova. În noaptea de Sf. Vasile (Anul Nou), în intervalul de timp dintre

numărătoarea deţinuţilor şi închiderea uşilor şi stingere, am pornit cu pluguşorul în cele două camere ale închisorii. Prima cameră în care am urat a fost camera mare a nereeducaţilor. Printre cei care hăiau m-am aflat şi eu, îmbrăcat cu un suman ţărănesc de-al tatei, pe care îl primisem la pachet când ni s-a aprobat să primim îmbrăcăminte pentru iarnă. Pluguşorul lui Grigore cuprindea aspecte din viaţa noastră din închisoare şi urări pentru eliberare cât mai grabnică. După schimbul de glume între urători şi "gazde", adică cei ce ne priveau şi ascultau de pe priciuri, am trecut şi-n camera mică a închisorii unde erau cei ce lucrau la atelier şi unde se aflau şi cei care participau la reeducare. În camera mică, bineînţeles că s-a repetat acelaşi pluguşor care s-a spus şi-n camera mare, numai că aici am fost primiţi cu foarte mare răceală. Când Grigore a ajuns cu citirea pluguşorului la versurile care le zgâriau timpanele celor reeducaţi, în loc de mulţumire ei ne-au făcut o primire şi o demonstraţie de înalt nivel politic marxist pe care şi-l însuşiseră, dându-şi pantalonii jos şi arătându-ne fundul gol. Gestul lor ne-a jignit profund şi este regretabil că nici acum mulţi dintre ei nu încearcă să se apropie de restul foştilor deţinuţi şi să caute să promoveze relaţii umane în care să recunoască greşelile inerente vârstei şi minciunilor cu care au fost intoxicaţi. Sigur c-ar avea de câştigat şi ar fi acceptaţi cu înţelegere de cei pe care i-au denigrat atunci.

Pluguşor de la Târgşor

Aho, aho copii şi fraţi
Staţi puţin şi nu mânaţi,
Că-s trudiţi boii bălţaţi
Şi-au ajuns l-ai noştri fraţi
Tot ca noi încarceraţi
Cu mulţi ani împovăraţi.
Hai fraţilor, ce-aşteptaţi?
Deschideţi uşile voastre
Să intre vorbele noastre.
Hai voinici şi mai strigaţi
Că găzdaşii nu-s culcaţi…
Îndemnaţi voinici flăcăi…hăi, hăi…

Nu ne ţineţi lângă uşă
Fraţi de lanţ şi de cătuşă,
Ori ne-am chinuit degeaba

În beciurile din Suceava?
Sau la iadul din Jilava?
Fraţii noştri din Piteşti
Aiud, Gherla, Văcăreşti
Amarnic v-au judecat
Cum credinţa le-aţi trădat
Pentr-un turtoi şi mâncare
Aţi primit reeducare,
Aţi primit pe-un blid de linte
Satanice-nvăţăminte,
Aţi băgat la închisoare
Pentr-un colet şi-o scrisoare,
Părinţi, fraţi şi surioare.
Nu vă temeţi, Domnu-i mare,
Şi milostiv în iertare
La căinţă şi-ndreptare.
Îndemnaţi voinici flăcăi
Din bice şi zurgălăi…hăi, hăi…

Să nu faci rău la un frate
Pentr-un pachet sau o carte
Că de-ai făcut rău sau bine,
Mănânci tot un sfert de pâine…
Astă seară, bunăoară,
Ai mâncat o ciorbă chioară
Cum am mâncat-o şi eu,
Prieten sau duşmanul tău…
Câte cătuşe nu vezi,
Arme, lanţuri şi obezi;
Către noi sunt îndreptate,
C-am pus preţ pe libertate.
Iată-ne-n groapa murdară-a
Vânzătorilor de ţară;
Noi nu ne ştim vre-o vină,
Ştim că ne-am născut din tină
Şi Domnul ne-a dat lumină.

Ne-a supranumit români
Şi ne-a botezat creştini…
Fraţilor, daţi-ne mâna,
Nouă, crucea ni-i stăpâna,
Trădătorul ni-i duşmanul
Ce ne pângăreşte neamul
Cu secera şi ciocanul.
Neamul nostru-adevărat
Din oraş şi de la sat,
Acolo în astă seară
Vin cu plugul şi ne ară
Prieteni şi colegi din ţară.
Iar pe inimile noastre
Ar-un plug cu şase brazde,
Nu cu boi, ci trag la ele
Suferinţe, zbucium, jele…
Sămânţă ne dă mereu
Numai bunul Dumnezeu
Ca pe inimi să ne crească
Flori de dragoste frăţească,
Ia mai daţi din clopoţei
Şi strigaţi la bălţaţi măi, hăi, hăi…

Lacrimile mamei tale
Se-ntâlnesc cu-a mamei-n cale
Şi te plâng copil iubit
Că şi-acuma ai lipsit
Un colac frumos acasă
Sfinţeşte faţa de masă
Pentru cei ce-n astă seară
Vin cu plugul şi ne ară.
În zâmbet mama-i primeşte,
Deloc nu se-nveseleşte;
Ia colacul şi îl frânge
Apoi plânge, plânge, plânge…
Îl sărută şi-l împarte,

Apoi plânge mai departe…
Sfânta zi a libertăţii,
Sfântul soare-al dreptăţii
Toţi dorim ca să răsară
Peste scumpa noastră ţară…
Suntem singuri, izolaţi,
Fără părinţi, fără fraţi
Ca o pleavă aruncaţi!
Nu ne temem, astea toate
Le-am trece cu sănătate
Căci avem un Tată-n cer
Şi o Mamă tot la fel
Şi un Fiu ce ne-nfrăţeşte
Şi cu harul ne sfinţeşte…

Umila noastră urare
Primiţi-o în închisoare.
Nu cerem colaci, nici bani…
Ci dragoste…La Mulţi Ani!

Pluguşorul lui Istrate Grigore n-a rămas fără urmări, el fiind trimis disciplinar la Jilava cu un grup de vreo 30 de deţinuţi pe data de 5 martie 1950.

S-au înfiinţat camere de izolare pentru cei consideraţi nereeducabili de către cei din tabăra opusă. Dintre cei izolaţi, un grup a fost trimis disciplinar la Jilava la începutul lui martie 1950: Iencea Victor, care a murit în scurtă vreme la Jilava, Maxim Virgil, Coriciuc Traian, Coriciuc Vasile, Bardac Nicolae, Râmboiu Septimiu, Neagu Dumitru, Stoica Aurel, Popescu Vasile, Stamu Dumitru, Vanghele Vanghele, Iorgulescu Constantin, Lupoaie Constantin (Titi), Voloşniuc Constantin (Nică), Nour Mihai, Obreja Aurel, Negoiţă Constantin (Titi), Bandrabur Constantin, Dipşe Gheorghe, Man Nistor, Balaban Octavian, Daina Dumitru, Fulea Ion, Popa Ilie, Roţiu Ion, Străchinaru V. şi Istrate Grigore.

Cu excepţia celor trimişi disciplinar, iarna 1949-50 a trecut fără evenimente deosebite, faţă de cele de până atunci, care se limitau la cele specifice Târgşorului şi a venit primăvara cu bucuria că am scăpat de frigul iernii şi cu tristeţea că ne găseam tot sub cheie.

Îmi mai aduc aminte de diferite momente, pe care nu mai sunt sigur dacă s-au petrecut în vara lui 1949 sau 1950. Le voi menţiona pentru ineditul lor. În sala de lectură (clubul reeducării) eram aduşi de gardieni să participăm la cursul de reeducare aşa cum se practica. Într-una din zile se dezbătea cu aprindere problema superiorităţii moralei proletare faţă de morala burgheză. De la tribuna reeducării vorbeau Stoian şi Ungureanu şi demonstrau cu vehemenţă că morala proletară are cele mai înalte principii faţă de toate moralele religioase sau politice din lume. Nu ni s-a pus la dispoziţie un cod al moralei proletare, ci numai citate din "marii dascăli ai proletariatului", iar morala burgheză se reducea după lectorii reeducării la principiul "homo homini lupus". Ei prezentau această maximă latină care reflecta o realitate socială, ca pe un principiu de morală burgheză; de principiile moralei creştine nici nu aduceau aminte, fiindcă n-ar fi putut s-o combată.

Nădăban Fredolin din judeţul Arad s-a ridicat şi a încercat să dea un răspuns celor ce susţineau superioritatea moralei proletare, spunând în faţa tuturor că el a primit o educaţie burgheză de la părinţii lui, dar această educaţie îşi avea baza în morala creştină. Morala creştină este o morală a iubirii, iar ceea ce se afirmă de la tribună că maxima "homo homini lupus" este un principiu al moralei burgheze, este un mare neadevăr. Acesta nu este un principiu de morală, ci o constatare a societăţii omeneşti care trăieşte în afara principiilor moralei creştine sau în afara oricărei morale. Bineînţeles că dialectica reeducării respingea orice argument de bună credinţă şi de bun simţ, susţinând că infrastructura determină suprastructura, deci morala făcând parte din suprastructură este un produs al maţului plin sau gol.

Balla Cornel, de prin părţile Bihorului, s-a aflat în tabăra reeducaţilor pentru multă vreme. Era un tip foarte inteligent şi care pleda de multe ori cauza reeducării. În urma schimburilor de idei dintre cele două tabere şi văzând atitudinea majorităţii celor ce refuzau reeducarea, într-o zi, când de la tribună se argumentau cu cifre şi procente cât a progresat URSS faţă de ţările

capitaliste, el intervine în discuţie. Toţi ne aşteptam, cunoscându-i antecedentele, să bată tare în struna reeducării. Dar surpriză. Balla Cornel nu s-a întins la vorbărie multă, ci a exemplificat diferenţa de nivel de trai între societatea capitalistă şi cea comunistă prin următorul contrast, spunând:

“Da, e adevărat că Uniunea Sovietică a progresat mult de când a renunţat la societatea capitalistă, fiindcă până ieri mâncau mămăligă cu ceapă şi azi mănâncă mămăligă cu lapte, iar capitaliştii mâncau pâine cu lapte şi azi mănâncă cozonac cu lapte şi cu cafea. Cam asta este diferenţa de progres dintre cele două societăţi.” Toţi deţinuţii, bineînţeles cei nereeducaţi, au izbucnit în râs. Tabăra reeducaţilor s-a abţinut de a se manifesta în vreo formă potrivnică unui om reeducat din tabăra lor. Parcă s-au ridicat câţiva dintre zeloşii reeducării să-l combată, dar nu-mi amintesc ce s-a spus, deoarece n-am acordat nici o importanţă faptului, iar deţinuţii începuseră să părăsească sala. Cred că Balla Cornel avea o condamnare mică şi se apropia de eliberare, fiindcă nu-mi amintesc ca el să fi mers cu noi mai târziu la canalul Dunăre-M. Neagră, sau o fi avut o condamnare mare şi o fi fost trimis la Gherla sau în alte închisori. Nu l-am mai întâlnit şi nu am auzit nimic despre el până în decembrie 2000 când în numărul 32 al revistei „Memoria” i-am citit un text de rememorare a Târgşorului, text din care am aflat că după expirarea pedepsei a fost eliberat, a fost rearestat şi condamnat pentru a doua oară.

Un alt deţinut reeducat şi foarte zelos, căruia îi plăcea să iasă în faţă şi să se afirme demonstrând superioritatea moralei proletare faţă de cea burgheză, când prezenta la club broşura în care se dezvolta maxima latinească homo homini lupus, era Burlacu Gheorghe de prin părţile Bacăului. Fiind şi el şi eu moldoveni, pe mine mă tachina un alt coleg de detenţie, Niţu Gheorghe din părţile Făgăraşului şi îmi spunea: “Măi Iacobe, voi moldovenii aveţi un mare filozof.” “Pe cine?” întreb eu. “Cum, nu-l cunoşti? Pe Jorj Biurlé” adică Gheorghe Burlacu. “Nu l-ai văzut câtă filozofie făcea cu morala proletară?” Am înţeles aluzia lui Niţu şi am râs împreună de felul cum l-a caracterizat.

Tabăra reeducaţilor evolua în forme mai organizate. Au introdus în activitatea lor funcţia de ofiţer de serviciu care purta pe mâna stângă o banderolă din pânză roşie pe care scria O.S. (ofiţer serviciu). Datoria acestui ofiţer era să organizeze orele de studiu colectiv ale grupelor de studiu în cele două schimburi care lucrau în atelierul de ţesătorie. Un caz deosebit pe care îl cunosc foarte bine şi care mi-a produs o mare decepţie, a fost Lupeş Ion, pe care l-am observat că începuse să se apropie de tabăra reeducaţilor şi să colaboreze cu ei. Surpriza mare pentru mine a fost atunci când l-am văzut cu banderola roşie pe mâneca hainei. Lupeş Ion era la data arestării elev la liceul din Moineşti-Bacău şi era originar din Tescani-Bacău. El a fost adus la câteva zile după sosirea lotului de dorohoieni la închisoarea Suceava şi tot în acele zile a fost adus şi studentul Parizeanu Gioga. Ei se cunoşteau de afară, dar evitau să recunoască faţă de cei din cameră, deoarece era în perioada de anchetă şi nu trebuia să ştie toată lumea. Deşi Lupeş avea un caracter ferm şi dur, l-am văzut plângând lângă Parizeanu Gioga, când acesta venea bătut de la anchetă şi cu nervii zdruncinaţi, până aproape de nebunie. Lupeş Ion a sosit la Târgşor în vara lui 1949, prin luna august, odată cu lotul mare de suceveni. În cele cca. zece luni cât am stat cu Lupeş în aceeaşi cameră am

constatat că era un tip inteligent, cu un nivel ridicat de cultură generală. Nu era prea comunicativ şi demonstra a fi un caracter hotărât.

Sosit la Târgşor, chiar după o perioadă mai lungă de şedere în Suceava, Lupeş a stat rezervat, neaderând la tabăra reeducaţilor mult timp, până prin primăvara anului 1950. Mi-amintesc foarte bine că în una din aceste zile când era ofiţer de serviciu şi-şi manifesta atribuţiile ca atare, privirile noastre s-au întâlnit. El a observat privirea mea cu semn de întrebare şi după câteva secunde şi-a întors capul, schimbând direcţia de mers. Eu n-am fost un prieten intim cu el, n-am avut schimburi de gânduri sau de păreri, dar ştiam fiecare pe ce poziţie ne aflam până atunci. Nu sunt absolut sigur, dar îmi pare că şi el se afla cu mine la izolare când a venit în inspecţie Nicolschi, fiindcă-mi amintesc comentariul lui ironic despre proletarii care au venit toţi îmbrăcaţi în haine de piele. Nu bănuiam şi nu-mi închipuiam ce intenţii avea el pentru mai târziu. Prietenia lui intimă şi puternică era cu Măzăreanu Petre. Căpătând încrederea nucleului conducător al reeducării, Lupeş a obţinut avantajul de a lucra în atelier şi i s-a dat un război de ţesut în care mi se pare că era în acelaşi schimb sau în schimburi diferite dar la acelaşi război cu Măzăreanu. Amănuntele evadării care urma să aibă loc nu le ştiu prea bine, fiindcă nu lucram în atelier.

La începutul toamnei lui 1950, secţia deţinuţilor foşti poliţişti s-a desfiinţat prin plecarea acestora la Făgăraş, unde au fost instalaţi în fosta cetate a Făgăraşului transformată acum în închisoare. Secţia elevilor s-a modificat prin faptul că a rămas numai ca secţie de ateliere de ţesut şi de întreţinere a atelierului de ţesătorie. Secţia poliţiştilor a fost ocupată de elevi, iar cei ce lucrau în ateliere erau duşi în secţia de ateliere (fostă a elevilor) numai la lucru în cele două schimburi.

Viaţa de închisoare îşi continua drumul ei obişnuit, cu deosebirea că devenise mai apăsătoare. Directorul Spirea Dumitrescu a fost schimbat şi înlocuit cu Zaharia Negulescu, ofiţer MAI care nu mai era îmbrăcat civil, ci cu uniformă de miliţie. El aplica un regim mai sever şi ne atenţiona mereu să nu cumva să ne gândim la evadare. Probabil avea o premoniţie. Plecase un prim lot de elevi la Canalul Dunăre-M. Neagră şi numărul de cunoştinţe şi cercul prietenilor se micşora. Trăiam cu toţii sentimentul unor schimbări şi al necunoscutului ce ne aştepta.

Un eveniment deosebit, care avea să ne marcheze viaţa din închisoare, s-a petrecut în noaptea de 6/7 noiembrie 1950, ziua "marii revoluţii socialiste din octombrie". Îmi amintesc perfect cum am aflat că s-au petrecut lucrurile. Era trecut de miezul nopţii când schimbul doi din atelier venea la dormitor, când l-am auzit pe Obreja Octav, care dormea lângă mine, întrebând pe un alt deţinut din dormitor: "Ce spui bre, a evadat Lupeş?" M-am trezit şi eu din somn şi odată cu mine au început să se trezească toţi din cameră comentând evenimentul. Momentul evadării se petrecuse cu puţin înainte de ora zece noaptea, când afară era întuneric

beznă şi o vreme cu burniţă, când lumina se stinsese pe toată închisoarea în urma unui scurtcircuit provocat de Lupeş. S-a dat alarma de către paza exterioară a închisorii şi toţi cei care lucrau la atelier în schimbul doi au fost adunaţi şi număraţi să vadă dacă lipseşte cineva. Până au fost adunaţi toţi deţinuţii din atelier, până s-a verificat numărul lor care nu mai ieşea din cauză că unul lipsea şi nu se ştia cine-i acela, până s-a aflat cine este cel care lipsea, timpul s-a scurs şi acum era trecut de miezul nopţii. Când miliţienii îi anchetau şi îi băteau la numărătoare pe cei din atelier să spună cine lipseşte, după ce au aflat că Lupeş era cel ce evadase, îi întrebau dacă Lupeş era la reeducare sau nu. Cei de la atelier s-au împărţit în două tabere; o parte spuneau că Lupeş a fost la reeducare (probabil cei nereeducaţi), iar alţii spuneau că n-a fost (probabil cei reeducaţi, care se simţeau compromişi).

A doua zi dimineaţă, pe 7 noiembrie, se arătase soarele de după norii din timpul nopţii, şi prin curtea închisorii erau bălţi de ploaie. Trecuse ora când trebuia să se schimbe paza şi să se facă numărul. Bucătarii deţinuţi care erau scoşi în fiecare zi înainte de-a ne scoate pe noi afară, n-au mai fost scoşi. Aşteptam toţi cu simţurile încordate să vedem ce se va întâmpla. După vreo două ore de aşteptare, am văzut cum se umple curtea de gardieni şi se aşează în două şiruri în faţa uşii de la ieşirea din cameră, fiecare având în mână câte un mijloc contondent: ciomege, bucăţi de lemn sau câte un scaun sau taburet. Cu un astfel de taburet urma să fiu lovit şi eu, dar cum ieşeam din cameră câte unul sau doi deodată, în momentul când mi-a venit rândul, gardianului care urma să mă lovească i s-a răsucit scaunul în mână şi eu am scăpat neatins. După ce am fost scoşi toţi afară, când aproape fiecare a încasat cel puţin o lovitură peste cap, spate sau unde se nimerea, ni s-a ordonat să executăm poziţia de “drepţi” şi “culcat” în mijlocul curţii care era plină cu bălţile de apă. Cei dintre noi care căutau să evite bălţile încasau câteva ciomege în plus. De data asta n-am mai avut norocul de la ieşirea din cameră să scap nelovit. Măsura aceasta de pedepsire a durat cam o oră, în aşa fel încât să nu scape nimeni nebătut. Întregul spectacol a fost supravegheat de cele trei persoane sosite în această dimineaţă de la Direcţia generală a penitenciarelor, cărora nu le-a tihnit sărbătoarea din 7 noiembrie. După terminarea răfuielii am fost băgaţi în camere şi încuiaţi cu lacătul, fără a avea dreptul să ieşim în curte. Toată ziua nu ni s-a dat nimic de mâncare fiind anulate cele trei mese: terciul de dimineaţă, mâncarea de prânz şi de seară. Astfel am sărbătorit ziua de 7 noiembrie 1950, cea de-a 33-a aniversare a “marii revoluţii socialiste din octombrie”, prin post negru.

Alimentele pregătite şi scoase din magazia închisorii pentru ziua de 7 noiembrie 1950 în care se repartizase mult dorita şi aşteptata fasole, s-au dat în consum a doua zi, pe 8 noiembrie. Deţinuţii glumeau între ei spunându-şi: “Vedeţi că mâncarea mai bună nu trebuia s-o mâncăm de ziua comuniştilor, ci de ziua Arhanghelului Mihail şi ştiţi voi a cui sărbătoare este azi.”

Voi relata acum pe scurt modul în care a avut loc evadarea, după cele auzite de la deţinuţii care erau în atelier la lucru în schimbul doi şi unii care au asistat la ancheta făcută de gardienii închisorii. Atelierele de ţesătorie şi fostele camere unde erau dormitoarele elevilor aveau peretele exterior direct afară spre câmp sau spre sat. Prepeleacul soldaţilor de pază ai MAI (securişti) era lângă zidul închisorii. Din atelierul de ţesătorie se putea intra în fostele dormitoare care erau atunci un fel de magazii sau pur şi simplu erau camere goale şi neluminate în care rămăseseră priciurile. În intervalul dintre zid şi priciuri Lupeş putea lucra şi, în câteva zile, a reuşit să scoată câteva cărămizi, suficient cât să iasă un om pe burtă. A lucrat cu mare atenţie şi răbdare, în aşa fel încât tencuiala exterioară a zidului să nu cadă şi să nu poată fi observat de patrulele militare din jurul închisorii. Toată munca aceasta a făcut-o împreună cu Măzăreanu, prietenul său.

Nu ştiu dacă Lupeş a ales în mod special noaptea de 6 / 7 noiembrie pentru evadare sau atunci îşi încheiase toate pregătirile, fiindcă la asemenea zile festive toţi gardienii erau consemnaţi în interior şi vigilenţa era mult mai ascuţită. Fapt cert este că evadarea s-a produs în acea noapte după următorul procedeu: fiind întuneric beznă, nopţile de toamnă fiind lungi, a profitat de momentul şi vremea care îl avantajau. Fiind amândoi în schimbul doi au putut aranja ca să evadeze împreună. La momentul potrivit şi stabilit de ei, înainte de expirarea timpului de lucru, s-au dus în camera unde era pregătită spărtura din zid, au provocat un scurtcircuit astfel că toată închisoarea şi paza exterioară au rămas pe întuneric. Cu o lovitură de pumn au spart tencuiala care se ţinea de cărămizile nescoase şi Lupeş a ieşit primul afară, dincolo de zid. Deşi întuneric, soldatul din prepeleacul de pază a observat o mişcare şi a tras un foc de armă, dar Lupeş s-a făcut nevăzut. Măzăreanu care era al doilea, auzind focul de armă şi luminile care probabil se aprinseseră, n-a mai ieşit, ci a căutat să revină între războaiele de ţesut din atelier. La locul evadării a rămas zeghea unuia dintre ei. Bineînţeles că s-a dat alarma, toţi gardienii fiind consemnaţi în corpul de gardă, s-a restabilit reţeaua electrică, s-a dat ordin deţinuţilor din atelier să iasă afară şi au fost aduşi la poarta secţiei dormitoare. La numărătoarea făcută şi repetată de mai multe ori, văzând că lipseşte un deţinut s-au făcut din nou controale în secţia războaielor de ţesut. Constatându-se în continuare lipsa unui deţinut, i-au pus pe deţinuţi să se aranjeze pe echipele de lucru. În felul acesta s-a aflat că cel care lipsea era Lupeş.

După venirea lui Negulescu la conducerea închisorii Târgşor, regimul de detenţie s-a înăsprit; nu mai primeam carte poştală şi nici pachete. Educatorul Antonescu plecase şi el şi activitatea de reeducare se mai împuţinase, iar înainte de venirea lui fusese arestat maistrul civil al atelierului de ţesătorie bănuit de favorizarea deţinuţilor. În toamna anului 1950 deţinuţii discutau mult despre plecarea noastră la canal, unde sperau să obţină condiţii mai bune de

detenţie şi aplicarea condiţionalului de muncă, adică reducerea pedepsei cu trei luni pentru fiecare an. Despre canal circulau printre deţinuţi două feluri de zvonuri:

1. 1. E bine că poţi coresponda cu familia, se dau 750 g de pâine pe zi, două feluri de mâncare la prânz, se primeşte pachet de acasă, eşti liber prin colonia de muncă după terminarea lucrului, se aplică condiţionalul etc.
2. 2. Munca la roabă e foarte grea, se lucrează zi lumină, norma e mare şi cei ce n-o fac nu primesc dreptul la scrisoare şi pachete, cei ce nu primesc pachete sunt insuficient hrăniţi şi nu fac faţă muncii care se cere, e mai bine la închisoare decât la canal.

Eu eram foarte atent la tot ce se vorbea, cu urechile ciulite la toate zvonurile şi veştile care ne parveneau prin diverşi deţinuţi ce treceau prin Jilava, închisoarea de tranzit a României, care veneau ca noi arestaţi sau trimişi şi întorşi de la diverse anchete şi procese. Din toată zvonistica eu mi-am format o convingere fermă. Eu n-am de unde primi pachete, fiindcă mama mea nu are nici o posibilitate materială; ea trebuie să-şi asigure existenţa personală. În situaţia dată m-am hotărât să fac tot ce pot şi să mă eschivez de a fi trimis la canal, preferând închisoarea, fiindcă prin structura mea, aveam o viaţă interioară mai bogată, cu care-mi umpleam golul creat de puşcărie, făcându-mi planuri şi iluzii care să mă ferească de apăsarea pereţilor celulei. Hotărârea fiind luată aşteptam desfăşurarea evenimentelor.

Într-una din zilele începutului lui noiembrie 1950 apare la Târgşor directorul adjunct al Direcţiei generale a penitenciarelor, Constantinescu şi ne adună pe toţi în curtea închisorii. Ne-am dat seama despre ce-i vorba fiindcă cu câteva săptămâni mai înainte tot el se ocupase de expedierea la canal a primului lot de elevi din Târgşor. I s-a adus o masă şi un scaun la care s-a aşezat şi, asistat de un ofiţer de miliţie, treceam pe rând prin faţa lui şi măsurându-ne din cap până-n picioare ne întreba pe fiecare ce condamnare avem şi dacă suferim de vreo boală. După răspunsul fiecăruia şi după aprecierea lui făcea un semn cu degetul arătător la stânga sau la dreapta. Cei din stânga erau cei ce urmau să rămână pe loc, având condamnări de peste zece ani; cei din dreapta lui urmau să meargă la canal. Când mi-a venit mie rândul, după ce am răspuns la tot ce mă întreba, a urmat întrebare hotărâtoare, dacă sufăr de vreo boală. Cum eram hotărât să nu optez pentru canal, am spus că sufăr de dureri în piept şi că mă simt fără putere, lucru care părea că l-a convins, fiindcă eram şi slab la înfăţişare. Atunci a făcut semn cu degetul la stânga, adică spre grupul celor care urmau să rămână pe loc. N-am făcut un pas şi imediat a revenit indicându-mi să trec spre partea dreaptă, deci bun pentru canal, iar ofiţerul de serviciu m-a trecut pe lista respectivă. În acel moment, fără voia mea, chiar împotriva voinţei mele şi cu concursul lui Constantinescu, destinul mi-a fost favorabil, ferindu-mă de încercări mai grele decât aş fi putut să le înfrunt sau să le rezist când puterile fizice şi morale te părăsesc. Când aştern pe hârtie aceste gânduri, îmi dau seama că sunt în viaţă situaţii când o nenorocire poate fi o salvare de la o altă nenorocire mai mare. Dacă nu

mergeam la Canal, ajungeam la Gherla, unde se reedita varianta a doua a închisorii Piteşti şi a demascărilor lui Ţurcanu şi unde, fiind supus torturilor şi dezumanizării, aş fi devenit şi eu la rândul meu torţionar. Mulţumesc lui Dumnezeu că m-a ferit de asemenea grozăvii, unice în universul concentraţionar al lumii.

Judecând după cei 50 de ani, sunt convins că nimeni dintre foştii deţinuţi, dar mai ales nimeni dintre cei ce n-au cunoscut ororile comunismului în închisorile din România, n-are dreptul să-i judece pe cei ce au trecut prin moara de măcinat suflete şi strivit conştiinţe, care au fost închisorile Piteşti şi Gherla. În aceste închisori oamenii au fost părăsiţi de ultimele puteri fizice şi morale, ajungând în “mlaştina deznădejdii” prin imaginaţia luciferică a unora ca Nicolschi, Drăghici, Sepeanu, Dulgheru şi ceilalţi şi aplicate de un grup de deţinuţi nemernici, care au crezut în promisiunile mai marilor MAI, dar n-au înţeles că Partidul Comunist va pune în practică la modul absolut şi cel mai pervers şi cinic maxima lui Napoleon “iubesc trădarea, dar urăsc pe trădător”. Grupul din MAI care a iniţiat, tolerat, supravegheat şi condus procesul de dezumanizare precum şi nucleul de deţinuţi nemernici n-au nici o scuză şi nu merită nici o iertare în faţa istoriei din următoarele motive:

1. 1. Oamenii din MAI, cu lecţia învăţată în URSS, n-aveau nici un motiv de răzbunare faţă de tineretul studenţesc român din Piteşti şi Gherla. Nicolschi, un străin de neam şi ţară, trimis ca spion în România de ţara cu care eram în război n-a primit nici o palmă de la aceşti oameni, n-a fost torturat să-şi mănânce fecalele, să-şi bea urina sau să-i sărute în fund la propriu pe tovarăşii lui bolşevici. Multe dintre victimele lui din Piteşti şi Gherla erau foşti colegi de detenţie de-ai lui la Aiud, unde i-au mâncat aceeaşi păduchi în timpul războiului.
2. 2. Grupul de deţinuţi care au pus în practică sistemul diabolic, n-au luat nici măcar o palmă înainte de a deveni torţionari fără măsură.

Toţi iniţiatorii şi torţionarii au scontat pe două fapte: mai întâi că nimeni nu va avea curajul să se privească în oglindă măcar şi să-şi recunoască halul de decădere în care a ajuns. Apoi că nimeni, dintre cei care vor afla ulterior aceste grozăvii, nu va crede că aşa ceva a fost posibil, fiindcă este peste puterea de înţelegere omenească.

Se pare că şi iniţiatorii şi executanţii au avut dreptate, fiindcă foarte târziu şi foarte greu s-au găsit oameni care să depună mărturie despre ororile petrecute. Astfel, istoria s-a îmbogăţit cu o dureroasă experienţă de dezumanizare.

Chiar dacă s-au găsit câteva minţi bolşevice care să dea vina pe victime, totuşi nici unul n-a ieşit în faţă să spună: “Iată marea noastră realizare! Am compromis toată reacţiunea şi toată rezistenţa din închisori prin tortură, foame şi dezumanizare”; n-au curajul s-o facă şi nici neobrăzarea, fiindcă sunt conştienţi că nu le face cinste şi nici nu pot fi crezuţi de o minte normală şi cu bun simţ.

Canalul Dunăre – M. Neagră

În seara zilei de 20 noiembrie 1950 escortaţi de miliţieni sub supravegherea personală a comandantului închisorii, Z. Negulescu, am fost conduşi la gara din Târgşorul Nou, unde ne aştepta duba CFR. Am fost îmbarcaţi şi, călătorind toată noaptea, am ajuns dimineaţa în gara Dorobanţi din apropierea lagărului Poarta Albă. De aici, escortaţi de soldaţi securişti, am fost duşi în lagăr şi daţi în primire unui deţinut de drept comun care ne supraveghea într-o baracă nelocuită. Din când în când mai venea câte un deţinut sau chiar câte un miliţian întrebându-ne de la ce închisoare venim şi ne încurajau informându-ne despre avantajele muncii la Canal. Totul era prezentat în culori roze: mâncare bună, pachete, corespondenţă cu familia, vorbitor şi, capac la toate, visul deţinuţilor, aplicarea condiţionalului de trei luni la an, iar cei ce depăşeau norma ar fi avut şanse să-şi scurteze şi mai mult perioada de detenţie. Fac precizarea că lagărul de la Poarta Albă avea şi deţinuţi politici, dar cei mai mulţi în acea perioadă erau de drept comun. Dintre aceştia se recrutau brigadierii şi plantoanele care conduceau şi supravegheau brigăzile la muncă şi ei ţineau legătura cu administraţia lagărului.

Lagărul Poarta Albă era pavoazat cu diverse lozinci în scopul de a-i stimula pe deţinuţi la muncă: "Luptând pentru plan luptăm pentru pace"; "O normă în plus, un pas spre libertate"; "O normă în plus, un pas spre reabilitare" etc.

În acea zi de 21 noiembrie 1950, după masă, am fost îmbarcaţi în două camioane descoperite în poziţia şezând şi transportaţi sub escortă la lagărul Peninsula de lângă satul Valea Neagră. Era spre seară şi, cum stăteam adunaţi şi supravegheaţi de câţiva miliţieni pe platoul coloniei în aşteptarea unor ordine din partea administraţiei, am văzut un grup de deţinuţi care se îndreptau spre bucătărie, însoţiţi de un alt deţinut (probabil un brigadier sau şef de echipă) şi cineva din grupul nostru l-a strigat pe nume pe un deţinut din grupul celălalt. El a vrut să-l întrebe ce face şi cum e viaţa în noul loc de muncă. Deţinutul întrebat a răspuns printr-o înclinarea a capului şi n-a mai zis nimic, iar miliţianul care ne supraveghea l-a atenţionat pe-al nostru că n-are voie să vorbească. Atunci am simţit un fior în inimă, presimţind că aici se măcina altă făină la moară. Era o atmosferă apăsătoare şi o disciplină de puşcărie severă bazată pe teroare.

Târgşorul cu colindele de Crăciun, cu pluguşorul, cu moş Dumitrache, cu prim-gardianul Viţel, care ne îndemna la numărătoare "Hai măi neică, hai măi neică", cu libertatea de a ieşi prin curte, cu discuţiile în contradictoriu din clubul reeducării, rămâneau în amintirea noastră. Aici prezentul se arăta ostil, iar viitorul sumbru. După mai bine de o oră de aşteptare, un ofiţer MAI împreună cu primul brigadier, Madan, ne-au dus în faţa unei barăci care atunci se construia. Ofiţerul ne-a spus că suntem aduşi aici pentru a construi Canalul Dunăre-M. Neagră, unde avem posibilitatea să ne reabilităm şi să ne eliberăm înainte de expirarea condamnării, dacă vom munci etc. Ni s-a comunicat că facem parte din brigada 32 şi vom fi cazaţi în baraca nr. 29, iar brigadierul nostru va fi Gherman Coriolan care era şi el de faţă. Am intrat în baracă cu bagajele noastre şi ne-am aşezat fiecare pe unde-am putut, fiindcă baraca atunci se tencuia şi n-avea nici priciuri. Am dormit pe jos cu bagajele sub cap, fiecare cum am putut. Până la ora stingerii, brigadierul Gherman ne-a organizat pe grupe, a stabilit grupa de serviciu pentru a doua zi, grupă care trebuia să aducă mâncarea şi pâinea şi l-a numit pe Livinschi Anton (Toni) ca normator al brigăzii, pe care l-a luat cu el în dormitor. Brigadierii şi normatorii aveau dormitor separat de restul brigăzii. Ni s-a atras atenţia că n-avem voie să ne ducem pe la alte barăci, fără aprobarea lui, lucru menţionat de fapt şi de primul brigadier şi de ofiţerul care ne primise. Spre deosebire de Poarta Albă, la Peninsula nu m-au izbit lozincile afişate şi scrise cu litere mari care să poată fi văzute de la distanţă. Fabrica de zvonuri şi dezinformare lucra altfel. Câţiva dintre noi care s-au dus la closetul din apropierea barăcii, printre primele lucruri aflate a fost

acela că, în urmă cu două zile, a fost împuşcat un deţinut care s-a apropiat de linia cordonului de şantier. Intenţia era de a menţine teroarea printre deţinuţi, fiindcă zvonul nu s-a confirmat în zilele următoare.

A doua zi am fost duşi la şantierul Peninsula la o distanţă mai mică de un km de lagărul nostru şi am început lucrul la săpat Canalul cu cazmaua, lopata şi roaba. Aici se găsea o brigadă vecină condusă de Zubrinschi, un condamnat politic pentru crime de război şi care fusese plutonier în armată. Era omul ideal pentru administraţia lagărului, ca dealtfel majoritatea brigadierilor, slugarnici cu administraţia şi necruţători cu subordonaţii. În brigada lui am văzut oameni care-şi făceau jug din ce se putea improviza (curea, brâu, cârpe sau orice putea fi folosit) pentru a susţine greutatea roabei când urcau pantele. Am văzut câteva cazuri din acestea, probabil erau din cei ce voiau să obţină cu orice preţ o carte poştală sau credeau sincer că se vor elibera mai devreme. Gura lui Zubrinschi nu se oprea din înjurături, îndemnuri sau chiar şi laude pentru stahanoviştii care erau daţi exemplu pentru cei ce nu duceau roaba plină sau se mişcau mai încet. Noi, cei veniţi de la Târgşor, din cauza muncii am făcut bătături în palme, iar din cauza apei consumate în cantitate mare precum şi a mâncării cu care nu eram obişnuiţi, ne-am îmbolnăvit de diaree mai bine de jumătate, având dureri de stomac. Brigadierul Gherman, student medicinist produs al Piteştiului, deşi vedea că mergem din jumătate în jumătate de oră la closet, nu ne lăsa să stăm deoparte să ne odihnim, ci ne obliga să lucrăm mai departe. Am fost şi eu printre cei loviţi de boală şi de "mila" lui Gherman. Nu înţelegeam cum de există lipsă de înţelegere din partea unor oameni care sunt deţinuţi ca şi noi şi care ne cereau să muncim peste puterile noastre, când noi eram istoviţi de dureri de stomac, de muncă, de slăbiciune şi de rănile din palme, care nu mai erau obişnuite cu munca fizică de ani de zile. Dar nu-i da Doamne omului cât poate duce! Peste câteva zile am fost mutaţi la un alt punct de lucru pe şantierul Mamaia. Aici nu se mai lucra la roabă, ci la încărcat vagoneţi, de la o cotă foarte joasă unde nu mai era pământul de la Peninsula în care intra cazmaua mai uşor. Aici erau echipe de patru deţinuţi la un vagon, dar roca era foarte dură şi cazmaua nu intra, iar când loveai cu târnăcopul săreau scântei. Nu mai vorbesc de calitatea mizerabilă a sculelor.

Gherman şi Livinschi erau cu gura pe noi să lucrăm mai repede şi să încărcăm garnitura de vagoane, fiindcă venea cea goală de la descărcat şi nu trebuia să aştepte pe linia moartă. Nu toate echipele erau la fel de dotate ca forţă fizică şi nu toţi vagoneţii erau plasaţi la aceeaşi distanţă de locul de încărcare. De asemenea, nu toate echipele aveau aceeaşi duritate a rocii în care săpau, nu aveam toţi aceeaşi practică a muncii la pământ şi nu gândeam toţi că trebuie să murim cu lopata în mână. Munca la pământ în condiţiile unei permanente înfometări este istovitoare. Dar cine să înţeleagă acest lucru? Cori Gherman sau Livinschi Anton? Ei trebuia să arate că brigada lor este fruntaşă şi vroiau şi ei să se reabiliteze ca să fie şi ei liberi cu preţul sănătăţii noastre, sau măcar să nu-şi piardă poziţiile de brigadier şi pontator.

Eu nu m-am numărat niciodată printre fruntaşii brigăzii, căci efectiv nu puteam să dau un randament mai mare. Când îi spuneam lui Livinschi că atâta pot şi nu mai mult, el îmi răspundea "nu te mai miorlăi atâta, eşti puturos şi nu vrei să munceşti", iar în una din seri când Gherman făcea o analiză a muncii în faţa brigăzii, m-a scos în faţă şi mi-a dat două palme tot pentru că nu vroiam să muncesc. Eram un exemplu negativ pentru ceilalţi şi tratat ca atare. Au mai fost şi alţi deţinuţi care au fost bătuţi de Gherman.

Cum puteam să dau randamentul dorit de Gherman şi Livinschi, când dimineaţa la deşteptare ne punea să facem mai întâi gimnastica de înviorare. Asta ne mai lipsea nouă după o zi lumină de muncă la pământ şi un timp insuficient de somn. Seara când veneam în lagăr, aşteptam cu orele până se făcea numărătoarea pe platoul de adunare a coloniei, schimbând greutatea corpului de pe un picior pe altul. După număr ni se

servea mâncarea, compusă din soté de morcovi (morcovi fierţi în apă), praz sau varză, iar după aceea eram programaţi o parte la corvoadă la bucătărie, iar altă parte la curăţenie în baracă până după ora stingerii. Scopul acestor măsuri nu era grija faţă de deţinuţi, ci grija administraţiei de a nu avea nici un pic de timp liber să gândim sau să ne întâlnim şi să punem ceva la cale.

Obsesia administraţiei ca deţinutul să nu aibă nici un timp de răgaz cât de mic, era imensă. Erau situaţii când se ivea un timp mort în organizarea muncii de pe şantier, în care nu aveai ce lucra, ca de exemplu atunci când erai în echipa de descărcare a vagoanelor cu pământ. După descărcarea garniturii de vagoane şi curăţarea lor de pământul care nu cădea, după nivelarea pământului basculat şi după curăţarea căii ferate, practic nu mai era nimic de făcut decât să aşteptăm sosirea garniturii următoare. Normal era în asemenea situaţii să ne odihnim. Dar cine să accepte asemenea lucru? Nu numai că n-aveai voie să te aşezi jos, dar dacă era cineva din conducere în inspecţie pe şantier, trebuia să te prefaci că lucrezi ceva, îndepărtând un bolovan sau curăţând o traversă, sau săpând şi împrăştiind pământul de lângă linia ferată. “Mişcaţi- vă, că se uită domnul comandant la noi că nu lucrăm”, tuna vocea brigadierului. După ce sosea garnitura următoare, scăpam de teroarea şefilor şi începea teroarea muncii care ne istovea.

Prin sistemul diabolic de reeducare şi prin cooptarea unora din ei ca informatori (codoşi), se realizase neîncrederea între oameni şi nu puteam să convenim să lucrăm toţi într-un ritm mai puţin infernal, în care să ne dozăm efortul în funcţie de puterile noastre. Am fi fost demascaţi ca sabotori sau bandiţi care eram împotriva celor ce vroiau să depăşească planul şi să se elibereze mai repede. Dacă n-ar fi fost această dezbinare şi neîncredere, s-ar fi putut realiza un consens ca cei mai dotaţi fizic să muncească la nivelul celor mai puţin dotaţi fizic, fiindcă aşa ceva era posibil; invers, ca cei slabi să muncească la fel ca cei puternici, era imposibil. Nu mai spun că unii se sileau să încarce vagonetul mai repede ca să aibă timp să se odihnească, până încărcau cei rămaşi în urmă. Chiar dacă brigadierul îi mai punea uneori să-i ajute pe cei rămaşi în urmă, tot greu înţelegeau că erau propriul lor duşman. Cei ce nu munceau cât şi cum vroia brigadierul erau acuzaţi că nu aveau conştiinţă morală şi că sunt duşi în spate de cei ce muncesc.

Dar cine-i punea să ne ducă în spate? Îi obligam noi codaşii să fie ei fruntaşi în producţie? N-aveau decât să fie şi ei codaşi ca să nu ne ducă în spate. Dar, deh! Praf în ochii naivilor şi credulilor trebuia aruncat. Din când în când se făceau liste pe brigăzi cu toate datele: “mama, tata şi baraca” după expresia deţinuţilor şi mai ales la ce dată expiră pedeapsa, pentru aplicarea, vezi-doamne, a “condiţionalului de muncă”. Se mai servea o porţie de oxigen credulilor, ca un pai celui înecat.

Cine erau Gherman şi Livinschi? Despre Gherman Coriolan am aflat atunci când l-am avut brigadier, că era student la Medicină la Cluj, era originar de prin judeţul Sălaj şi că la Piteşti a făcut parte din grupa lui Ţurcanu. Pe vremea aceea înţelegeam foarte puţin din tot ce se petrecuse şi se mai petrecea la Piteşti, fiindcă lucrurile se povesteau pe şoptite şi fragmentar, iar eu le taxam drept zvonuri lansate de administraţie. Îmi imaginam că reeducarea de la Piteşti era ceva de genul Târgşorului: cu izolări şi cu regim de frig şi înfometare, cu bătăi din partea administraţiei pentru cei mai recalcitranţi şi alte hărţuieli mai apropiate de normalul regimului de închisoare comunistă.

Vedeam la ieşirea pe poarta lagărului sau la intrare renumitele brigăzi 13 şi 14 formate numai din studenţi piteşteni, care pe lângă faptul că erau străvezii de slabi, erau de o disciplină ieşită din comun din cauza terorii în care erau ţinuţi. Într-o seară ne-a vizitat baraca şi brigada Bogdănescu, brigadierul uneia dintre cele două brigăzi. Gherman mi se părea mie atunci puţin complexat faţă de Bogdănescu, iar Bogdănescu avea aerul unui inspector; aşa îl arăta şi constituţia lui robustă de om bine hrănit, roşu

la faţă, în total contrast cu studenţii care-i erau subordonaţi şi păreau ca nişte umbre din cauza muncii şi a foamei.

Într-una din duminicile din primăvara anului 1951, când nimeni nu era scos la muncă, în schimb eram scoşi toţi cu saltele, pături şi bagaje pentru scuturat şi curăţenie, am profitat de ocazie şi m-am întâlnit cu Sapariuc Dumitru (Miţa) din Ştiubeni-Dorohoi, pe care-l cunoşteam de afară. L-am invitat să stăm de vorbă şi ne-am aşezat lângă peretele unei barăci, unde nu erau ochi care să ne cunoască. Ne-am aşezat alături şi am schimbat doar două vorbe pe care le redau textual: "Ce mai faci Iacobe? Am poticnit-o? Am poticnit-o!" "Ce să fac? Fac puşcărie, dar cred că n-o să ţie comunismul ăsta cât lumea, tot scăpăm într-o zi." Atât a durat conversaţia dintre noi. S-a ridicat de lângă mine şi a plecat fără nici o explicaţie. Eu am rămas pe loc, bănuind că s-a dus după o ţigară sau şi-a adus aminte c-a uitat ceva, dar el nu s-a mai întors. În febra activităţii din lagăr amestecată cu praful scos din saltelele şi păturile scuturate se auzeau ţipetele gardienilor şi brigadierilor să intrăm în barăci pentru că se apropia ora de masă. Am plecat după vreo două minute de aşteptare şi nu ţin minte să mă mai fi întâlnit cu Miţa Sapariuc vreodată. Nu realizam la vremea aceea ce fel de reeducare s-a făcut la Piteşti. La timpul potrivit voi arăta cum am aflat adevărul despre Piteşti. Miţa Sapariuc a murit după eliberare, dar după ce a plecat de lângă mine nu s-a dus la Bogdănescu ca să-i spună ce-am spus eu, ca să fiu repartizat la brigăzile 13 sau 14, care aveau şi rolul de brigăzi disciplinare, unde sub masca unei muzici de acordeon ţi se rupeau ciolanele de către bătăuşii reeducaţi. Dumnezeu să-l ierte pe Miţa Sapariuc, care chiar după trecerea prin Piteşti a rămas un om de caracter.

Livinschi Anton era cel mai mic dintre cei trei fraţi din Iaşi arestaţi şi anchetaţi la Suceava. Fratele muncitor a fost dus la Gherla, iar fratele student a fost dus la Piteşti, unde a fost colaborator foarte apropiat al lui Ţurcanu şi executat la Jilava împreună cu Ţurcanu după procesul "memorialului ororii". Datorită fratelui student, Toni Livinschi a fost ales de Gherman Coriolan ca pontator al brigăzii de elevi adusă la canal, din care am făcut şi eu parte. Nu ştiu ce condamnare a avut Livinschi şi nu ştiu când s-a eliberat. Eu, prin luna mai 1951 am fost transferat la Poarta Albă şi de-atunci nu l-am mai întâlnit. Am auzit c-a fost arestat a doua oară prin 1958-1959 şi când i s-a cerut de către securitate să colaboreze, se spune c-ar fi refuzat pe motivul că lecţia fratelui student de la Piteşti îi este prea suficientă. Spun din auzite pentru că nu cunosc realitatea. Mă surprinde arestarea lui a doua oară, fiindcă dintre deţinuţii care au acceptat reeducarea, n-am prea întâlnit în a doua detenţie.

Pe şantierul Mamaia care era unul din şantierele mari ale Canalului, se afla şi o brigadă mecanică de depanare auto al cărei brigadier era deţinutul Dumitrache, originar din Ploieşti, mecanic de meserie şi bun profesionist. Această brigadă se ocupa cu repararea tuturor maşinilor de pe şantier şi a vagoneţilor ce transportau pământul scos din Canal. Într-o dimineaţă când am ieşit cu brigăzile la lucru în primăvara lui 1951 la şantierul Mustaţă unde lucram cu schimbul I, am aflat de la deţinuţi că, în noaptea precedentă, Dumitrache evadase. Această veste a mirat pe toată lumea pentru că locul de muncă al lui Dumitrache era foarte convenabil şi el se bucura de aprecieri favorabile din partea administraţiei. Nu mai ţin minte sigur dacă în ziua aceea sau a doua zi, când ne întorceam de la muncă de pe şantierul Mustaţă în schimbul I, unde se descărcau vagoanele cu piatră excavată de la cariera Canara, iar brigada mea o sorta, la intrarea în colonie l-am văzut pe Dumitrache legat de un stâlp pe platoul de adunare al coloniei. Era bătut de soare şi bâzâit de muşte de care nu se putea apăra. Dumitrache a fost ţinut legat de stâlp până noaptea târziu ca să poată fi văzut de toate brigăzile care se întorceau de la lucru. Bineînţeles că nimeni dintre deţinuţi nu se putea apropia de el ca să-i vorbească. Ajunşi în baracă nu ni s-a dat voie să ieşim prin curte, decât supravegheaţi de brigadier dacă plecam la vreo corvoadă. A doua zi, când ieşeam din nou la muncă, l-am văzut pe Dumitrache împuşcat şi aruncat între cele două garduri de

sârmă care înconjurau lagărul, având o rogojină aruncată peste el aşa fel ca să-l recunoaştem pe cel ce "a vrut să evadeze", lucru prea cusut cu aţă albă. La întoarcerea de la lucru cadavrul lui Dumitrache nu mai era acolo. Comentariile ce s-au făcut şi zvonurile care au apărut după această întâmplare văzută de toţi deţinuţii din colonia Peninsula au fost diverse. Eu nefiind în brigada condusă de el, am aflat ceea ce se colporta printre deţinuţii din lagăr. Dumitrache fiind un bun meseriaş cu rezultate vizibile în muncă, era apreciat de administraţia lagărului şi se bucura de încrederea acesteia precum şi de conducerea civilă a şantierului şi chiar de încrederea şefului de escortă, el putând ieşi chiar şi în afara cordonului de pază când era solicitat.

Pe şantierul Mamaia lucrau şi nişte femei şoferiţe pe autobasculantele care transportau pământul excavat din albia Canalului. Brigada mecanică de depanare vrând-nevrând venea în contact cu lumea civilă care lucra la Canal şi mai ales cu şoferii şi mecanicii de pe utilajele şantierului.

Gurile rele de printre deţinuţi spuneau că aceste femei şoferiţe proveneau dintre femeile de moravuri uşoare din cartierul bucureştean "Crucea de Piatră" pe care PCR le recalificase în şoferiţe, după ce le desfiinţase vechiul loc de muncă. N-am aflat adevărul, nici n-am avut cum şi nici nu m-a interesat. Fapt cert este că Dumitrache, pentru a câştiga timp şi spaţiu suficient de a se îndepărta cât mai mult de cordonul de pază, s-a servit de concursul unei şoferiţe care lucra pe şantier şi, spre ghinionul lui a fost prins în prima sau a doua noapte după evadare în trenul mărfar ce urma să treacă podul de la Cernavodă.

Poarta Albă

La câteva zile după întâlnirea mea cu Miţa Sapariuc în luna mai 1951, când mai aveam un an până la expirarea condamnării, un lot de deţinuţi cu condamnări până la patru ani am fost trimişi la Poarta Albă, unde probabil se cerea o forţă de muncă mai mare. Deşi m-am despărţit de mulţi prieteni şi cunoscuţi, fiindcă "partir c'est mourir un peu", pentru mine a fost un timp de uşurare deoarece am intrat într-o brigadă mai neomogenă ca vârstă şi profesie. Nu erau toţi tineri, iar vârsta mai înaintată şi mai înţeleaptă a deţinuţilor impunea şi un ritm de muncă mai puţin infernal, situaţie care m-a avantajat şi mi-a făcut puşcăria mai suportabilă.

La Poarta Albă brigadierii erau numai deţinuţi de drept comun şi plantoanele din barăci la fel. Eu am fost repartizat la baraca nr. 17, brigadier fiind deţinutul Aldica, care în viaţa civilă fusese contabil şi care ţipa la oameni ca orice brigadier, dar n-a lovit pe nimeni, n-a pedepsit cu izolare sau cu reducerea porţiei de mâncare. Dintre foştii târgşoreni am stat cu Toader Petru de prin Sălaj. Toată vara lui 1951 până toamna târziu am lucrat la ripat linii de cale ferată şi la descărcat vagoane basculante ruseşti care erau încărcate cu excavatoarele. La Poarta Albă pământul excavat din albia Canalului era transportat pe cale ferată normală cu vagoane normale şi tractate cu locomotive cu abur, nu cu locomotive diesel şi pe linie îngustă ca la Mamaia.

Un lucru care m-a şocat la Poarta Albă a fost când am văzut scris pe locomotivă cu litere mari "Slavă marelui Stalin". În mintea mea cuvântul "slavă", prin educaţia religioasă primită, era asociat întotdeauna cu numele lui Dumnezeu şi cu biserica, dar asocierea cu numele lui

Stalin am considerat-o o blasfemie. Aveam să mă conving cu timpul de lipsa de măsură a comuniştilor în cultivarea greţoasă a cultului personalităţii.

În vara lui 1951, cât am stat la Poarta Albă am fost martor la nişte evenimente mai deosebite:

1. 1. Împuşcarea unui deţinut care a depăşit zona interzisă de lângă gardul lagărului şi s-a îndreptat spre sentinela din post care l-a împuşcat mortal. Se numea Drăgoi şi era elev din Bacău. Motivul a fost disperarea în care se găsea şi pe care n-o mai putea suporta.
2. 2. S-a auzit de moartea doctorului Simionescu de la Peninsula şi cauza şi felul cum s-a produs: torturarea lui în brigăzile 13 şi 14.
3. 3. I-am văzut într-un grup de deţinuţi pe studenţii Bogdănescu şi Gherman care urmau să fie transferaţi la alt penitenciar după asasinarea doctorului Simionescu. Ei erau în trecere prin Poarta Albă, dar nimeni n-a putut lua contact cu ei.
4. 4. Într-o zi de duminică, când n-am fost scoşi la lucru, am fost băgaţi toţi în barăci fără să bănuim ce se va întâmpla. La un moment dat am văzut o echipă de ofiţeri ai lagărului împreună cu comandantul, iar în fruntea lor se afla Albon, directorul general al Canalului pe linie MAI, care umblau din baracă în baracă. Când au venit la baraca noastră, noi eram aşezaţi fiecare pe patul lui, aşa cum ni s-a cerut, iar Albon urmat de suita lui a intrat întrebând de la uşă: “Unde-i părintele Argint?” Părintele s-a ridicat şi a spus “prezent”, iar Albon a continuat: “Hai părinte, că te-aşteaptă americanii la Timişoara, fiindcă au venit în Iugoslavia.” Echipa lui Albon a plecat rămânând un miliţian care i-a spus părintelui să-şi facă bagajul şi să se îmbrace. S-a vorbit după aceea că pe toţi cei luaţi din barăci i-ar fi dus disciplinar la minele de plumb de la Baia Sprie şi Cavnic.
5. 5. Am cunoscut, mai bine zis l-am văzut o singură dată, pe cel mai sinistru personaj al lagărului de la Poarta Albă, brigadierul Stănciugel, cel care a ars de viu un om în cuptorul cu var al coloniei. Într-o dimineaţă când brigăzile de deţinuţi ieşeau la lucru, brigada mea a fost strigată mai târziu, din cauză că nu se formase încă cordonul militar. Atunci am avut prilejul să trec în revistă brigăzile cu deţinuţi de drept comun şi tot atunci am văzut şi brigada condusă de Stănciugel. Era formată din deţinuţi de drept comun, îmbrăcaţi în costum penal nou, fiind brigadă fruntaşă; toţi erau tineri şi majoritatea foarte bruneţi. Am uitat să spun că toate brigăzile intrau şi ieşeau pe poartă încolonate câte cinci, astfel ca numărarea să fie mai uşoară (“ia pe cinci şi ţine-aproape!”) şi, la comanda brigadierului, trebuia să bată pasul şi să respecte distanţa reglementară. Vreau să spun că până la brigada lui Stănciugel n-am văzut disciplină mai cazonă. Când au ajuns în apropierea porţii, la comanda lui Stănciugel de “atenţie! stai” s-a executat o oprire demnă de cele mai reuşite demonstraţii militare. La fel şi când s-a dat comanda de ieşire pe poartă (“înainte marş!”). Toată brigada lui Stănciugel avea bocancii cu un lustru izbitor de contrastant cu

mizeria generală. Am făcut atunci o remarcă pentru mine şi cei câţiva deţinuţi din jurul meu care ne cunoşteam, că singura deosebire dintre bocancii deţinuţilor din brigadă şi faţa lui Stănciugel era numai lustrul, fiindcă era la fel de neagră. El era un ţigan veritabil, negru ca tăciunele şi foarte corpolent, dar uscăţiv la figură, deşi se ştie că nu suferea de foame şi nici nu era istovit de muncă. După plecarea mea din Poarta Albă n-am mai auzit nimic despre el, decât ce s-a scris în literatura penitenciară de după 1989.

6. 6. Într-o după masă am observat o agitaţie printre deţinuţii politici bănăţeni. Se aflase de sosirea unui nou lot de deţinuţi, printre care se afla şi procurorul sau preşedintele Tribunalului militar Timişoara, care dăduse condamnări mari deţinuţilor politici. Bănăţenii se pregăteau să-l bată. Ştefănescu, despre el fiind vorba, a scăpat de întâlnirea cu bănăţenii pe care-i condamnase, datorită faptului că lotul nou venit era sub supravegherea miliţienilor care-i repartizau pe deţinuţi, precum şi pentru că administraţia aflase de agitaţia din lagăr şi l-a izolat de restul deţinuţilor. Mi se pare că a doua zi a fost trimis la altă colonie de pe Canal. Eu n-am asistat la cele întâmplate, dar le-am auzit povestite de la câţiva bănăţeni.

Un caz deosebit este povestea părintelui Iftimie din Vultureni-Tecuci care era condamnat şi-şi executa pedeapsa, pentru faptul că a ţinut ascuns un ostaş german care, în urma evenimentelor de la 23 august 1944, n-a mai putut să părăsească România şi stătea ascuns în timpul zilei într-un nuc din grădina părintelui Iftimie. În timpul nopţii ostaşul cobora din nuc şi se hrănea cu ce găsea prin grădini: struguri, fructe etc. Într-o noapte, când bruma a fost mai puternică, frunzele nucului au căzut şi dimineaţa a fost observat de către proprietar. Părintele Iftimie s-a înţeles cu el şi i-a oferit adăpost şi hrană, aşteptând un prilej favorabil ca el să poată pleca din ţară. Nu-mi amintesc în ce împrejurare securitatea a aflat de această colaborare, fiind amândoi arestaţi. L-am văzut şi eu pe ostaşul german, care era în altă brigadă, când se saluta cu părintele schimbând câteva cuvinte, în timp ce coloanele de deţinuţi ieşeau pe poarta lagărului la lucru. La proces a fost întrebat de ce a tăinuit prezenţa unui duşman al ţării. Părintele a răspuns că el şi-a făcut datoria de creştin şi de preot. Atunci judecătorul l-a întrebat dacă ar fi procedat la fel şi cu un comunist, la care el a răspuns c-ar fi procedat la fel, atâta vreme cât avea o conştiinţă de preot creştin. Comuniştii n-au fost capabili să înţeleagă atitudinea preotului.

Din nou la Peninsula

Prin octombrie sau noiembrie 1951, un număr de deţinuţi care au încăput în două camioane descoperite, au fost duşi la Peninsula, printre ei aflându-mă şi eu. Acolo n-am mai găsit pe foştii elevi târgşoreni în brigăzile în care-i lăsasem. Acum erau amestecaţi cu ceilalţi deţinuţi,

aşa că nu mai formau un grup compact. Am fost repartizat într-o brigadă care lucra la grădină, dar n-am avut norocul să recoltăm roşii sau nişte legume care puteau fi consumate pe loc, ci nişte fasole rămasă nerecoltată şi nişte bame (de care aflam pentru prima dată) pe care de foame le mâncam, deşi nu erau deloc plăcute crude. Brigadierul care conducea brigada şi al cărui nume l-am uitat, era absolvent al Academiei comerciale şi s-a purtat frumos cu toată lumea. N-am stat mult în brigada lui, de asta i-am şi uitat numele, pentru că am fost mutat în brigada lui Aurel Meteşan. El era student, originar de prin părţile Hunedoarei şi era şi el un produs al închisorii Piteşti. În baraca lui era o disciplină de fier, nu departe de cea a lui Stănciugel; era un obsedat al curăţeniei în interiorul barăcii şi era veşnic nemulţumit de echipa de serviciu care făcea această curăţenie. În celelalte barăci fiecare deţinut avea o pereche de galenţi cu care se încălţa, după ce în mod obligatoriu trebuia să-şi lepede bocancii şi să-i cureţe “lună”. În baraca lui Meteşan n-aveai voie să intri decât în ciorapi, iar bocancii erau lăsaţi pe sală. Punctul de lucru al brigăzii era la şantierul Mustaţă unde încărcam piatra din excavările de la cariera Ovidiu şi care se expedia la construirea portului Midia. Aici am lucrat şi în schimbul de noapte.

Meteşan avea boala şedinţelor. Aproape în fiecare seară ţinea să ne prelucreze cu câte o şedinţă de producţie, în care ne fericea cu câte un discurs ameninţător pe un ton foarte aspru, în care punea accentul pe muncă şi disciplină. Ţinea să ne atragă atenţia să nu încercăm să-i ştirbim din autoritate, pentru că vom avea mari neplăceri. A introdus în brigadă şi un fel de gazetă de perete cu fruntaşi şi codaşi în producţie şi cu desene care ilustrau specificul muncii din brigadă: încărcări şi descărcări ale vagoanelor cu piatră, sortări de anrocament etc. După el se înscriau la cuvânt şi unii din brigadă, care veneau cu soluţii de mărire a productivităţii, iar alţii, cei codaşi, îşi justificau nerealizările, fiecare cum putea. Cât a fost de autoritar şi ameninţător cu vorba, nu ţin minte să fi pedepsit pe cineva. Era totuşi un om absurd şi ar fi putut fi mai înţelegător.

În iarna lui 1951-52 am fost repartizat în brigada lui Subţirică, un muncitor portuar din Constanţa, brigadier vechi în Peninsula şi, după câte mi-amintesc, îi expira condamnarea în primăvara anului 1952, cam în acelaşi timp cu mine. Lui Subţirică începuse să-i mai scadă din elanul de a obţine titlul de fruntaş pe colonie, pentru că de vreun an de zile începuseră să apară pedepsele administrative care se dădeau de către MAI după expirarea condamnării. Cu brigada lui Subţirică am lucrat la cariera de piatră de la Ovidiu unde spărgeam piatra pentru calea ferată. Toată ziua lucram în două schimburi la spart piatra cu ciocanul, dotaţi cu nişte ochelari de protecţie uzaţi şi cu sticlele în mare parte sparte. Lucrul la spart piatra n-ar fi fost peste măsură de greu, deşi normele se cereau îndeplinite, dar vremea de iarnă geroasă ne făcea viaţa grea.

Tot timpul cât eram pe şantier ne aprovizionam cu bolovani mari proveniţi din cariera pe unde urma să treacă viitoarea albie a Canalului şi, improvizând un scaun dintr-un bolovan pe care aşezam un capăt de scândură, dacă aveam norocul să-l găsim, ciocăneam bolovanii. În timpul zilei, când gerul nu era prea mare, suportam mai uşor, dar spre seară frigul ne cuprindea şi nu mai simţeam picioarele, până la ora zece când se suna încetarea lucrului. Din cauza frigului şi a poziţiei în care lucram, eu am răcit la burtă şi eram deranjat la stomac. Într-o noapte când veneam spre lagăr şi escorta ne grăbea să mergem mai repede, fiindcă şi ostaşii de pază erau dornici să ajungă mai repede la unitate ca să se odihnească şi să se dezmorţească de frigul acumulat, m-au apucat durerile de stomac şi nevoia de a ieşi afară. Pe timp de noapte nu era permisă oprirea cordonului care ne escorta şi nici ieşirea din formaţie. Vigilenţa era mai mare ca în timpul zilei. I-am spus brigadierului că mi-e rău şi să ceară şefului de escortă oprirea cordonului. Nici n-a vrut să audă: “Rabdă sau cacă-te pe tine.” Şi aşa am şi făcut. Asta s-a întâmplat cu cca. 500 m înainte de a intra în colonie unde mi-am luat izmenele de schimb şi am intrat la spălător.

Tot în perioada cât am fost în brigada lui Subţirică, am avut prilejul să iau contactul cu ofiţerul politic al lagărului, locotenentul Chirion. În ziua de 13 ianuarie 1952 am fost afişat pe lista celor ce primiseră pachete de-acasă şi, seara după ce veneam de pe şantier, se distribuiau deţinuţilor. M-am prezentat şi eu ca toţi ceilalţi cu pătura în care să-mi pun conţinutul pachetului. Fiecare din cei trecuţi pe listă aşteptam rândul să fim chemaţi la geamul camerei unde se distribuiau pachetele. La distribuirea şi controlul pachetelor asistau un ofiţer, un gardian şi prim-brigadierul Cujbă, un deţinut de prin părţile Banatului. Se făcuse noaptea târziu, toţi cei ce primiseră pachetele plecaseră la dormitoare, eu rămânând singur nechemat. Prim-brigadierul Cujbă mă întreabă: “Da’ cu tine ce-i?” I-am spus că am fost trecut pe lista celor care trebuia să primească pachet şi văd că nu sunt strigat. M-a întrebat cum mă cheamă, i-am spus numele, iar Cujbă s-a dus de la geam la masa ofiţerului supraveghetor şi de-acolo au mers amândoi într-o altă cameră, probabil să verifice lista. Peste câteva minute vine Cujbă şi-mi spune: “Pentru pachetul tău trebuie să te prezinţi mâine la raport la domnul locotenent Chirion. Fără aprobarea lui nu-l putem da.” Am plecat în baracă şi m-am culcat. A doua zi i-am spus lui Subţirică, cerându-i să mă scoată la raportul ofiţerului politic. Brigada mea lucrând în schimbul II, în dimineaţa de 14 ianuarie am fost duşi o oră la corvoadă la bucătărie, apoi la baie fiindcă ne venea rândul, după care am revenit în baracă. Au fost aduse hârdaiele cu mâncare şi grupa de serviciu începuse să distribuie masa, urmând să ieşim la lucru, fiindcă se apropia ora de ieşire a schimbului. N-am apucat să mă încolonez la hârdăul cu mâncare, fiindcă vine Subţirică din camera lui şi strigă tare ca să fie auzit: “Iacobe, lasă totul că-ţi ia altul mâncarea. Hai la raport la domnul locotenent Chirion.”

Nu eram nici bine uscat de la baie şi, prin frigul de ianuarie, am plecat cu Subţirică spre baraca administraţiei, fără să-mi iau mantaua pe mine. Credeam că se va termina convorbirea în câteva minute. Subţirică a intrat în biroul lui Chirion anunţându-l de sosirea mea, după care a ieşit şi am intrat eu. Nici n-am deschis bine uşa şi Chirion m-a întâmpinat cu o înjurătură: "Biserica şi Dumnezeii mă-ti! Vrei să primeşti pachet? Ai să-l primeşti când vor cădea comuniştii de la putere, aşa cum ai spus tu că vor cădea ca şi imperiul otoman şi celelalte imperii." Eu am negat că aş fi spus aşa ceva, cerându-i să-mi spună cine l-a informat. Ridicându-se de pe scaun s-a îndreptat spre mine înjurându-mă şi cu intenţia de a mă lovi, zicând: "Acum vrei să-ţi spun şi cine mi-a spus?"

Fiind lângă uşă am deschis-o şi am fugit afară. În biroul lui mai era un ofiţer, care tot timpul a tăcut asistând la scena pe care o relatez. Chirion i-a spus: "Du-te şi-l bagă la carceră!" Sublocotenentul pe care nu ştiu cum îl chema, m-a mustrat cu un ton destul de omenos: "Mă, şi tu cereai tovarăşului locotenent să-ţi spună cine l-a informat pe el?" şi m-a însoţit până la una din carcerele care erau în spatele bucătăriei din lagăr, special pregătite pentru pedepsirea deţinuţilor care se făceau vinovaţi de indisciplină. În acest timp brigada mea lua masa de prânz, iar eu, care nici nu-mi luasem mantaua vărgată pe mine, îmbrăcat cu zeghea, ieşit dintr-o baie făcută cu vreo jumătate de oră înainte şi nemâncat, stăteam într-o carceră de scânduri, unde nu puteam să fac nici o mişcare. Eram într-o situaţie disperată şi mă gândeam cu groază că dacă mă ţine trei zile şi trei nopţi în condiţiile acelea de iarnă, pot să spun adio vieţii. Nu-mi rămânea decât resemnarea. Peste vreo oră auzeam fluierele gardienilor şi comenzile de ieşire pe poartă a brigăzilor din schimbul doi, printre care şi brigada lui Subţirică, din care făceam şi eu parte. Dar ca întotdeauna, Dumnezeu în care nu mi-am pierdut credinţa, chiar dacă aveam momente de revoltă şi de îndoială uneori, m-a salvat ca şi alte dăţi, ferindu-mă de încercări mai grele decât aş fi putut suporta. Aud cum un gardian pe care-l vedeam printre crăpăturile scândurilor, deschide zăvorul de la uşa carcerei şi strigă la mine: "Du-te la baracă, ia-ţi mantaua pe tine şi vino la poartă fuga marş."

Brigada mea era în poartă singura care nu ieşise; celelalte de la alte puncte de lucru ieşiseră şi ofiţerul de la poartă şi ceilalţi gardieni strigau la mine înjurându-mă să fug mai repede. Am luat-o la fugă, m-am îmbrăcat şi am venit la poarta lagărului încolonându-mă la coada brigăzii şi am şi pornit. Cordonul de militari securişti aştepta să ne ia în primire şi să plecăm pe şantier. Nu-mi venea să cred că am scăpat de groaza ce mă apucase, dar urmărit de gândul că la noapte când voi veni de la muncă, voi fi băgat din nou la carceră şi ziua voi fi scos la muncă. Dar n-a fost aşa. Ce se întâmplase? Ofiţerul responsabil cu producţia, care urmărea ieşirea pe poartă şi confrunta lista lui cu numărul deţinuţilor care ieşeau, văzând că lipseşte un om, l-a întrebat pe brigadier unde-i omul lipsă, fiindcă nu-l avea în evidenţa lui ca scutit medical sau repartizat la alt punct de lucru. Brigadierul Subţirică i-a spus că sunt băgat

la carceră de locotenentul Chirion. Îndată ofiţerul cu producţia i-a spus unui miliţian să mă scoată din carceră fiindcă el are nevoie de producţie şi de plan. Am mulţumit lui Dumnezeu că am scăpat de perspectiva funestă ce mi se arătase, văzând că şi noaptea când am intrat în colonie, nu am fost invitat la carceră. Masa de prânz n-am mai primit-o în ziua aceea, dar la dosarul meu s-a adăugat o hârtie care m-a urmărit toată puşcăria şi poate şi după aceea, după cum voi arăta la timpul potrivit.

Unul dintre prietenii mei de-atunci, Amzu Petre din Dobromir-Constanţa, a venit la mine peste vreo două săptămâni şi m-a întrebat pe cine bănuiesc eu că m-ar fi turnat lui Chirion. Nu ştiu dacă i-am spus că bănuiesc pe cineva, deşi eu recunoşteam şi atunci, şi acum când scriu, că expresia cu "imperiul otoman" îmi aparţine şi o foloseam de multe ori comparându-l cu imperiul sovietic. Amzu Petre era un caracter integru şi mi-a spus: "să ştii că pe tine te-a turnat cutare" şi mi-a spus numele altui deţinut cu care dormeam alături pe acelaşi prici şi cu care mă împrietenisem la Canal. Am rămas puţin contrariat. Era un student care nu trecuse prin Piteşti şi al cărui nume nu-l dau, fiindcă nu vreau să-mi încarc sufletul pe lângă păcatul bănuielii şi cu păcatul calomniei, şi încă scrise. Dacă s-ar confirma acest lucru, mi-ar părea cumplit de rău şi m-ar întrista mult, căci era un om inteligent şi cult şi avea simţul măsurii. Am aflat despre cel bănuit de Amzu când cartea de faţă era în formă de manuscris, c-a murit şi că n-a avut o purtare prea bună în libertate.

Din brigada lui Subţirică am mai reţinut doi studenţi trecut prin moara dracilor de la Piteşti: Ravaru Radu din Petricani-Neamţ şi Mureşan Ion (?) din Ardeal.

De la Radu Ravaru, student la teatru (?), am aflat prima dată scene trăite de el în iadul Piteştiului. Lucra şi el la spart piatra împreună cu noi la cariera de la Ovidiu, dacă nu cumva eram în aceeaşi grupă. Înainte de a descrie scenele prezentate de el, vreau să înfăţişez evoluţia vieţii din lagărul Peninsula. Spre primăvara anului 1952, lumea începuse să afle mai multe despre ororile şi detaliile celor petrecute la Piteşti. Bieţii studenţi erau categoria de deţinuţi cea mai marginalizată şi cea mai evitată. Toţi ceilalţi deţinuţi se fereau de ei şi-i ocoleau. Dacă într-un cerc de deţinuţi se vorbea mai deschis sau se discutau probleme cu tentă politică, sau numai cu aluzii politice, la apropierea unui student se schimba subiectul discuţiei sau se tăcea. Acest lucru era observat şi de ei şi-şi dădeau seama de izolarea în care erau ţinuţi de către ceilalţi şi sigur că cei dintre ei care au înţeles că demascările şi reeducarea de la Piteşti erau opera celor care conduceau MAI-ul, sufereau cumplit de izolarea în care erau ţinuţi şi felul în care erau trataţi.

Radu Ravaru era unul dintre aceştia. Brigăzile 13 şi 14 se desfiinţaseră. O atmosferă de destindere se observa, când oamenii se mişcau în cadrul lagărului mai puţin supravegheaţi şi când vigilenţa brigadierilor şi chiar a administraţiei scăzuse. Nu pot spune dacă schimbarea comandantului coloniei cu Lazăr Tiberiu avusese loc sau dacă era puţin înainte de venirea sa.

La cariera de piatră noi, cei câţiva elevi de la Târgşor, chiar dacă eram sau nu în aceeaşi grupă, ne aşezam mai aproape unii de alţii, fiindcă vârsta cu preocupările ei tinereşti ne atrăgea. Radu Ravaru era şi el printre noi. Desigur că în cele opt ore de lucru şi deplasarea pe drum împreună, ne familiarizam şi, cu toată reticenţa ce-o aveam faţă de Radu Ravaru, ni se oprea în gât câte o vorbă sau câte o expresie, dar la multe le dădeam drumul şi erau auzite şi de el. Într-una din după-amiezile friguroase de martie sau aprilie, când noi spărgeam piatra şi ne mai aprovizionam cu bolovani, apropiindu-i de scaunele noastre improvizate, făcând diverse aluzii şi glume cu jumătate de gură, Radu Ravaru şi-a impus curajul să se exprime faţă de noi întrebându-ne: “De ce vă păziţi de mine şi nu vorbiţi deschis? Eu am observat că voi mă ocoliţi şi vă temeţi să nu vă pârăsc administraţiei.” Noi, ceilalţi, am rămas fără replică, mai întâi pentru că nu ne aşteptam ca un piteştean să vorbească aşa şi apoi pentru că nu eram convinşi că nu e o cursă întinsă de el sau o provocare.

Cum a fost, cum n-a fost, în după-amiaza acelei zile s-a spart gheaţa dintre noi şi el. Dintre cei ce participam la aceste discuţii îl reţin numai pe Măduţă Ion din lotul beiuşenilor. Am început să-l asaltăm cu întrebările despre cele petrecute la Piteşti, iar el ne răspundea în măsura în care le cunoştea, când era vorba de persoanele pe care le ştiam de-afară. Metodele de tortură aplicate de Ţurcanu şi complicii lui sunt cunoscute şi prezentate în literatura penitenciară mai bine decât le-aş reda eu după povestirile lui Radu Ravaru. Personal, l-am întrebat despre Chirică Balanişcu, student la matematici la Cluj, originar din Pomârla. Mi-a povestit cum l-au bătut într-un mod groaznic, forţându-l apoi să bea trei-patru gamele de apă, apoi l-au legat cu curele şi cearşafuri de gratiile unei ferestre, după care au deschis fereastra şi uşa celulei ca să se facă curent. A rămas aşa până a transpirat toată apa din el, s-a îmbolnăvit de pneumonie şi când a început să aiureze l-au dus la infirmerie, de unde nu s-a mai întors. A murit la infirmeria închisorii Piteşti. Despre Leon Abăcioaiei voi afla în cea de-a doua detenţie c-a fost omorât de securitatea din Cluj, fără a fi judecat şi condamnat de un tribunal.

Alt caz povestit de Radu Ravaru a fost cel al lui C. Oprişan, şeful FDC pe ţară, care a fost întins pe o bancă şi legat, fiind bătut de echipa de bătăuşi până a fost adus în stare de totală lipsă de autocontrol, încât materiile fecale au ţâşnit din el pe tavanul celulei. A doua zi dimineaţă când a venit schimbul de gardieni la numărătoarea deţinuţilor şi şeful gardienilor a întrebat ce este sus pe tavan, Ţurcanu a răspuns: “acela-i căcat de şef.” Miliţianul a plecat la celula următoare, fără să mai facă vreo anchetă.

În această zi am înţeles în profunzime “fenomenul Piteşti”, marea realizare a “socialismului victorios”. În momentul când Radu Ravaru a terminat de povestit a început să se însereze şi, odată cu înserarea, a început să sune prelung şi înfiorător sirena şantierului, pentru ca toată lumea să se adune la locul stabilit în afara razei de acţiune a exploziilor, pentru că urma

dinamitarea stâncii pentru schimbul următor. Acest sunet de sirenă l-am asociat atunci cu un strigăt de deznădejde al celor striviţi şi fizic şi moral de către forţele întunericului.

Scena aceasta, când s-au limpezit în mintea mea ororile Piteştiului, mă urmăreşte şi azi cu aceeaşi intensitate ca şi atunci, chiar dacă am citit şi auzit şi altele mai înfiorătoare. Prima impresie îşi pune amprenta mai puternic întotdeauna.

Despre Mureşan (Ion ?) nu pot spune prea multe. El a fost normator în brigada lui Subţirică, fiind student ardelean trecut prin “moara de măcinat suflete” a Piteştiului. Expresia îi aparţine şi de la el mi-am însuşit-o şi eu folosind-o în multe ocazii. În calitatea lui de normator, oridecâteori brigadierii şi normatorii erau chemaţi la adunare şi erau prelucraţi de către prim-brigadier, ofiţerul politic sau cel cu producţia, dacă era vreo problemă de disciplină în producţie sau de atitudinea deţinuţilor, veneau în baraca noastră şi ne prelucrau materialul. Lua cuvântul întâi Subţirică, care cu pregătirea lui de muncitor în port ni se adresa cu un limbaj foarte colorat şi presărat cu cuvinte mai triviale şi cu câte o înjurătură, cu scopul de a ne stimula să muncim mai cu elan. Era urmat de Mureşan, care ni se adresa într-un stil elevat şi, chiar dacă avea de atins o problemă delicată despre un deţinut despre care i se atrăsese atenţia în mod expres, prezenta de aşa manieră încât să jignească cât mai puţin sau chiar deloc.

Mai târziu, prin 1953, după moartea lui Stalin, când am plecat de la Peninsula şi am ajuns într-o trecere de o zi şi-o noapte pe la şantierul Stadion din Constanţa, l-am găsit în cercul prietenilor mei cu Ilie Popa din Sibiu şi alţii care l-au primit cu toată camaraderia. În singura seară cât am stat la Stadion, m-am întâlnit cu tot grupul în care se găsea şi Mureşan. El m-a întrebat dacă sunt supărat pe el, iar eu l-am făcut să priceapă că şi eu am înţeles “fenomenul Piteşti”. I-am spus că i-am admirat întotdeauna nivelul de pregătire intelectuală, mai ales în seara când trebuind să ne vorbească despre probleme de muncă şi administrative, el s-a abătut de la subiect şi a tratat într-o ţinută intelectuală majoră cartea “La Trahison des clercs” (Trădarea intelectualilor) a lui Julien Benda.

Începusem să devin şi eu mai cunoscut şi cu relaţii mai multe printre deţinuţii din lagăr, lucru ce m-a ajutat să fiu repartizat la atelierul mecanic de la cariera Ovidiu. N-am lucrat prea mult aici, dar a fost o viaţă aproape ca de om liber în ce priveşte efortul fizic şi ritmul de muncă. Brigadierul atelierului era un fost ofiţer de aviaţie care se numea Chiş şi care a creat o atmosferă aproape familială. Aici se lucra în voie şi miliţienii nu numărau câte şuruburi s-au făcut la strung sau câte piese s-au confecţionat. Cât timp am stat la atelierul mecanic, am lucrat la o raboteză şi la diverse munci de întreţinere în cadrul atelierului.

Venirea lui Lazăr Tiberiu la comanda lagărului de la Peninsula, ofiţerul evreu care fusese comandant la Gherla în primăvara lui 1952, a produs o stare de panică printre oameni, mai ales printre cei ce-l cunoşteau de la Gherla, unde s-a purtat ca o fiară. Printre faimoasele lui

plăceri era şi aceea de a ordona deţinuţilor să se bage sub prici şi apoi le comanda “drepţi”, iar deţinuţii se ridicau cu scândurile în cap, iar cei ce nu executau erau bătuţi cu ciomagul. O dovadă în acest sens este că bucătarul-şef deţinut, care-l cunoştea de la Gherla, a cerut să fie schimbat de la bucătărie, preferând să meargă la muncă cu lopata de frica lui Lazăr, numai ca să evite întâlnirea cu el, unde la muncile de interior îi teroriza pe deţinuţi. Şi când te gândeşti că munca de bucătar, pe care mulţi ar fi dorit-o, nu se compara cu cea de la roabă sau cu cea de încărcător la piatră.

Spre surpriza generală a deţinuţilor, venirea lui Lazăr a schimbat viaţa din lagăr, probabil pentru că aşa erau indicaţiile de sus. Una caldă, alta rece. Duminicile nu se mai ieşea la lucru, ci se rămânea în interior unde ne făceam program administrativ personal, cârpindu-ne hainele şi spălându-ne rufele. Întâlnirile cu cei din alte brigăzi nu mai erau pedepsite. Vara lui 1952 a fost o perioadă de relativă relaxare.

Pe data de 15 mai 1952 mi-au expirat cei patru ani de condamnare, dar speranţa eliberării nu mai plutea prin aerul lagărului. Nimeni nu era eliberat la termenul expirării, nimeni nu ştia dacă va primi o pedeapsă administrativă sau nu. Chiar şi cei ce nu primeau pedeapsa administrativă, exprimată de data asta în luni şi nu în ani (n-am înţeles niciodată de ce), erau eliberaţi cu întârziere de câteva luni.

În primăvara anului 1952 l-am întâlnit la Peninsula pe Cojocaru Gheorghe, student la Conservator, arestat cu un an în urma mea, care trecuse prin Piteşti unde a cunoscut ororile demascărilor. El a fost coleg de liceu cu mine la Pomârla şi era originar din satul Corjăuţi.

Târgşorul are şi el contribuţia lui de jertfă la Peninsulă prin elevul Roiban Alexandru care a murit acolo şi a fost înmormântat în cimitirul din satul Valea Neagră.

Lagărul Midia

În prima jumătate a lunii august 1952, un număr de cca. 20 de deţinuţi, printre care şi eu, am fost anunţaţi să ne prezentăm la grefa lagărului unde am fost identificaţi, am predat hainele de închisoare şi ni s-a spus să ne prezentăm cu bagajele la poartă. Toţi cei chemaţi eram dintre cei cu pedeapsa expirată şi toată lumea ne spunea că mergem acasă. Eu eram îmbrăcat într-un costum militar suedez primit în timpul foametei când eram elev şi cu care am făcut închisoarea. Văzându-mă aşa sărăcăcios îmbrăcat, Amzu Petre, gândindu-se că mă eliberez şi ca să nu ajung acasă în starea aceea, mi-a oferit o pereche de pantaloni ca să arăt şi eu mai om. Cu aceşti pantaloni mă voi elibera într-adevăr, dar peste doi ani când voi fi trimis în Bărăgan cu domiciliu obligatoriu (DO), dar nu vor mai fi pantalonii în stare bună cum mi-i dăduse Amzu Petre, ci cu nişte petece mari şi albastre, care se vedeau de la distanţă, încât aveam înfăţişarea unui clovn.

Am fost îmbarcaţi într-un camion descoperit şi transportaţi la Midia unde ni s-a comunicat că am primit o pedeapsă administrativă de 12 luni. Lagărul Midia avea comandant pe Liviu

Borcea, brutar de prin Turda, iar ofiţerul politic se numea Lupu. Aici am văzut că lagărul era împărţit în două: secţia chiaburi în ţarcul mare al lagărului şi secţia legionarilor sau sârmiştilor care erau într-un alt ţarc, împrejmuit cu sârmă ghimpată şi cu care nimeni din ţarcul mare n-avea voie să ia legătura sau să le ofere ceva de mâncare, ţigări sau îmbrăcăminte. Cine era prins era aspru pedepsit cu zile şi nopţi de carceră, fără hrană şi, înainte de asta, o bătaie îngrozitoare. Aici se găseau legionarii arestaţi în 1948, dar care n-au putut fi implicaţi într-un proces şi aveau numai condamnări administrative.

I-am văzut de câteva ori când ieşeau pe poartă la muncă, unde nu aveau voie să se întâlnească cu alţi deţinuţi, ei având un punct de lucru separat pe şantier. Era o coloană de umbre şi schelete ambulante, de care te mirai cum de mai rezistă. Brigadierul lor era un borfaş de drept comun pe nume Chiţu, care avea dreptul de viaţă şi de moarte asupra lor. Şantierul cel mai mare, unde lucrau cei din colonia Midia, era Ecluza. Aici lucrau şi sârmiştii şi multe brigăzi din secţia chiaburi. Şantierul Ecluza era supravegheat de plutonierul Oancea care, împreună cu Chiţu, se plimba cu câte un ciomag în mână. Asemănarea dintre cei doi era şi ca aspect fizic, pentru că amândoi aveau o înfăţişare de oameni nevolnici şi de stârpituri, dar puterea care li se dăduse de către administraţie îi făcea de temut. Chiţu, când îi teroriza pe cei din brigada lui, le spunea: "Eu sunt căpitanul vostru."

La Midia am aflat că cei din sârmă au ajuns în aşa hal de înfometare şi distrofie încât au prins câini şi i-au pregătit ca hrană. Treaba asta ar fi făcut-o un farmacist al cărui nume l-am uitat. Înfometarea făcea parte din programul comunist de dezumanizare şi animalizare, pentru a-l face pe om să trăiască numai prin instinct. Au fost şi cazuri în închisorile comuniste când oamenii au înnebunit literalmente de foame. La toată mizeria şi teroarea impuse de Borcea şi Lupu se mai adăuga şi contribuţia medicului deţinut Radu, de prin Braşov, care colabora cu administraţia aproape pe faţă. Am văzut deţinuţi care ieşeau de la infirmeria lagărului şi care erau bandajaţi cu hârtie de sac de ciment în loc de feşe de pânză.

Într-o duminică dimineaţa în care n-am fost scoşi la lucru, ofiţerul de serviciu a cerut un număr de vreo zece deţinuţi, printre care am fost şi eu, ca să curăţim de buruieni zona dintre gardurile de sârmă ghimpată (zona interzisă). Aproape de amiază am fost aduşi în colonie, unde am văzut adunaţi pe platou pe toţi deţinuţii din lagăr, iar doi gardieni ţineau de braţ şi de subsuori pe un deţinut pe care comandantul Borcea îl bătea, lovindu-l cu ce-i venea mai bine, cu mâinile, dar mai ales cu bombeul cizmelor, fiind îmbrăcat în uniformă militară. Cei doi gardieni îl ţineau mai sus de pământ şi Borcea lovea fără întrerupere. Treaba asta s-a întâmplat la puţin timp după sosirea mea la Midia. M-am apropiat şi eu de ceilalţi deţinuţi şi am asistat la acest spectacol criminal. I-am întrebat pe cei mai vechi şi care îl cunoşteau, cine este deţinutul şi pentru ce este bătut. Mi s-a spus că deţinutul era generalul Pălăngeanu şi că

este bătut, fiindcă Borcea crede că el simulează că este paralizat. Deţinuţii de pe platou îl acuzau pe doctorul deţinut Radu că el ar fi spus lui Borcea că generalul juca teatru.

În prima parte a şederii mele la Midia am fost repartizat în brigada lui Pazarini, iar la muncă lucram la şantierul Ecluza, adică acolo unde în viitorul Canal urma să se facă tranzitul vapoarelor din apa Canalului în apa mării şi invers. Aici săpăturile se făceau numai cu târnăcopul şi încărcarea cu lopata, dar roca formată numai din şisturi la lovirea cu târnăcopul sărea în aşchii ascuţite care ne loveau în picioare. Toţi cei ce lucram la Ecluză eram numai răni pe picioare, pentru că eram îmbrăcaţi cu reforme militare de doc şi cu pantaloni scurţi.

Miliţianul care supraveghea munca deţinuţilor de pe şantierul Ecluza era plutonierul Oancea, care bătea pe oricine i se părea că nu munceşte cum pretinde el. El avea puterea de a tăia porţia de mâncare a oricărui deţinut care nu-şi făcea norma sau de a-i opri pe cei din schimbul I să rămână şi să lucreze şi în schimbul II. Era de un sadism bolnăvicios; se furişa după vagoneţi, după diverse obiecte, sau se urca într-o garnitură cu vagoneţi sau în locomotiva care îi tracta, numai să poată prinde pe cineva stând rezemat în lopată chiar dacă nu era vagonetul lângă respectivul, fiindcă trebuia să pregăteşti materialul pentru garnitura următoare. Nu ierta niciodată, pe nici un bătrân, nici pe schilod, absolut pe nimeni. După cum am cunoscut viaţa la Canal, consider că bestia nr. 1 dintre toţi miliţienii Canalului a fost Oancea, iar dintre ofiţeri a fost Borcea. Dintre ceilalţi, nici unul nu era înger, dar mai erau unii care te mai ameninţau, te mai amânau c-o pedeapsă până la proxima abatere, sau se mai făceau că nu le văd chiar pe toate. Oancea n-ar fi făcut niciodată un asemenea gest. Era în stare să omoare un om cu foamea sau cu bătaia fără să clipească din ochi.

În lagărul de sub comanda lui Borcea se lucra toate duminicile, în afară de cele când paza militară, care ne supraveghea la muncă, cerea repaus pentru ostaşi. Cât am lucrat la Ecluză, o singură duminică n-am fost scoşi la lucru, atunci când s-au turnat primele betoane la viitoarea ecluză. Atunci au fost aduşi muncitori tineri îmbrăcaţi în salopete noi şi curate şi au fost filmaţi pentru jurnalul de actualităţi de la cinematograf. Era normal că nu puteau să apară în jurnal deţinuţi în haine vărgate, slăbiţi şi cu miliţianul cu ciomagul în mână în urma lor. Ce s-ar fi ales de superioritatea societăţii socialiste faţă de cea capitalistă?

Aceste lucruri le-am aflat de la deţinuţii care lucrau la întreţinerea utilajelor de pe şantier, dar nu aveau nici o tangenţă cu locul unde se filma, fiind departe de obiectivul aparatului de filmat.

Voi povesti o glumă macabră pe care mi-o amintesc de la Midia datorată foamei la care erau supuşi deţinuţii. Prin luna august a lui 1952, securitatea a făcut arestări printre veteranii partidelor politice antebelice, oameni cu vârste de peste 60 de ani, supranumiţi de cei mai tineri, dar mai vechi în puşcărie “magi”, datorită faptului că erau bătrâni şi puţin cam zaharisiţi. Chiar dacă erau arestaţi de numai câteva luni, erau la fel de roşi de foame ca toţi puşcăriaşii.

Într-o zi, un polonicar mai hâtru de la una din brigăzi a făcut o glumă cam nesărată, zic eu acum, fiindcă atunci am făcut puţin haz. După distribuirea mâncării din hârdău, oamenii erau obişnuiţi să primească prin rotaţie un supliment de mâncare din ceea ce rămânea peste numărul de porţii normale. Polonicarul, în loc să cheme la supliment pe cei care urmau de drept, a anunţat cu glas tare ca s-audă toţi din brigadă: "Să treacă la supliment cei ce au fost membri de partid afară." Bieţii oameni împinşi de foame s-au pornit cu gamela spre hârdăul de mâncare, când toţi din brigadă au început să râdă cu hohote şi ei s-au întors umiliţi la locurile lor. Erau ei bătrâni ca ani, de asta li s-a zis "magi", dar erau tineri în experienţa puşcăriilor comuniste. Un fapt divers până la urmă, într-o lume terorizată de foame; un fel de haz de necaz s-ar putea spune.

În ultimele zile ale lunii septembrie 1952, într-o seară de duminică, am fost adunaţi toţi deţinuţii din lagăr pe platoul pentru apel. Un ofiţer a început să citească o listă mai lungă de vreo sută de persoane. Nimeni nu bănuia nimic şi nici nu se zvonise nimic despre vreun transfer. Toţi cei citiţi de pe listă erau încolonaţi departe de restul deţinuţilor. Printre numele strigate s-au auzit şi unele mai sonore, ca de pildă: generalul Mociulschi, inginer Ion Brătianu, fiul lui Dinu Brătianu, profesor Bourceanu, şeful PNŢ din Covurlui, Balica, fiul unui funcţionar de la ambasada engleză, Mihai Moţa, Mircea Florea, cumnatul lui Horia Sima, nişte ţărani din comuna Mândra-Făgăraş, care se numeau toţi Sima, precum şi mulţi deţinuţi care n-aveau nici un trecut politic sau vreun nume de rezonanţă. Au mai fost strigaţi pe listă şi frontierişti, funcţionari, muncitori şi ţărani, până la completarea numărului care se cerea. Penultimul pe listă am fost strigat eu. Nu mai ţin minte cine a fost ultimul. A venit ofiţerul politic Lupu care ne-a spus să mergem fiecare la brigada lui, să ne luăm bagajele şi să ne prezentăm la prima baracă din partea stângă a lagărului în cel mai scurt timp. Zis şi făcut. La noua baracă ne-a primit noul brigadier, în persoana unui deţinut de drept comun, care se numea Manole şi care era un falsificator de bani de prin Bucureşti. Ajutor de brigadier era tot un borfaş cu o figură tuciurie, căruia i-am uitat numele. Colac peste pupăză ne-au adus şi vreo 40 de deţinuţi de drept comun, tot pe motive disciplinare. Convieţuirea cu aceşti oameni de la dreptul comun a devenit un infern. Dormeam îmbrăcaţi şi cu bocancii sub cap fiindcă ei le furau şi le vindeau la alţi borfaşi de-ai lor pe câteva ţigări sau pe o porţie de pâine. Din cauza izolării în care eram ţinuţi şi a pazei severe care se făcea, nu-şi putea nici unul valorifica marfa, astfel că am mai scăpat de "binefacerile" convieţuirii cu ei.

Nu mi-am putut explica niciodată raţiunea înfiinţării acestei brigăzi disciplinare. Administraţia lagărului hotărâse să deschidă un nou şantier unde se construia un terasament de cale ferată. Şantierul se chema Luminiţa. Se putea doar lucra şi cu o brigadă normală ca oricare alta, nu numaidecât cu una disciplinară, formată după dosarele politrucului. Cred că singura raţiune a formării acestei brigăzi era menţinerea terorii la un nivel cât mai ridicat şi în

secţia chiaburilor, în afara celor din sârmă. Eu personal nu aveam nici două luni de şedere la Midia, nu avusesem nici o abatere, nu fusesem pedepsit niciodată, nu avusesem nici un conflict cu nimeni din administraţie, nu mă cunoştea nici comandantul nici ofiţerul politic, nici de bun nici de rău şi aproape nici brigadierul, şi totuşi am fost trecut pe lista cu pricina. Sigur numai referatul lui Chirion şi nota informativă care a însoţit referatul şi care amândouă m-au însoţit cu dosarul meu, au contribuit la aceasta.

Lucrările de pe şantierul Luminiţa erau supravegheate şi coordonate din punct de vedere tehnic de inginerul Fetcu Alexandru, care avea atribuţii strict inginereşti.

Am lucrat în aceeaşi grupă cu următorii de care-mi amintesc: avocatul Olaru din Iaşi, procurorul Berindei din Cluj, un student Crainic Nicolae care nu trecuse prin Piteşti, tot din Cluj, un moşier din Tecuci în vârstă de 80 de ani care se numea Vidraşcu şi Bărbulescu Neculai, avocat din Bucureşti pe care Manole, brigadierul, îl numise şeful nostru de grupă.

Cei doi deţinuţi de drept comun, brigadierul şi adjunctul său terorizau deţinuţii până la limita insuportabilului. Noroc că nu era şi miliţianul Oancea acolo. Miliţianul care supraveghea deţinuţii de pe şantierul Luminiţa nu se manifesta aproape deloc, căci vedea că Manole îi face şi partea lui de muncă. Pentru ca teroarea să fie mai cumplită, într-o zi Manole a luat porţia de pâine de la mai mulţi deţinuţi ce nu dădeau randamentul cerut de el şi a dat-o altora care erau "fruntaşi" în muncă; aşa de exemplu, i s-a luat pâinea căpitanului Chiriţescu, fost prizonier în URSS şi adus direct pe Canal şi unui deţinut de drept comun de prin judeţul Bacău care se numea Cojoc şi i-a dat-o şefului meu de grupă N. Bărbulescu, dar Bărbulescu mi-a dat-o mie să i-o duc lui Cojoc cu grija de a nu fi văzut cumva de Manole. După ce ne-am apucat de lucru, eu i-am dus pâinea lui Cojoc păzindu-mă să nu fiu văzut de nimeni. N-am mai văzut pe nimeni care primise pâinea altuia s-o dea înapoi, sau poate a scăpat observaţiei mele. Iată cine împărţea dreptatea proletară insultându-ne pe noi, deţinuţii politici că suntem puturoşi şi vrem să ajungem miniştri. Nişte borfaşi ordinari care toată viaţa au trăit din furat şi din crime. Ei erau mâna lungă a securităţii şi MAI-ului cu care loveau în "duşmanul de clasă". Aici nu era vorba de o foame de un ceas, de o zi sau de câteva zile, ci era foamea de ani care ţi se păreau veacuri şi nu-ţi mai aminteai dacă ai fost vreodată sătul în viaţa ta.

Parcă de veacuri, parcă de mii de ani
n-am mai prânzit, n-am stat şi noi la cină.
Parcă de veacuri, parcă de mii de ani
am suge fier, am roade bolovani
şi-am hăpăi moloz şi rogojină.
În foamea noastră vâjâie păduri,

se cască mări, se surpă munţi din coame.

În foamea noastră vâjâie păduri

şi parcă din străbuni sau din scripturi,

de la-nceputul lumii ne e foame.

Ziua pândim cu nările în vânt
năluca unui abur de mâncare.
Ziua pândim cu nările în vânt,
din cer, din iad sau poate din mormânt
să ni se-arunce resturi ca la fiare.

În bezna nopţii ne visăm strigoi

şi ne-ospătăm cu câte-un hoit fierbinte.
În bezna nopţii ne visăm strigoi,
dar numai moartea muşcă hălci din noi
ea singură înfulecă morminte.

Radu Gyr

Despre oamenii cu care am lucrat în grupă am amintiri frumoase. Erau oameni serioşi şi căutam tot timpul să ne întreţinem cumva în aşa fel încât să evităm discuţiile despre mâncare care ne făceau viaţa chin. Uneori ne mai abăteam de la regula stabilită şi mai făceam haz de necaz. Atunci când procurorul Berindei, care era prieten cu studentul N. Crainic, când eram în culmea foamei şi ne uitam în zare să vedem dacă nu vine căruţa cu marmitele cu mâncare, îl întreba: "Ce-ai zice măi Nicule de-o ratotă de zece ouă? Ţi-ar plăcea?" Atunci am aflat că ratotă în grai ardelenesc înseamnă omletă.

De la avocatul Olaru mi-amintesc povestirea din timpul războiului din răsărit, când el era ofiţer de rezervă fiind pe front, a trimis doi soldaţi să ia nişte fân din grădina unei case pentru caii pe care-i avea unitatea sa militară. Atunci a ieşit din casă o femeie care a strigat la soldaţi "Ardă-vă focul să vă ardă. Lăsaţi fânul acolo!" Auzind-o vorbind româneşte el a întrebat-o dacă este româncă şi ea i-a spus că este moldoveancă. Atunci el le-a spus soldaţilor să nu ia fânul din grădina femeii şi s-o lase în pace pentru că avea şi ea nevoie pentru animalele ei. Asta se întâmpla departe dincolo de Nistru unde se mai găseau sate româneşti.

Avocatul Nicolae Bărbulescu ne-a povestit mai multe întâmplări din viaţa lui, din care reţin şi eu câteva. Prima povestire pe care o reţin este cununia lui religioasă, din ziua de duminică 10 noiembrie 1940, când l-a avut ca naş de cununie pe Horia Sima. Era în dimineaţa următoare cutremurului din 9/10 noiembrie, în urma căruia se dărâmase blocul Carlton din Bucureşti şi care acoperise sub dărâmăturile lui mulţi morţi şi răniţi. Tot guvernul era mobilizat pentru a înlătura urmările dezastrului. N. Bărbulescu a telefonat lui Horia Sima pentru a-l informa că este dispus să amâne ceremonialul religios care era fixat pentru această zi, din cauza

cutremurului care paralizase viaţa normală a Bucureştiului. Horia Sima, care era ocupat încă din timpul nopţii cu mobilizarea, coordonarea şi supravegherea măsurilor ce trebuia să fie luate, i-a răspuns că nu trebuie să se amâne ceremonialul stabilit, ci numai să fie anunţată ora exactă când trebuia să fie prezent, fiindcă nu va participa decât în timpul strict necesar slujbei religioase. I s-a comunicat acest lucru, a sosit la ora respectivă cu soţia în chip de naşi şi, după ce preotul a înconjurat masa cu mirii şi naşii cântând “Isaia dănţuieşte”, s-a urcat în maşină şi a plecat fără a mai participa la restul petrecerii.

A doua relatare pe care o reţin de la N. Bărbulescu este aceea în care ne-a povestit cazul comisarului de poliţie Ionel Dumitrescu, din timpul lui Carol al II-lea. Acesta fusese arestat odată cu cei ce au fost executaţi în Jilava în noaptea de 26/27 noiembrie 1940, fiind acuzat de maltratările aplicate legionarilor arestaţi şi anchetaţi de el, în timpul domniei regelui Carol II. Ionel Dumitrescu, ca şi toţi ceilalţi, încercau pe toate căile să obţină legături cu persoane din conducerea Ministerului de Interne sau cu cei din apropierea conducerii pentru a fi eliberat. Printre colegii lui de studenţie erau şi mulţi legionari, cum era şi N. Bărbulescu. Nici unul însă nu i-a dat vreo speranţă de scăpare de anchetă sau de eliberare. Toţi i-au spus că faţă de cele ce are el pe conştiinţă trebuie să se resemneze că nu va scăpa fără proces. Ionel Dumitrescu a spus că-şi dă seama de situaţie şi că nu-i roagă altceva decât să-i înlesnească un vorbitor cu mama sa în închisoarea unde se afla (probabil Jilava sau Poliţia Capitalei). I s-a aprobat cererea şi, în ziua respectivă, când mama lui a venit la vorbitor, din cauza emoţiei întâlnirii sau din altă cauză a alunecat şi s-a accidentat la o mână, motiv pentru care a fost internat în spital. Datorită acestei întâmplări în noaptea fatală din 26/27 noiembrie a scăpat cu viaţă când toţi cei 64 de arestaţi din Jilava au fost executaţi. Destinul însă, l-a urmărit pe Ionel Dumitrescu în continuare. Doi dintre legionarii care-l aveau în colimator, l-au ridicat din spitalul unde era internat, l-au dus la marginea Bucureştiului într-o pădure şi, la câţiva metri de şosea, l-au coborât din maşină şi au descărcat asupra lui în întunericul nopţii gloanţele din cele două pistoale, după care au plecat. Probabil că cei doi care l-au împuşcat, din cauza întunericului şi a emoţiei nu l-au lovit mortal. Aşa rănit cum era, s-a târât cei câţiva metri care-l despărţeau de şosea, unde a aşteptat un prilej să apară cineva care să-l ajute. A apărut un ţăran cu căruţa care mergea spre Bucureşti, pe care el l-a rugat să-l ducă la Bucureşti la o adresă pe care i-o indicase, Ionel Dumitrescu plătindu-l pe căruţaş cu ceasul de aur de la mână şi cu banii pe care-i avea în buzunar. Căruţaşul l-a dus la adresa respectivă unde era o rudă de-a lui Dumitrescu. Rudele au adus un medic acasă ca să-l îngrijească, dar şi rudele şi medicul dându-şi seama de situaţia creată şi de teama să nu fie pedepsiţi, au anunţat pe şeful poliţiei legionare, prinţul Alexandru Ghica. Toţi cei implicaţi în întâmplarea respectivă aşteptau cu sufletul la gură deznodământul. La rândul său prinţul Ghica l-a anunţat pe Horia Sima de cele întâmplate. Atunci Horia Sima împreună cu Alexandru Ghica s-au deplasat la locul cu pricina,

în casa unde se afla rănitul. După întâlnirea cu rănitul, Horia Sima a spus că destinul a vrut ca acest om să fie salvat de două ori de la moarte şi că noi n-avem voie să-i luăm viaţa. A dat dispoziţie apoi, ca cei mai buni medici să-l îngrijească.

Timpul a trecut, guvernarea legionară a luat sfârşit odată cu "rebeliunea" lui Antonescu şi, aproape după un an, N. Bărbulescu s-a întâlnit cu I. Dumitrescu. Ei amândoi erau olteni şi foşti colegi de facultate. Când N. Bărbulescu l-a întrebat ce mai face şi cu ce se mai ocupă, acesta i-a răspuns: "Dragă, viaţa mea s-a schimbat radical. Mă ocup în satul meu natal cu prepararea unor copii care vor să înveţe carte şi-i ajut fără să le iau bani, iar în zilele de duminică şi sărbători sunt cântăreţ bisericesc şi servesc acolo unde este nevoie de mine. Mi s-a oferit prilejul de a intra din nou în poliţie sub regimul Antonescu, dar am refuzat. Mă mulţumesc că sunt în viaţă şi altceva nu-mi mai trebuie."

Aşa mi-a relatat N. Bărbulescu întâmplarea, aşa o prezint şi eu, poate cu excepţia unor mici scăpări din vedere din cauza timpului scurs şi împrejurărilor în care am ascultat-o, care n-au fost de natură să înregistrez cu acurateţe cele spuse.

Cea de-a treia relatare a lui N. Bărbulescu a pornit de la mâncarea de mazăre care ni s-a dat într-o zi pe şantierul Luminiţa când eram împreună, o mâncare pe care o consideram bună, dar din păcate ni se dădea foarte rar. Oamenii ştiau din presa comunistă că se făcea mult caz pe chestiunea mâncării de mazăre care s-a dat evreilor din Transnistria şi care se spunea atunci că li s-a servit mazăre furajeră care influenţa sistemul nervos uman.

Într-o zi, când căruţaşul care adusese marmitele cu mâncare şi pe care grupa de serviciu le descărca, când polonicarul a deschis marmitele noi ne uitam să vedem ce mâncare este înăuntru. Ne-am bucurat când am văzut că era mâncare de mazăre. Câţiva dintre noi au făcut observaţia că s-ar putea să fie mazăre furajeră. Atunci N. Bărbulescu a spus celor din jurul lui că în România nu există şi nu se cultivă mazăre furajeră. Era un lucru nou pentru mine, deoarece nu ştiam, deşi auzisem vorbindu-se de mazărea furajeră. După ce am mâncat şi ne-am apucat de lucru, l-am întrebat pe N. Bărbulescu ce ştia despre mazărea furajeră. El mi-a spus că în cariera lui de avocat a pledat această cauză într-un proces, în care un fost comandant de lagăr din Transnistria era acuzat de nişte evrei că i-a hrănit cu mazăre furajeră. N. Bărbulescu, fiind apărătorul acelui acuzat s-a consultat cu oameni de specialitate, citind şi cursuri universitare şi n-a găsit nicăieri că se cultiva undeva mazăre furajeră. Mi se pare că acuzarea avea un document (o factură) în care era menţionată livrarea unei cantităţi de mazăre furajeră, iar el nu ştia cum să contraargumenteze. Până la urmă a fost îndrumat de cineva să cerceteze Monitorul Oficial din perioada războiului, unde a găsit o hotărâre a guvernului prin care se stabilea din motive economice şi financiare că mazărea din depozitele armatei care conţine o cantitate mai mare de 5 % corpuri străine să fie declarată mazăre furajeră. Aceasta se datora faptului că depozitarea se făcea în magazii unde se aflaseră anterior alte produse agricole, precum cereale, floarea-soarelui sau chiar pământ şi alte

impurităţi. Toate aceste impurităţi se puteau înlătura prin sortare, spălare, vânturare, ele nefiind toxice. Cu aceste argumente N. Bărbulescu a câştigat procesul, clientul său fiind achitat.

O altă relatare a lui N. Bărbulescu a fost aceea când ne-a povestit despre alegerile parlamentare din 1937, el aflându-se la sediul legionar din Bucureşti împreună cu alţi camarazi de-ai lui şi unde bineînţeles se găsea şi Corneliu Zelea Codreanu.

Când după miezul nopţii au început să sosească primele rezultate ale alegerilor de la secţiile de votare, legionarii veneau bucuroşi să-l anunţe pe Căpitan, dar el nu se manifesta prea entuziasmat de cele ce i se comunicau, ba chiar se arăta puţin îngândurat. Atunci unii legionari au încercat să afle cauza lipsei lui de entuziasm şi l-au întrebat: “Căpitane, nu te bucură succesul nostru în alegeri?” “Aş da bucuros jumătate din voturile noastre lui Tătărăscu”, a răspuns el. “Încă nu suntem pregătiţi şi nu avem oameni destui pentru a conduce.” Mulţi legionari au rămas nedumeriţi de răspunsul lui. Ei nu înţelegeau exigenţa lui în materie de a realiza o elită politică superioară capabilă de a conduce cât mai eficient destinele unui stat. Probabil întrezărea şi presimţea posibila lui asasinare.

Despre Nicolae Bărbulescu am aflat că a murit în cea de-a doua arestare în 1958, când a fost omorât în anchetă la Securitatea din Bucureşti.

Despre bătrânul Vidraşcu am aflat că a murit în iarna 1952-53 după plecarea mea din Midia. Era şi de aşteptat un asemenea final, la vârsta lui şi în condiţiile de exterminare de la Midia.

În condiţiile de teroare de la Midia şi mai ales în brigada lui Manole, vreau să menţionez un gest de solidaritate făcut de prietenul meu Balaban Octavian din Sibiu, când dimineaţa pe întuneric, atunci când brigăzile se încolonau pentru ieşirea pe poartă, el mi-a plasat cu o viteză uimitoare o jumătate de pâine pe care am băgat-o în mâneca sumanului cu care eram îmbrăcat. A fost norocul lui Tavi c-a fost iute de picior şi a fugit, pentru că Manole observase o persoană străină ce se infiltrase în brigada lui şi a fugit după el să-l prindă. Şi eu am avut noroc că n-a observat că am primit ceva de la el. Este uşor de închipuit ce-am fi păţit amândoi. Pâinea am împărţit-o între noi, cei câţiva prieteni de-ai lui Tavi: Daina Dumitru, sibian de-al lui Tavi, Mihai Moţa şi Mircea Florea.

În timpul cât am fost pe şantierul Luminiţa, am aflat de venirea lui Eisenhower la putere în SUA. Căruţaşul care ne aducea mâncarea şi, căruia deţinuţii care descărcau i-au dat târcoale întrebându-l cine a câştigat alegerile în America, le-a spus: “Aţi scăpat şi voi şi noi, fiindcă a venit Eisenhower.” Şi oamenii de afară, ca şi noi cei din puşcărie, sperau că noul preşedinte american ne va scăpa de robia rusească, dar n-a fost să fie.

Pe lângă numărul mare de victime, elevii din Târgşor şi-au dat şi ei tributul de jertfă la Midia prin moartea lui Mircea Mârza din Sibiu, care dintr-o noapte ploioasă de toamnă, când a vrut să înlocuiască un bec la draglina la care lucra, a fost electrocutat.

LAGĂRUL Km. 31 (CASTELU)

În ziua de 16 noiembrie 1952, pe Canalul Dunăre-M. Neagră s-a făcut o mare redistribuire a deţinuţilor politici, pe criterii numai de comunişti ştiute. Am fost scoşi de dimineaţa pe la ora două din barăci cu tot bagajul, pe platoul de adunare. Până să vină ofiţerii cu listele care urmau să ne separe, am avut ocazia să luăm legătura unii cu alţii toţi din colonia Midia. Eu m-am întâlnit cu Moga, un coleg de lot din Darabani-Dorohoi, care lucra ca manipulant pe maşina coloniei ce aproviziona magazia de alimente şi, aflând c-am ieşit din brigada disciplinară, mi-a adus de la bucătărie unde avea relaţii, o gamelă plină cu mâncare de mazăre şi un sfert de pâine. A fost o masă regească pentru mine când m-am văzut sătul după atâta amar de vreme. Tot un prânz de neuitat îl socotesc şi pe cel de la Peninsula când, într-o dimineaţă friguroasă, grupa mea a fost trimisă la bucătărie pentru corvoadă. După ce am terminat treaba, bucătarul şef ne-a trimis pe patru dintre noi să ducem la gunoi două hârdaie cu oase fierte de pe care se curăţase carnea şi noi le-am ros toate zgârciurile, iar în unele am găsit şi măduvă, făcându-ne plinul aproape peste măsură. Văzând bucătarii că întârziem, a venit unul după noi, fiindcă aveau nevoie de hârdaie. Am crezut atunci c-o să mă îmbolnăvesc de stomac, dar organismul meu hămesit de foame n-a păţit nimic.

Ziua aceasta de 16 noiembrie 1952 a rămas pentru mine o zi de mare răscruce pentru că a însemnat sfârşitul terorii lui Borcea, Oancea şi Manole. Colonia Km 31 sau Castelu (după numele satului din apropiere) era o colonie mică de trei-patru barăci în care viaţa noastră a fost incomparabil mai uşoară decât la Midia sau Peninsula. În două-trei zile s-a organizat colonia completându-se toate posturile necesare cu deţinuţii de care era nevoie. Medicul coloniei a fost numit deţinutul Rădulescu, fost medic militar şi fost prizonier care a fost adus din URSS direct la Canal. El fusese rănit pe front şi în urma rănii căpătate a rămas cu o infirmitate la picior, din care cauză mergea şchiopătând. Printre primele măsuri luate de doctorul Rădulescu a fost aceea că i-a cerut comandantului lagărului (pe care am uitat cum îl chema) ca un număr de deţinuţi distrofici veniţi de la Midia să primească prin rotaţie un supliment de hrană care se compunea dintr-un polonic de mâncare de cartofi, care se dădea la infirmerie, seara după ce veneam de la muncă. Printre aceşti beneficiari ai suplimentului de hrană am fost şi eu. Nu era prea mult dar conta, fiindcă m-am mai refăcut în cele zece zile cât am primit acest adaos. Timpul cât am stat la Castelu am lucrat la săpături şi transport cu vagoneţii într-o porţiune a Canalului, în apropiere de Medgidia, de unde vedeam coşurile fabricii de ciment.

La km 31, printr-o coincidenţă neprevăzută de administraţie, se afla şi un deţinut chiar din satul Castelu, prin care treceam în fiecare zi când mergeam la muncă. Într-o zi de vorbitor a venit soţia lui cu care a vorbit, iar în dimineaţa de Anul Nou 1953, când treceam încolonaţi spre punctul de lucru, copiii lui erau în curtea casei unde au urat un pluguşor ca să fie văzuţi de tatăl lor şi bineînţeles de noi, deţinuţii încolonaţi. Bucuria cetăţeanului n-a fost de lungă durată, fiindcă, aflând administraţia, l-a transferat în altă colonie de pe Canal.

În luna ianuarie 1953, inginerul Tegu Stere, un macedo-român, a făcut o listă cu meseriaşi în care am fost trecut şi eu, deşi meserie nu cunoşteam o iotă, dar solidaritatea noastră, a deţinuţilor, mi-a deschis o poartă spre o muncă mai uşoară, scăpându-mă de munca la pământ şi de roabă. Cuvântul de ordine a fost acela, ca atunci când vom fi întrebaţi – pentru că eram mai mulţi în această situaţie – să spunem că suntem meseriaşi de afară. Eu am rămas stabilit să mă declar dulgher. Cei bătrâni dintre deţinuţi căutau să ne ajute pe cei tineri cu ce puteau şi cum puteau şi de data

asta ne-au făcut meseriaşi. Dumnezeu să-i dea sănătate inginerului Tegu Stere, pe unde o mai fi, pentru că am scăpat de roabă şi am învăţat şi o meserie cu care mă voi descurca când voi fi în domiciliu obligatoriu şi în cea de-a doua detenţie.

Eforie Nord

Listele cu meseriaşi s-au făcut în mai multe colonii de pe Canal şi, după ce s-a completat numărul, am fost adunaţi toţi la Eforie Nord şi am fost cazaţi în vila corpului didactic, căreia trebuia să-i mai adăugăm un etaj, urmând să devină vila Comitetului Central al PMR. Şef de şantier la această lucrare era inginerul Aurică Mărăşescu, deţinut politic ca şi noi. Noi îi spuneam familiar nea Aurică, fiindcă era un om de o bunătate rară şi pentru noi a fost ca un părinte.

Pe o parte dintre deţinuţi Nea Aurică îi cunoştea mai demult de pe la alte şantiere, unde lucraseră împreună. Mulţi dintre ei erau meseriaşi veritabili, nu ca noi cei aduşi pentru umplutură sau pentru munci necalificate. El ne-a adunat pe toţi cei nou-veniţi şi pe care nu ne cunoştea şi ne-a întrebat: "Măi copii, voi aţi lucrat vreo meserie afară, ca să ştiu cum să vă repartizez la muncă?" Noi toţi am răspuns "da", ca în faţa miliţianului care ne-a întrebat la întocmirea listelor. Nea Aurică şi-a dat seama că răspundem cu jumătate de gură sau probabil cunoştea chiar realitatea. Atunci el ne-a cerut să-i spunem adevărul, că nu ni se întâmplă nimic: "Eu vreau să vă învăţ meserie şi cred că acelaşi lucru vreţi şi voi." Atunci ni s-au dezlegat limbile şi i-am spus că n-am lucrat niciodată în construcţii. După această convorbire am fost repartizaţi pe lângă nişte meseriaşi veritabili sau pe lângă unii care învăţaseră meseria în puşcărie, dar o cunoşteau bine. Aşa am ajuns şi eu dulgher. Pot spune fără să greşesc că în acest şantier am prins perioada cea mai bună din toată detenţia: mâncare bună şi suficientă, mulţi dintre noi primeau pachete, munca nu era într-un ritm forţat, ci în voie şi, mai presus de orice, cred că n-a fost nici un codoş printre noi, cu excepţia lui Cristescu Mihai; era un mediu de adevărată camaraderie. Chiar dacă a fost adus aici şi celebrul Oancea de la Midia pentru scurtă vreme, el nu se mai purta ca acolo, cu ciomagul în mână. Vigilenţa şi ura de clasă scăzuse mult la el. Cred că acestea erau indicaţiile primite de la Crăciun şi Cozmici, ofiţerii securişti din conducerea administraţiei Canalului de la Constanţa, fiindcă aveau interesul să aibă linişte şi să fie lucru de calitate la vila CC al PMR. Dealtfel, nu erau nici condiţii de aplicare a pedepselor, nu erau carcere, izolări sau alte mijloace de constrângere. Lăsaţi să lucrăm în voie şi fără teroarea securităţii, se lucra bine şi corect.

După ce am trecut de examenul de confirmare a noastră ca meseriaşi, în faţa lui nea Aurică Mărăşescu şi am început să ne cunoaştem mai bine între noi, am început să ne dăm drumul la gură şi a ne tachina reciproc, mai ales când ne loveam de lucruri pe care nu le cunoşteam în "meseria" noastră. "Dacă vine un ordin să împuşte toţi meseriaşii, ne împuşcă degeaba" spuneam noi. Majoritatea dintre cei tineri mai ales, care nu aveam o calificare, ne dădeam interesul să prindem cât mai bine din meseriile ce le practicam, gândindu-ne că atunci când vom fi eliberaţi e foarte probabil să avem nevoie de ele.

Un incident neplăcut a fost atunci când sergentul Alexiuc din Suceava, care era şeful pazei la acest punct de lucru, l-a bătut pe Gelu Popovici, elev din Tecuci, în urma unui schimb de cuvinte la care Alexiuc a considerat că i s-a ştirbit din autoritate. Bătaia a avut loc în subsolul vilei, seara, după terminarea lucrului. A doua zi dimineaţă, la propunerea lui Jucan Simion, noi toţi deţinuţii am refuzat să lucrăm şi am cerut să fie chemat comandantul lagărului. Cum eram toţi adunaţi lângă vila unde lucram, Alexiuc insista să începem lucrul, iar soţia lui a ieşit şi ea afară din locuinţă şi ne privea cu ochi rugători, cerând parcă să ne fie milă de ea şi de soţul ei. Ea nu vorbea nimic însă, ci

numai ne privea. Alexiuc nu se aştepta că vom reacţiona în felul acesta. Noi am continuat să refuzăm începerea lucrului. Atunci Alexiuc l-a chemat pe inginerul Mărăşescu şi pe brigadierul Puia separat în clădire unde au discutat mai bine de jumătate de oră. După discuţia dintre cei trei au venit în faţa noastră inginerul Mărăşescu şi Puia şi ne-au convins să reluăm lucrul. Noi i-am ascultat, fiindcă eram convinşi că nici unul dintre ei nu erau oamenii administraţiei, ci total de partea noastră. Ne-au făcut să înţelegem că exista riscul de a fi trimişi într-o brigadă disciplinară la muncă cu roaba sau s-ar putea lua alte măsuri draconice de care erau capabili. Din cele două rele am ales varianta cea mai acceptabilă.

Alt eveniment neplăcut care a avut loc la Eforie Nord, a fost când într-o duminică după-masă, când nu se lucra, au sosit în gară două vagoane cu nisip, care trebuia descărcate în timp foarte scurt, pentru a nu se plăti locaţie de întârziere la CFR. Pentru descărcarea vagoanelor, care aveau nisipul îngheţat în ele, am fost scoşi un număr de cca. 15-20 oameni, printre care şi eu, şi sub escortă am fost trimişi la gară să executăm lucrarea. Pe drum şeful escortei, un sergent, şi-a scos pistolul din toc şi nu ştiu pentru ce îl tot şurubărea, închizând şi deschizând piedica. La un moment dat pistolul s-a descărcat cu zgomotul specific de armă şi un deţinut, care era cu un pas înaintea mea şi puţin la stânga, a strigat “domnule sergent, m-aţi împuşcat.” M-am uitat la el şi l-am văzut cum şi-a dus mâna la pulpa piciorului în timp ce sângele îi curgea prin pantaloni. Sergentul, galben la faţă, ne-a oprit şi ne-a întors înapoi spre dormitoare, unde l-am lăsat pe rănit şi cu un alt şef de escortă am revenit la gară. Peste o zi sau două au venit doi ofiţeri de securitate care au anchetat cazul, interogând şi doi deţinuţi, cei care au fost vecini cu rănitul în timpul deplasării, luându-le declaraţii. Cel rănit se numea Cotlarciuc şi era din Câmpulung-Bucovina. A fost un noroc că securistul a ţinut pistolul cu ţeava spre pământ şi ricoşeul n-a fost într-un unghi mai mic, fiindcă se putea ca glonţul să nimerească în pieptul sau capul unui deţinut.

Evenimentele politice pe care le-am aflat în timpul când eram la Eforie Nord au fost moartea lui Stalin, executarea lui Beria şi discursul lui Eisenhower din primăvara lui 1953, evenimente care ne-au dat unele speranţe zadarnice. În condiţiile de la Eforie Nord aflam mai cu uşurinţă veştile de-afară decât în coloniile de muncă unde paza era mult mai severă. Aici se mai putea lua legătura cu civilii şi mai făceam rost de câte un ziar pe care-l citeam prin rotaţie ascunşi în WC, prin camerele clădirii sau chiar în podul vilei, supraveghindu-ne unii pe alţii pentru a nu fi prinşi de gardieni. În ziua înmormântării lui Stalin nu s-a lucrat. Când l-am întrebat pe Alexiuc de ce nu lucrăm, el ne-a răspuns că din motive de ordin tehnic. După conflictul dintre Alexiuc şi Gelu Popovici, la punctul nostru de lucru n-au mai fost prilejuri de încordare de această natură între noi şi paza securistă. În ultimele zile ale lunii februarie 1953 s-a pornit o ploaie însoţită de tunete. Atunci deţinuţii spuneau că acesta este un semn care prevesteşte ceva, deoarece nu s-au prea produs asemenea fenomene meteorologice în februarie. Într-adevăr, în mai puţin de două săptămâni a murit Stalin.

În zilele de duminică nu lucram şi aveam şi noi preocupări culturale: învăţam poezii, ne informam unii de la alţii despre lucruri pe care afară nu avusesem timp să le învăţăm. Printre noi erau şi doi intelectuali de marcă, care ne întreţineau şi ţineau anumite prelegeri. Primul dintre ei era profesorul de filosofie Anton Crişan de la Cluj care ne vorbea despre canalul de Suez, iar ziaristul Iftimie, de prin Paşcani mi se pare, ne vorbea despre probleme de istorie. Vorbind despre asasinarea lui Corneliu Codreanu, Iftimie a spus că la acest asasinat sunt trei autori:

1. 1. Nicolae Iorga, autor moral, care prin scrierile lui a influenţat ideologic curentele naţionaliste din ţara noastră după care a declanşat o campanie de presă împotriva lui Corneliu Codreanu, pregătind arestarea, procesul şi în final condamnarea lui.

Printre punctele vizate de el a fost şi comerţul legionar, chiar dacă i-a sfătuit pe tineri să practice comerţul şi nu violenţa;

2. 2. Carol II, autor juridic care a anulat vechea constituţie înlocuind-o cu cea nouă concepută de Istrate Micescu şi prin care a desfiinţat partidele politice;

3. 3. Armand Călinescu, autor fizic, prim-ministrul care a premeditat şi executat asasinatul, prin oamenii săi din Jandarmerie.

Ziaristul Iftimie ne-a relatat despre o întâlnire cu Corneliu Codreanu la unul din restaurantele legionare, când au luat masa împreună, într-o duminică după ce participaseră la slujba de la biserică. După ce s-au aşezat la masă, Corneliu Codreanu le-a spus camarazilor săi: "Ei băieţi, haideţi acum să bem şi noi!" Unul dintre legionari, mai "habotnic" i-a replicat: "Cum Căpitane, legionarii beau până la beţie?" la care el le-a răspuns: "Să nu răstălmăciţi cuvintele mele. Daăc te-mbeţi dintr-un pahar, bei numai jumătate, dacă te-mbeţi din două, bei numai unul, dacă te-mbeţi din zece, bei numai nouă."

Profesorul Anton Crişan, om de frumoasă cultură, avea şi talent poetic. Dintr-o poezie de-a lui în care se foloseau expresii de brigadier şi de miliţian şi pe care atunci o ştiam pe de rost, mai reţin următoarele: "ia pe cinci şi ţine-aproape" sau "dă-i bătaie până mori" etc.

Dintr-o altă poezie, cu specific autentic al muncii de pe Canal, am putut reconstitui doar o strofă:

"Afară, iarna-n sârme plânge
De-atâta frig în mine ninge
Tu spală-ţi sufletu-n sudori
Şi dă-i bătaie până mori."

Altă poezie a lui Anton Crişan pe care n-am uitat-o şi care s-a prins uşor de memoria mea, este o parodie după cunoscuta poezie comică "Zece negri mititei" şi se intitulează "Zece membri de partid":

"Zece membri de partid
Duc o viaţă nouă,
Unul a vorbit prin somn
Şi-au rămas doar nouă.

Nouă membri de partid
În marxism s-au copt,
Unul însă s-a răscopt
Şi-au rămas doar opt.

Opt membri de partid
Au trecut la fapte,
Unul a fugit la Tito
Şi-au rămas doar şapte

Şapte membri de partid
Fac afaceri grase,

Unul a furat prea mult
Şi-au rămas doar şase.
Şase membri de partid
Au strigat lozinci,
Însă unul a tăcut
Şi-au rămas doar cinci.
Cinci membri de partid
Au plecat la teatru,
Unul n-a aplaudat
Şi-au rămas doar patru.
Patru membri de partid
Toţi erau ovrei,
Unul s-a repatriat
Şi-au rămas doar trei.
Trei membri de partid
Nu vroiau război,
Unul însă n-a vrut pace
Şi-au rămas doar doi.
Doi membri de partid
Salutau cu pumnul,
Unul a ameninţat
Şi-a rămas doar unul.
Un membru de partid
Se credea prea tare,
Însă a fost epurat
La verificare."

Cred că parodia lui Anton Crişan a fost inspirată de perioada verificărilor membrilor de partid care se făceau afară.

În primăvara lui 1953, prin mai-iunie, când lucrările la vila CC-ului se apropiau de finisaj, au venit de la Constanţa Crăciun şi Cozmici, ne-au scos de la acest punct de lucru şi ne-au înlocuit cu deţinuţi de drept comun care lucrau la vila Belona sub conducerea unui deţinut de drept comun pe care îl chema Otto. Mare parte dintre noi au fost trimişi la lagărele de unde proveneam – Peninsula, Galeş etc – şi cei cca. 20 de deţinuţi politici care am rămas, ni s-a dat să lucrăm, mai bine zis să terminăm două obiective începute: terenul de volei de lângă vila CC şi teatrul de vară din apropiere. La acest teatru de vară la care am pus şi eu nişte cărămizi, fiindcă trecusem de la dulgherie la zidărie, am fost cazaţi în nişte corturi militare unde am rămas până în ziua de 23 iulie 1953.

Fiindcă rămăsesem atât de puţini, noi nu mai eram aprovizionaţi cu alimente de către lagărul de care aparţineam şi n-aveam nici condiţii de preparare a hranei. Astfel am fost trecuţi în subzistenţa unui restaurant din Eforie Nord, restaurant care

urma să ne alimenteze pentru scurtul timp în care mai trebuia să lucrăm la teatrul de vară. Eveniment nefericit sau binevenit, n-aş putea să spun. Când a venit un bucătar sau ospătar cu două oale a câte cinci litri fiecare, am privit miraţi. Ne-am încolonat să ne primim porţia de mâncare şi ni s-au servit două polonice a 200 g de supă prin care pluteau câteva bucăţi de fidea. La felul doi ni s-a dat un polonic tot de 200 g de mâncare de fasole verde. Asta era o mâncare ce numai îţi declanşa sucurile gastrice şi nu să arunci cărămida pe schele, să cari mortar şi să-l prepari sau să descarci cărămida din camion. Faţă de polonicul de la puşcărie de 700 g, chiar dacă era cu arpacaş, varză, cartofi sau chiar fasole, dacă se dădea, aveai senzaţia de stomac plin. Mâncarea de la restaurant nu era suficientă nici pentru cei ce făceau plajă pe malul mării. Atunci Jucan Simion, elev de la liceul din Câmpulung, originar din Mănăstirea Humorului, cel care a avut iniţiativa de a refuza munca şi în cazul Gelu Popovici, ni s-a adresat spunându-ne că noi vom refuza mâncarea, dar vom merge să lucrăm. Şeful de escortă, care nu mai era Alexiuc, a telefonat, probabil, la Constanţa. N-au trecut două ore şi a apărut directorul adjunct al direcţiei generale a penitenciarelor din Bucureşti. Chiar ne-am mirat cum a venit aşa de repede de la o distanţă aşa de mare. El a venit cu maşina lui de serviciu şi c-un ofiţer de miliţie căruia i-a spus: "Îi îmbarci pe toţi şi-i duci la Galeş şi-i bagi la izolare."

Lagărul Coasta Galeş

După dispoziţia dată, Constantinescu s-a urcat în maşina lui şi a plecat. În urmă a sosit un camion în care am fost îmbarcaţi noi ce aproximativ 20 de deţinuţi politici şi câţiva deţinuţi de drept comun, care erau transferaţi la Poarta Albă. Camionul a trecut întâi pe la Poarta Albă unde i-a lăsat pe cei câţiva deţinuţi de drept comun, iar pe noi ne-a dus la Coasta Galeş.

Când am ajuns la Poarta Albă, deşi era zi de lucru normală, am observat curtea coloniei plină de deţinuţi şi până la Galeş am trecut pe lângă şantiere unde înainte se lucra cu mulţi oameni, dar acum nu mai era nici o activitate. Multe garnituri de vagoane basculante erau trase pe linie, unele din ele basculate şi cu o parte de pământ rămasă în ele. Ne-am dat seama că pe Canal nu s-a lucrat în ziua aceea şi am înţeles de ce Constantinescu venise aşa de repede la Eforie în urma refuzului nostru de a primi mâncarea. În colonia Galeş, la fel ca peste tot, toţi deţinuţii erau înăuntru, nefiind nici ei scoşi la lucru în ziua aceea. Când i-am întrebat care-s ultimele noutăţi ne-au spus că schimbul de dimineaţă n-a mai fost scos la muncă şi li s-a motivat întreruperea pentru că toţi muncitorii de pe Canal erau mobilizaţi la strângerea recoltei. Noi, deţinuţii care cunoşteam cacealmalele trase de securişti cu scopul de a ne dezinforma şi de a ne abate gândurile, nu ne-am grăbit să tragem concluzia că s-au sistat lucrările pe Canal. Era prea frumos să fie adevărat, de aceea am privit cu rezervă câteva zile interpretarea evenimentului.

După ce ne-am convins de oprirea lucrărilor de pe Canal, am tras atunci concluzia că de la arestarea noastră şi până atunci, două evenimente majore au avut loc: moartea lui Stalin şi sistarea lucrărilor de la Canalul Dunăre-M. Neagră. Oprirea lucrărilor a demonstrat imposibilitatea utopiei comuniste de a realiza o construcţie gigant cu mijloace rudimentare sau chiar primitive. Probabil că se adevereau presupunerile că această construcţie nu avea scop în sine, ci era mijlocul de a extermina o clasă politică şi socială, de aceea i s-a şi spus "mormântul reacţiunii".

Protestul nostru, al celor de la Eforie Nord, prin refuzul mâncării în ziua sistării lucrărilor de pe Canal (23 iulie 1953) a fost o coincidenţă fericită pentru că în această bulversare, nimeni nu a mai avut grija noastră şi nu s-a mai ocupat să ne pedepsească. Trimiterea noastră la Galeş n-a mai avut alte urmări.

După ce ne-am convins de sistarea lucrărilor am găsit şi explicaţia apariţiei lui Constantinescu în scurt timp după protestul nostru de la Eforie Nord. Probabil că el se găsea deja de câteva zile la Constanţa unde se afla conducerea MAI a Canalului.

Când am ajuns eu la Galeş, colonia depăşise perioada de organizare, construcţia barăcilor era încheiată şi apa curentă era trasă. Din povestirile celor pe care i-am găsit aici aflaţi de la înfiinţarea acestei colonii, am aflat că perioada de început s-a confruntat cu mare mizerie şi multe lipsuri. La început colonia era un şantier în plină organizare la care se adăugau ploile, noroaiele şi, mai mult decât orice, lipsa apei potabile. Apa se aducea cu cisterna şi era distribuită bucătăriei. Dacă mai rămânea ceva, mai apucau şi deţinuţii. Cei mai mulţi rezolvau problema apei procurând-o din bălţile de ploaie de pe şantier. La Galeş am stat până în ziua de 29 august 1953.

Lagărul Oneşti

În după-amiaza zilei de 29 august toată colonia a fost încolonată într-o coloană lungă de aproape un kilometru şi, la comanda "ia pe cinci şi ţine-aproape", am pornit pe jos spre Poarta Albă unde ne aştepta o garnitură de tren cu vagoane de marfă închise şi acoperite, cu ferestrele sus, ca să nu putem privi prin ele, dar prevăzute cu plasă de sârmă ghimpată. Deplasarea noastră la Poarta Albă a fost o demonstraţie de forţă a securităţii. Escorta care ne însoţea era formată dintr-o maşină tip Jeep cu ofiţeri, care mergea înaintea coloanei; de o parte şi de alta a drumului ne flancau ostaşi din zece în zece metri cu arma în mână, gata oricând să tragă, iar în spatele coloanei alţi ofiţeri care supravegheau escorta. Ca o încoronare a vigilenţei securiste, un ofiţer mergea pe motocicletă pe o parte a coloanei întorcându-se pe cealaltă parte, pe tot parcursul deplasării. Mi s-a părut puţin caraghioasă această manifestare de vigilenţă, dar era un prilej pentru ei de a-şi demonstra ataşamentul faţă de superiori.

Ajunşi la Poarta Albă am fost urcaţi câte 50 de deţinuţi în fiecare vagon. În vagoane erau aşezate într-un colţ câte 50 de pâini şi doi ardei graşi pentru fiecare, ca hrană rece în seara respectivă şi a doua zi. De asemenea, fiecare vagon avea un butoi cu apă de băut şi cu o cană, iar în celălalt capăt al vagonului se afla o tinetă pentru murdărie. Din vagon zăream printre crăpăturile scândurilor şi alte coloane de deţinuţi care soseau şi erau urcaţi în vagoane. Erau deţinuţi de la Midia, din Castelu şi, probabil, din Peninsula. Cu toate antenele noastre îndreptate spre a afla în ce direcţie vom pleca, nici unul dintre deţinuţi n-a putut afla destinaţia. Singurul lucru de care eram convinşi era acela că se încheia un capitol din viaţa noastră de deţinuţi şi plecam cu speranţa că oriunde am pleca, nu poate fi mai rău ca la Canal, unde munca la pământ, mai ales în condiţii de muncă forţată, era istovitoare. Canalul rămânea în urma noastră din punct de vedere geografic, dar şi ca timp. El intra de-acum în istorie. Dacă Radu Gyr va rămâne în literatură ca poetul temniţelor şi zăbrelelor, Robert Cahuleanu, cu pseudonimul de mai târziu Andrei Ciurunga, va rămâne poetul sârmelor ghimpate şi al Canalului. Se cuvine să alătur memoriilor mele una din poeziile cele mai evocatoare, ca un omagiu adus autorului.

"Aici am ars şi-am sângerat cu anii,
aici am rupt cu dinţii din ţărână,
şi-aici ne-am cununat cu bolovanii,
câte-un picior uitat sau câte-o mână.

Pe-aceste văi şi dealuri dobrogene
am dat cu veacuri înapoi lumina.
Amare bezne-am aşternut pe gene

şi le-am gustat în inimi rădăcina.
Aprinşi sub biciul vântului fierbinte,
bolnavi şi goi pe ger şi pe ninsoare,
am presărat cu mii de oseminte
meleagul dintre Dunăre şi Mare.
Trudind, flămânzi de soare şi de pâine,
înjurături şi pumni ne-au fost răsplata.
Să facem drum vapoarelor de mâine
am spintecat Dobrogea cu lopata.
Istoria, ce curge-acum întoarsă,
va ţine minte şi-ntre foi va strânge
acest cumplit Danubiu care varsă
pe trei guri apă şi pe-a patra sânge.
Iar cântecele smulse din robie
vor ctitori, în anii care vin,
în cărţile pe care le vom scrie,
o nouă Tristie la Pontul Euxin."

Aproximativ pe la miezul nopţii, trenul al cărui capăt nu se vedea din cauza numărului mare de vagoane, a pornit din gara Dorobanţu. Trenul a circulat cu o viteză de accelerat toată noaptea, fără oprire. Spre ziuă s-a oprit cca. jumătate de oră undeva în câmp, fără să ne dăm seama unde suntem. A doua oprire a fost în Tecuci. Acest lucru l-am aflat întrebându-l pe ceferistul care verifica frânele trenurilor, şi tot el ne-a spus că destinaţia trenului era Oneşti. La Oneşti am ajuns la timpul amiezii, dar am fost debarcaţi după câteva ore de aşteptare.

Noul lagăr era în plină organizare de şantier. Comandant al lagărului era căpitanul Timofte. Aici am primit înştiinţarea că mi s-a prelungit pedeapsa administrativă cu încă 12 luni. Tot timpul cât am stat în Oneşti am lucrat în construcţii, diverse munci de zidărie, dulgherie şi alte munci necalificate, dar incomparabile cu cele cu roaba de pe Canal. Ca zidar am lucrat la tencuirea barăcilor care se construiau şi mult timp la Rafinăria Oneşti, a cărei construcţie începuse atunci.

Iarna lui 1953-54 a fost una foarte grea, cu multă zăpadă şi cu geruri de până la minus 30-33ºC. Într-una din aceste zile am fost aduşi în interiorul coloniei mai devreme decât normal, pe la ora 14, din cauza gerului cumplit, la cererea comandantului escortei. Ostaşii de pază aveau posturi fixe şi, chiar dacă aveau şube pe ei, fiind în câmp deschis nu mai rezistau gerului. Noi deţinuţii eram avantajaţi faţă de ostaşi fiindcă ne puteam mişca datorită muncii pe care o făceam şi uneori puteam intra în baracă unde se lucrau prefabricatele, iar acolo se făcea foc ca să nu îngheţe betonul ce se turna.

În ziua când am venit în colonie mai devreme am văzut cum a murit în faţa mea un deţinut. Cetăţeanul era bolnav de inimă. Zăpada era foarte mare şi viscolea. Ostaşii şi şeful de escortă ţipau la noi să mergem mai repede. Cei mai tineri dintre noi puteam rezista la mersul acesta anevoios prin troianul de zăpadă, dar cei mai bătrâni mergeau mai greu. Când am ajuns în baracă, începusem să mă dezbrac şi m-am urcat la locul meu de la etajul priciului. În urma mea a intrat şi omul de care vreau să povestesc.

Locuia şi el tot la etajul priciului, vizavi de mine. Când a pus mâna pe prici ca să se urce, n-a mai apucat să pună şi piciorul că a căzut jos ca un buştean. Grupa de deţinuţi în care era el şi cu care dormea pe acelaşi prici, era o grupă de maghiari. Unul dintre ei, care era medic, văzând situaţia a mers repede la infirmerie şi a revenit în scurt timp cu medicul, tot deţinut, care avea în mână câteva fiole şi o seringă. I-a făcut o injecţie în inimă chiar medicul maghiar, dar era prea târziu; el era deja mort. Medicul a făcut şi el semn că bolnavul a murit. S-au adunat toţi maghiarii din baracă în jurul celui mort. Printre ei era şi un preot şi au făcut o rugăciune pentru cel plecat. L-au pus într-o pătură, l-au dus la infirmerie şi dus a fost. Cât a ţinut gerul n-am mai fost scoşi la lucru, cam vreo lună de zile.

Spre primăvara anului 1954 conducerea lagărului a făcut o nouă redistribuire a deţinuţilor, de data asta după culoare politică. Pe legionari i-au băgat într-un ţarc de sârmă, separaţi de restul deţinuţilor, la fel ca la Midia, iar denuţii din partidele istorice au fost izolaţi în alte barăci, dar fără gard de sârmă, ci împreună cu restul celor fără culoare politică.

Cei izolaţi în gardul de sârmă ghimpată şi care nu beneficiau de dreptul la pachete, au fost ajutaţi mult de Râmboiu Septimiu din Cluj, un om dinamic şi curajos, care-i aproviziona în timpul nopţii cu pâine colectată de la deţinuţii din afara ţarcului.

Noi cei tineri, arestaţi din 1948, am fost consideraţi fără culoare politică şi am rămas în afara celor două categorii, legionarii şi partidele istorice.

De grupul nostru de tineret era foarte ataşat Stan Tache, fost şef al poliţiei în timpul lui Antonescu la Brăila. Noi îi ziceam nea Tache fiindcă ne simţeam cu el ca într-o familie. Fiind mai în vârstă decât noi, şi mai ales ca fost poliţist, ne povestea multe întâmplări din viaţa lui, dar mai ales din cele ale poliţiei. Când ne-a spus că poliţia română avea în timpul războiului ceva mai mult de 22.000 de oameni, fără jandarmi, nu-l credeam deoarece, replicam noi, numai direcţia generală a penitenciarelor are mai mulţi miliţieni decât erau în timpul războiului.

Reţin din povestirile lui un fapt mult mai semnificativ. Prin 1943-44, poliţia germană (Gestapo-ul) descoperise o reţea de spionaj germană formată din militari germani care colaborau cu comuniştii din România. Fapta consta din vânzarea armamentului german şi, cu concursul unor marinari români comunişti, îl transportau cu vasele fluviale pe Dunăre, în Iugoslavia, unde era predat partizanilor comunişti ai lui Tito. Mergând pe fir, Gestapoul a ajuns cu cercetările până la grupul de comunişti români care se aflau la Brăila, unde poliţia germană nu mai avea voie să continue ancheta. În acest caz la nivel de ministere a fost informată şi poliţia română, nea Tache fiind şeful poliţiei, a primit lista de la Bucureşti cu numele celor ce trebuia să fie arestaţi. El a executat ordinul, arestându-i pe cei nominalizaţi şi, după percheziţiile făcute şi reţinerea obiectelor, cu care nu aveau voie să intre în arest, au fost băgaţi în celule.

Printre cei arestaţi se afla şi o femeie, pe care a dat-o în primire dactilografei să-i facă percheziţie corporală, fiindcă poliţia română nu avea femei angajate în această instituţie, cu misiunea de poliţist.

După arestarea şi îndeplinirea tuturor formalităţilor care erau cerute de regulamentul poliţiei, nea Tache a telefonat la Bucureşti raportând că ordinul a fost îndeplinit. I s-a răspuns să aştepte şi să-i pregătească pe arestaţi în vederea expedierii lor la Bucureşti cu un avion ce va fi trimis. Zis şi făcut. Peste două-trei ore a sosit avionul în care au fost urcaţi arestaţii şi, încătuşaţi sub escortă militară, au plecat la Bucureşti. Nu i s-a comunicat nimic şi n-a mai aflat nimic despre ei. Mai ştia un singur lucru, că militarii germani implicaţi în acţiune şi găsiţi vinovaţi, au fost judecaţi şi condamnaţi la moarte, iar execuţia s-a făcut după ce şi-au săpat singuri groapa.

A trecut vremea, au venit comuniştii la putere şi când s-au văzut siguri pe situaţie au început să aresteze şi pe foştii poliţişti care i-au urmărit pe comunişti, printre care, bineînţeles, şi pe nea Tache Stan. Dus la Ministerul de Interne şi anchetat, a fost întrebat ce comunişti a arestat şi anchetat el. Faptele fiind cunoscute şi existând şi acte, el a recunoscut arestarea comuniştilor din portul Brăila, dar uitase de respectiva femeie cu care aproape nici nu discutase în cele câteva minute cât a ţinut percheziţia. Anchetatorii securişti insistau să mai spună pe cine a mai arestat în afară de cei declaraţi. Neaducându-şi aminte el n-a mai recunoscut pe nimeni. După ce l-au bătut bine, i-au spus că o să-i aducă persoana arestată de el cu care-l vor confrunta, atrăgându-i atenţia că va fi aspru pedepsit. I se deschide uşa unui birou de alături de unde apare o fetişcană zglobie care-l întreabă: "Nu mă mai cunoşti?" În acest moment Nea Tache şi-a amintit şi-i spune: "Bine domnişoară, pentru dumneavoastră sunt eu bătut? Eu aşa v-am tratat pe dumneavoastră?" Ea a început să râdă, s-a întors cu spatele şi a plecat. Rămânând cu anchetatorul l-a întrebat de ce nu i-a spus despre cine-i vorba, că el ar fi recunoscut, la care securistul i-a spus că vrea să vadă dacă este sincer la anchetă. Când l-a întrebat din nou pe securist de ce nu este şi el tratat aşa cum au fost trataţi comuniştii, securistul i-a răspuns: "Noi, comuniştii, nu repetăm greşelile burgheziei mioape." Fata de care era vorba, era acum funcţionară în Ministerul de Interne.

În urma redistribuirii făcute în lagărul Oneşti şi a mai multor eliberări de deţinuţi administrativi, multe locuri de muncă din interiorul coloniei au fost descompletate. În felul acesta am ajuns şi eu muncitor la bucătărie, unde am lucrat vreo trei săptămâni. Munca mea se reducea la mestecatul în cazane cu lopata, ca să nu se prindă arpacaşul sau terciul de fundul cazanului. Alte munci din bucătărie erau spălatul cazanelor şi al hârdaielor cu care se căra mâncare la barăci. Când era un volum mai mare de muncă, veneau echipe din colonie să ne ajute la curăţat cartofi, varză sau morcovi.

Lagărul Borzeşti

Eliberându-se aproape la două-trei zile câte un lot de deţinuţi cu pedepse administrative, numărul deţinuţilor se împuţina. Cei care mai rămăseseră am fost toţi transferaţi în lagărul Borzeşti, o subunitate a lagărului Oneşti. Aici am fost amestecaţi fără a se mai ţine cont de culoarea politică. Acest lucru s-a petrecut prin luna mai 1954. Cât timp am stat la Borzeşti, deţinuţii n-au mai fost scoşi la muncă. Eram toţi pe picior de aşteptare fiindcă aproape zilnic se mai elibera câte un lot mai mare sau mai mic. Pe la jumătatea lui iunie 1954 au venit câţiva ofiţeri de securitate şi ne chemau la birourile coloniei unde ni se completa o fişă cu datele personale declarate de fiecare şi confruntate cu datele dintr-un dosar alăturat. Cum eram la aceeaşi masă cu ofiţerul respectiv, unul în faţa celuilalt, trăgeam cu coada ochiului la ceea ce scria el acolo, trebuind să citesc de-a-ndoaselea scrisul lui nu prea citeţ. Pe fişa respectivă am descifrat sigur cuvintele "raionul Călăraşi" şi "comuna Olan". Revenind între deţinuţi şi povestindu-le ce-am putut eu să observ, cei care mai cunoşteau regiunea nu auziseră de acest nume de comună. Adevărul era că eu nu putusem citi bine, fiindcă satul se numea Olaru şi nu Olan, care practic nu exista. Şi satul Olaru era un sat nou format din deportaţii bănăţeni duşi în Bărăgan şi care nu exista înainte de comunişti, iar ceilalţi n-aveau de unde să-l cunoască. Alţii care au fost chemaţi odată cu mine au aflat mai sigur denumirea localităţii unde urmau să fie trimişi.

ÎN DOMICILIU OBLIGATORIU (DO)

În ziua de 27 iunie 1954 am fost citiţi pe o listă toţi cei ce urma să fim trimişi în DO şi duşi la Miliţia din Oneşti. Aici ni s-au comunicat localităţile unde ni s-a fixat DO şi unde vom fi trimişi. Întrebat de noi, comandantul miliţiei ne-a spus că fiecare va fi liber pe o rază de 15 km şi că vom lucra fiecare în domeniul în care este pregătit. Altă cacealma comunistă. La Miliţia Oneşti, cât timp ni s-au pregătit foile de drum eram liberi prin curte şi ni s-a dat ziarul Scânteia să-l citim. Inginerul Tache Funda care mergea cu noi împreună în comuna Fundata, de a cărei coincidenţă cu numele său noi făceam haz, a luat primul ziarul şi l-a deschis la ultima pagină. Primul titlu pe care l-am citit şi care era scris cu litere mari, se intitula: "Jos mâinile de pe Guatemala!", în care era vorba despre nu ştiu ce amestec al nord-americanilor în problemele interne ale Guatemalei. Evenimentul era deosebit pentru noi deţinuţii, fiindcă după ani de zile puteam citi un ziar întreg, fără a ne păzi că vreun miliţian ne prinde citind. După încheierea formalităţilor, am pornit încolonaţi spre gară, însoţiţi de doi miliţieni care aveau la ei foile noastre de drum şi care au mers cu noi până la Călăraşi. Călătoria cu trenul personal până la Bucureşti a ţinut toată noaptea. Plecarea din Oneşti s-a făcut aproape către seară şi, din tren, îi vedeam pe cei din colonia Borzeşti cum se pregăteau pentru numărătoarea de seară pe platou. De la geamul vagonului le-am făcut semne de salut cu batistele ca să vadă şi ei că plecăm la destinaţia cunoscută. Ei ne-au răspuns prin ridicarea bonetelor şi cipilicilor de pe cap. Recepţionaseră salutul nostru, mai ales că nici un deţinut nu pierdea ocazia de a privi spre tren, cu speranţa că într-o zi îi va veni şi lui rândul să fie eliberat.

După ce am ajuns în Gara de Nord, a trebuit să aşteptăm câteva ore până la primul tren personal care pleca spre Călăraşi. Am mâncat hrana rece pe care o primisem la plecare şi, după aceea, am plecat în spatele gării, cu aprobarea miliţienilor, unde am băut un pahar de vin plătit de cei care aveau bani la data arestării şi pe care acum îi primiseră de la casieria închisorii. Eu aveam un carnet CEC de câteva sute de lei, câştigaţi în cei patru ani de muncă, dar nu-i puteam scoate neavând nici o legitimaţie, iar biletele de eliberare erau la cei doi miliţieni care ne însoţeau. Practic nici nu era timp suficient de a căuta o agenţie CEC. Îmbrăcaţi ca vai de noi cu hainele civile care erau peticite, am intrat într-un bufet împreună cu miliţienii care s-au aşezat la altă masă. Lumea se uita la noi ca la urs, dar văzându-ne însoţiţi de miliţieni, au înţeles despre ce-i vorba. După ce am băut litrul de vin comandat de noi, a venit ospătarul şi ne-a mai adus o sticlă, spunând că-i trimisă de un consumator de la altă masă, iar noi l-am rugat să-i transmită mulţumirile noastre, fiindcă nu ni l-a arătat pe cel ce ne făcuse darul. Nu ştiu dacă gestul lui n-a fost taxat mai târziu ca un gest de favorizare a duşmanului de clasă.

Gara de Nord era arhiaglomerată; lumea pleca în toate direcţiile, dar mai ales la mare şi era un vacarm asurzitor. Lui Carol Papanace îi veniseră surorile să-l vadă, el reuşind să le anunţe printr-un telefon dat din gară. Peroanele erau pline de lumea care urca şi cobora, precum şi de cei ce conduceau pe alţii la tren. Căldura era mare, mai ales pentru noi, care aveam haine groase de iarnă. Vocile care dominau acest vacarm erau feminine, care mie mi se păreau anormale, fiind prea ascuţite. Cred că anormale erau simţurile mele care nu mai auziseră voci de femei de şase ani. Am ajuns seara la Călăraşi şi am fost duşi la Miliţie unde am dormit prima noapte într-o sală pe jos. Ţin minte că printre noi era şi un deţinut care se numea Georgescu, originar din Prahova, care făcea închisoare din vremea lui Antonescu, dar acum era complet orb. A doua zi a început să sosească câte un miliţian din comunele unde eram repartizaţi şi ne lua în primire. Deţinutul Georgescu a rămas la Miliţia Călăraşi. N-am mai aflat ce s-a întâmplat cu el şi unde l-au dus. Dintre cei trimişi cu DO îmi amintesc pe următorii: Bădescu, contabil din Cluj, Popa Gheorghe, învăţător din Balcani-Bacău. Aceştia doi şi cu mine am fost repartizaţi în comuna Olaru.

Tache Funda, inginer macedonean, era repartizat în comuna Fundata, Papanace Carol, student la drept, repartizat în comuna Pelican, iar Măduţa Ion, elev din Bihor, repartizat în comuna Dropia.

Satul Olaru era un sat format din bănăţeni deportaţi de pe graniţa cu Iugoslavia şi aduşi în Bărăgan, unde au fost aruncaţi în câmpul semănat cu diverse culturi cu trei ani înainte. Aici li s-a trasat terenul pentru fiecare familie pe care urmau să-şi construiască o casă din chirpici, făcuţi pe loc din pământul unde se găseau. Statul le-a dat lemnul pentru acoperiş şi le-a adus stuf ca să-şi acopere casa şi ei s-au apucat de lucru, construind satul care avea străzile şi casele aliniate după planul întocmit. Până la terminarea caselor în toamnă deportaţii au locuit sub căruţa cu care veniseră sau sub nişte corturi improvizate din covoarele ce le aveau. Unii din ei au săpat bordeie în pământ. Pe mulţi i-a apucat vremea rea de toamnă cu casele neterminate, îndurând toată mizeria anotimpului rece, mai ales cei cu copii mici. Populaţia satului era formată din următoarele categorii de cetăţeni: români (bănăţeni; basarabeni şi olteni mai puţini), sârbi şi germani din Banat. Fac precizarea că basarabenii proveneau dintre locuitorii Basarabiei care în 1944 se refugiaseră în Banat.

Indiferent că erau chiaburi, titoişti sau filogermani, caracteristica lor generală era că nu inspirau încredere Statului român comunist, mai ales după ce relaţiile româno-iugoslave se deterioraseră din 1948. Din informaţiile căpătate, numărul satelor formate cu deportaţi era de cca. 18. Ele erau răspândite în raioanele Călăraşi, Slobozia, Brăila, Însurăţei şi Feteşti.

Satul Olaru era la o distanţă de cca. 15 km de oraşul Călăraşi şi la cca. 3 km de satul Roseţi de pe şoseaua Călăraşi – Feteşti. Deportaţii au construit în sat şi sediile administrative ale comunei: primărie, şcoală, cooperativă, sediu pentru Miliţie. Primarul, secretarul şi şeful de post erau oameni de prin partea locului, adică nu făceau parte dintre cei deportaţi. Învăţătorii şi profesorii erau cetăţeni deportaţi care îşi continuau profesia aici. La fel şi vânzătoarea de la cooperativă, era tot dintre oamenii deportaţi. Printre deportaţii basarabeni se afla şi un preot care făcea slujba religioasă în casa unde locuia. Mai târziu, după venirea noastră a deţinuţilor, s-a improvizat o biserică într-o casă din care plecase proprietarul.

Cam în acelaşi timp cu noi au sosit în sat şi deţinuţi din alte lagăre şi închisori. Când locuitorii satului au aflat cine suntem noi, primul lor sfat a fost acela să ne pregătim cu lemne de foc pentru iarnă, ei fiind îngroziţi de iarna 1953-54 când nu puteau ieşi din case, atât erau troienele de mari.

În primele săptămâni am fost cazaţi pe la diferite case unde erau familii mai puţin numeroase. Eu cu încă un fost deţinut politic am fost cazaţi într-o casă al cărei proprietar era plecat în altă localitate, împreună cu un ţigan adus din închisoare de la dreptul comun, care în scurt timp a fugit.

Noi, deţinuţii politici, nu ne cunoşteam între noi, nici din închisoare, nici din libertate. Eu cel puţin eram total străin de restul deţinuţilor aduşi în satul Olaru. Am început să ne cunoaştem cu timpul şi să ne interesăm de la locuitorii satului cum se descurcă şi unde muncesc. Locul de muncă al majorităţii satului era gospodăria de stat din satul apropiat Roseţi, "Gostatul" cum i se spunea. Ţin minte că am plecat la Roseţi împreună cu Bădescu şi ne-am prezentat la directorul gospodăriei, un fost croitor care ne-a primit politicos, dar care ne-a oferit de lucru ca zileri la munci agricole în cadrul gospodăriei sau la o secţie de păsări (Avicola), dar acolo nu erau locuri.

Un sârb pe nume Joţa era poştaşul satului şi ne cumpăra de la Călăraşi la o zi sau două câte o pâine. În felul acesta rezolvam problema mâncării. Eu am putut să ridic bani de la CEC-ul din Călăraşi în baza biletului de eliberare. În acest an gospodăria Roseţi îşi extindea construcţiile, şi o întreprindere specializată (ICAZ – Întreprinderea

de Construcţii Agro-zootehnice) din Bucureşti construia ceea ce avea Gostatul în planul său de construcţii. Se construiau locuinţe pentru muncitori în satul Roseţi, saivane pentru oi, grajduri pentru vite şi remize pentru utilajele gospodăriei. Aici am aflat că era nevoie de meseriaşi şi m-am interesat şi eu pe lângă o echipă de nemţi bănăţeni care m-au luat cu ei, fiindcă aveau nevoie de un om în echipă. Spunându-le că am lucrat dulgherie ca deţinut pe Canal, m-au primit cu reţinere. Nici eu n-am intrat în echipa lor cu mult curaj fiindcă aici nu mai era Nea Aurică Mărăşescu să ne mustre părinteşte şi să ne lămurească cum trebuie făcut un lucru şi nici eu nu eram meseriaş desăvârşit, ci mai mult o "muhaia", cum ne spuneam noi între noi în închisoare, începătorilor într-o meserie. Am început munca de dulgher prin cioplirea lemnului rotund, căruia trebuia să-i îndreptăm o faţă sau două cu barda sau cu toporul. Sculele de la şantier erau proaste, dar cu timpul mi-am cumpărat scule noi şi mi-am uşurat munca, iar alte scule le-am confecţionat la atelierul de fierărie al gospodăriei.

Ivindu-se un nou punct de lucru – construcţia unui saivan pentru oi – în apropiere de satul Olaru şi la distanţă nu prea mare de satul Pelican, am format o nouă echipă de dulgheri conduşi de Căliman Dumitru, originar din judeţul Mureş, şi care avea liceul industrial. Eram împreună cu Papanace Carol şi Fabian Iosif, un membru al unei secte religioase, tot de prin judeţul Mureş. Toţi patru am lucrat o bună bucată de vreme împreună. Până la urmă am ajuns şi eu şef de echipă lucrând dulgherie până la ridicarea restricţiei domiciliare. Astfel am câştigat binişor şi am reuşit să mă îmbrac şi să-mi procur cu uşurinţă cele necesare traiului.

Reiau firul povestirii rămas după sosirea mea în comuna Olaru. Fiecare dintre deţinuţi trăia aşa cum putea să-şi organizeze viaţa, în funcţie de posibilităţile lui materiale. Unii primeau de-acasă un ajutor financiar cu care se întreţineau, cum era cazul doamnei Despina Cesianu, dar majoritatea lucrau acolo unde puteau să facă faţă. În satul Olaru m-am cunoscut cu câţiva deţinuţi politici cu care ne-am înţeles să ne străduim să locuim într-o casă şi să cerem şefului de post să ne dea concursul în obţinerea unei locuinţe. Acest lucru s-a putut realiza cam după două luni, rămânând o casă goală a unor basarabeni care se mutaseră în alt sat nou, format tot din deportaţi, dar unde aveau rude. Casa era bună, bine lucrată, fiindcă basarabenii erau mai experimentaţi în construcţii de pământ, şi era situată în marginea satului, dar nu foarte departe de centru. Cei trei colocatari ai casei erau: Pârvu Mihai, învăţător din Smârdioasa-Teleorman, Iordache Ion, absolvent al liceului industrial din Drajna-Prahova şi Bălan Iulian din Bistriţa-Năsăud.

Am locuit toţi patru în această casă până la ridicarea restricţiei domiciliare. Fiecare a primit vizita unuia sau mai multor membri ai familiei, pentru câteva zile. După un an de zile a venit şi la mine mama să mă vadă. Ea fiind o femeie de la ţară, neştiutoare de carte şi necălătorind niciodată cu trenul până atunci, n-avea curajul să se aventureze într-o călătorie pe o asemenea distanţă. Venind tocmai de la Dorohoi nu avea cine să o însoţească. Când s-a ivit ocazia cu un cetăţean din sat care mergea la Bucureşti, acesta fiind mai umblat şi cu experienţă, a luat-o şi pe mama până la Bucureşti, iar de acolo a urcat-o în trenul de Călăraşi ca să ajungă la mine. Biata mama mi-a trimis o telegramă întocmită aşa cum s-a priceput cineva din sat să i-o facă, dar nu-mi preciza ziua şi ora sosirii trenului în Călăraşi, ci numai ziua plecării spre Călăraşi. Am aşteptat-o la gară la mai multe trenuri, iar între timp mai mergeam prin oraş. Când am ajuns la gară cu o întârziere de un minut după sosirea trenului, lumea cobora din vagoane. Eu de pe peron vroiam să cuprind cu privirea toate vagoanele să văd din care coboară mama, dacă coboară şi n-o vedeam nicăieri. În momentul când trenul aproape se golise şi gândeam că nici cu trenul ăsta nu vine, numai ce aud că sunt strigat pe nume. Ea se afla în dreptul unui stâlp al peronului, căutându-mă pe mine, iar eu priveam pe deasupra spre vagoane. Atunci ne-am văzut şi, mai departe nu încerc să descriu

scena revederii. Corzile emoţiilor s-au rupt, transformându-se în lacrimi de bucurie, eu fiind o fire puţin cam sentimentală ca şi mama căreia îi semăn.

Am plecat cu o căruţă spre satul Olaru şi mama a stat la mine vreo săptămână sau mai bine. La plecare am condus-o la gara din Călăraşi, i-am spus că trenul o lasă la Bucureşti şi i-am spus şi ora când avea tren spre Suceava şi cum şi unde să schimbe pentru Dorohoi. I-am spus să nu se jeneze şi să întrebe pe alţi călători care o pot îndruma. Până la urmă s-a descurcat şi a ajuns cu bine acasă. După o săptămână am primit şi scrisoarea de la ea, scrisă de sora lui Ghiţă Bursuc care făcuse închisoare cu mine. Tot sora lui îi citea mamei şi scrisorile de la mine. După un an de şedere în Bărăgan mi s-a comunicat că mi s-a prelungit restricţia domiciliară cu încă un an.

În anul 1955 avusese loc conferinţa la nivel înalt de la Geneva în care ne-am pus nişte speranţe zadarnice. MAI a avut grijă să trimită în localitatea noastră un ofiţer securist evreu care se numea Itescu şi care n-avea altă treabă de făcut decât să ne oblige să ne prezentăm duminica la el ca să constate că suntem în localitate. Altădată ne mai vizita şi noaptea pe-acasă când dormeam. Ştiu că într-o seară de duminică nu m-a găsit acasă şi le-a spus celorlalţi că neapărat a doua zi dimineaţa, înainte de a pleca pe şantier, să mă prezint la locuinţa lui ca să se convingă că nu sunt plecat din sat. A doua zi, deşi eram obosit fiindcă fusesem la un bal organizat de tinerii din sat şi am condus o fată acasă, m-am dus de dimineaţă tare ca să-i deranjez şi eu lui somnul şi, când am bătut în uşa casei, el mi-a făcut semn că pot pleca. Fiindcă veni vorba de baluri, vreau să arăt că acestea se ţineau în una din sălile şcolii primare din sat şi erau organizate de tinerii bănăţeni care aveau o muzică foarte bună. Toţi muzicanţii erau nemţi care cântau după note, nu după ureche Noi cei patru deţinuţi cărora şeful de post ne-a repartizat casa, aveam fiecare serviciu de unde ne câştigam un salariu din care ne întreţineam. Eu lucram ca dulgher la ICAZ, Iordache Ion lucra ca mecanic la atelierul gospodăriei din satul Tonea, Bălan Iulian era paznic la o secţie a Gostatului. Pârvu Mihai, învăţătorul, care era cel mai în vârstă dintre noi şi era invalid de război (n-avea un picior) lucra acasă împletind coşuri de nuiele pentru o cooperativă care-l aproviziona şi cu nuielele de salcie necesare.

Noi patru am crescut chiar şi un porc pe lângă casa noastră. Când a fost vorba să-l sacrificăm, nici unul dintre noi n-avea curajul să-l taie. Atunci nea Mielu Pârvu ne-a spus că-l taie el, chiar în situaţia lui de om invalid, numai noi să-l ţinem cu nădejde ca să nu ne scape. Dintre cei trei care ezitam m-am hotărât eu să-l ţin. Cu câteva zile înainte de Crăciun eram numai eu cu nea Mielu acasă şi-am trecut la fapte. Am prins porcul care nu era prea mare, l-am pus jos, eu îl ţineam cu amândouă mâinile cu toată puterea însă cu ochii în altă parte şi el îl ţinea cu o mână şi cu cealaltă l-a tăiat. Restul a fost mai simplu după priceperea noastră de măcelari.

Doamna Despina Cesianu mai venea uneori pe la noi şi când i-am povestit cum am tăiat porcul, ne-a spus cu vocea ei graseiată: “Vai, ce criminali sunteţi. Cum aţi putut face aşa ceva?”

Un alt deţinut care a stat în aceeaşi comună cu mine şi a lucrat ca normator la şantierul ICAZ, era Săndulescu Ion, avocat din Bucureşti de orientare liberală, venit în Bărăgan din închisoarea Botoşani. Fiind bucureştean a reuşit prin relaţiile rudelor sale să obţină acest post deoarece puţini dintre deţinuţi au putut să capete un serviciu de birou. După revoluţia din 1989 a ajuns ministru adjunct de externe.

În anul 1955 s-au ridicat restricţiile domiciliare ale persoanelor deportate din Banat. Tot atunci s-a ridicat restricţia şi unor deţinuţi politici a căror pedeapsă de un an expira. Altora, printre care am fost şi eu, li s-a prelungit restricţia cu încă un an. Monotonia vieţii din Bărăgan în condiţii de DO, pe care o trăiam cu speranţa unui provizorat care se tot prelungea, o mai coloram cu filmele care ni se aduceau pe şantier în unele seri, la care participau toţi muncitorii care erau cazaţi în dormitoarele

şantierului. Filmele pe care le vizionam erau filme sovietice cu diverse teme de propagandă comunistă, scoţându-se în relief eroismul ostaşului sovietic şi nivelul înalt al tehnicii sovietice. Începând să câştig mai bine, am reuşit să-mi cumpăr un costum de haine pe cartela cuiva din sat, un palton şi nişte pantofi şi, mai târziu, am cumpărat o bicicletă cu care ajungeam la şantier şi duminica la Călăraşi unde mă-ntâlneam cu Papanace Carol la o bere sau la un film.

Din când în când noi mai eram vizitaţi de diferiţi ofiţeri de securitate care ne invitau să mai stăm de vorbă cu ei în biroul miliţiei, vrând probabil să afle starea de spirit dintre deţinuţi. În iarna anului 1955-56 am fost chemat la postul de miliţie din sat de către un ofiţer (mi se pare cu grad de căpitan) care a început să-mi facă interogatoriul de rutină: tata, mama, data şi locul naşterii etc. Una din întrebările mai deosebite se referea la situaţia materială a părinţilor, ocupaţia lor şi starea lor materială înainte de 23 august 1944 şi după aceea. Când m-a întrebat de locul naşterii i-am răspuns “comuna Lunca, judeţul Dorohoi”. El a notat cele spuse de mine, iar eu am evitat să precizez că teritoriul în prezent era în URSS, mai mult pentru că printre basarabeni se vorbea că ruşii încep să-i urmărească şi să le ceară repatrierea. Când am fost întrebat ce ocupaţie şi ce avere aveau părinţii înainte de 23 august ’44, i-am spus că erau agricultori şi aveau cam şapte ha de pământ cu tot cu pădure şi fânaţ. El a notat aşa cum i-am spus eu. Despre averea de după 23 august i-am spus că tata nu mai trăieşte şi că mama n-avea nici un fel de pământ. Atunci el s-a răstit la mine şi m-a întrebat: “Mă, tu eşti prost sau nu-nţelegi întrebarea? Ce-au făcut părinţii tăi cu pământul?” Atunci a trebuit să-i dau explicaţiile de rigoare. “Domnule căpitan, în 1944, odată cu ocuparea de către ruşi a Basarabiei şi a nordului Bucovinei, a fost ocupat şi ţinutul Herţa unde se află şi satul meu. Părinţii mei cu toată familia au venit în România şi pământul a rămas dincolo de graniţă. În felul acesta părinţii mei nu mai au nici un fel de pământ.” El a răspuns foarte nervos: “Mă deşteptule, ăla-i pământ sovietic, nu românesc. Românii l-au ocupat în mod samavolnic.” “Domnule căpitan, eu aşa ştiu şi aşa am învăţat la şcoală de la profesorii mei” i-am răspuns eu. N-a mai zis nimic. M-a mai întrebat ceva în legătură cu eventuala mea eliberare din DO, la care i-am spus că aş vrea să-mi termin liceul şi să-mi găsesc un loc de muncă din care să-mi câştig existenţa. În felul acesta a decurs întâlnirea mea cu acest ofiţer de securitate pe care nu l-am văzut nici până atunci, nici de-atunci. Mă întreb, dacă securistul avea după înfăţişare peste 50 de ani, iar eu 26-27, oare nu ştia el adevărul despre Basarabia şi Bucovina sau dansa după cum îi cânta PCR-ul pe melodia Moscovei?

RIDICAREA RESTRICŢIILOR DOMICILIARE

În a doua jumătate a lunii iunie 1956, ofiţerul de securitate care ne supraveghea, unul mai nou şi mai tânăr care îl înlocuise pe Itescu, ne-a chemat pe toţi cei patru care locuiam împreună şi ne-a comunicat că ni s-au ridicat restricţiile DO şi că suntem liberi să ne întoarcem la casele noastre. Sigur că bucuria a fost mare pentru toţi. Eu am primit vestea cu sentimente cam amestecate. Satul Olaru, ca dealtfel şi celelalte sate, se destrăma prin plecarea bănăţenilor. În sate rămâneau numai basarabenii care n-aveau unde pleca, iar şantierul de construcţii la care lucram îşi cam încheia planul de construcţii. Mama mea se afla în comuna Cristineşti din raionul Dorohoi, unde nu avea casă proprie, ci locuia împreună cu sora şi cumnatul ei într-o casă din sat. De rămas în sat cu mama, nu putea fi vorba pentru că n-aveam nici o perspectivă, decât doar probabil să lucrez la gospodăria colectivă, dar nici aici nu existau şanse pentru mine deoarece eu nu contribuisem cu nimic la această gospodărie. Eu voiam, de fapt, să continui şcoala şi să termin liceul. Pluteam într-o totală confuzie şi nesiguranţă. În DO, de bine de rău, îmi găsisem un rost şi un mijloc de

existenţă, iar acum trebuia să iau viaţa de la capăt cu neprevăzutele sale care mi se deschideau în faţă.

Am plecat din satul Olaru şi am venit la mama cu ce mai aveam eu şi cu puţinii bani economisiţi. În comuna Cristineşti, unde domicilia mama, am stat în lunile iulie şi august ale anului 1956, cu antenele îndreptate în toate direcţiile, să mă orientez cum şi unde aş putea găsi un mijloc de existenţă[lcb1], în măsura în care socialismul permitea aşa ceva, încercând totodată să fiu în apropierea unui liceu pentru a-mi continua studiile.

Relaţiile mele cu cei din jur erau practic inexistente, neavându-le decât pe cele cu foştii colegi de închisoare. De alte relaţii nu putea fi vorba. Devenisem de-acuma oaia nagră a societăţii şi nici un cetăţean pe care-l întâlneam nu se arăta dispus a mă ajuta măcar cu o vorbă bună pusă undeva. Îşi dădea seama că era şi dificil, dar şi riscant pentru el. Domeniul în care cei cu "bube-n cap" puteau să-şi găsească de lucru erau şantierele de construcţii unde se căuta şi mână de lucru şi unde serviciul de cadre cu toată vigilenţa lui, nu putea cuprinde pe toţi cei veniţi din toate colţurile ţării ca să le afle biografia reală, în condiţiile în care fluctuaţia era mare şi greu de urmărit.

Şantierul hidrocentralei de la Bicaz, împreună cu şantierele aferente, care la vremea aceea era, cred, cel mai mare şantier din România, oferea din acest punct de vedere mai multe şanse de a fi angajat. Doi dintre foştii mei colegi de liceu şi detenţie, Bursuc Gheorghe şi Gaşpar Mihai din Cristineşti, care se eliberaseră cu vreo cinci ani înaintea mea, mi-au facilitat angajarea la şantierul care construia fabrica de ciment din Bicaz. Am fost angajat pe un post de contabil de cartotecă la cantina şantierului unde ţineam evidenţa primară în fişele de magazie pentru alimentele ce se procurau şi se consumau la cantină, unde luau masa muncitorii. N-a fost o muncă grea, ba aş putea spune chiar uşoară, numai că orice început într-un nou loc de muncă avea micile lui dificultăţi. Eram pentru prima dată funcţionar şi mă loveam de probleme noi. Pasul de la activitatea de elev la munca de dulgher sau zidar fusese mai simplu, mai ales în condiţii de puşcărie, decât cel de la dulgherie la munca de funcţionar. Cu ajutorul celor din jur, într-un timp relativ scurt am reuşit să mă acomodez şi să mă pun la punct pentru a face faţă cerinţelor. Asta datorită faptului că eram înconjurat numai de oameni care aveau şi ei "bube-n cap": chiaburi, negustori, foşti deţinuţi, toţi fugiţi de la locurile lor de baştină spre a scăpa de atmosfera locală, şi de cei care-i urmăreau cu vigilenţă şi cu ură de clasă fiindcă toţi cunoşteau trecutul "reacţionar" al familiei. În felul acesta am deprins să diferenţiez ce înseamnă un bon de consum, aviz de expediţie, factură, proces verbal, listă de inventar etc.

Un prim eveniment de care m-am lovit şi care m-a surprins puţin neplăcut, a fost apariţia unui inspector de cadre care a venit să-mi ceară autobiografia, dându-mi un formular pe care trebuia să-l completez. Până atunci răspundeam la întrebările anchetatorilor la date cunoscute, dar acum trebuia să răspund şi la o întrebare din chestionar, dacă am suferit condamnări politice, unde am mai lucrat şi ce anume cunosc din perioada cât am lucrat în altă parte şi din timpul studiilor. Mi-am dat seama că trebuia să mint de aşa manieră, încât să nu fiu prins că mă contrazic, deci îmi trebuia un timp de gândire ca să pun de acord răspunsurile pentru a putea ascunde detenţia politică. I-am spus să-mi lase formularul cu întrebările şi eu îl voi completa peste o oră sau două, ca să-mi amintesc de numele celor din şcoală şi din timpul serviciului. Mi-a dat formularul, dar n-a plecat să mă lase în pace ca să scriu şi să mă pot consulta cu cei mai vechi în serviciu şi mai cu experienţă în autobiografii. L-a prins simpatia de mine, de care eu nu eram bucuros, spunându-mi că el are nevoie de un şef contabil la o întreprindere din Roman, iar eu fiind un băiat tânăr m-ar lua cu plăcere acolo. Habar n-avea el de gluma noastră din puşcărie că dac-ar veni un ordin să-mpuşte toţi contabilii, m-ar împuşca degeaba. Eu pusesem mâna pe condeiul de funcţionar abia c-o lună în

urmă şi de contabilitate habar n-aveam. La toate motivările mele de a refuza oferta lui, el îmi găsea replici, ca de exemplu salariu, locuinţă, ş.a. Până la urmă a plecat lăsându-mă să meditez asupra autobiografiei. Repede m-am dus la administratorul cantinei, la gestionar şi la o colegă fostă deţinută politic, Dascălu Veronica (căsătorită Bălan) şi cu ei împreună am completat chestionarul cerut în care am pus cap la cap răspunsurile în aşa fel ca să nu apar c-am fost deţinut politic. Întreruperea liceului am pus-o pe seama secetei şi foametei din Moldova din 1947 când am plecat în Bărăgan, unde am lucrat la o rudă de-a mea refugiată tot din URSS ca şi mine şi mai târziu la o gospodărie de stat.

După ce am completat formularul m-am apucat de lucru şi aşteptam să vină cadristul să mi-l ia şi să scap de prezenţa lui care nu-mi făcea nici o plăcere. În fine a venit, a citit chestionarul şi după fiecare răspuns dădea din cap afirmativ spunând că-i bine, până a ajuns la întrebarea referitoare la rudele din străinătate, la care eu am răspuns că am un frate în URSS, adică rămas la casa părintească din satul natal. La răspunsul dat de mine el a reacţionat cu o mare nedumerire: “Cum, dumneata scrii aici că URSS e în străinătate?” “Sigur că da” i-am răspuns, “atâta vreme cât e altă ţară decât România, e în străinătate.” “Nu se poate tovarăşe, trebuie modificat. Dacă aveai fratele într-o ţară capitalistă, puteai să scrii că-i în străinătate, dar atât timp cât e într-o ţară socialistă, nu se poate.” Eu m-am menţinut pe poziţia mea, văzând cât de sărac cu duhul este. El a luat hârtia şi s-a dus la gospodarul şantierului care era un om cu carte, i-a arătat-o, a mai discutat şi cu alţii şi până la urmă a luat hârtia şi a băgat-o în servieta lui, dar am văzut că nu era împăcat cu gândul că URSS e în străinătate.

Cât am stat la Bicaz (septembrie 1956 – aprilie 1957) am locuit în aceeaşi baracă şi cameră cu colegul şi prietenul meu Gheorghe Bursuc.

În primăvara lui 1957, în urma deschiderii unui mare şantier de construcţii în Săvineşti-Neamţ care urma să construiască combinatul de îngrăşăminte chimice şi pe cel de fibre sintetice, am fost mutat la cantina şantierului Săvineşti unde mâncau aproape 2.000 de muncitori. *Aici mi s-au dat mai multe atribuţii, căci nu trebuia să ţin numai evidenţa fişelor de magazie, ci să eliberez şi cartele de masă muncitorilor nou-angajaţi, pe baza unor fiţuici date de cel puţin zece şefi de şantier, şefi de lot, de puncte de lucru sau chiar şefi de echipă. Pe baza unei hârtii rupte dintr-un carnet sau dintr-o coală întreagă şi care nici nu puteai să o pui într-un dosar, pe care erau trecute numele a trei-patru muncitori noi şi cu o semnătură indescifrabilă, trebuia să le eliberez cartelele de masă. Când ripostai că trebuie o hârtie mai oficială şi contrasemnată de şeful de şantier cu ştampila respectivă, venea furios la tine secretarul organizaţiei de bază PCR al şantierului şi dispunea: “Măi tovarăşe, îţi baţi joc de clasa muncitoare? Oamenii ăştia trebuie să mănânce fiindcă ei muncesc, ei construiesc socialismul, nu stau cu fundul pe scaun, ei n-au timp de semnături.” Cel care stătea cu fundul pe scaun, eram bineînţeles eu. Noroc că secretarul de partid şi toţi ceilalţi băgători de seamă nu cunoşteau nimic din trecutul meu şi nici nu aveau de unde să afle, eu nefiind de prin partea locului. Adevărata mea biografie o cunoşteau foarte puţini, adică cei cu care împărtăşeam aceleaşi gânduri şi sentimente. Dealtfel, când citeau în autobiografia mea că sunt născut în URSS, se lăsau păgubaşi de a-mi scotoci trecutul, fiindcă practic n-aveau cum.*

La sfârşitul fiecărei luni, când prezentam la contabilitatea şantierului situaţia debitorilor, cărora li s-a dat masa pe credit în baza garanţiilor amintite, aproape jumătate din ei aveau numai câte două-trei zile lucrate, dar cartelele de masă nerestituite şi consumate în întregime. Nu mai spun că atunci când se analiza lista debitorilor frauduloşi se constata că chiar cei ce semnau solicitarea mesei pe credit a muncitorilor erau ba plecaţi, ba transferaţi pe alte şantiere şi nici contabilitatea nu avea pe cine să tragă la răspundere. Cam aşa se prezentau lucrurile în plină organizare de

şantier, al celui mai mare şantier din regiunea Bacău, după cel al hidrocentralei din Bicaz.

O luptă de culise se ducea însă la nivelele superioare ale şantierului 13 Săvineşti (care ţinea de Trustul de construcţii Bacău). În prima fază se prezentau mulţi indivizi, cu aere de şefi, trimişi de diverşi tovarăşi mai mari. Îmi aduc aminte din cele văzute, dar mai ales din cele auzite de la oameni mai în temă cu sforile care se trăgeau, că pentru funcţiile de secretar BOB şi sindicat s-au perindat pe la şantier mai multe figuri, dar până la urmă au rămas numai cei ce au avut pile mai puternice. Un caz pe care-l cunosc foarte bine este cel al preşedintelui de sindicat care a ratat şansa. În primele zile când mi-am luat postul în primire, se prezenta la administratorul cantinei şi la mine, care-i ţineam locul atunci când lipsea, sau pe la magazia cu alimente şi bucătărie în control, pentru a constata cum ne facem datoria faţă de muncitorii care luau masa la cantină. El se prezenta acolo ca preşedinte al sindicatului şantierului nou înfiinţat. Numele de familie îi era Vasile şi era un tip foarte bine legat şi corpolent şi foarte brunet, originar de undeva de prin împrejurimile Bucureştiului. Din cele constatate de mine se vedea că mai avusese funcţii de acest fel pe la alte şantiere.

După vreo două săptămâni tovarăşul "preşedinte de sindicat" şi-a încetat vizitele la cantină fiindcă venise preşedintele titular, un tip mai puţin brunet şi de prin părţile judeţului Neamţ. Reţin acest lucru foarte bine şi pentru că soţia lui, Victoria Vasile, era ospătăriţă la cantină, unde erau cca. 25 de ospătăriţe şi bucătărese, iar Victoria era cea mai în vârstă dintre toate.

Printre obligaţiile mele ca salariat al cantinei, era şi aceea de a supraveghea servirea mesei, timp în care se petreceau multe situaţii neplăcute, sau mai bine-zis huliganice. Unii muncitori ascundeau sub masă farfuria cu mâncare şi cereau ospătăriţelor să le-aducă alt rând, alţii veneau fără cartelă de masă, iar alţii, ca să se răzbune că aveau o lingură sau o furculiţă ştirbită sau ruginită, o rupeau şi o aruncau sub masă, cerând alte tacâmuri. Nu făceam faţă noi bărbaţii la violenţa de limbaj a acestei categorii de oameni, darmite nişte femei care suportau mai greu.

După ce mâncau muncitorii şi puteam lua şi eu masa împreună cu tot personalul cantinei, am observat că Victoria, într-un colţ al sălii de mese, ducea mâncare unei persoane care stătea cu spatele spre sală. M-am lămurit că persoana respectivă era soţul Victoriei, fostul candidat la preşedinţia sindicatului, acum pe post de fierar betonist. Într-una din zile, când făceam pontajul prezenţei personalului cantinei, am chemat-o pe Victoria deoparte şi am întrebat-o: "Victoria, cine-i cetăţeanul căruia-i dai de mâncare după ce se serveşte masa?" făcându-mă că nu ştiu. "E soţul meu, tovarăşe contabil." "Dar eu ştiu că n-are cartelă sau a mâncat cu cartela altuia?" "Ei şi mata tovarăşe contabil, n-ai de lucru! Matale ştii cine-am fost eu?" "Nu ştiu. De unde să ştiu, că nu ţi-am citit biografia în nici un ziar." "Tovarăşe contabil, eu am fost cineva în viaţa mea. Eu am scos boieri afară din casă la miezul nopţii, numai cu cămaşă pe ei şi vezi ce-am ajuns?"

Povestea a început să mă intereseze, fiindcă aflam noutăţi dintr-un domeniu pe care nu-l trăisem, deoarece în martie 1949 mă găseam în închisoarea din Suceava. Abia când am ajuns pe Canal, am aflat despre deportarea moşierilor. M-am aşezat la masa la care făceam pontajul ospătăriţelor şi, cu mult interes, am ascultat povestea Victoriei din care voi reda numai esenţialul.

"Securitatea mergea înainte în casa moşierului, verifica dacă nu lipseşte nimeni din cei de pe listă şi-i trimitea în alte localităţi stabilite de ei. Eu nu prea ştiu unde-i trimitea, fiindcă eu eram din partea partidului; eram membră de partid şi-mpreună cu alţi tovarăşi mai mari ca mine făceam inventarul lucrurilor rămase, după care sigilam uşile caselor. Înainte de a-i scoate pe boieri din case, am fost prelucraţi la partid de felul cum trebuie să procedăm cu moşierii dislocaţi. Mai întâi să nu-i lăsăm să-

şi ia mai multe lucruri, decât hainele de pe ei. Să inventariem toate obiectele de valoare: bijuterii, tablouri, veselă, haine şi tot ce se găseşte în casă cât mai corect, fără a scăpa din vedere nimic şi, lucrul cel mai important, să nu ne însuşim absolut nimic, fiindcă vom fi aspru pedepsiţi. Eu credeam, tovarăşe contabil, cu sfinţenie în tot ce ni se spunea, fiindcă mi se dăduse acea sarcină de partid de care eram foarte mândră şi pentru care eram foarte conştiincioasă în tot ce făceam în acele zile, mai ales când vedeam atâta avere rămasă în urma lor: bijuterii, tablouri, hăinărie, şube din blană de lup, perine, dantelării şi atâtea altele. Eu n-am pus mâna pe nimic din toate acestea, mai ales că alături de mine erau şi şefi mai mari de la partid. După terminarea inventarierii a venit o maşină şi şefii mei de la partid au încărcat cearceafuri, perine, faianţă şi tot felul de albituri şi mie mi-a rămas inima la şuba aia de blană de lup care tare mi-ar fi plăcut. Eu, proastă cum eram, am reclamat la partid altor şefi de-acolo cele văzute şi, ce crezi că mi-au făcut? M-au dat afară din partid fiindcă am încercat să-i compromit pe «tovarăşi» şi am ajuns iar muncitoare cum am fost şi-nainte. De-atunci m-am învăţat minte să-mi ţin gura, fiindcă şi azi puteam să fiu cineva. Acum să văd pe cineva că fură tot şantierul ăsta într-o noapte, întorc capul şi mă fac că nu văd, fiindcă eşti un prost dacă eşti cinstit sau dacă arăţi cu degetul pe şefii care fură. Aşa că, tovarăşe contabil, ţine minte ce-ţi spun eu acum, fiindcă eşti tânăr şi-ai să te loveşti de multe în viaţă. Fă-te că nu vezi că-i dau şi eu o lingură de mâncare bărbatului meu, că tot n-ajungi mai mare peste şefii care fură mai mult decât mine.”

Cam aşa s-a terminat destăinuirea Victoriei. Dar n-am înţeles-o de ce şi-a găsit un confident în persoana mea. Probabil că acesta era argumentul ei forte sau aşa înţelegea ea să se răzbune pe partidul care o decepţionase, sau poate minţea, dar parcă nu cred asta.

Cu Victoria n-am stat mai mult de vorbă, fiindcă în scurt timp am fost mutat cu aceleaşi atribuţii la cantina şantierului DGRS (Direcţia Generală a Rezervelor de Stat) din satul Bistriţa, judeţul Neamţ, în vara anului 1957, unde se construiau rezervoarele subterane de carburanţi şi lubrifianţi.

Şantierul 13 Săvineşti care aparţinea de Trustul de construcţii Bacău, având de construit cele două obiective mari, se dezvolta mereu şi se făceau noi angajări de muncitori. Ca urmare, s-a mai înfiinţat o cantină cu regim special unde se servea o masă îmbunătăţită, dar şi mai scumpă. Numărul abonaţilor la cele două cantine ajunsese aproape la două mii, dar cum se întâmplă întotdeauna, acolo unde este miere apar şi muştele. Au început să vină fel de fel de figuri noi din partea TCB şi chiar de la Ministerul Construcţiilor. Aşa a apărut un nou gestionar care l-a schimbat pe cel vechi şi care se vedea că era un tip uns cu toate alifiile. El se numea Gâlcescu şi era trimis la Săvineşti din partea ministerului. Cu mine a stat de vorbă o dată sau de două ori, manifestându-şi îndoiala asupra modului de ţinere a evidenţei. Într-o discuţie pe care am surprins-o între el şi delegatul ministerului, am înţeles că trebuie schimbat sistemul de evidenţă şi simplificat. Eu ţineam evidenţele în conformitate cu instrucţiunile scrise primite de la ACC (Administraţia Centrală a Cantinelor) din cadrul TCB. După sosirea lui Gâlcescu, **în mai puţin de două săptămâni am fost transferat la şantierul Bistriţa.**

Cantina şantierului Bistriţa având un număr mic de abonaţi – cca. 50 – mi-a deschis o altă perspectivă, având în vedere că munca mea s-a redus la mai puţin de jumătate. M-am hotărât să mă înscriu la cursurile serale ale liceului Petru Rareş (atunci se numea Şcoala medie mixtă nr. 1) din Piatra Neamţ, ca să-mi termin ultima clasă de liceu şi să susţin bacalaureatul (examenul de maturitate). În toamna anului 1957 m-am înscris şi am început să urmez cursurile serale. Se confirma vorba că, de multe ori tot răul e spre bine. Nici aici n-am scăpat de autobiografia care mi se cerea şi în care n-am declarat nimic despre trecutul meu de deţinut, minţind aşa cum mă minţea şi pe mine partidul şi securitatea. Supravieţuirea te obligă să recurgi şi la asemenea mijloace, mai

ales că nu făceau nimănui nici un rău. Colegii din clasă erau în majoritate diverşi salariaţi ca şi mine, care n-aveau liceul terminat. În această situaţie era şi colega mea, Sanda Gâlcă, cu care m-am împrietenit şi care avea să-mi devină soţie, mult mai târziu, după aproape şase ani în care voi executa cea de-a doua detenţie.

Anul şcolar 1957-58 a decurs fără probleme, iar în vara anului 1958 am susţinut examenul de maturitate. Având nevoie de timp liber pentru pregătire, contabilul şef al ACC, Butnaru Constantin, mi-a fost de mare ajutor acordându-mi un concediu pentru studii.

După terminarea liceului am fost mutat din nou la o cantină din Piatra Neamţ unde, de data asta, eram şi administrator şi aveam ca răspundere întreaga gestiune şi nu doar evidenţa. La noua cantină am reintrat în atmosfera care era la deschiderea şantierului din Săvineşti unde aveam de-a face cu muncitori indisciplinaţi care aveau mentalitatea lumii de adunătură. Înainte de a pleca din Bistriţa, m-am întâlnit cu delegatul ministerului care-l instalase pe Gâlcescu la Săvineşti şi care mi-a spus că era mai bine dacă nu plecam de la Săvineşti, fiindcă Gâlcescu a fost arestat pentru nereguli financiare. Aşa mi-am explicat graba cu care am fost înlăturat de la Săvineşti şi mutat la Bistriţa, fiindcă evidenţele ţinute de mine nu lăsau loc pentru abuzuri şi nereguli. Dar ca întotdeauna, când şi răul aduce bine, eu am câştigat un an şcolar.

În toamna lui 1958 am convins-o pe mama să vină la mine să locuim împreună, măcar pe timpul iernii. Când a sosit la mine se plângea de nişte dureri în piept de care ea nu se alarma. Spunându-i să mergem la un medic mi-a spus să mai amânăm, fiindcă a mai avut ea dureri de acest fel şi i-au trecut după câtva timp. La Piatra Neamţ nu s-a prea arătat încântată de modul în care trăiam. Eu eram tot timpul ocupat cu serviciul, iar ea mergea numai duminica la biserică sau făcea o plimbare până în oraş şi înapoi. Nu cunoştea pe nimeni, n-avea cu cine sta de vorbă cum stătea la ţară cu vecinele din sat şi n-avea nici o ocupaţie.

Ca să-i alung monotonia şederii în oraş, într-o seară am dus-o la un film rusesc în care era vorba de basmul "Floarea de piatră" pe care credeam că-l va înţelege mai uşor. Cum era la modă atunci, filmele erau precedate de un jurnal politic. La filmul respectiv au apărut nişte soldaţi ruşi şi când mama i-a auzit vorbind ruseşte, a exclamat speriată: "Măi băiete, aiştia-s ruşi!" I-am făcut semn să tacă, iar cei din jur care ne auziseră s-au uitat nedumeriţi spre noi, dar apoi şi-au îndreptat privirile spre ecran, uitând momentul care-i deranjase. Groaza mamei faţă de ruşi se explica prin faptul că a trăit un an de zile sub ocupaţie rusească şi a văzut cum de sub ochii ei a fost luat fratele meu şi deportat la Onega. Întâmplarea de la film m-a amuzat puţin, dar ea n-a sesizat situaţia. Pe drum spre casă i-am spus că nu-i voie să se vorbească în sala de cinematograf în timpul cât rulează filmul, lucru la care ea a dat puţină importanţă, dacă nu chiar deloc. A fost dealtfel, singurul divertisment pe care i l-am oferit.

Anul 1959 a început cu şiragul nenorocirilor. Pe data de 9 ianuarie, când am venit acasă după servirea mesei de prânz la cantină, am găsit-o pe mama în pat, ceea ce nu se întâmplase niciodată de când venise la mine. Când am întrebat-o de ce stă în pat mi-a spus că se simte fără putere şi că o doare pieptul. I-am spus să se îmbrace imediat şi să mergem la policlinică. S-a îmbrăcat cu mişcări mult mai lente decât în mod normal. La policlinică a fost consultată de medicul internist Palade, care după câteva minute şi-a dat seama de gravitatea bolii spunându-mi s-o internez la spital. Biletul de internare era gata scris şi am plecat cu mama la spital. Ea a rămas acolo şi eu am venit la cantină pentru a elibera alimentele pentru masa pe-a doua zi. La plecare m-a rugat să vin pe la ea mai des şi să vorbesc cu doctorul şi asistentele să aibă grijă de ea. Internarea ei s-a făcut în ziua de vineri, 9 ianuarie, seara. Sâmbătă şi duminică am vizitat-o la spital spunându-i că luni nu voi putea veni fiindcă sunt ocupat cu procurarea

alimentelor şi cu probleme de bancă. Dar ziua de marţi, 13 ianuarie 1959, a fost o zi fatală pentru amândoi şi pentru mine şi pentru mama.

A doua arestare

În după-amiaza acelei zile mă aflam în cantină după servirea mesei şi mă pregăteam să eliberez alimentele pentru meniul de-a doua zi, urmând să mă duc iarăşi s-o văd pe mama, la spital. Atunci am văzut doi civili care băteau în uşa de la intrare făcând semn să le deschid. Le-am deschis uşa şi, fără să spună bună ziua, mă-ntreabă cum mă cheamă. La rândul meu le cer să se prezinte ca să ştiu cu cine stau de vorbă. Unul din ei, cel care se interesase de mine, scoate din buzunarul de la piept o legitimaţie pe care scria sublocotenent Bruda şi îmi pune în vedere că n-am voie să părăsesc localul şi să eliberez alimentele pentru a doua zi pentru toate mesele. Mi-am dat seama că sunt securişti îmbrăcaţi civil şi am trecut la eliberarea alimentelor din magazie, dându-le în primire bucătăresei. Bucătăreasa se zăpăcise, nu ştia ce se-ntâmpla cu mine, nici nu aveam meniul pregătit pe-a doua zi, iar securistul şi celălalt civil, care era şoferul de pe maşină, ne grăbeau. Am dat alimentele la care nici nu asistasem la cântărire şi numărare, ci numai bucătăresele singure. Am încuiat magazia şi am plecat. Maşina aştepta afară, dar în maşină se afla şi ofiţerul securist Şerban de la Securitatea din Piatra Neamţ care le-a arătat drumul spre locuinţa mea şi a oprit maşina chiar la poarta casei mele. În timpul cât eu eliberam alimentele din magazie, i-am putut şopti unei ospătăriţe să meargă s-o anunţe pe prietena mea de cele ce se întâmplau pentru ca ea, la rândul ei, să-l anunţe pe Bursuc care era tot în Piatra Neamţ.

Ajunşi la gazda mea mi s-a făcut o percheziţie amănunţită, camera rămânând în urma mea ca după un taifun: perne desfăcute, cămăşi aruncate, pături şi aşternut călcate în picioare etc. Bruda mi-a cerut cheile de la cantină ca să le predea el la Bacău la ACC. I-am spus că am în buzunar şi nişte bani încasaţi pentru mesele flotante şi pe care mi-a cerut să-i predau după care ne-am urcat toţi trei în maşina securităţii cu număr de Bucureşti cu care veniseră să mă ia. L-am rugat pe securist să mă lase să trec pe la spital unde era internată mama ca să-i las nişte bani pentru eventuale cheltuieli, dar nici n-a vrut s-audă de-aşa ceva. Încă mai speram că vechii securişti pe care-i cunoşteam din detenţie ar fi putut să revină la sentimente mai umane, dar mi-au dovedit înc-odată că nu aveau nimic comun cu omenia. La Bacău i-am cerut securistului să mă ia şi pe mine când predă cheile ca să-i explic contabilului situaţia în care se găsea gestiunea, dar iarăşi n-a vrut să audă.

Noaptea am fost depus la securitatea din Bacău într-o celulă cu trei arestaţi politici cu care am stat până a doua zi după-masă. Când am fost îmbarcat în aceeaşi maşină, de data asta cu cătuşe pe mâini şi cu ochelari negri la ochi, pus în maşină pe capătul băncii din spate. În faţa mea se afla un alt cetăţean arestat îmbrăcat cu pufoaică şi cu căciulă cu urechi (model rusesc), tot cu cătuşe şi cu ochelari negri. Ni s-a atras atenţia să nu vorbim între noi. Abia la procesul înscenat la Bucureşti, aveam să aflu că persoana respectivă era Căliman Dumitru, originar din judeţul Mureş cu care lucrasem împreună în DO în aceeaşi echipă de dulgheri. Nici prin cap nu-mi trecea că el din Ardeal ar putea locui în Bacău. De fapt el lucra la un şantier care construia un pod peste Siret în apropiere de Bacău. A doua seară am fost depuşi la miliţia din Focşani, deoarece "tovarăşii securişti" au plecat prin satele din jur să cumpere vin. Mi-am dat seama de acest lucru fiindcă opreau prin sate şi-ntrebau pe diferiţi cetăţeni unde ar putea găsi un vin mai bun[lcb1]. Mi-aduc aminte că în timpul călătoriei, doi oameni care mergeau pe şosea au făcut semn să-i ia şi pe ei până în satul următor. Întrebându-i şi pe ei de vin oamenii le-au spus că ştiu pe cineva care ar putea avea aşa ceva, dar când au vrut să-i urce în maşină şi au văzut doi oameni arestaţi şi cu ochelari pe ochi şi

cătuşe la mâini, au refuzat să urce cu toată insistenţa securiştilor. Cei doi ţărani din Vrancea au motivat că cetăţeanul pe care-l ştiu ei stă departe şi drumul este înfundat cu zăpadă. În felul acesta cei doi ţărani au scăpat de obligaţia de a-i conduce pe securişti şaşa că maşina şi-a continuat drumul până la Focşani. A doua zi după masă, în aceeaşi formaţie şi cu acelaşi mijloc de transport, am pornit spre Bucureşti. Am călătorit toată noaptea şi-n dimineaţa zilei de 16 ianuarie, înainte de a se lumina de ziuă am ajuns la…

Securitatea Regională Bucureşti

De locul unde mă aflam şi motivul arestării mele, aveam să aflu pe parcursul anchetei care a urmat imediat. Îndată ce am ajuns, am fost coborât din maşină fără să mă văd cu Căliman, introdus în biroul ofiţerului de serviciu, percheziţionat, mi s-au luat banii, ceasul de la mână, cureaua de la pantaloni, şireturile de la bocanci şi tot ce era suspect de a fi obiect folositor la o eventuală evadare sau sinucidere. Aceeaşi metodă a fost folosită şi la Bacău şi la Focşani.

După terminarea percheziţiei am fost introdus într-un birou la etaj, unde securist anchetator era un căpitan. Biroul mi se părea puternic luminat, mai ales după ce mi-au scos ochelarii de pe ochi. Mi s-a spus să iau loc pe scaunul de la masa anchetatorului, mi-au luat datele personale ca să le confrunte cu cele ce le avea el şi m-a întrebat când am fost arestat. “Marţi” i-am răspuns eu. “Cum marţi, tu ştii ce zi e azi?” “Da, azi e vineri.” “Şi unde aţi stat până azi?” “O noapte la Bacău, o noapte la Focşani şi o noapte pe drum spre Bucureşti.” Imediat a pus mâna pe telefon şi a cerut să fie trimis Oanţă la el. Atunci am aflat că şoferul se numea Oanţă. Am auzit cum într-un birou alăturat căpitanul l-a certat pe Oanţă, după care a revenit în biroul unde mă aflam şi a intrat în miezul anchetei. După introducerea făcută cu întrebările banale şi ale căror răspunsuri nu puneau dificultăţi, ca de pildă dacă am mai fost condamnat, câtă închisoare am făcut şi în care închisori am executat pedeapsa, am fost întrebat dacă în închisoare am participat la reeducare, la care i-am spus că nu. M-a întrebat de ce n-am vrut să particip şi i-am răspuns că n-am vrut să mă fac comunist între zidurile închisorii, fără să cunosc comunismul în afară. “Dar DO pentru ce-ai primit?” “Nu ştiu, fiindcă nu mi s-a spus niciodată.” “Am să-ţi spun eu, fiindcă ai fost bandit şi bandit ai rămas. Să-mi spui cum v-aţi organizat voi foştii deţinuţi şi cu cine aţi purtat discuţii duşmănoase împotriva Republicii Populare Române.” “În primul rând că în Bărăgan nu ne-am înţeles noi în puşcărie ca să ne stabilim în DO în aceeaşi localitate. Şeful de post al miliţiei din comuna Olaru, unde ne aflam, ne-a dat la patru foşti deţinuţi o casă nelocuită, din care plecase proprietarul mai demult şi , fiindcă pe raza de 15 km în care aveam voie să ne mişcăm, era un singur şantier de construcţii apropiat de domiciliul nostru, am format o echipă de dulgheri care construia grajduri, saivane şi locuinţe pentru muncitori.” “Şi cum de v-aţi ales numai legionari ca să staţi împreună?” “Nu ne-am ales noi, dar eram toţi nefamilişti, iar şeful de post ne-a dat o locuinţă la toţi care nu ne cunoşteam şi veneam din închisori diferite.” “Dar în echipa de dulgheri ce fel de oameni erau?” “În echipa de dulgheri era şi un ungur care se numea Fabian Iosif, originar din judeţul Mureş dar erau şi deportaţi din Banat. În al doilea an de DO fiecare şi-a găsit de lucru în altă parte, eu am lucrat în continuare cu oameni din sat, din cei deportaţi din Banat, printre care şi vreo doi sârbi.” “Dar cei care aţi stat împreună în aceeaşi casă până la ridicarea DO, ce discuţii duşmănoase purtaţi?” Între timp a scos din sertar vâna de cauciuc şi a pus-o pe biroul lui. “Nu purtam nici un fel de discuţii cu caracter politic, dar nici nu lăudam partidul comunist că ne-a adus în Bărăgan, după ce făcusem închisoare mai multă decât fusesem condamnaţi.” “Dar cu Carol Papanace erai prieten?” “Da, eram, fiindcă noi doi eram cei mai tineri dintre toţi DO-iştii politici şi aveam aceleaşi preocupări tinereşti; mergeam împreună la filme la Călăraşi sau la câte-o bere. Mai cochetam şi noi cu nişte fete de vârsta noastră care se găseau şi ele în situaţia noastră,

cu restricţii domiciliare, deportate din Banat. Cu alţi tineri din satul Olaru mai mergeam şi la unele baluri care aveau loc la căminul cultural din sat." "Dar cu Papanace, dacă erai prieten de vârstă apropiată, nu purtai discuţii duşmănoase?" "Nu purtam nici un fel de discuţii politice cu el."

Atunci a pus mâna pe vâna de cauciuc şi a început să mă lovească peste cap şi peste mâini şi la urmă şi la palmă ca pe vremea când eram la şcoala primară. După 5-6 minute m-a lăsat în pace, suflând din greu. Tipul era cam gras, fiindcă atunci când lovea îi tremurau cărnurile de pe fălci şi bărbie.

"Ai să vorbeşti tu despre toate banditismele tale de pe Bărăgan." A apăsat pe butonul de la sonerie chemând gardianul de serviciu care m-a dus într-o celulă ceva mai mare decât o carceră. Se făcuse ziua şi mi s-a adus mâncarea de dimineaţă, servită de un militar (probabil în termen) şi un plutonier. M-a surprins calitatea mesei faţă de ceea ce ştiam din detenţia anterioară: o bucată de pâine şi o bucată de brânză foarte sărată. Când am gustat-o şi am văzut cât e de sărată, m-am gândit că are de gând să mă înseteze puternic şi apoi să-mi ceară să declar ce vrea el. Am bătut la uşă şi am cerut să fiu scos la closet. Am fost dus acolo şi am văzut că se poate bea apă şi că n-am nici o restricţie. Am revenit în celulă unde am mâncat porţia de pâine şi brânză. Peste vreo oră sau două am fost scos din celulă şi dus din nou în faţa anchetatorului. S-au reluat întrebările, n-am mai fost bătut, în schimb ameninţat mereu. Anchetatorul a încheiat un proces verbal în care se repetau întrebările puse de el şi răspunsurile mele, dar reformulate tot de el. Apoi mi l-a dat să-l semnez. Formulările întrebărilor şi răspunsurilor aveau caracter incriminator, ca de pildă: "Am fost prieten cu…", la care el scria: "Am fost prieten cu legionarul…" sau "Am lucrat într-o echipă cu…", iar el scria: "Am lucrat într-o echipă cu legionarul…"

După primele ore de anchetă mi-am dat seama de înscenarea care mi se pregătea. Primul proces verbal de anchetă pe care l-am citit şi semnat era un formular tipizat care începea în felul următor: "Eu, căpitan Vintilă Romeo, anchetator penal în cazul acuzatului…" Gradul de căpitan se vedea pe umărul uniformei lui militare care avea patru stele, dar numele i l-am aflat din procesul verbal pe care l-am semnat şi în care se prezenta.

Când am citit cartea "Memorialul ororii" am aflat că ancheta lui Ţurcanu Eugen, marele torţionar de la Piteşti, a fost făcută de acelaşi Vintilă Romeo, de care aveam să fiu şi eu anchetat după cinci ani.

Mă miră faptul că nimeni din clasa politică a României nu este interesat să afle cum de-a reuşit Vintilă Romeo să-l convingă pe Ţurcanu şi echipa lui de complici că ei au făcut reeducarea studenţilor din Piteşti, cu scopul de a compromite PCR-ul şi mai ales, nimneni nu se întreabă care au fost mijloacele de convingere folosite de anchetator.

Dar să revin la ancheta mea. Din schimburile de cuvinte ale securiştilor care mă arestaseră ştiam că sunt în Bucureşti dar nu ştiam la care sediu al securităţii mă aflam. După primele două confruntări avute cu Vintilă, în dimineaţa zilei de 16 ianuarie 1959, am fost trimis într-o celulă unde se mai găseau trei arestaţi: fostul şef al garnizoanei Călăraşi, pe nume Bratosin, apoi un tânăr, fiu de mare comunist din Roşiorii de Vede şi un cetăţean dintr-o comună din apropierea Bucureştiului, Otopeni sau Baloteşti. Cetăţeanul era de origine etnică germană şi se numea Hans Müller. Când am intrat în celulă, după ce m-am prezentat, prima dată am întrebat: "Domnilor, unde suntem?" "La Securitatea regională Bucureşti de pe calea Rahovei" mi s-a răspuns. Vechii locatari mi-au oferit porţia de mâncare pentru prânz care mă aştepta în celulă şi care era rece, fiindcă trecuse de mult după-amiaza. După ce am făcut cunoştinţă unii cu alţii am început să ne povestim fiecare biografia. Cei trei erau arestaţi mai vechi şi îşi împărtăşiseră deja impresiile. Eu eram cel mai nou venit de afară, cu veşti mai

proaspete, dar şi cu vechime de fost puşcăriaş care făcusem deja şase ani de detenţie şi doi de DO despre care auzind ei se înfiorau, fiind arestaţi pentru prima oară.

În securitatea regională celulele cu arestaţi se găseau la subsolul clădirii, în partea dinspre stradă, aşa încât în zilele când era linişte în celulă şi gardienii nu scoteau pe nimeni la anchetă, se auzeau tocurile pantofilor femeilor care treceau pe trotuar. Fiind la subsol, celulele n-aveau geamuri şi erau tot timpul iluminate electric, iar aerisirea se făcea prin deschiderea uşilor, care erau legate în afară cu un lanţ de cca. 15 cm. Când era vreo mişcare pe sală cu deţinuţi scoşi sau aduşi de la anchetă, gardianul striga "Închideţi uşile!" sau "deschideţi uşile!" după ce deţinutul intra în celulă. Acelaşi procedeu se folosea şi când deţinuţii din celule erau scoşi la toaletă pentru golirea oalelor cu murdărie şi pentru necesităţile fireşti. În celule nu erau tinete, ci nişte oale de tablă de capacitate insuficientă.

Celula mea, fiind aşezată cam pe la mijlocul celularului, deţinuţii ce se aflau în stânga treceau prin faţa celulei mele. Cei din dreapta celulei nu treceau prin faţa mea, în schimb treceam eu prin faţa lor. Când securistul striga "închideţi uşile!", tânărul din Roşiori trăgea uşa lipind-o şi eu nu puteam vedea nimic pe coridor. A doua zi, când a început programul pentru WC, am închis eu uşa, dar n-am lipit-o complet, ci am lăsat-o depărtată vreo doi milimetri. Cei din celulă s-au sesizat: "Ce faci domnule, vrei să ne prindă miliţianul?" Le-am făcut semn să tacă şi eu m-am aşezat lângă uşă să văd pe cei care trec prin faţa mea. Atunci l-am văzut pe Carol Papanace ducându-şi hârdăul împreună cu colegii din celulă şi m-am lămurit că este şi el anchetat tot de Vintilă Romeo. M-am întrebat cum să fac să afle şi el de mine şi că mă găsesc în celula vecină de care ne despărţea numai peretele. El nu putea să mă vadă pentru că în drumul spre closet eu nu treceam prin faţa lui. Soluţia am găsit-o până la urmă, dar era riscantă.

Modalitatea de a-i duce pe arestaţi de la subsol în birourile anchetatorilor de la etajele superioare ale clădirii era următoarea: când securistul cobora cu biletul anchetatorului pe care era scris numele celui ce urma să fie scos din celulă şi dus la anchetă, se anunţa închiderea uşii. Securistul deschidea uşa celulei în care se afla cel de pe listă şi, cu voce foarte scăzută, întreba pe primul deţinut care era mai aproape de el cum îl cheamă, ducând degetul la gură ca semn că trebuie să vorbeşti la fel de încet cum vorbea el. În acest timp toţi locatarii arestului erau cu auzul încordat să audă care celulă se descuie. Acest lucru se repeta în cursul zilei de nenumărate ori, fiind mereu un du-te-vino de oameni scoşi sau aduşi de la anchetă. La prima anchetă, când am fost scos după ce l-am descoperit pe Papanace, n-am pierdut prilejul. Când a deschis uşa celulei mele şi securistul întreba din degetul arătător cum ne cheamă, când a arătat spre mine i-am spus cu glas neşoptit, aproape normal, numele meu. M-a înjurat, m-a scos afară din celulă, mi-a tras o palmă după cap, mi-a pus ochelarii negri pe ochi şi până la urmă m-a luat de braţ să mă conducă prin labirintul care ducea la etaj, dirijându-mi paşii după relieful traseului pe care-l urmam: "ridică piciorul că urcăm, mergi normal, ia-o la stânga, ia-o la dreapta etc." până se deschidea uşa şi-mi spunea "scoate-ţi ochelarii", iar după terminarea şedinţei de anchetă, procesul era invers. Am scăpat foarte ieftin numai cu palma primită peste cap.

Îndată ce am fost băgat în celulă s-a auzit glasul securistului: "deschideţi uşile!". Papanace s-a aşezat lângă uşa lui şi, sub forma unui dialog cu colegul lui de celulă, îi povestea când a fost arestat, ce l-a întrebat la anchetă şi ce a răspuns, lucru care pe mine m-a edificat suficient. El povestea interlocutorului său că a discutat cu mine despre fotbal (el jucase în echipa Băncii Naţionale, eu în schimb eram tămâie în materie de fotbal), despre literatură, filme, despre fetele pe care le cunoşteam din satele noastre, dar nimic politic. De acum încolo cu altă încredere în mine aveam să intru în biroul lui Vintilă; ştiam că nu mă poate confrunta cu Papanace, ca să-mi demonstreze că unul din noi a recunoscut ceva şi celălalt nu. Nu i-am răspuns lui Papanace decât o

dată sau de două ori, spunându-i “am înţeles”. Eram sosit acolo de două zile şi eram foarte suspicios faţă de colegii mei de celulă, mai ales faţă de tânărul din Roşiorii de Vede, lucru care s-a dovedit neîntemeiat până la plecarea mea, fiindcă n-am avut de suportat nici o consecinţă. La Papanace în celulă era probabil o atmosferă mai familiară, ei având peste patru luni de convieţuire, astfel că şi încrederea reciprocă era mai mare. Şederea mea la Securitatea din Bucureşti n-a durat mai mult de 20 de zile. Cu cei arestaţi din toamnă, ancheta era aproape terminată. Eu am mai dat câteva declaraţii în care recunoşteam că am fost prieten cu Papanace şi că am lucrat împreună în aceeaşi echipă, la acelaşi şantier şi cu ceilalţi deţinuţi. Vintilă insista să recunosc că am purtat discuţii duşmănoase între noi şi ar fi fost mulţumit. “Eu ştiu că voi n-aţi dus o activitate organizată, ştiu că şefii voştri erau în puşcărie, dar voi eraţi deţinuţi politici. Cum comentaţi voi evenimentele din presă? V-aţi bucurat când legionarii l-au ucis pe Aurel Şeţu, şoferul Ambasadei române de la Berna?” “Eu nici n-am citit ziarul Scânteia atunci, fiindcă lucram în Baltă (terenul cuprins între Dunărea Veche şi braţul Borcea – Balta Ialomiţei) şi nu veneam în comună decât o dată pe săptămână să facem prezenţa la miliţie, iar în Baltă nici nu se aduceau ziare.”

În realitate, Carol Papanace îmi adusese ziarul de la Călăraşi şi citisem despre moartea lui Şeţu şi nici nu lucram în Baltă, ci lucram la sediul GAS Roseţi, dar eram sigur că oricât de ai dracului fuseseră securiştii, nu fotografiaseră activitatea deţinuţilor zilnic.

Fiindcă ştiam cum a decurs ancheta lui Carol Papanace, lucru ce m-a ajutat enorm, n-am înclinat defel să mă angajez în discuţii aşa-zis libere în afara scopului urmărit de anchetă, pentru că sesizam că se pregătea un nou proces cu DO-iştii pentru a fi băgaţi din nou la închisoare. Ruşii se retrăseseră din România şi PCR vroia să aibă linişte în ţară timorând populaţia prin noi arestări. Nici într-un caz însă, nu mă gândeam la nişte pedepse atât de mari cum aveau să ni le dea. Peste două săptămâni s-a încheiat interogatoriul şi s-a întocmit dosarul de trimitere în judecată. Atmosfera din celulă devenise mai familiară şi începusem să povestim despre anchetele şi acuzaţiile ce ni se aduceau, cu ridicolul lor şi cu înscenarea care ni se pregătea. Bratosin, după câte ţin minte, era învinuit că a arestat un comunist când era şeful comenduirii pieţei din Călăraşi. Tânărul din Roşiori, care nu prea vorbea, spunea că un prieten de-al său a dat nişte informaţii false despre el.

Hans Müller, care căpătase încredere în mine după ce i-am povestit că mai făcusem 6 ani de închisoare şi doi de DO pentru activitate în organizaţiile FDC, mi-a povestit motivele arestării lui şi acuzaţiile ce i se aduceau. El avea un frate în RFG cu care coresponda şi care-i mai trimitea din când în când câte un pachet de alimente şi, uneori şi bani, la care Banca Naţională îi dădea bani româneşti. Era mulţumit de ceea ce primea fiindcă-i uşura cheltuielile personale. Fratele lui din Germania, om cu mentalitate occidentală, căuta să-l mai informeze despre viaţa lui şi asupra nivelului de trai de acolo. De aceea, i-a prezentat într-o scrisoare echivalentul unui salariu mediu lunar din Germania, care în 1958, corespundea cu următoarele articole de îmbrăcăminte: trei costume de haine de comandă sau şase costume gata confecţionate, sau 20 de cămăşi sau 20 de perechi de pantofi. În scrisoarea de răspuns, Hans Müller, ca să-l facă pe fratele său să-i mai trimită câte ceva, i-a scris că el în România cu un salariu de-al său abia dacă poate să cumpere un costum de haine de gata fără să-i rămână pentru mâncare, ceea ce nu era departe de adevăr. Toată corespondenţa dintre cei doi fraţi fusese cenzurată şi la anchetă nu putea fi negată. În interpretarea securistului anchetator aceasta era defăimarea republicii şi era un act de spionaj şi înaltă trădare (!?!). Hans Müller avea în 1959 în jur de 50 de ani şi lucrase la nişte balastiere de pe Siret în funcţia de contabil sau şef de exploatare – nu mai sunt sigur – dar se vedea că nu era un om lipsit de cultură, deci era unul cu care te puteai întreţine în mod plăcut în regim de detenţie, fiindcă era la curent cu multe informaţii mai recente

sau mai vechi, căpătate din mediul german. Atunci mi-am permis să-l întreb dacă a auzit de cartea “Tausend Tage Tier” (O mie de zile animal). El a tresărit şi m-a întrebat: “De unde-ai auzit dumneata de cartea asta?” Deci el o citise, sau îi ştia conţinutul din spusele celor ce-o citiseră. Eu aflasem de ea, dar n-o citisem şi nici până în ziua de azi, când scriu aceste rânduri, n-am citit-o. Din acel moment am devenit şi mai apropiaţi. I-am spus că de carte auzisem de la un fost prizonier român în URSS care ştia de existenţa acestei cărţi. Era o carte în care un ofiţer german, care făcuse prizonieratul în URSS, a descris atrocităţile din lagărele staliniste de prizonieri. Printre altele mi-a spus că nu ştim fiecare ce soartă avem şi ce ne rezervă viitorul, dar m-a rugat, având în vedere vârsta lui şi a mea de atunci, să mă gândesc la el în noaptea revelionului anului 2000.

N-am mai stat decât câteva zile după care m-am despărţit de cei din celula securităţii, fiind, în ziua de 6 februarie 1959, transportat la închisoarea din Jilava care era la vremea aceea depozitul securităţii în aşteptarea proceselor şi închisoare de tranzit pentru cei ce urmau să fie trimişi la închisorile de execuţie.

Revenind la discuţiile din timpul anchetei avute cu căpitanul Vintilă, printre alte întrebări mai “nevinovate” era şi cea referitoare la reeducarea din Târgşor şi cine erau cei ce se ocupau cu acţiunea respectivă. I-am spus câteva nume de mari reeducaţi: Stoian, Cobzaru, Ungureanu, Livinschi, Iosipescu şi încă alţi câţiva, la care Vintilă n-a schiţat nici un gest şi nici o mimică, deoarece el ştia foarte bine totul, dar m-a întrebat dacă l-am cunoscut pe Lupeş Ion şi i-am răspuns că-l cunoşteam încă de la Suceava, deoarece am stat cu el în aceeaşi cameră. “Ştii unde este Lupeş acum?” m-a întrebat. “Nu ştiu nimic, ştiu numai atât c-a evadat de la Târgşor în toamna anului 1950.” “Să ştii acum că Lupeş miroase florile pe la rădăcină.” Am înţeles că Lupeş era mort şi că probabil a fost prins de securitate şi executat. Despre Stoian, corifeul reeducării din Târgşor, n-a suflat o vorbă, deşi şi el “mirosea florile pe la rădăcină” de cinci ani. Despre el ştia foarte bine, fiindcă fusese condamnat la moarte odată cu Ţurcanu, căpetenia reeducării din Piteşti şi anchetat personal de Vintilă. Probabil nu-i făcea plăcere să-şi aducă aminte sau secretul profesional trebuia ţinut cu străşnicie.

În decursul detenţiei am auzit mai multe variante despre moartea lui Lupeş, dar nici una verificată. Cea aflată de mine la puţin timp, a fost că, după evadare, a ajuns acasă şi din ascunzătoarea lui auzea cum miliţianul din sat o bătea pe mama lui, fiindcă nu-şi achita cotele de cereale către stat. Ca urmare a acestor întâmplări, el l-ar fi omorât pe miliţian, după care ar fi fugit şi s-ar fi ascuns ca muncitor sub un alt nume la Mănăstirea Vladimireşti. De aici ar fi fost prins de securitate şi împuşcat. Ceea ce este sigur, este că Lupeş nu mai e în viaţă. Lucruri certe despre moartea lui cunoaşte numai securitatea.

Închisoarea Jilava

În Jilava am intrat pe înserate pentru prima dată. Debarcarea şi repartizarea în camerele din Jilava a durat până aproape de miezul nopţii şi nu cred că din motive de secretomanie securistă cât mai degrabă din motive de terorism sadic securist, fiindcă am fost scoşi afară din dubă şi băgaţi în nişte celule individuale, ceva mai mari decât o carceră, unde am îngheţat de frig că nu mai simţeam picioarele şi mâinile şi nu ne mai stăpâneam dinţii din clănţănit. Jilava fiind depozitul securităţii pentru cei cu ancheta terminată ce urmau să fie judecaţi, interesul securiştilor era ca cei din acelaşi lot să nu poată lua legătura unul cu altul şi se studia componenţa camerei, în vederea unei izolări perfecte. Dar înainte de-a fi repartizaţi în camere, se făcea o percheziţie mai mult decât amănunţită şi ultraprofesionistă. Era o percheziţie degradantă şi dezumanizantă,

greţoasă chiar pentru cei care o efectuau. Erai dezbrăcat complet în pielea goală, nu în camera gardianului de serviciu unde ardea focul într-o sobă de tablă ce era roşie de-atâta căldură, ci pe sală, unde pe jos era frig pe podeaua din lespezi de piatră. Era luat fiecare bucăţică de veşmânt, întoarsă pe toate părţile, pipăită fiecare cusătură pe toată lungimea ei, ca nu cumva să fie vreun ac pitit sau vreo bucată de sârmă; ciorapii erau şi ei întorşi pe dos pentru a căuta cel mai mic obiect sau bucată de hârtie ce ar putea fi ascunsă. Articolele de îmbrăcăminte percheziţionate nu-ţi erau restituite pentru a le îmbrăca, ca să te mai încălzeşti cât de cât, ci erau aruncate cât mai departe de cel percheziţionat, până se verifica toată îmbrăcămintea. Nouă ne era atâta de frig încât ne clănţăneau dinţii în gură. Nu ne puteam stăpâni şi schimbam mereu picioarele descălţate pe lespedea rece. Securiştii care ne percheziţionau, mai făceau şi glume macabre: "Ce mă, vi-i frig? Vă duc îndată să vă fac un duş rece ca să vă încălziţi." Noi tăceam şi le aruncam o privire de o fracţiune de secundă, spre a nu le da prilejul să-şi manifeste bestialitatea. "Ce mă, nu-ţi place? Ce te uiţi aşa ca un bandit la mine?" Atitudinea lor era o permanentă provocare, doar-doar le vei oferi un cât de neînsemnat prilej de a fi bătut sau pedepsit. După percheziţia hainelor, ne controlau încălţămintea, la care dacă observau puţin talpa desprinsă o desfăceau şi mai tare ca să caute eventualele lucruri ascunse, apoi ne ordonau să ne aplecăm, iar gardianul ce făcea percheziţia ne controla între fese să se convingă că nu am ascuns nimic acolo, obligându-ne pe fiecare dintre noi să ne îndepărtăm fesele singuri. După aceea eram controlaţi şi în partea din faţă, expunând organele genitale de aşa manieră, ca să poată fi observat orice loc unde s-ar putea ascunde un lucru oricât de mic. În sfârşit, percheziţia terminată, hainele noastre erau făcute balot. Peste el se punea o etichetă, iar noi rămâneam în cămaşă şi izmană. Am fost băgat în camera nr. 1 de pe reduit, împreună cu un ţăran din Teleorman, al cărui nume era Stafie. În acea noapte am dormit împreună într-un pat de fier fără nici o pătură, numai în cămaşă şi izmană. Fiindcă în cameră erau vreo 20 de paturi de fier suprapuse pe trei rânduri, am luat încă o saltea şi am pus-o peste cea existentă la ultimul rând de paturi, gândindu-ne că este mai cald sus şi ne-am învelit cu alte două saltele umplute cu paie, care acum erau praf de paie din cauza folosinţei îndelungate. În Jilava la această dată nu mai erau priciuri de lemn şi nici vestita şerpărie, despre care au povestit cei ce au fost locatarii închisorii în perioada canalului Dunăre - Marea Neagră.

Dimineaţa, când s-a sunat deşteptarea, i-am spus colegului meu de cameră să aşezăm toate la locul lor şi să aşteptăm desfăşurarea programului de puşcărie. "Domnule, dacă eram eu singur şi nu cu dumneata, eu muream aici" a zis el. Omul era îngrozit de cele văzute, iar eu încercam să-i ridic moralul şi să-i dau speranţe c-o să fie suportabilă viaţa de închisoare, spunându-i că am făcut şase ani de închisoare şi n-am murit. El era arestat de câteva luni şi făcea închisoare pentru prima dată. Întrebându-l pentru ce a fost arestat, mi-a spus că a ascultat la radio posturi străine şi le-a mai spus câtorva prieteni din sat. Eu îi spuneam că la proces îl va achita sau îi vor da numai cât a făcut de când este arestat şi că nu-i un lucru aşa grav ca să fie condamnat la ani prea mulţi. A venit hârdăul cu cafea (surogat) pe care am băut-o imediat ca să mă încălzesc. El n-a vrut să bea oricât am insistat eu să facă acest lucru. "Domnule, i-am zis eu dacă nu bei şi nu mănânci ce ţi se va da, vei muri în puşcărie." Tot nu l-am putut convinge şi nu ştiu de ce, deoarece la Rahova (Securitatea regională) tot o cafea din asta se dădea dimineaţa. Cafeaua era o zeamă neagră, dar caldă măcar.

După cafea a urmat numărătoarea deţinuţilor şi luarea lor în primire de către schimbul de zi. Ofiţerul de serviciu văzându-mă mai tânăr, m-a numit şef de cameră şi mi-a atras atenţia să dau în fiecare seară şi dimineaţă raportul către schimbul următor: "Domnule (gradul), camera nr. 1 cu un număr de doi deţinuţi este gata pentru număr (apel)." Totodată, mi-a pus în vedere că în cameră să fie o curăţenie perfectă, în caz contrar voi fi pedepsit cu 25 de lovituri la fundul gol, dar cu cearşaf ud peste el.

Când s-a făcut ziua bine, am observat că Jilava este o închisoare cu ziduri groase de aproape doi metri şi că împrejurul ei, la cca. 10-12 m, se găseau nişte maluri înalte de pământ, deci era într-o groapă din care nu vedeai decât puţin cer dacă te apropiai bine de geam, dar dacă erai prins primeai 25 de lovituri la fund. Jilava era imperiul terorii. O percheziţie mai diabolică decât la Jilava, n-am întâlnit în toţi anii mei de detenţie.

În fiecare dimineaţă şi seară când se făcea numărătoarea („numărul", în limbaj de puşcărie) trebuia să am grijă să fie păturile întinse pe pat şi paturile şterse de praf. După numărul din prima zi am fost scoşi la magazia de efecte şi am primit fiecare costumul vărgat.

Cea mai mare bestie a Jilavei era atunci locotenentul Ştefan care la intrarea lui în tură le căuta deţinuţilor un motiv cât de neînsemnat pentru a-i pedepsi. Peste câteva zile au început să sosească în Jilava noi arestaţi din toată regiunea Bucureşti; numai noi DO-iştii eram şi de prin alte părţi ale ţării, dar eram anchetaţi de securitatea din Bucureşti, fiindcă pe teritoriul acestei regiuni am comis "crima de uneltire împotriva orânduirii sociale".

Reţin numele câtorva dintre noii arestaţi aduşi după mine în camera nr. 1: Pinca (fost ofiţer, mi se pare), originar din Ardeal, dar stabilit în Bucureşti, un om mai informat din punct de vedere politic decât noi cei din cameră. El mi-a spus că a apărut un nou cod penal care nu s-a publicat în presă şi în care pedepsele au fost mărite considerabil, iar circumstanţele agravante au fost exagerate, lucru de care eu habar n-aveam. Povestindu-i ancheta mea, el mi-a spus să mă aştept la cel puţin 7-8 ani închisoare, lucru pe care refuzam să-l înţeleg şi să-l accept, de vreme ce în anchetă se stabilise că nu aveam nici o faptă care să mă culpabilizeze.

Nu după mult timp în camera 1 a mai fost adus un fost ofiţer (căpitan) care se numea Opriş şi era originar din Sibiu şi care executa a doua detenţie. Ne-a povestit printre altele, că în prima detenţie a stat tot în Jilava în aceeaşi cameră cu Petrache Lupu de la Maglavit. L-am întrebat pe căpitanul Opriş cum se comporta şi ce spunea Petrache Lupu în situaţia lui de deţinut. Opriş ne-a spus că Petrache Lupu era un om gângav, care vorbea cu dificultate, şi care încerca să ridice moralul deţinuţilor spunându-le mereu "căpăm, căpăm". Ca să fac haz de necaz, l-am întrebat pe ofiţer: "Domnule Opriş, ce-a vrut să spună Petrache Lupu? Scăpăm, scăpăm de puşcărie sau crăpăm, crăpăm în puşcărie?". S-a făcut puţin haz în cameră dar ne-am continuat viaţa de închisoare.

Un alt personaj al camerei noastre era fostul şef al siguranţei din judeţul oarecând Ialomiţa cu reşedinţa la Călăraşi. El era interogat de securitate ca să recunoască pe care comunişti din judeţul Ialomiţa i-a arestat pe vremea când era şeful siguranţei. La anchetă el le-a răspuns că a avut în evidenţele siguranţei un singur comunist care era un cizmar, turc de origine, dar care plecase din Călăraşi cu mult înainte de a veni el pe acest post. Acelaşi lucru, ne povestea Dinescu – aşa se numea deţinutul – că a fost întrebat şi de NKVD-ul sovietic în toamna lui 1944 şi cărora le-a dat acelaşi răspuns. Suferea cumplit de un reumatism cu forme acute. Într-o dimineaţă a avut o criză atât de puternică, încât nu s-a mai putut ridica din pat. La venirea numărului am raportat numărul deţinuţilor din cameră, spunând că unul este bolnav şi am rugat pe şeful de tură să aducă doctorul sau să-l ducem noi la infirmerie pe bolnav. Locotenentul Ştefan, care era pe sală, a venit în cameră şi, cu o coadă de măturoi sau poate era parul cu care se transportau hârdaiele cu mâncare, l-a bătut pe bietul Dinescu lovindu-l unde se nimerea. Bietul om urla de durere fără a-şi putea feri capul, măcar, de lovituri, singura lui apărare fiind urletele de durere. Când s-a convins că deţinutul nu se poate mişca l-au lăsat în pace timp de 3-4 zile, dar nu au adus nici un doctor şi de infirmerie nici n-a fost vorba. În sfârşit, după cele 3-4 zile, a venit medicul închisorii care i-a dat

câteva pilule şi Dinescu s-a mai întremat, astfel că putea să se dea jos şi ţinându-se de paturi şi ajutat de noi, putea să stea în picioare în timpul numărului. Noi, cei din cameră, l-am scutit de serviciul de a duce tineta cu murdărie ca s-o golească, precum şi de curăţenia din cameră, pe care o făceam noi în locul lui. Dinescu ne-a mai povestit cum în timpul războiului, o moară mai mare din judeţul Ialomiţa a luat foc şi peste două ore, Radio Londra a anunţat evenimentul, de unde a tras concluzia că la originea incidentului era spionajul anglo-sovietic, care sabota economia României cu care se găsea în război.

Un deţinut care mi-a stârnit interesul şi care era mai deosebit decât ceilalţi, dar al cărui nume l-am uitat, era de loc de prin raionul Călăraşi, mi se pare din satul Cacomeanca. El era anchetat pentru că, fiind şofer la o gospodărie de stat din Bărăgan (am uitat numele localităţii), a fost trimis de contabilul şef să ducă o maşină cu lemne de foc într-un sat nou format din deportaţii din Banat, doamnei Niculina. El a executat dispoziţia şefului, a dus lemnele şi le-a descărcat fără să ceară sau să primească vreun ban, apoi a plecat. Doamna Niculina l-a tratat cu o vişinată. După arestare, omul nostru a aflat la securitatea de pe Rahovei că doamna Niculina era soţia liderului ţărănist Ion Mihalache, care se afla cu DO în comuna respectivă. Pe doamna Niculina Mihalache am văzut-o şi eu, când deschideam uşa cu 1 mm ca să-l văd pe Papanace, cum o duceau la anchetă sau la toaletă împreună cu o altă femeie. Primele două celule din stânga subsolului securităţii de pe Rahovei erau rezervate femeilor şi, din descrierea şoferului (care o descria ca fiind o femeie foarte înaltă şi slabă, căci gras nu era nimeni acolo), mi-am dat seama că era ea.

O scenă de umanitarism socialisto-securist s-a petrecut în camera din Jilava, atunci când la o percheziţie făcută sub supravegherea lui Ştefan, i-a găsit şoferului de care vorbesc nişte piese de şah făcute din pâine, cele negre fiind colorate cu funingine din sobă. Piesele erau făcute de alţi deţinuţi care locuiseră înaintea noastră şi care fuseseră ascunse deasupra becului montat deasupra uşii de intrare în cameră. Piesele au fost puse într-o pungă de pânză cusută de deţinuţi. Cei ce au trecut prin Jilava ştiu că primăvara rândunelele îşi făceau cuiburi în cameră intrând pe geamurile deschise. Şi în primăvara lui 1959, o pereche de rândunele a venit să-şi facă cuib în camera noastră şi, făcând “organizare de şantier”, se chinuiau să dea jos bucata de cârpă care le împiedica la construirea cuibului. Până la urmă au reuşit să dea jos punga cu piesele. Atunci am văzut cu toţii despre ce era vorba. Şoferul, rău inspirat, gândind că un şah, chiar aşa minuscul cum era, era bine venit în camera noastră pentru a omorî povara timpului, l-a păstrat. A fost găsit cu şahul şi a fost întrebat dacă mai ştia cineva din cameră (obsesia securistă a organizării în puşcărie), apoi a fost întrebat dacă şeful de cameră a ştiut. Şoferul a fost domn şi om cu caracter şi a spus că n-a ştiut nimeni, ci numai el. În momentul acela Ştefan i-a aplicat o lovitură puternică cu cantul palmei în locul unde se întâlneşte umărul cu gâtul şi fulgerător l-a doborât la pământ cât era el de înalt şi de bine legat. În cădere s-a lovit de patul de fier, apoi vreme de un minut nu s-a ridicat de jos. Eu am crezut că a murit, dar şi-a revenit sculându-se galben ca ceara. Securiştii s-au uitat speriaţi, au închis uşa şi au plecat. Şoferul şi-a păstrat paloarea feţei câteva zile după aceea.

Din amintirile sale, şoferul ne-a spus cum a făcut armată la marină şi cum a fost trimis ca şef al unei grupe de marinari în Insula Şerpilor. Marinarii erau trimişi acolo disciplinar, aleşi dintre cei recalcitranţi şi indisciplinaţi. Cu această ocazie am învăţat şi eu puţină geografie din aceea care nu era scrisă în manualele şcolare. În insulă nu se găseau decât paza farului şi grănicerii care aveau 2-3 posturi fixe de mitraliori. Nu ţin minte dacă erau grăniceri de uscat sau marinari. Alimentele se aduceau cu vaporul o dată pe săptămână şi se găteau la bucătăria unităţii militare. Locuiau într-o cazarmă care cuprindea şi dormitorul şi bucătăria, precum şi încăperi necesare activităţii. Ne povestea că, într-adevăr, în insulă erau foarte mulţi şerpi, dar care nu erau veninoşi. De

multe ori se trezeau cu şerpi în patul în care dormeau, dar se obişnuiseră şi cu această situaţie. Lemnele de foc le colectau de pe mare, din cele aduse de apele ce se vărsau în Marea Neagră.

Şoferul ne-a mai povestit un caz cu totul deosebit care s-a petrecut în timpul când îşi făcea serviciul militar în insulă. Unul din marinarii recalcitranţi s-a luat la ceartă cu el şi, atunci când a vrut să-şi impună autoritatea, subalternul s-a opus în mod violent. El a scos pistolul şi l-a împuşcat mortal. Au urmat anchete, a fost chemat la Constanţa, au fost interogaţi şi martori dintre marinarii care au asistat la conflict, a fost judecat de Tribunalul Militar şi până la urmă a fost achitat. Indisciplina trebuia pedepsită.

Procesul

Pe data de 10 sau 12 martie 1959, mai mulţi deţinuţi din unele camere, printre care şi eu, am fost urcaţi într-o dubă, cu ochelarii de cârpă pe ochi, cu uşa dintre deţinuţi şi gardieni deschisă, ca să putem fi supravegheaţi de securiştii care ne escortau. am fost transportat la Tribunalul Militar de pe Negru Vodă. Aici, toţi cei 7 sau 8 acuzaţi din lot am fost băgaţi într-o anticameră, dar supravegheaţi permanent de doi securişti care ne-au atras atenţia că nu avem voie să vorbim sau să ne facem semne. Odată completul de judecată instalat, au început să facă apelul. Grefierul striga numele în ordinea în care era format lotul de judecată, la intervale scurte de timp, în care se confruntau datele din dosar ale fiecăruia. Ordinea a fost următoarea: Papanace Carol, Bogdan Traian – preot din Bihor, Iacob Pintilie, Bălan Iulian, Căliman Dumitru, Mureşan Ion şi Cucoli Ion. Am fost surprins că din lotul de judecată eu ocupam locul trei, de unde am tras concluzia că voi primi o condamnare mare. Voi relata cu modestele mele posibilităţi de rememorare cum se făcea un proces politic, la un tribunal militar sub regim comunist, aşa cum l-am trăit eu.

Îndată ce am fost strigat de grefier şi apoi de securistul de la uşa sălii de judecată, securistul care mă păzea m-a prins de gulerul mantalei vărgate, m-a condus către uşă (eu având ochelarii de cârpă la ochi) şi cu mâna stângă mi-a luat ochelarii de pe ochi, iar cu dreapta m-a îmbrâncit atât de tare încât era să cad în patru labe pe duşumeaua sălii şi cădeam sigur, dacă n-aş fi fost oprit de securistul din sală care supraveghea boxa acuzaţilor, în care m-a dirijat să intru şi să iau loc. Dacă nu mă oprea securistul din îmbrânceala primită, ajungeam printre civilii şi avocaţii din sală. Primul gest pe care l-am făcut a fost să mă frec la ochi din cauza luminii puternice care pătrundea în sală prin geamurile mari şi a contrastului faţă de întunericul în care eram ţinut de câteva ore. Mi s-au pus întrebările de verificare a datelor: numele, prenumele, numele părinţilor, data şi locul naşterii etc. După mine au fost strigaţi restul, îndeplinind aceleaşi formalităţi. Mi-am aruncat privirea prin sală să văd din cine era format "publicul civil" care asista la desfăşurarea procesului. N-am recunoscut decât două persoane: securistul Bruda îmbrăcat civil, cel care mă arestase, şi încă un securist tot civil, pe care l-am văzut de câteva ori intrând în biroul lui Vintilă Romeo când mă ancheta şi cu care schimba câteva vorbe pe şoptite. Se mai aflau în sală avocaţii care ne apărau şi care erau numiţi din oficiu precum şi 2 sau 3 femei care erau surorile lui Papanace. Vintilă Romeo nu era în sală deoarece probabil că era suprasolicitat cu ancheta DO-iştilor. La tribuna instanţei se aflau cei patru magistraţi în uniformă militară, cei trei judecători şi procurorul, precum şi grefierul împreună cu dactilografa.

S-a dat citire actului de acuzare de către grefier care a început aşa: "După înfrângerea Germaniei naziste, după cel de-al doilea război mondial, elemente duşmănoase şi reacţionare au încercat să submineze regimul de democraţie populară din ţara noastră…"

Procurorul l-a oprit pe grefier spunându-i: “Nu citi de la început. Ia-o de la Papanace.” Şi grefierul a continuat (reproduc în rezumat): “Papanace Carol, legionar notoriu, provenind dintr-o familie veche legionară şi care a militat în întregime pentru această idee dând concursul guvernării din 1940. Fixându-i-se domiciliu obligatoriu în comuna Pelican, raionul Călăraşi, a căutat să se înconjoare de elemente legionare cu care avea întâlniri regulate în locuinţele unora din ei, purtând discuţii duşmănoase împotriva regimului democrat-popular, unde au cântat cântece legionare, bla, bla, bla!”

“Bogdan Traian, legionar cu trecut îndelungat în ML, a dus o activitate susţinută alături de Papanace C., pentru a menţine legătura cu cei ieşiţi din închisori. A luat parte la întâlnirile legionare din satul Pelican, bla, bla, bla!”

“Iacob Pintilie, având o condamnare politică anterioară pentru fapte asemănătoare, activând în Frăţiile de Cruce, a fost agentul de legătură dintre cele două comune Olaru şi Pelican. A lucrat în aceeaşi echipă pe şantier cu Papanace Carol şi Căliman Dumitru.”

Au urmat toţi ceilalţi, în ordinea menţionată anterior, cu aceeaşi placă.

Cazul lui Cucoli era puţin diferit de-al nostru. Acesta era un cioban macedonean, care lucra în Balta Ialomiţei. Nu avea domiciliu obligatoriu, dar fiind macedo-român se întâlnea deseori cu Papanace şi stăteau de vorbă. Şi după cum am aflat pe parcursul detenţiei din cele povestite de Papanace care era intens urmărit de securitatea din Călăraşi, la stâna unde lucra Cucoli s-a fixat un aparat ce înregistra convorbirile dintre cei doi, convorbiri din care n-a reieşit că cei doi iubeau PCR-ul. Papanace a fost bătut cumplit, pentru faptul că i se reproduceau de către anchetator convorbirile avute cu Cucoli şi el nu recunoştea fiind convins că aceste lucruri erau cunoscute numai de ei doi. Până la urmă a recunoscut crezând că tot ce i se impută a fost declarat de Cucoli. După detenţie, Papanace a aflat de la Cucoli că tot ce vorbiseră era înregistrat de securitate cu acel aparat. Cucoli avea un frate legionar, arestat şi condamnat la 15 ani muncă silnică şi care trecuse prin închisoarea Piteşti. Probabil că securitatea urmărea să vadă dacă Papanace ţinea legătura cu fratele lui din Occident.

În încheierea actului de acuzare se spuneau cam următoarele: “Aceste elemente trădătoare de ţară, puse în slujba imperialismului, sunt chemate azi să răspundă şi să dea socoteală în faţa justiţiei populare pentru faptele lor mârşave, pentru care trebuie să fie pedepsiţi cât mai aspru, pentru a nu se opune marşului clasei muncitoare spre construirea socialismului.”

A urmat interogatoriul. Ne-au scos pe toţi afară din sala de judecată şi băgaţi în acea mică anticameră, afară de Papanace Carol cu care începea interogatoriul şi apoi eram chemaţi fiecare pe rând şi interogaţi, astfel încât să nu auzim cele declarate de cel dinainte. În anticameră, de data aceasta am fost băgaţi fără ochelari, dar securistul ne supraveghea cu maximum de vigilenţă pentru a nu gesticula sau vorbi. Aşezaţi pe cele două bănci m-am nimerit faţă-n faţă cu Bălan Iulian cu care stătusem doi ani în aceeaşi casă în comuna Olaru. Am încercat să-i fac un semn lui Bălan, mişcând degetul arătător în dreapta şi în stânga în plan orizontal în semn de negaţie, pentru a-i sugera că n-am declarat nimic despre el. Securistul mi-a observat gestul ţipând la mine: “Ce mă, nu ţi-i bine? Cui faci semne acolo?” “Nu fac nici un semn nimănui.” “Mai şi minţi? Cui ai făcut semne cu degetul?” “N-am făcut nimănui nici un semn. Poate din cauza aşteptării sau a încordării am mişcat din deget.” “Vezi că te scot afară şi n-ai să ştii cum te cheamă.” Am scăpat numai cu-atât.

Când mi-a venit rândul la interogatoriu, am repetat cele spuse la anchetă, arătând că şederea mea în comuna Olaru n-a depins de mine, că n-am purtat nici un fel de discuţii cu caracter politic, nici acasă, nici în echipa de lucru, iar prietenia mea cu Papanace se datora vârstei noastre apropiate şi tinere, iar singurele noastre preocupări

în afară de muncă erau cele de ordin tineresc, ca distracţii, filme, şah, literatură etc. Toţi cei care au urmat s-au menţinut pe poziţia de negare a oricărei activităţi contrarevoluţionare sau legionare, sau a purtării de discuţii duşmănoase. În declaraţiile acuzaţilor a fost totuşi o excepţie. Muncitorul Mureşan, de origine de pe lângă Tg. Mureş, a recunoscut la interogatoriu că cei câţiva deţinuţi din satul Pelican s-au adunat de câteva ori în casa unora dintre ei şi au criticat partidul că nu-şi respectă nici legile lui, prelungind închisoarea, dând pedepse administrative şi pe care le prelungeşte şi pe acelea fixând domiciliu obligatoriu. De asemenea, a recunoscut că o dată s-au cântat cântece legionare. Completul de judecată a zâmbit cu satisfacţie, având un argument în favoarea lui. Mai târziu, pe parcursul detenţiei, am aflat că cele declarate de Mureşan erau fapte reale. Securiştii l-au îmbrobodit pe Mureşan că el va scăpa necondamnat dacă recunoaşte că ceilalţi au purtat discuţii duşmănoase şi că au cântat şi un cântec legionar. Anchetatorii l-au intoxicat pe Mureşan cu argumentul că, el fiind muncitor, a fost indus în eroare de ceilalţi care sunt duşmani înrăiţi ai socialismului. Mureşan n-a înţeles un singur lucru, că toţi deţinuţii gândeau la fel şi discutau la fel, dar nu recunoşteau aceste discuţii în faţa anchetatorilor care ne pregăteau drumul spre închisoare.

Când am fost întrebat pentru ce am mai fost condamnat, am răspuns că pentru activitate în FDC, la care un magistrat mi-a replicat: “Deci tot activitate legionară.” “Da” am răspuns eu, iar el i-a spus grefierului: “Luaţi act de răspuns şi consemnaţi.”

După terminarea interogatoriului, din aşa-zisa asistenţă a sălii s-au desprins un număr de 7 bărbaţi şi au venit câte unul la fiecare din cei din boxă să ne întrebe ce argumente avem în plus faţă de cele expuse la interogatoriu. Erau avocaţii din oficiu. I-am spus avocatului meu că nu am nici un argument în plus faţă de cele declarate şi că n-am avut nici un fel de activitate contrarevoluţionară, legionară sau de altă natură politică, după care avocaţii au plecat în banca lor.

S-a dat cuvântul procurorului pentru rechizitoriu, care a reluat acuzaţiile din actul de acuzare, înfierând cu ură proletară “banda de legionari şi trădători ai clasei muncitoare, care barează drumul ţării spre făurirea socialismului”. În finalul rechizitoriului a cerut justiţiei poporului să pedepsească fără milă pe aceşti “duşmani ai poporului muncitor”, “pentru ca nimeni să nu mai ridice un deget împotriva clasei muncitoare care trudeşte din greu pentru a asigura un viitor de fericire şi bunăstare Republicii Populare Române”.

În cuvântul apărării, avocaţii nu ştiau nici ei ce să spună, fiindcă pledoaria lor se reducea la câteva fraze. Nici unul nu căuta să argumenteze nevinovăţia noastră sau înscenarea odioasă a acestui proces, de teama de a nu fi băgaţi şi ei în boxă, alături de noi. Ştiu că apărătorul lui Papanace a încercat să sugereze că nu poate argumenta mai bine decât cum s-a apărat acuzatul însuşi, respectiv clientul său. Apărătorul meu a adus ca argument că sunt cel mai tânăr din lot şi să mi se acorde circumstanţe atenuante. Toţi apărătorii au cerut instanţei de judecată să judece cu indulgenţă. Nici unul n-a îndrăznit să ceară achitarea cuiva, sau să demonstreze că procesul este o înscenare ordinară. A fost de neconceput aşa ceva în procesele judecate de comunişti.

După terminarea acestei mascarade ni s-a dat ultimul cuvânt. Papanace Carol a vorbit cel mai frumos dintre noi toţi. În cuvântul său el a spus că recunoaşte că face parte dintr-o familie cu trecut naţionalist, care a suferit persecuţii sub stăpânirea grecească, fapt pentru care toată familia lui a imigrat în România, unde s-a angajat în lupta naţională a românilor, iar educaţia pe care a primit-o nu putea fi decât o educaţie naţionalistă şi patriotică, iar acum se află chemat în faţa justiţiei, dar nu recunoaşte că a comis fapte antistatale sau împotriva poporului român. A suferit ani de închisoare

numai pentru trecutul naţionalist al familiei sale, trecut la care el n-a participat fiind prea tânăr.

Toţi cei care au urmat la cuvânt, au căutat să demonstreze că n-a fost nici o organizare şi că fiecare, după ridicarea restricţiilor domiciliare, n-a mai ţinut nici o legătură cu nici unul dintre ceilalţi.

Eu, la ultimul cuvânt, am cerut instanţei să ţină seama de faptul că prietenia mea cu Papanace, n-a fost o prietenie cu scopuri politice, ci o prietenie de circumstanţe şi datorată faptului că zilnic lucram împreună, iar vârsta ne determina să fim mai apropiaţi. M-am gândit într-un moment să nu spun nimic, sau să spun că n-am nimic de completat la cele spuse în interogatoriu, dar mi-am revenit gândindu-mă că o asemenea atitudine poate fi interpretată ca o sfidare la adresa instanţei şi am spus această frază, pe care am regretat-o ulterior în sinea mea, fiindcă nu mai avea nici un rost s-o spun.

Când s-a terminat procesul, se-nserase. Am fost duşi din nou la Jilava, după o zi de post negru în care nu băusem decât zeama neagră de surogat de orz. În camera din Jilava, colegii mei îmi păstraseră gamela cu mâncare de la prânz.

Zilele se scurgeau monoton în atmosfera de teroare a Jilavei. În mai puţin de o săptămână, a venit securistul de la grefa închisorii şi, prin vizeta de la uşă, mi-a întins o hârtie pe care trebuia s-o semnez de luare la cunoştinţă. Când am citit-o, am rămas descumpănit. Mi se aducea la cunoştinţă că fusesem condamnat la 20 de ani de muncă silnică, pentru crimă de uneltire contra orânduirii sociale. S-au mai strâns în jurul meu câţiva din cameră să vadă şi ei ce scrie pe hârtie. Nu ştiu câţi au putut citi, fiindcă securistul s-a grăbit să ia hârtia după ce am semnat-o. Acum am realizat în ce consta schimbarea codului penal de care auzisem la intrarea în Jilava. Pentru fapte zise politice, precum discuţiile duşmănoase, circumstanţele agravante luau dimensiuni de spionaj şi înaltă trădare. Aceasta era prima sentinţă adusă în camera unde mă aflam. Vreo doi cetăţeni au început să plângă. Noi cei câţiva veterani ai puşcăriei (eram 3 sau 4 cu puşcărie anterioară) ne-am simţit datori să le ridicăm moralul, spunând că închisoarea politică nu se face niciodată completă sau pe viaţă, fiindcă la orice schimbare de orientare politică pe plan intern sau extern, putem fi oricând eliberaţi. Închisorile comuniste au demonstrat însă contrariul, murind în închisori oameni cu miile. Oamenii din camera mea se grupau câte 2-3 şi discutau despre perspectiva viitorului lor proces, făcând calcule cam cât ar putea să primească fiecare în cazul unui proces la care se cam aşteptau. Unii se consolau, comentând în şoaptă: lui i-a dat atâta fiindcă-i legionar, noi o să primim mai puţin.

Atmosfera din cameră începuse să-şi revină la normalul dinaintea primirii sentinţei, iar eu începusem să mă resemnez. De fapt, resemnarea a fost una din armele mele cu care am rezistat. Eu nu făceam închisoare cu săptămânile sau cu lunile, ci cu anii. Dacă anul ăsta nu scăpam, la anul trebuie să se întâmple ceva şi tot aşa, în fiecare an prelungeam "tragerea" cu încă un an.

Din punct de vedere al perspectivelor şi al şanselor de eliberare, deţinuţii pot fi împărţiţi în trei categorii: ultrapesimiştii, care nu mai sperau să iasă afară; ei făceau parte din organizaţia "aici murim". Urmează ultraoptimiştii, care credeau că în cel mult două-trei luni vom scăpa. Un caz tipic am cunoscut în primele zile din Aiud, când un inginer de prin Galaţi, un tip corpolent şi cu mustaţă neagră, arestat în 1958 sau 1959, susţinea sus şi tare că până la sfârşitul anului sigur vom fi liberi. Era de un optimism bolnăvicios, dar care am aflat prin morse, a murit în iarna 1959-'60. Din păcate, i-am uitat numele. A treia categorie de deţinuţi, care formau marea majoritate, era a celor resemnaţi sau împăcaţi cu soarta, sperând că toate au un sfârşit şi că vom scăpa când va vrea Dumnezeu. "Extremismul " primelor două categorii era dăunător şi contraindicat. Noroc că în aceste categorii erau foarte puţini.

A doua zi, gardianul de pe sală m-a scos din celulă şi m-a dus în camera corpului de gardă, unde mi-a întins un imprimat tipizat pentru scrierea recursului. M-am apucat să scriu şi mă gândeam cum să formulez frazele, iar el tot mă grăbea să scriu mai repede, probabil că mai avea şi pe alţii de chemat pentru acelaşi lucru. Din când în când mai ieşea pe sală şi revenea cu întrebarea "N-ai terminat?" Eu îi răspundeam că-i vorba de o condamnare de 20 de ani şi trebuie să mă gândesc bine la ce scriu, dar el mi-a replicat: "Degeaba scrii tu acolo, că tot nu scapi de condamnare." Am terminat de scris, i-am dat hârtia şi am fost dus înapoi în cameră. Pe la ora prânzului, când începuse să se distribuie turtoiul, a venit din nou gardianul împreună cu ofiţerul de serviciu având o listă în mână după care m-a strigat şi am fost dus din camera nr. 1 a celor în prevenţie în camera nr. 9 unde erau numai condamnaţi. Mutarea mea s-a petrecut pe la începutul lunii aprilie 1959. Odată cu mine au mai fost aduse câteva persoane, care şi ele fuseseră judecate. Aici am scăpat de şefia de cameră, având ca nou şef de cameră un fost colonel condamnat pentru crime de război. El a ţinut să ne prevină pe toţi, mai ales pe cei nou-veniţi, să respectăm regulamentul închisorii pentru a nu avea neplăceri şi să nu purtăm discuţii politice, fiindcă aşa cere administraţia închisorii. Odată anunţul făcut, am intrat în viaţa normală de puşcărie în care, bineînţeles, primul lucru care s-a făcut a fost informarea politică. Eu eram cel mai proaspăt arestat şi deci cu informaţiile cele mai recente. Eu în libertate nu aveam aparat de radio, iar Scânteia nu prea o citeam. Cele mai proaspete informaţii pe care le-am servit au fost două:

1. **1. Venirea lui Fidel Castro la putere în Cuba, dar pe care eu nu-l percepusem ca fiind comunist în intervalul scurt de mai puţin de două săptămâni, şi înlăturarea lui Batista, conducător de dreapta al Cubei, care critica vehement URSS-ul. Îmi pare că Batista [lcb1]afirmase la tribuna ONU "mai deschideţi uşile şi ferestrele ca să intre aer curat în Uniunea Sovietică."**
2. **2. Venirea la putere în Franţa a generalului De Gaulle, care a fost o bombă pentru deţinuţii politici din camera respectivă.**

Bineînţeles, discuţiile în Jilava se purtau aproape pe şoptite, fiindcă locotenentul Ştefan, dacă te auzea de dincolo de uşă sau de geam de unde trăgea cu urechea, te invita la o întâlnire în care îţi aplica 25 de lovituri la fundul gol, peste care punea un cearşaf ud. Am asistat în noua cameră la o asemenea scenă, când un ţăran care vorbea tare a fost bătut şi, când a fost adus în cameră, fesele lui erau negre ca ceaunul, iar noi cei din cameră îl oblojeam cu comprese reci. Deci se bătea "ştiinţific".

În cameră l-am găsit pe Gache Gheorghe, DO-ist care a rămas în casa în care am stat eu în satul Olaru. El era macedonean, legionar adus din Aiud în Bărăgan şi acum arestat a doua oară, ca majoritatea dintre noi. Îmi mai amintesc din camera respectivă de avocatul Bogoiu, originar din Oltenia, un om de mare cultură; de asemenea, un cetăţean care se numea Grant, un tip puţin zaharisit, care cred c-avea puţin sânge francez în vinele lui, după cum îl arăta şi numele şi mai ales că vorbea o franceză aproape perfectă şi puţin graseiat. El fusese înainte de război directorul loteriei din România. Mai erau câţiva elevi de liceu arestaţi şi ei pentru motive destul de mărunte, aşa cum erau majoritatea celor arestaţi în anii 1958-59. Memoria mea a păstrat şi numele unui fost căpitan de jandarmi, condamnat pentru aceeaşi faptă a doua oară, adică pentru crime de război. Se numea Popovici, originar din Cernăuţi şi locuia în Mediaş. El a fost printre primii care m-a descusut despre procesul meu şi mi-a spus să nu mă aştept că la recurs mi se va reduce din pedeapsă, fiindcă la toţi cei din cameră le-a fost respins recursul, lucru care s-a dovedit real peste vreo două săptămâni. El s-a arătat entuziasmat de venirea lui De Gaulle la putere în Franţa. În timpul cât am stat în

camera nr. 9 din Jilava, au fost aduşi cei din lotul Arsenescu şi Arnăuţoiu, condamnaţi la moarte şi băgaţi în camerele de lângă noi, nr. 7 şi 8.

Pentru aceşti oameni era stabilit de administraţie un program special. În fiecare seară şi dimineaţă, la numărătoarea care se făcea, erau bătuţi cu ciomegele de către echipa de securişti care luau în primire schimbul de pe secţia noastră. Urletele lor se auzeau în toată secţia din reduit şi acest lucru s-a repetat zi de zi până pe la sfârşitul lunii mai, când au fost transferaţi, probabil pentru execuţie.

Grant, fostul şef al loteriei naţionale, era unul din cei mai îngroziţi când auzea urletele celor din lotul Arnăuţoiu. Toţi eram îngroziţi, dar la el groaza se manifesta într-un mod vizibil prin culoarea feţei şi prin pierderea glasului minute bune după ce se termina spectacolul sinistru. Într-una din zile, Grant vorbea cu vecinul lui de pat franţuzeşte, despre Gache care făcuse atâta puşcărie şi-n timpul lui Antonescu şi sub comunişti şi acum era arestat a treia oară din DO, tot sub comunişti. Grant îi spunea vecinului că-i urăşte pe legionari c-au introdus crima în politică. Eu am auzit convorbirea şi i-am povestit lui Gache ce-am înţeles eu, cu modesta mea franceză pe care o posedam, din convorbirea celor doi. Peste o zi sau două, seara, după terminarea numărului şi după ce urletele au încetat, Gache s-a apropiat de Grant, eu fiind în apropiere de ei, şi l-a întrebat: “Ce părere aveţi domnule Grant de aceşti oameni care în fiecare dimineaţă şi seară îi bat pe cei lipsiţi de apărare şi ţinuţi în lanţuri şi despre care bătăuşii nici nu ştiu ce vină au?” “Sunt nişte chriminali, domnule Gache.” “Dar ce credeţi că s-ar întâmpla dacă peste câteva zile aceşti deţinuţi ar scăpa? Ce-ar face cu aceşti securişti?” “Ăştia merită să fie împuşcaţi.” “Aveţi dreptate. Cam aşa s-a întâmplat în 1940 cu cei omorâţi la Jilava. Cei omorâţi la Jilava n-aveau la activul lor nişte bătăi aplicate altora; ei aveau nişte crime odioase la activul lor.”

Grant a aprobat gestul celor din Jilava, recunoscând că era motivată răzbunarea. Nu cred c-a recunoscut-o din convingere, ci mai degrabă nu vroia să fie privit neprietenos de legionarii din cameră care erau aproape jumătate la număr, dintre toţi cei prezenţi. Felul cum Gache a dus discuţia cu Grant, nu cred că l-a făcut pe acesta să bănuiască că este urmarea conversaţiei lui în care afirma că-i urăşte pe legionari.

Un personaj al închisorii pe care nu-l pot uita, a fost Wurmbrandt Richard, un pastor neoprotestant, evreu trecut la creştinism, după ce încercase să colaboreze cu comunismul în perioada interbelică. Era un autodidact cu o cultură solidă. El era arestat cu cca. două săptămâni în urma mea. Mi se pare că i se reactivase un vechi dosar cu o condamnare pe care n-o executase toată şi fusese eliberat înainte de expirarea pedepsei. Săptămâna patimilor şi Paştele anului 1959 le-am petrecut în Jilava cu Wurmbrandt şi, neavând în cameră nici un preot ortodox, el a fost acela care ne-a vorbit tot timpul despre patimile, moartea şi învierea Mântuitorului. Ţinea conferinţe foarte documentate, de înalt nivel intelectual şi era o plăcere să-l asculţi, însă toate conferinţele lui purtau amprenta predestinării. Când a venit vorba de trădarea lui Iuda, aproape îl scotea nevinovat, deoarece el fusese predestinat să facă ceea ce a făcut. Bineînţeles, că după toate prelegerile sale se iscau discuţii în contradictoriu cu privire la tema predestinării şi liberului arbitru. Ne-a mai povestit foarte multe, fiindcă era în temă cu foarte multe evenimente politice şi altele mai vechi. Aşa de pildă a povestit cum în timpul guvernării legionare s-a dus în audienţă la preotul Palaghiţă, care era director în Ministerul Cultelor şi căruia îi cerea o aprobare pentru biserica neoprotestantă la care el era pastor. Palaghiţă l-a ironizat puţin spunându-i: “voi jidanii ăştia v-aţi făcut şi creştini” şi i-a dat aprobarea solicitată. Altădată, sub guvernarea legionară, au venit la el doi tineri evrei ca să-l întrebe dacă e păcat să omoare un legionar sau un neamţ. El le-a spus că e păcat să ucizi orice om şi că nici legea iudaică nu admite aşa ceva.

“Dacă aveţi de gând să faceţi aşa ceva” le-a spus el, “mergeţi întâi la poliţie şi vă mărturisiţi acolo şi după aceea veniţi la mine.” Wurmbrandt spunea că cei doi tineri evrei erau cunoscuţi în cercurile evreeşti ca fiind informatori ai Siguranţei. Lui nu i s-a întâmplat nimic după aceea din partea autorităţilor. Aşa a povestit Wurmbrandt, aşa o relatez şi eu.

Wurmbrandt, fiind un om cu experienţa închisorilor şi a vieţii de claustraţie, căuta mereu să uşureze povara timpului şi a spaţiului închisorii, întreţinând o atmosferă de permanentă comunicare cu cei din jur. Aşa ne-a povestit romanele “Învierea” de Tolstoi sau “Crimă şi pedeapsă” de Dostoievschi. Şi pentru ca gama de fapte povestite de el să fie mai completă, Wurmbrandt ne povestea de foarte multe ori şi diferite bancuri, în multe dintre ele fiind vorba de evrei. Iată unul care merită povestit: “Se duce Iţic la biroul de paşapoarte la securitate şi depune o cerere pentru eliberarea unui paşaport în vederea plecării din România în Israel. Colonelul citeşte cererea şi-l întreabă: Bine măi Iţic, de ce vrei tu să pleci în Israel când în România ai un serviciu bun, ai de toate, eşti membru de partid şi nu te deranjează nimeni?” “Din două motive, domnule colonel.” “Care sunt alea?” Primul motiv, domnule colonel, este că noi evreii ne gândim că se vor schimba lucrurile când comuniştii nu vor mai fi la putere, iar noi evreii care am ocupat funcţii mari în partid şi în securitate vom fi traşi la răspundere. “Iţic, fii sigur că acest lucru nu se va întâmpla niciodată..” “Ei bine domnule colonel, acesta-i al doilea motiv pentru care vreau să plec.”

Un alt episod din viaţa lui Wurmbrandt este acela când ministrul cultelor din 1946, care era preotul Burducea (“când cu steaua, când cu crucea”), i-a convocat pe toţii şefii cultelor religioase, invitându-i să dea concursul puterii comuniste din România prin predici şi scrisori pe care să le adreseze enoriaşilor lor. La această invitaţie a ministrului Burducea, singurul care s-a ridicat şi a spus “noi n-avem decât un singur Domn, pe Iisus Hristos şi nu înţelegem să servim alţi stăpâni care sunt împotriva lui Dumnezeu” a fost Wurmbrandt. În sală se produsese rumoare şi Burducea nu reuşea să facă linişte. Aceasta a fost prima ciocnire dintre Wurmbrandt şi comunişti. După cum este cunoscut, Burducea a lăsat până la urmă steaua şi-a luat crucea, plşi a plecat în Occident.

Într-o zi l-am rugat să ne vorbească despre francmasonerie, despre care nu ştiam mai nimic. El a fixat începuturile francmasoneriei în antichitate, când constructorii de înaltă pregătire profesională erau solicitaţi şi umblau din ţară-n ţară practicându-şi meseria şi păstrându-şi cu stricteţe secretul profesional pe care nu-l încredinţau nimănui. Aşa a fost arhitectul fenician Hiram care a construit templul din Ierusalim sau preoţii egipteni care cunoşteau secretele construcţiei piramidelor. Mai aproape de noi a fost cazul meşterului Manole care a construit mănăstirea Curtea de Argeş şi care, potrivit legendei, n-a mai fost lăsat să coboare de pe acoperiş pentru a nu construi altă biserică mai frumoasă. Un exemplu de secret în construcţii era litera grecească p (3,14) pe care la vremea respectivă n-o ştia orice muritor. Aceşti constructori care aveau legături cu oamenii politici din vremea lor (domnitori, dregători) erau de multe ori purtătorii unor mesaje transmise dintr-o ţară în alta. În felul acesta, de la cunoaşterea secretelor de construcţie (zidari = masoni) au devenit deţinători ai secretelor cu caracter politic şi, cu timpul, au format organizaţii secrete în care au păstrat numai numele, fondul fiind de politică ocultă şi care se autodefinesc drept societăţi de binefacere. Cu timpul masoneria a fost infiltrată de evrei, care au folosit-o în interese proprii.

Închisoarea Aiud

Pe la începutul lunii iunie 1959 s-a alcătuit un lot de peste 70 de deţinuţi care am fost îmbarcaţi într-o dubă CFR cu destinaţia Aiud. Atmosfera de vigilenţă şi secret se simţea din plin şi în Aiud. Pentru ca vechii aiudeni să nu afle de sosirea unui nou lot de deţinuţi, am fost băgaţi toţi într-o cameră mare din secţie şi am fost ţinuţi într-un fel de carantină, unde nu erau paturi, astfel că dormeam pe saltele aşezate direct pe pardoseala de beton. Scopul acestei carantine era ca eventualele ştiri politice pe care le aduceau cei noi să devină perimate.

Chiar dacă n-am putut lua legătura cu vechii locatari ai Aiudului, care făceau puşcărie neîntreruptă din 1948, iar alţii chiar din 1941, ne-am cunoscut între noi, cei din Jilava care fuseserăm răspândiţi prin atâtea camere şi acum ne găseam toţi într-o singură cameră. Oricât secret impunea securitatea, tot nu dispunea de câte o celulă pentru fiecare. Dintre cei din lotul meu recent judecat, majoritatea au venit cu mine în aceeaşi dubă la Aiud, în afară de Papanace Carol, Bălan Iulian şi Cucoli. În felul acesta am putut reconstitui ancheta lotului nostru făcută de Vintilă Romeo. Toţi i-am reproşat lui Mureşan declaraţia făcută la proces. Între timp aflasem că cei din Pelican, într-un moment de bună dispoziţie, cântaseră cântece legionare şi, bineînţeles, nici unul n-a ridicat osanale PCR-ului. Mureşan recunoscuse şi la anchetă, nu numai la proces, acest lucru. Luat din scurt, Mureşan a recunoscut faţă de noi că Vintilă l-a convins să declare cele afirmate la proces, că el fiind muncitor nu va suferi nici o condamnare şi va fi achitat, iar ceilalţi care sunt intelectuali şi l-au atras şi pe el în cursă, vor lua nişte condamnări mici.

"Doar n-aţi avut arme, n-aţi omorât pe nimeni; aţi băut şi voi un pahar de vin şi aţi cântat. Din asta nu se face un caz de pedeapsă. Tu vei fi achitat dacă eu îţi dau o referinţă favorabilă în dosarul tău că ne-ai dat concursul."

Mureşan a prins nada şi a recunoscut acest "mărunţiş" care pentru Vintilă era peştele cel mare, iar ceea ce a urmat şi sentinţele sunt cunoscute. Nu ţin minte cât a luat Mureşan, dar mi se pare că a primit zece ani. Ştiu că Papanace a luat o condamnare de 25 de ani.

Aici, în camera mare din secţia Aiudului, majoritatea erau nou-arestaţi (unii a doua oară, cum era şi cazul meu), dar erau şi câţiva care fuseseră plimbaţi prin ţară ca martori în diferite procese sau trimişi pentru suplimente de anchetă pe la Ministerul de Interne, fiindcă la comunişti anchetele nu se terminau niciodată. Mai găseau securiştii motive să întrebe de câte o faptă care li se părea lor insuficient elucidată, în urma unor noi arestări. Aşa se face că aflasem că în Aiud este în mare vogă comunicarea prin alfabetul Morse, drept care am început să învăţăm acest alfabet. L-am scris pe o bucată de săpun şi am început să-l învăţăm şi să ne ascultăm unii pe alţii, ca să ne verificăm puterea de memorare.

În prima puşcărie n-am avut nevoie de alfabetul Morse, pentru că la Târgşor nu eram în regim celular şi nicăieri în închisoare deţinuţii nu-l practicau, neştiindu-l nimeni. Însă atunci când închisorii Aiud i s-au pus jaluzele la ferestre, ca să nu poată privi nimeni în afară şi când se aplicau pedepse grele pentru eventuale comunicări prin perete sau pe la geam, şi când lipsa de comunicare era acută, aiudenii au apelat la invenţia lui Morse. Alfabetul este format din linii şi puncte, dar din forma grafică l-au transformat în formă sonoră: punctul = o lovitură în perete sau în ţeava caloriferului, iar linia = două lovituri apropiate, aproape fără distanţă între ele. Fiindcă alfabetul Morse a uşurat enorm posibilitatea de comunicare dintre deţinuţi, aiudenii spuneau că Morse merită să i se ridice o statuie în mijlocul Bucureştiului.

În camera mare l-am cunoscut pe profesorul Ion Halmaghi, român ardelean, dar care avea cetăţenie americană. Securitatea îi cerea să renunţe la ea, dar el a refuzat. L-am auzit mai târziu, după eliberarea din 1964, vorbind la Vocea Americii, înainte de

evenimentele din decembrie 1989. Am dedus de aici că a reuşit să plece înainte de căderea lui Ceauşescu.

Cum toţi eram în plină agitaţie de a ne cunoaşte şi de a afla ce mai ştiu şi ce mai gândesc oamenii, toţi eram grupaţi, povestindu-ne unii altora, mai ales cum a decurs arestarea, ancheta şi procesul. Într-un grup am observat un deţinut, muncitor tipograf zeţar, din Bucureşti care şi el ca şi mine se afla la cea de-a doua arestare. Prima închisoare o făcuse la Canalul Dunăre-M. Neagră unde a fost reţinut vreo doi ani fără condamnare, fiind acuzat că atunci când a pregătit şpaltul unui articol de ziar, l-a insultat pe Stalin. Într-o frază care suna cam aşa: "Tov. I.V. Stalin, genialul dascăl al proletariatului şi călăuzitor al popoarelor", a despărţit la capătul rândului cuvântul călăuzitor, rezultând călău - zitor. Asta l-a costat cei doi ani de puşcărie chiar dacă despărţirea în silabe din punct de vedere ortografic a fost corectă, dar incorectă din punct de vedere politic. A doua oară a fost arestat şi condamnat pentru discuţii duşmănoase purtate cu alţi colegi tipografi.

Alături de salteaua mea se afla Anechitii Pahomie, un tânăr apropiat de vârsta mea, originar de prin Grămeşti-Dorohoi, care mai fusese arestat în 1947. Acesta m-a distrat cu o întâmplare povestită de el în închisoarea din Botoşani prin care trecuse înainte de-a veni la Aiud. Comicul situaţiei povestite merită s-o reproduc pentru a mai descreţi frunţile celor ce vor citi aceste rânduri care descriu numai mizeria umană. Povestitorul era în aceeaşi cameră cu un ţăran de prin judeţul Botoşani, un om care n-avea experienţa puşcăriei şi nu era familiarizat cu vocabularul mai elevat al medicinei. El se plângea de dureri de stomac şi când a venit medicul închisorii în cameră să vadă dacă sunt bolnavi, între cei doi a avut loc următorul dialog:

Medicul: Ce te doare?

Deţinutul: Pântecele, don' doctor.

M: Scaun ai?

D (uitându-se spre cele două bănci de lângă masa din cameră): Sunt două.

Medicul a văzut că deţinutul n-a înţeles întrebarea şi-l întreabă din nou:

M: Afară ieşi?

D: Da' ce, îmi dau drumul ăştia?

M (enervat): Te caci?

D: N-am ce!…

Toţi cei care au ascultat întâmplarea, chiar dacă n-am fost martori la scenă, am râs cu hohote. Iată că şi închisoarea mai poate da momente de destindere.

După aproape o lună de zile, am fost mutaţi în celular. Din camera respectivă am fost luaţi unul câte unul, obligaţi să ne punem haina pe cap spre a nu vedea nimic, dar mai ales pentru a nu fi recunoscuţi de eventualele persoane cu care ne-am putea întâlni şi duşi în celularul în formă de T, fiind ţinuţi de braţ de un miliţian. Eu am fost dus pe coada lungă a T-ului într-o celulă din partea de sud. Aici l-am găsit pe Vânătoru Gheorghe care făcea închisoare din 1941, cu o întrerupere de câteva luni, pentru insurecţie armată (rebeliune). Când au venit ruşii în 1944 el se afla în închisoarea din Suceava şi când administraţia închisorii i-a abandonat, el a plecat acasă la Brăiliţa, dar a fost din nou pescuit de poliţie şi dus la Aiud.

După ce s-a terminat repartizarea noului lot prin celule, au început ţevile caloriferelor să ţăcăne. Atunci am asistat la o adevărată simfonie a caloriferelor, cântată

în alfabetul Morse. Toată lumea voia să afle cine sunt cei nou-veniţi, iar noi ne interesam de cei vechi. Miliţienii de pe sală, încălţaţi cu papuci de cârpă peste cizme spre a nu fi auziţi de deţinuţi, se uitau prin vizete urmărindu-ne.

A doua zi deţinutul Vânătoru, văzându-mă că n-am pulovăr şi ştiind că hainele civile îmi vor fi luate la magazie şi schimbate cu cele vărgate, s-a oferit ca din căptuşeala de blană de la scurta ce-o aveam, să-mi confecţioneze un pieptar pe care îmi permitea regulamentul închisorii să-l ţin cu mine în celulă. Lucru pentru care am fost bucuros şi i-am mulţumit. Fapta lui Vânătoru prezenta un risc, mai ales pentru el, fiindcă nu era voie să ai ac în celulă, ceea ce ar fi atras un regim de izolare. Bineînţeles că ceilalţi colocatari ai celulei făceam cu rândul de pază cu urechile ciulite să auzim apropierea gardianului. Cei 18 ani de puşcărie pe care-i avea în spate i-au tocit nervii, dar simţea nevoia să-şi umple timpul cu o ocupaţie oricât de minoră. Asemenea servicii el se oferea să le facă şi altora.

După ani de zile, când m-am întâlnit cu doctorul Căpraru Emil cu care stătusem la Salcia, mi-a povestit că Vânătoru, care după ieşirea din închisoare era angajat în Bucureşti la o fabrică de pâine ca manipulant i-a spus: "Don' doctor, acu m-am săturat şi eu de pâine."

În timpul când nu mai avea de lucru, ne distra pe noi cei din celulă cu cântece din repertoriul popular, având o ureche muzicală excelentă. De asemenea, cunoştea foarte multe poezii de Radu Gyr. L-am pomenit mult timp pe Vânătoru în timpul detenţiei şi mai ales în timpul rece, când pieptarul făcut de el m-a apărat de frig.

Până la plecarea din Aiud, în primăvara lui 1961, am stat numai în celularul închisorii, dar am fost mutat de multe ori dintr-o celulă în alta în urma organizărilor şi pritocelilor făcute de administraţia închisorii pe baza unor criterii numai de ei ştiute. Noi deţinuţii nu puteam stabili niciodată vreo noimă, fiindcă mutările nu se făceau nici după condamnări, nici după vârstă sau categorii sociale ori politice. Probabil că se făceau cu scopul de a mai schimba componenţa celulei pentru o bucată de vreme, prin faptul că ne găseam într-un mediu nou, se mai calmau spiritele, având vecini noi cu care schimbam impresii noi. Convieţuirea îndelungată în acelaşi spaţiu ne făcea să ne cunoaştem reciproc toate biografiile. În starea de claustraţie în care ne găseam, erau unii oameni cu nervii dărâmaţi şi nu puteau suporta mutra unui individ care era obsedat permanent de ideea foamei, vorbind mereu despre mâncare. Pe aceşti indivizi căutam toţi să-i potolim, dar nu totdeauna reuşeam, fiindcă vorbind mereu despre mâncare nu făceam altceva decât să producem salivaţie şi suferinţă. Am fost totdeauna de partea celor care nu erau de acord să se discute în închisoare despre mâncare. Un alt motiv de tensiune între locatarii celulelor era şi acela că dacă se afla despre unul că a fost informator al securităţii, cei din jurul lui îl menţineau în izolare. Şi cel izolat şi ceilalţi se simţeau deranjaţi reciproc şi doreau o schimbare a componenţei celulei, fiindcă aceste situaţii dădeau naştere la certuri şi mulţi cereau să fie schimbaţi sau repartizaţi singuri într-o celulă, dar sadismul administraţiei aproba cu mare greutate aceste cereri.

O altă variantă bănuită de deţinuţi în ce priveşte redistribuirea era şi aceea că administraţia închisorii urmărea să nu se stabilească legături puternice ori chiar prietenii între deţinuţi, fapt care ar fi putut provoca acţiuni de solidarizare împotriva administraţiei; lucru care n-ar fi convenit deloc securităţii. Trebuie să recunosc că, obsedată de ideea reorganizării atât în puşcărie cât şi în afară, securitatea comunistă a dat dovadă de o vigilenţă atât de mare, că nu va fi depăşită de nici o poliţie din lume. Datorită acestor schimbări care se produceau şi a căror ordine cronologică n-o ţin minte, voi relata întâmplările din Aiud aşa cum mi le voi aminti.

Vreau să precizez că aceste schimbări dădeau naştere la două sentimente: primul, de uşurare că ai scăpat de nişte mutre pe care nu le puteai agrea şi că vei întâlni figuri cu care sperai că te vei înţelege. Apoi, sentimentul de regret că te despărţeai de

câte un om care-ţi era simpatic şi vedeai în el o valoare morală sau intelectuală. Nu era însă în puterea noastră de a ne alege vecinii de cameră. Trebuia să ne resemnăm cu situaţii de natură să ne bucure ori să ne provoace suferinţă. Important era să le exploatăm în mod benefic când se întâmpla să întâlnim oameni de la care aveam ce învăţa sub raport intelectual sau moral.

În vara lui 1959 am cunoscut într-una din celulele Aiudului pe şeful Poliţiei din Craiova din perioada interbelică. Se numea Predescu şi cu el am stat foarte puţin, circa o săptămână. Nu mai ţin minte în ce împrejurări ne-am despărţit. Probabil că o fi fost transferat la vreo anchetă a securităţii, pentru că a fost luat el singur din celulă la scurt timp după ce ne-am întâlnit. Ori s-a făcut, probabil, iară o pritocire. Cu siguranţă că l-aş fi uitat, dacă în răstimpul când l-am întâlnit, n-aş fi fost omul cel mai vizat de el din celulă. Aflând că sunt arestat recent, de cca. jumătate de an, pentru el prezentam un interes deosebit. Ceea ce îl interesa în mod special era dacă retragerea armatei ruseşti din România era reală sau numai propagandă comunistă. L-am asigurat că era adevărat, fiindcă aşa am citit în presă şi am văzut şi eu jurnalul de actualităţi la cinema, în care arăta îmbarcarea ruşilor în vagoane de tren şi cum li se ofereau flori de către români. Predescu se arăta foarte neîncrezător: “Ai văzut dumneata cumva cum plecau ruşii? Sau ai văzut trenuri cu armată rusească?” “Nu, n-am văzut aşa ceva, fiindcă în Piatra Neamţ, de unde am fost arestat, nu era armată rusească.” Singura sursă de informare era presa comunistă. Aparat de radio nu aveam şi nu puteam să ascult un post străin. În cei doi ani cât am fost liber şi cei doi ani de DO, abia am reuşit să mă îmbrac şi să-mi plătesc chiria la gazdă. “Domnule, dacă ruşii ar fi plecat din ţară, alta era situaţia noastră acum în puşcărie. Dumneata n-ai fi fost arestat a doua oară şi poate eram şi eu liber acum.” “Cred că valul de arestări de după retragerea ruşilor, tocmai acestui lucru se datorează. Ţara trebuie să fie terorizată ca nimeni să nu creadă că odată cu plecarea ruşilor s-a terminat şi cu comunismul. Chiar dacă au vrut să scape de ruşi, nu vor să piardă şi puterea din mână.” “Înseamnă că ţara asta este condusă de nişte nemernici, dacă fac politica străinului. De fapt nu-i prima dată când românii fac asemenea politică. Ţine minte de la mine, că eşti tânăr şi poate nu vei putea să afli din altă parte: în 1936, când a avut loc procesul Anei Pauker la Craiova, spre ruşinea Armatei române, patru soldaţi au transportat-o pe putoarea asta pe targă până la tribunal, fiindcă era, cică, bolnavă, dar când a ajuns ministru de externe în România era foarte sănătoasă.” Atâta era de neîncrezător Predescu în plecarea armatei ruseşti, încât şi eu începusem să mă îndoiesc de cele afirmate de mine mai înainte. Cine poate să cunoască adevărul întreg? Cine a controlat fiecare loc din România în care ar putea fi armată rusească? Aceleaşi îndoieli le-am mai auzit şi de la alţi deţinuţi din Aiud. Greşeala lor era că ei judecau evenimentele şi pe comunişti printr-o prismă a intereselor româneşti şi nu prin una internaţionalistă şi filorusă a unor oameni avizi de putere şi lipsiţi de sentimente naţionale. Am tras amândoi concluzia că burghezia era “mioapă”, aşa cum o caracterizau comuniştii.

După instalarea în celularul Aiudului, am încercat să iau legătura cu vechi cunoştinţe din prima detenţie şi să le comunic revenirea mea în închisoare. Studentul Lăzărescu Constantin din Ciorani-Prahova a fost acela care făcea oficiul de transmitere prin Morse a ştirilor. Astfel, am ţinut să-l anunţ pe Balanovici Vasile din Botoşani, un vechi prieten cu care am legat o prietenie statornică încă de la Târgşor, că mă aflu din nou sub acelaşi acoperiş cu el. Lăzărescu Constantin era un foarte bun morsist atât pentru transmitere cât şi pentru recepţie; cei cu ureche muzicală bună erau cei mai buni morsişti dintre noi. Eu personal n-am reuşit să transmit sau să recepţionez mesajele celorlalţi în cuvinte întregi; abia reuşeam să transmit sau să recepţionez cuvintele transmise literă cu literă.

În altă celulă am stat numai cu ţărani, 4-5 la număr, ale căror nume regret că le-am uitat. Erau nişte oameni de foarte mult bun simţ, originari din Dobrogea. Doi

dintre ei făceau închisoare de prin 1948 fără întrerupere şi fuseseră şi pe la minele din Baia Sprie şi Cavnic. În aceeaşi celulă l-am întâlnit şi pe un bătrân din Vintileanca-Buzău, locul unde se petrecuse vestitul accident cu acarul Păun. Printre ei se găsea şi un cetăţean din Banat, un ţăran arestat mai recent cu valul din 1958-59, fost membru de partid din categoria delincvenţilor politici care ne ameninţa că va bate în uşă să-i raporteze securistului de pe sală dacă vom discuta politică. Era cea mai cumplită formă de teroare. Preferai să ai un turnător care să te toarne la ofiţerul politic atunci când era chemat, şi să ţi se pună o hârtie la dosar, decât să ai un specimen de felul acestuia. Aveam înţelegere cu cei din celulele vecine ca să comunicăm între noi când îi venea lui rândul să fie scos din celulă şi să ducă tineta cu murdărie la closet. În câteva minute făceam un schimb de informaţii despre ce se mai afla prin celular şi, când venea el înapoi, noi comunicam între noi prin alfabetul surdo-mut. El observa că noi comunicăm ceva, dar nu înţelegea ce anume.

Dacă până în celula aceasta eram numai elev, storcându-i pe cei cu care stăteam (preoţi, profesori, medici, ingineri) de tot ce ştiau ei, aici am fost şi eu în chip de profesor, învăţându-i pe ţărani lucruri de nivelul lor: geometrie (suprafaţa cercului, a triunghiului etc) sau povestiri şi poezii care n-aveau caracter politic. Scos în afara preocupărilor noastre, îl făceam pe el să se simtă izolat, el căutând să se apropie de noi şi să intre în vorbă cu noi, în felul acesta îmblânzindu-se fiara din el. Când aducea vorba de libertate, el având o condamnare mică şi fiind aproape de eliberare (fusese băgat într-un lot şi cu un legionar, motiv pentru care a fost adus la Aiud) îl descurajam complet de a-şi face iluzii că se va elibera odată cu expirarea pedepsei, dându-mă de exemplu pe mine care am fost condamnat la patru ani, am făcut şase şi pe urmă am primit domiciliu obligatoriu încă doi ani. Asta îl punea pe gânduri. Probabil că promisiuni de a se elibera înainte de termen mai primise de la anchetatori şi întârzierea eliberării îl punea şi mai tare pe gânduri. Luptam fiecare cu armele pe care le aveam.

O scenă de umor negru: când mă aflam în altă celulă şi cu altă componenţă, într-una din zile vine gardianul de pe sală şi completează o listă din celulă în celulă. Noi auzeam zăvoarele deschizându-se şi închizându-se. Ajunge şi la celula mea şi întreabă: “Cine se simte bolnav şi vrea să meargă la doctor?” Eu nu mă simţeam bolnav, dar eram cel mai slab din celulă, datorită metabolismului meu mai activ. Toţi cei din celulă s-au declarat bolnavi, afară de mine. Gardianul se uită la mine privindu-mă curios: “Tu nu eşti bolnav?” “Nu” îi răspund. El se uită nedumerit la mine şi repetă întrebarea de două-trei ori, la care primeşte acelaşi răspuns. Atunci mă trece pe listă şi pleacă. Stupefacţie în celulă. De ce a întrebat de cei bolnavi şi-i trece pe listă pe cei sănătoşi? Peste 10 minute s-a terminat lista pe etajul nostru şi încep ţevile caloriferelor să ţăcăne. Se transmite bănuiala că listele care s-au făcut sunt pentru cei ce urmează să fie scoşi la muncă. Aşa a şi fost. Peste o oră suntem scoşi cu bagajele toţi cei ce au fost trecuţi pe listă ca sănătoşi. M-am despărţit de cei din celulă, urându-ne eliberare grabnică. Dintre cei rămaşi, un agronom din Suceava, Capverde Mihai, era cel mai trist că nu pleca la muncă ca să scape dintre zidurile închisorii şi că a avut proasta inspiraţie să se declare bolnav. Am fost adunaţi toţi într-o cameră de pe secţie, în jur de 50-60 de oameni. Ni s-a servit masa de prânz şi nu mai prididea m să facem cunoştinţă unul cu altul şi să ne informăm cu ultimele noutăţi de puşcărie. Toţi ne pregăteam sufleteşte de plecare undeva la muncă. Eu, care lucrasem pe Canalul Dunăre-M. Neagră, nu mă prea arătam încântat, dar mă resemnam în faţa destinului. După servirea mesei a venit un gardian să verifice lista şi ne-a întrebat din nou pe fiecare ce condamnare avem. Pe toţi cei ce aveau condamnări mai mari de 10 de ani ne treceau deoparte şi, mai târziu, am fost trimişi în celulele de unde am fost scoşi. Când m-au văzut cei din celulă, primul care s-a bucurat a fost tot Capverde, fiindcă nici condamnarea lui nu-i permitea să meargă la muncă. S-a făcut puţin haz de şiretlicul securiştilor şi după aceea am reintrat în normalitatea puşcăriei.

Tot în timpul acela, după vreo săptămână, mi s-a confirmat moartea mamei mele. Într-o zi am fost scos din celulă şi dus în camera de serviciu a gardianului de pe etajul respectiv şi mi s-a dat să semnez o hârtie prin care confirmam că las în custodia închisorii ceasul de mână cu care fusesem arestat şi câteva sute de lei. Aceste obiecte de valoare au fost expediate de Securitatea din Bucureşti mamei mele, a cărei adresă le-am dat-o. Acum mi se confirma că destinatarul nu mai era de găsit, din moment ce obiectele au fost returnate şi m-au ajuns din urmă la Aiud.

Celula în care locuiam eu era pe partea sudică a celularului şi-n una din zilele călduroase ale verii din 1959, când toţi din celulă stăteam numai în cămaşă şi izmană din cauza căldurii pentru a ne mai răcori, am aruncat câteva căni de apă pe jaluzelele ferestrei, în timp ce alte celule erau scoase la plimbare în ţarcurile respective, care se aflau tot pe aceeaşi parte a celularului. Securistul din prepeleac, care supraveghea pe cei din ţarcuri, a observat acest lucru şi a anunţat pe ofiţerul de serviciu care a identificat etajul şi celula şi peste 10 minute gardianul de pe secţie deschide uşa şi întreabă cine şi de ce a aruncat apa pe jaluzele. Am recunoscut că eu am aruncat cu apă, fiindcă era foarte cald. Deşi era unul din gardienii cotaţi ca oameni cumsecade, pe nume Filimon, a trebuit să-mi facă raport de pedepsire, aşa cum ceruse ofiţerul de serviciu. Începusem să uit de întâmplare, dar peste vreo două luni de zile, într-o dimineaţă de toamnă, înainte de număr, gardianul de pe secţie s-a apropiat foarte încet de uşă şi tot aşa de încet a deschis-o spre a mă lua prin surprindere şi a mă scoate afară din celulă fără să am timp să mă îmbrac cu mantaua şi m-a dus la izolare. Nu luasem în dimineaţa aceea nici măcar aşa-zisa cafea. În camera de gardă mi s-a adus la cunoştinţă că am un raport de izolare pentru 5 zile, dar "domnul comandant ţi-a aprobat 7 zile" (parcă-i cerusem eu să-mi aprobe!).

Comandantul Aiudului era atunci colonelul Crăciun iar ajutor de comandant (ofiţer politic) era locotenent-colonelul Iacob, tizul meu. Începuse frigul de toamnă. Deţinuţii erau îmbrăcaţi în costume de vară, adică haine şi pantaloni scurţi de doc traşi peste izmene, încât păream ca nişte sperietori de ciori. Şi asta făcea parte din programul de depersonalizare a deţinutului. Îmbrăcămintea provenea din reformele armatei, încă nu ni se schimbase cu cele vărgate de iarnă, care erau totuşi mai călduroase. Celula de izolare avea o înălţime de peste trei metri şi avea o fereastră care era tot timpul deschisă, iar pe jos era beton. Nu puteam ajunge la fereastră ca s-o închid, chiar dacă mă urcam pe tinetă. Tineta de murdărie era fără capac pentru a nu avea posibilitatea să te odihneşti. Noaptea frigul era puternic resimţit, mai ales cu îmbrăcămintea de doc şi cu pantaloni scurţi. În primele două zile de izolare n-am primit nimic de mâncare, abia a treia zi am primit la prânz o jumătate din raţia de turtoiul pe care-l primeam în regim obişnuit de închisoare, şi jumătate din porţia de mâncare de prânz. Au urmat două zile în care iar n-am primit nimic de mâncare. Mâncam, aşadar, o jumătate din porţia de mâncare de prânz a unei zile obişnuite de puşcărie o dată la trei zile de izolare. În cele 7 zile de izolare am mâncat porţia de la prânz a unei zile de închisoare. În aceste condiţii de fămânzire necesităţile fiziologice erau inexistente, situaţie care s-a continuat încă vreo săptămână după ce am fost scos din izolare. Pentru că nu aveam în celulă nici scaun nici pat, ci numai betonul de pe jos, am pus tineta cu gura-n jos pentru a mă mai putea odihni şi mai stăteam câte zece minute, dar frigul nu mă lăsa şi făceam zilnic zeci de km prin celulă pentru a mă încălzi. Seara la ora 22 mi se dădea o pătură veche de zeci de ani, destrămată şi având doar jumătate din dimensiunile normale ale unei pături. Dormitul se făcea în felul următor: puneam capul pe un colţ de pătură pe pragul interior al uşii, care fiind de lemn era mai puţin rece şi sub şoldul care era pe beton puneam pătura îndoită în 4-5 rânduri ca un fel de ghem, după care adormeam. În timpul nopţii mă trezeam de câteva ori şi repetam operaţia. În timpul zilei, când făceam plimbările necesare ca să mă încălzesc, îmi făceam şi rugăciunile în care ceream ajutorul Celui de Sus ca să-mi dea tăria de a rezista.

Dumnezeu m-a ajutat, fiindcă în toată detenţia mea am fost ferit de a fi supus la încercări mai grele decât slabele mele puteri sau la contractarea vreunei boli incurabile. Spun asta gândindu-mă la cei din Piteşti, din Gherla, la regimul lor, care ar fi pus capăt rezistenţei mele. De asemenea, mă gândesc la unii din Aiud care au fost la izolare în timp de iarnă într-o celulă fără geamuri şi ţinuţi câte două-trei luni, până au murit, precum şi la cei care fiind bolnavi, n-au primit nici un fel de tratament şi nici dreptul de a fi internaţi în spital, ci au fost aruncaţi în Râpa Robilor, unde nu li se cunoaşte mormântul.

“Alături de temniţă, pe-o rână, pe-o coastă,
cimitirul nostru adastă.
Tace. Aşteaptă sicrie sărace
cu număr de smoală scris pe capace.
Cimitir fără iarbă – doar humă –
ocolit ca o molimă neagră de ciumă.
Morminte fără poveste,
unde nu-ngenunchează neveste,
unde mame nu plâng,
unde nu cad lacrimi de ţânc…”

Radu Gyr

După cele 7 zile de izolare, am fost dus în celular şi ofiţerul de serviciu de la parter m-a întrebat care-i celula mea. I-am spus numărul celulei, el s-a uitat într-un registru şi i-a spus gardianului să mă ducă la altă celulă cu alt număr, de data asta pe nordul celularului, care era mai friguroasă şi unde am găsit o altă componenţă a camerei, precum şi bagajul meu personal.

În timp ce mă aflam la izolare, pe celular s-a produs o nouă redistribuire a deţinuţilor. În noua celulă i-am găsit pe următorii deţinuţi: Bordeianu Dumitru, student medicinist la Iaşi originar din Drăguşeni-Baia. El trecuse prin Piteşti şi ducea o trăire de mare credinţă. Lateş Mircea, student la Agronomia din Iaşi, trecut şi el prin Piteşti, originar din Bucovina. Parpalac Gheorghe, student la Politehnică în ultimul an (sau absolvent), originar din Basarabia, dar care fusese şi prin Germania în timpul războiului. Onu (Gheorghe?) muncitor din Bucureşti, un autodidact cu multe cunoştinţe în multe domenii; avea puternice crize de astm. Vătăşescu Ion, avocat din Bucureşti, foarte bolnav de inimă. Peste două-trei săptămâni de la venirea mea în celulă a fost dus în spitalul închisorii, iar după alte două-trei săptămâni ne-a venit prin ţevile caloriferului vestea că a murit. O altă persoană era un învăţător dintr-o comună din judeţul Prahova, al cărui nume l-am uitat. După intrarea mea în celulă, cei din camerele alăturate au început să bată în perete şi să-ntrebe cine-i cel nou intrat. După ce-au aflat, s-au interesat care este regimul de izolare în acel moment. Ţin minte că la o convorbire la perete cu gamela (nu prea erau morsişti de calitate în celulă) Parpalac i-a răspuns unuia că la izolare este un regim de apocalipsă.

Cei din celulă m-au primit cu toată dragostea, dar i-am speriat cu slăbiciunea mea după şapte zile de izolare. Începând din prima zi de când am venit în noua celulă, timp de cinci zile, colegii de suferinţă mi-au oferit câte un turtoi în plus pentru a mă reface. Cu toată încercarea mea de a refuza oferta lor, ei au insistat de aşa manieră

încât până la urmă am acceptat. Mă gândeam că şi ei trăiesc din aceeaşi raţie de puşcărie ca toţi ceilalţi. Iniţiativa acestui gest a aparţinut celor doi studenţi, în special lui Bordeianu. Am avut impresia că şi ceilalţi din celulă au contribuit la această ofertă. Chiar dacă eram împreună într-un spaţiu restrâns şi observam pe câte unii care mâncau numai o jumătate de turtoi, nu-mi putea da seama cine a renunţat la o parte din porţie pentru mine. Unii mâncau jumătate înainte de sosirea mesei, alţii în timpul mesei, iar ei nu mi-au spus niciodată. Gestul lor, pentru care le sunt recunoscător, nu l-am uitat nici acum.

Cu Bordeianu Dumitru (Mitică) m-am întâlnit odată la Bucureşti la o adunare a foştilor deţinuţi politici, la care a participiat şi el. Am aflat întâmplător că era în trecere prin Bucureşti, fiind venit tocmai din Australia. Fiind mulţi cei care vroiau să-l abordeze şi el vrând să vorbească cu cât mai mulţi, era înconjurat într-un cerc numeros de deţinuţi, eu nu-l mai recunoşteam, atât era de schimbat după atâţia ani care-şi puseseră amprenta asupra lui. Mi-am făcut loc printre ceilalţi deţinuţi ca să pot ajunge la el, i-am spus cine sunt şi i-am amintit de gestul făcut cu mine în Aiud, pentru care i-am mulţumit încă o dată, dar el mi-a spus că nu-şi aminteşte.

Venirea mea intempestivă peste ei le-a întrerupt dialogul şi fiecare căuta să-l abordeze şi să nu piardă prilejul de a-l mai întreba câte ceva. Eu n-am mai ajuns să pot sta de vorbă cu el cum dealtfel nici ceilalţi nu şi-au terminat discuţiile pe care le doreau. Un bucureştean l-a urcat în maşină şi dus a fost. Eu am rămas cu această mare datorie nestinsă, măcar să fi putut sta cu el de vorbă mai mult, fiindcă asemenea datorii în astfel de împrejurări nu se pot plăti afară niciodată. Mă gândesc la următorul lucru. Dacă el nu şi-a amintit de acest gest, înseamnă că pentru el opera de binefacere este un fapt obişnuit, pe care-l considera în viziunea lui ca un lucru normal şi nu unul ieşit din comun. Aşa cum l-am cunoscut eu în celula Aiudului, a demonstrat o credinţă puternică şi o trăire aproape mistică. Îi mulţumesc încă o dată prin aceste rânduri, pe care i le dedic şi doresc ca Dumnezeu să-i dea sănătate şi multă mulţumire sufletească.

După ce ne-am cunoscut mai bine în celulă şi ne-am câştigat încrederea reciprocă, venind vorba de grozăviile Piteştiului prin care el trecuse, mi-a spus c-ar avea o mare dorinţă la ieşirea din puşcărie, anume să-l întâlnească pe Comandantul Mişcării Legionare, Horia Sima. Citind cartea lui "În mlaştina disperării", am constatat că Dumnezeu i-a îndeplinit dorinţa. Postfaţa cărţii lui este scrisă de Horia Sima.

Între Parpalac şi Onu era o stare de tensiune mocnită. Ei proveneau din aceeaşi celulă şi se cam cunoşteau, astfel că nu se simpatizau deloc. Într-una din zile gardianul de pe secţie l-a scos din celulă pe Parpalac şi l-a adus după aproximativ două ore.

În timpul cât a lipsit din celulă, noi cei rămaşi am devenit suspicioşi la întârzierea lui. Onu a început să gândească cu glas tare, spunând că Parpalac este un om suspect, dacă nu cumva chiar periculos. Până la urmă a spus-o deschis că el are convingerea că Parpalac este colaborator al administraţiei. Eu care eram cel mai nou picat în celulă, nu ştiam ce să cred. Parpalac era un om cu pregătire superioară (mi se pare că nu avea încă examenul de licenţă), era un tip inteligent şi cu un bogat bagaj de cunoştinţe în diverse domenii. Era preocupat să afle orice. Ţin minte că o dată, în celulă venind vorba de felul în care ne-am putea ocupa timpul, el a spus că-l interesează orice afară de agricultură. Avea şi preocupări literare compunând poezii. Ne-a vorbit în celulă sub formă de prelegeri despre electricitate, unde era în domeniul lui, pentru cei care eram prea puţin familiarizaţi cu fenomenul. După cca. două-trei ore, a fost adus înapoi şi ne-a spus că a fost chemat pentru că el a mai raportat administraţiei că în timpul cât stă în celulă, în lipsă de alte preocupări, a conceput o invenţie pe care ar vrea s-o facă cunoscută unui institut de cercetări sau Oficiului de invenţii şi acum a fost chemat pentru a discuta această problemă. Noi am primit cu rezerva de rigoare motivarea lui

Parpalac, dar Onu a făcut nişte aluzii cam transparente la spusele lui, la care Parpalac s-a enervat făcându-l nebun. Onu i-a replicat că este informator şi că nu crede cele spuse de el. Parpalac era puţin bâlbâit şi din cauza nervilor devenise şi mai bâlbâit. A trecut ziua, a trecut noaptea, iar a doua zi în celulă era o atmosferă de mare răceală şi încordare şi nu prea vorbeam între noi decât strictul necesar.

Peste câteva zile, Parpalac este din nou luat de gardian şi, după câteva ore, gardianul de pe secţie vine singur şi ne spune să-i facem bagajul lui Parpalac şi să-l scoatem afară lângă uşă. Din ziua aceea n-am mai ştiut nimic de Parpalac până târziu, după ce am plecat din Aiud în Balta Brăilei.

În timpul şederii în celular ni s-a transmis prin Morse de către un anonim că undeva în secţie s-a înfiinţat o cameră în care sunt aduşi deţinuţi din închisoare şi mai ales din Zarcă, oameni cu grade şi funcţii mari legionare. Acolo li s-ar fi pus la dispoziţie cărţi şi ziare şi se fac comentarii. Acest zvon nu l-am mai auzit şi nu s-a confirmat cât am stat eu în Aiud, până la plecarea mea în primăvara lui 1961.

O altă persoană de care mi-aduc aminte cu plăcere, dar nu în ordinea cronologică a evenimentelor, ci aşa cum mă ajută memoria, este arhitectul Mucichescu Nicolae, oltean de origine şi bucureştean prin domiciliu, care în închisoare avea preocupări literare, compunând poezii. El nu era legionar, ci naţional-creştin (cuzist). Despre el am două amintiri. Prima este o amintire tristă, fiindcă o dată în celulă a avut o criză puternică de stomac, când a vomitat mult sânge, criză la care medicii deţinuţi de pe secţie, consultaţi prin Morse, nu i-au putut pune un diagnostic precis. Când am raportat cazul său miliţianului de pe sală, nu s-a luat nici o măsură, el rămânând mai departe în celulă fără să fie scos la medic. Cu timpul starea sănătăţii lui a rămas constantă, fără să se amelioreze, iar din când în când mai avea câte o criză mai mică, până la despărţirea noastră.

A doua amintire despre el este din domeniul arhitecturii, în care este vorba despre casa lui Istrate Micescu, demnitar care făcea parte din partidul naţional-creştin (Cuza-Goga) ca şi el. Istrate Micescu, unul din marii avocaţi ai României – în timpul guvernării Goga-Cuza a fost ministru de externe – dispunând de bani, a angajat un arhitect italian, renumit în felul lui, să-i facă proiectul unei case personale, dar i-a atras atenţia ca această casă să fie în stil românesc. Italianul, cu studii de arhitectură făcute în Italia, era total străin de stilul românesc de arhitectură şi s-a apucat să studieze din cursurile universitare pentru a înţelege stilul românesc. După afirmaţiile lui Mucichescu care era arhitect şi care după părerea mea era obiectiv în apreciere, arhitectura românească nu prea are un stil propriu, ci un stil bizantin în construirea bisericilor şi elemente cu specific românesc în construcţiile civile, cum ar fi cerdacul de exemplu şi unii stâlpi de pe la case, ceea ce constituie un modest stil românesc. Cam asta am reţinut eu din cele relatate de arhitectul Mucichescu. Însă poanta povestirii abia urmează. Arhitectul italian, ca urmare a studiilor făcute, i-a construit o casă care nu prea avea un aspect de stil românesc.

În final, la câtva timp după terminarea construcţiei, într-una din zile, când proprietarul venea din oraş şi se apropia de casa lui, l-a văzut pe un ţăran care s-a apropiat de casa lui şi o privea îndelung. Istrate Micescu se apropia şi el de privitor şi, bucuros, îl întreabă văzând în el un admirator al construcţiei:

"Ei, ce zici nene, îţi place casa?" Ţăranul, nedumerit puţin, nebănuind că acesta-i proprietarul, îi răspunde: "Domnule, nu-mi dau seama ce clădire-i asta. Casă o fi? Biserică o fi?" Istrate Micescu plin de năduf îi spune: "E casă, 'tu-i biserica mamii ei!"

Cred că în relatarea lui Mucichescu a fost puţină ironie la adresa lui Micescu, care n-a găsit un arhitect român în tot Bucureştiul şi a apelat la un italian.

În toamna anului 1960, când era timpul cel mai friguros, într-o dimineaţă sunt scos din celulă de miliţianul de pe secţie, tot pe nepregătite şi îmbrăcat sumar, şi sunt trimis la izolare, de data asta cu rapoarte făcute de trei gardieni, pentru trei acuzaţii diferite, în total 21 de zile. Cele trei acuzaţii erau următoarele:

1. **1. Am fost prins vorbind la perete cu cei din celula vecină;**
2. **2. Am fost prins că mă uitam afară pe geam (geamul avea jaluzele fixe şi nu puteam privi decât în sus);**
3. **3. Am fost prins şezând pe pat, rezemat cu spatele de perete, dormind, deci nereglementar.**

Odată cu mine a mai fost scos din celulă şi băgat la izolare un inginer din Arad căruia i-am uitat numele. Gardianul de pe secţia unde erau izolările a citit toate rapoartele care ne însoţeau şi a întrebat care-i Iacob. I-am spus că eu sunt acela, iar el în graiul lui ardelenesc mi-a zis: "Futǎ-che dracu sǎ che futǎ! Tu aici mori mǎ, cǎ o sǎ te apuce Crǎciunul." Am fost băgat într-una din celulele de izolare, o celulă vecină şi similară cu aceea din prima izolare, împreună cu colegul din celula în care ne executam pedeapsa. Peste câteva zile am fost scos afară de către miliţian şi dus în apropierea porţii închisorii, cu haina pe cap. Aici erau construite nişte celule pentru anchetă, când veneau anchetatorii securişti de la MAI sau de la diverse securităţi din ţară, ca să mai stoarcă câte ceva din ceea ce credeau ei c-ar mai putea obţine sau când se făceau anchete de către directorul închisorii şi ofiţerul politic. Introdus într-una din aceste celule am fost lăsat acolo încuiat cu zăvorul, timp de cca. 2 ore. După trecerea timpului de aşteptare aud zăvorul şi intră în celulă locotenent-colonel Iacob care se aşează la biroul anchetatorului. Eu şedeam pe banca anchetaţilor. După ce îmi pune întrebările introductive (nume, domiciliu ş.a.m.d.) şi cele referitoare la condamnare, mă întreabă dacă în libertate am fumat. Am făcut greşeala şi am răspuns că da, ceea ce era adevărat. Îndată mi-a oferit o ţigară şi mi-a oferit şi focul cu bricheta. Era o ţigară cu aromă exotică, de care eu nu mai fumasem niciodată, o ţigară pe măsura burgheziei proletare. Am tras câteva fumuri, din care unul în piept şi am simţit o ameţeală puternică, ceea ce m-a făcut să încetez. Nu mi-am dat seama că după doi ani de regim de închisoare, când nu mai pusesem o ţigară în gură şi mai ales după zile întregi de izolare, când înfometarea era maximă, organismul meu nu mai suporta tutunul. Colonelul Iacob a observat şi m-a întrebat de ce nu mai fumez. I-am spus că-mi face rău şi ameţesc, iar el n-a mai zis nimic. De aici încolo a intrat în subiectul propriu-zis al întâlnirii. M-a întrebat de toate: ce vârstă am, pentru ce am fost condamnat. Când i-am spus c-a fost un proces înscenat, a zâmbit zicând că dacă eram nevinovat nu mi se dădea o condamnare aşa de mare, dar dacă-i aşa cum spun eu, el îmi oferă ocazia de a dovedi că-i adevărat ce spun eu şi că-mi propune deschis să colaborez cu el şi să-i spun ce se discută în celulele pe unde trec şi ce gândesc deţinuţii.

"E păcat de tine să-ţi iroseşti tinereţea prin puşcărie, alături de cei ce au mâinile pline de sânge şi care v-au târât şi pe voi în închisoare. Afară de asta îmi eşti băiat simpatic şi eu vreau să te ajut, mai ales că ai acelaşi nume cu mine. Ce zici?"

O propunere atât de directă şi în condiţiile atât de grele ale regimului de izolare în care mă aflam, nu avusesem niciodată. Dar după cei opt ani de închisoare făcuţi şi după experienţa şi sfatul celor care încercaseră o astfel de situaţie, ştiam următoarele: cu securiştii nu-i bine să întinzi vorba multă şi să fii cât se poate de tranşant, fiindcă dacă le întinzi un deget, ei îţi iau toată mâna. Alte căi de a evita o asemenea ofertă, să te prefaci că nu auzi, nu înţelegi bine, şi că nu poţi să faci asemenea servicii, că eşti o fire introvertită şi nu legi prietenii cu cei din închisoare sau

că cei din jur te ţin la distanţă şi se feresc de tine, nu dau rezultate cu securiştii. Politrucii au metodele lor de a insista, de a te invita şi propune colaborarea chiar ani în şir, fiindcă chiar dacă eşti mutat în altă închisoare eşti trimis cu observaţia că ai fi un element predispus la colaborare, iar acolo te va lua în primire alt politruc. Nu scapi uşor din acest cerc al insistenţei, şantajului şi ameninţării. În cazul unui refuz, în cel mai rău caz poţi lua o bătaie, dar în cazul acceptării propunerii de colaborare urmată de un refuz de a continua, urmările sunt nu numai foarte neplăcute dar de-a dreptul grave. În asemenea situaţii timpul şi circumstanţele sunt în favoarea politrucilor; ei au răbdare şi sunt sadici, iar deţinutul nu are în faţă decât condamnarea, zidurile din jur şi gratiile de la ferestre. Nu mai spun că în perspectiva imediată aveam spectrul regimului de izolare în condiţii cumplite. În această stare de lucruri mi-am dat seama că sunt într-o situaţie fără ieşire. A accepta propunerea însemna a da un angajament scris şi speranţa de a amâna deznodământul era o speranţă iluzorie, chiar utopică. Mai apăsător ca orice era însă faptul că făceai servicii duşmanului tău, călcând peste suferinţele camarazilor tăi, coborându-te la josnicia cerută de securist. Cunosc foarte bine pe un om al cărui nume îl trec sub tăcere din motive de bun simţ şi pentru faptul că sora lui, fostă deţinută, a avut un comportament demn şi onorabil. Ei bine, acest om pe lângă faptul că a fost colaborator al securităţii toţi cei 15 ani de condamnare, pe care i-a executat în întregime până la expirarea pedepsei, a fost plimbat prin securităţile unde se făceau anchete în perioada 1958-59 pentru a trage de limbă pe noii arestaţi şi a-i turna securistului anchetator. Groaznică situaţie. Aceste lucruri le-am aflat de la unul cu care am stat împreună în celulă şi a fost victima acestuia.

Toate aceste gânduri mi-au trecut prin minte din momentul în care colonelul Iacob mă invitase la dialogul cu pricina, dar ele mi se fixaseră în minte cu ani în urmă, de când mi-am dat seama că securiştii cu care veneam în contact în timpul detenţiei şi al anchetelor erau exponenţii celui mai odios, abject şi ticălos sistem politic creat de istorie.

La întrebarea pusă de politruc trebuia să dau răspunsul pe loc. Mi-am făcut cruce cu limba-n gură, lucru pe care-l făceam şi atunci când eram chemat la alte anchete, fără a lua o atitudine de sfidare care să-i întărâte mândria lui de comandant al închisorii, ci pe un ton normal şi cuviincios, i-am răspuns: “Nu pot să fac acest lucru.” Mă aşteptam la o ploaie de înjurături sau chiar să înceapă a mă lovi, dar spre mirarea mea nu s-a-ntâmplat aşa ceva. “Dar de ce nu vrei să scapi de puşcărie şi să fii liber? Îţi place să stai în închisoare?” “Nu cred că există vreun om normal căruia să-i placă închisoarea, dar vreau să dorm cu capul liniştit pe pernă, atunci când mă culc. Nu vreau să am mustrări de conştiinţă, atunci când voi şti că un om suferă din cauza mea, pentru că la un moment de enervare a tras o înjurătură când foamea îl roade sau că n-a fost scos la doctor când era bolnav.” “Nu asta vreau să aflu eu, fiindcă ştiu că toţi înjuraţi. Eu vreau să ştiu ce alte lucruri discutaţi voi în celulă.” “Ce discutăm în celulă vă spun şi acum. Discutăm în primul rând despre mâncare şi despre foamea care ne chinuie şi mai discutăm despre procesele înscenate şi pedepsele exagerate care ni s-au dat. Când vrem să îndepărtăm spectrul foamei din mintea noastră, mai discutăm despre amintirile noastre de-afară şi probleme de cultură generală ca geografia, istoria şi altele.” “Da, dar şi legiunea are o istorie. De asta nu discutaţi?” “Discutăm despre istoria României sau despre istoria universală; despre celelalte lucruri care sunt interzise nu discută nimeni, fiindcă nimeni nu vrea să mai facă puşcărie în puşcărie, cum fac eu acum.” “Dar acum pentru ce faci izolare?” “Fiindcă am fost surprins de către miliţianul de pe sală că aţipisem rezemat de perete când stăteam pe pat.” “Ce să-ţi fac dacă nu vrei să scapi şi să fii liber? Eu îţi mai dau timp de gândire. E bine să te gândeşti în continuare la libertatea şi la tinereţea ta.”

A plecat, a tras zăvorul pe dinafară, nu ştiu dacă el sau un gardian care probabil supraveghea celula de pe coridorul alăturat. Am rămas din nou singur, cumva

uşurat că momentul culminant era depăşit. După aprecierea mea, cam era ora prânzului; probabil că plecase la masă. Rămas singur, am analizat interiorul celulei şi birourile. Am văzut că nu puteam fi luat prin surprindere, fiindcă l-aş fi auzit venind. Banca celui anchetat semăna cu una şcolărească foarte veche, făcută dintr-un lemn înnegrit de vreme. Într-un capăt al băncii am descoperit un cui vechi, care putea fi scos uşor şi pus la loc. Pe bancă erau scrise prin zgâriere (probabil cu acest cui) diferite mesaje ale celor ce ocupaseră loc pe ea. Printre aceste mesaje, unul era mai elocvent: "Legionarule, să nu fii trădător". Altul spunea: "Aici am fost cercetat (anchetat) în anul…" Nu se dădeau nume sau date concrete, pentru a nu fi depistaţi cei care au scris. M-am mirat mult cum de anchetatorii nu au observat aceste lucruri de atâţia ani, pentru a le şterge, dar probabil că ei nu se aşezau în banca acuzaţilor şi n-au observat. Profitând de timp suficient şi fiind nesupravegheat, am zgâriat şi eu cu acest cui un text biblic: "Fiţi înţelepţi ca şerpii şi blânzi ca porumbeii", după care am pus cuiul la locul lui. Lemnul fiind vechi nu se putea observa vechimea zgârierii.

După o bucată bună de timp, când mă săturasem de aşteptare, aud zăvorul şi tizul meu intră în birou, se aşează cu fundul pe biroul lui, eu stând în continuare pe scaun, desface ambalajul de pe o bomboană, pe care o scoate şi n-o bagă în gură cum era normal, ci o aruncă de la distanţă, de-ţi făcea impresia că exersează prinderea bomboanelor cu gura. În timp ce molfăia o altă bomboană, mă întreabă: "Ei, te-ai gândit?" "M-am gândit." "Şi cum rămâne?" "Aşa cum v-am spus prima dată, domnule comandant." "Bine mă, dar ce-ţi închipui tu, că societatea se va-ntoarce înapoi?" Şi a început să-mi demonstreze într-un limbaj marxist că epocile în istorie s-au succedat în mod progresiv şi s-au dezvoltat de la inferior la superior, iar ultima este cea socialistă, care chiar dacă nu este perfectă, e cea mai bună dintre toate. Aşa că lumea nu poate să regreseze, ci trebuie să progreseze, să meargă înainte, mă rog, toată teoria marxistă a materialismului dialectic şi istoric, cu acumulările ei cantitative care dau salturi calitative etc. "De cât timp eşti tu arestat?" "De aproape doi ani." "Tu ştii că afară toţi elevii din România primesc manuale şcolare gratuit? Care ţară capitalistă face aşa ceva? Acolo elevii trebuie să cumpere cărţile cu banii părinţilor." Am tăcut din gură pentru a nu-l provoca şi irita şi nu i-am spus că acolo omul are proprietate şi-i normal să-şi plătească cărţile. I-am spus că eu cred ce spune el, dar socot că e normal să devin comunist când voi ieşi afară, nu într-o închisoare unde sunt tratat ca duşman al ţării. "Tot bandit ai rămas. Aici or să-ţi putrezească oasele. Păcat de tinereţea ta."

Şi iar a plecat, iar eu am rămas singur în celulă, unde am stat destul de mult timp. Aproape către seară am fost scos şi readus în celula de izolare din secţie. Singurul avantaj ce l-am avut în această zi cu ocazia anchetei, a fost acela c-am stat într-o celulă încălzită şi m-am odihnit pe bancă, nefiind obligat să fac manej prin celulă. I-am povestit colegului de celulă cele întâmplate şi l-am rugat că dacă scapă înaintea mea, fiindcă avea un singur raport cu numai 7 zile de izolare, să-mi lase mie mantaua la plecare, deoarece atunci când am fost scoşi pentru izolare, el fiind strigat după mine şi mai inspirat a apucat să-şi ia mantaua. Grija conducerii închisorii faţă de noi s-a manifestat de această dată mai mult, spre deosebire de data trecută, pentru că ni se dădea câte o gamelă de apă fierbinte pentru a bea şi a ne mai pune sângele în circulaţie.

Cu o zi înainte de a împlini o săptămână de izolare, Dumnezeu mi-a arătat încă o dată că mă fereşte de încercări mai grele decât aş fi putut eu să suport. Înainte de numărul de seară am auzit cum se deschid celulele începând cu prima şi cum deţinuţii care se aflau în izolare se duceau cu tinetele spre closet pentru a le goli. Un lucru neobişnuit pentru că tinetele se goleau în ziua când se termina pedeapsa ca să rămână goale după plecare. Se trage zăvorul de la celula unde eram noi doi şi suntem trimişi cu tineta la golit. Ne-am executat, apoi am fost luaţi cu haina pe cap şi readuşi în celulele de pe celular, fiind scutiţi de restul pedepsei. Am aflat ulterior că venise un lot nou în

Aiud şi, conform secretomaniei penitenciare şi securiste, acest lot nu trebuia să ia legătura cu vechii deţinuţi, astfel că ei trebuia să facă o carantină a secretului şi au fost băgaţi în celulele de izolare, însă fără regim de izolare. Am mai avut o bănuială mai târziu, că această izolare s-a desfiinţat pentru toţi, în vederea reeducării care se pregătea în Aiud, vrând să demonstreze o îmbunătăţire a regimului de detenţie. Cert este că n-am făcut decât prima din cele trei pedepse şi nu toate cele 21 de zile.

În ultima celulă în care am stat la Aiud, am avut drept coleg şi pe profesorul de geografie Vasile Stoian, fostul prefect legionar al judeţului Bacău. În anul 1944 el era pe front şi, odată cu retragerea de pe frontul de răsărit a armatei germane, nu s-a mai oprit în România, ci s-a dus direct în Germania de unde s-a înapoiat în 1945 după capitulare. Era cel mai bătrân din celula în care ne aflam, având peste 60 de ani şi noi cei mai tineri ne-am oferit să-i facem serviciile care îi reveneau, dar el a refuzat achitându-se personal de toate obligaţiile. E adevărat că era un om care dovedea o sănătate foarte bună.

În celulă ne umpleam timpul cu diverse preocupări, dar în special cu învăţarea limbii germane, pe care el o cunoştea destul de bine. Din când în când mă punea să-i mai spun câte o poezie de Radu Gyr, din care atunci ştiam mai multe.

În primăvara anului 1961, în camera 356 din secţie, am fost adunaţi un lot de deţinuţi care eram pregătiţi pentru munca în Balta Brăilei. Aici l-am cunoscut pe Curpănaru Gheorghe, originar din Nadişa-Bacău, cu care m-am împrietenit şi am rămas buni prieteni şi după eliberare, fiindcă amândoi ne-am stabilit în Piatra Neamţ. În această cameră am învăţat împreună cu Curpănaru, mai bine zis eu am învăţat de la el, fiindcă el era mai avansat ca mine, poezia "Întoarcerea din cruciadă" de Radu Gyr. După învăţarea acestei poezii, multă vreme când ne întâlneam, ne salutam cu câte un vers sau o strofă din această poezie.

"Când am plecat de mult în Cruciadă,
- Mai ştii Bertrand? – eram numai lumini.
Se îmbulzea tot burgul să ne vadă,
ne troienea sub roze şi sub crini,
iar noi, pe armăsarii de zăpadă,
ardeam printre vasali şi paladini….

De ce Gotfried, de ce ne înspăimântă
o rană-n piept şi-un hârb de scut beteag,
cât încă-n noi Ierusalimul cântă
şi mai păstrăm prăjina unui steag
sau când nobleţea-ntreagă stă, ne-nfrântă,
în sângele rămas pe zale cheag?"

În camera 356 cred c-am stat aproape o lună de zile. Înainte de a pleca ni s-a adus ziarul (probabil Scânteia) care a fost citit de un deţinut. Articolul de bază cu care administraţia închisorii a vrut să ne dea gata, a fost acela în care era vorba despre marea realizare a ştiinţei şi tehnicii sovietice prin trimiterea în spaţiul cosmic a primului cosmonaut sovietic, Iuri Gagarin.

Camera 356 a fost ultima locuinţă în Aiud, iar de aici pe la mijlocul lunii mai am fost îmbarcaţi în duba CFR, duşi la Brăila şi de acolo cu bacul în Balta Brăilei.

Colonia Grădina

Lagărul de muncă forţată Grădina, numit în jargon comunist Colonia de muncă Grădina, era situat în Balta Brăilei, teritoriu cuprins între Dunărea veche şi braţul care se desprinde din ea şi o reîntâlneşte în apropiere de localitatea Giurgeni. Lagărul Grădina se afla foarte aproape de malul Dunării şi era format din câteva barăci de pământ în care erau cazaţi noii deţinuţi. Munca deţinuţilor consta în construirea digului ce înconjura de jur împrejur terenul cuprins între cele două cursuri de apă.

Toţi cei veniţi din Aiud am fost organizaţi în două brigăzi, cunoscute sub numele de brigăzile legionare, separate de vechii locatari ai lagărului. Nu mai ţin minte cine a fost prim-brigadierul. Munca se făcea cu roaba, cazmaua şi lopata. Transportul se făcea la o distanţă de cca. 50 de metri. În primele zile de muncă în lagăr, pentru noi cei veniţi din închisoare, oameni nemângâiaţi de razele soarelui, adaptarea a fost anevoioasă. Cei dintre noi, care în dorinţa lor de a se bronza şi lucra la roabă fără cămaşă, au început să capete băşici pe piele, care se transformau în răni. Trecerea de la un regim alimentar total lipsit de grăsimi şi foarte sărac, la un regim mai bogat în grăsimi şi cu mai multă mâncare, ne-a îmbolnăvit de diaree. Era un spectacol de râsul lumii, când dimineaţa brigadierii nu reuşeau să adune toţi oamenii pentru număr, din cauza closetului din mijlocul lagărului, care se afla pe un loc mai înalt şi căruia îi spuneam în derâdere "Acropole". Acesta nu făcea faţă cerinţelor, mai bine zis, în termeni economici, "oferta" noastră depăşea "cererea" pieţei. După fluierăturile şi înjurăturile miliţienilor reuşeam să ne adunăm cu pantalonii în mână, încheindu-ne curelele şi să completăm efectivul brigăzilor pentru a fi numărate. Seara, când reveneam de la lucru, fiecare brigadă venea cu câte un snop de mentă, culeasă de pe câmpul unde lucram, pentru a fi dată la bucătărie să se facă ceai şi să ne vindecăm de diaree. După aproape două săptămâni lucrurile au început să se normalizeze şi numărul celor bolnavi s-a redus. Rămâneau numai cei cronici de care lagărul nu ducea lipsă.

Pe lângă construirea digului mai făceam şi munci agricole cum ar fi prăşitul porumbului sau al florii soarelui. Şi muncile agricole ca şi munca de la dig nu erau de preferat una în locul alteia atâta vreme cât miliţianul ne silea din urmă ca pe robi. Era în aşa fel gândită detenţia sub regimul comunist, ca atunci când eram în celulă să ne dorim munca şi când eram la muncă să dorim celula.

La sfârşitul lunii august – începutul lui septembrie, ofiţerul de serviciu a făcut o listă de meseriaşi şi eu n-am pierdut ocazia de a mă trece pe listă ca dulgher şi peste o săptămână am fost duşi la Salcia, unde se solicitau meseriaşi pentru construcţiile ce le aveau de făcut. La plecarea din Grădina, Curpănaru, cu care eram în aceeaşi brigadă şi vecin de pat, mi-a dat vreo 15-20 de ţigări (pe atunci fumam) fiindcă el primise pachet de-acasă cu câteva zile mai devreme.

Ţin minte că de la Grădina la Salcia toţi cei cca. 15 aşa-zişi meseriaşi am mers pe jos escortaţi de doi miliţieni. Fiindcă eu aveam încălţăminte luată de la magazia lagărului, pe care n-au vrut s-o transfere odată cu mine la Salcia, am mers desculţ. Din cele două brigăzi venite de la Aiud la Grădina, am fost trimişi la Salcia numai eu şi un ţăran din Bucovina.

Colonia Salcia

Ajunşi la Salcia, grupul "meseriaşilor" veniţi de la Grădina am fost ţinuţi separaţi de restul deţinuţilor câteva zile până am fost repartizaţi pe brigăzi. Convieţuind cu aceştia cele câteva zile, mi-am făcut o idee mai clară despre o nouă categorie de deţinuţi politici, aceea a delincvenţilor politici. Erau printre ei câţiva arestaţi pentru diferite fapte comise din cauza beţiei sau a aşa-zisului huliganism politic, precum şi

frontierişti, mulţi dintre ei neavând motive politice ci mai degrabă de drept comun. Când am fost repartizat în brigada de construcţii am fost bucuros că am scăpat de grupul cu care venisem de la Grădina. Colonia Salcia era un lagăr cu o lume politică diversă: legionari, ţărănişti, liberali, consideraţi ca atare după dosare sau mulţi dintre ei după culoarea politică a şefului de lot cu care au fost judecaţi. Atmosfera generală a lagărului Salcia nu era dominată de o anumită culoare politică, ci de cei fără culoare cum erau frontieriştii, diferite secte religioase şi mulţi asimilaţi politic. În lagărul de la Salcia am fost repartizat într-o brigadă de construcţii în care am lucrat în diferite puncte de lucru dulgherie, diverse lucrări de podeţe şi stăvilare, la canalele de irigaţie şi altele pe care le schimbam destul de des, în funcţie de cum se cerea de către administraţia lagărului şi a conducerii civile a şantierelor MAI. La punctele de lucru unde erau cel mult 5-6 într-o echipă şi paza era formată din 2-3 ostaşi în termen, lucram în voie, iar rezultatul muncii nu se exprima în numărul roabelor transportate sau în metri cubi de pământ săpat. Pauzele de masă erau prelungite de ostaşi, care ca şi noi, aveau nevoie de odihnă după atâtea ore de stat în picioare. Aici la Salcia am mâncat pentru prima dată carne de cal. În ţară începuse campania anticabalină, fiindcă colectivizarea se apropia de sfârşit şi caii deveneau de prisos. În aceste condiţii, aveam prilejul de a pune în practică lozincile care circulau printre deţinuţi sub formă de pamflet:

Munceşte, că de-aia n-ai!

Numai prin muncă te poţi nenoroci!

Lasă pe mâine ce poţi face azi! etc

În lagărul de la Salcia am stat până prin luna ianuarie sau februarie a anului 1962, când într-una din zile am fost încolonaţi şi am fost duşi sub escortă la lagărul de la Strâmba unde am schimbat pe cei de acolo, care erau în majoritate legionari. În urma noastră, colonia Salcia a rămas complet goală, fiind populată de cei din Strâmba cu care ne-am întâlnit pe drum. Întâlnirea a fost la mare distanţă pe câmpul din Balta Brăilei, fiindcă cele două escorte au avut grijă să nu ne vedem sau să schimbăm cuvinte între noi. Probabil că acest schimb se făcea în vederea aducerii în Salcia a deţinuţilor legionari din Aiud şi care nu trebuia să fie amestecaţi cu ceilalţi.

Lagărul Strâmba

Lagărul l-am găsit complet gol. Era numai paza securiştilor în prepeleacurile din jurul ţarcului de sârmă. În apele Dunării am observat tot timpul un bac în aşteptare, probabil pentru a preveni efectele unor inundaţii care în primăvară rupseseră digurile în câteva locuri. N-au fost însă inundaţii cărora să nu li se facă faţă. Pe perioada de iarnă, n-am lucrat aproape deloc, fiindcă timpul nu se preta la munci agricole. Ţin minte că la Strâmba am mâncat tot timpul numai pâine veche. Explicaţia era că cei din conducerea lagărului s-au aprovizionat pentru iarnă cu cantităţi mai mari de alimente în eventualitatea că aprovizionarea ar fi fost îngreunată. O altă explicaţie ar fi aceea că, nefiind regim de muncă, raţia de pâine a fost redusă la nivelul raţiei de închisoare şi s-a consumat mult mai puţină.

Strâmba era un lagăr mic format din barăci făcute din pereţi de nuiele şi lipite cu pământ amestecat cu paie şi acoperite cu stuf. La Strâmba l-am cunoscut pe un ziarist din Bucureşti care se numea Ianculescu Gheorghe, dar nu sunt sigur de nume. Era un om foarte cult, un fel de enciclopedie ambulantă, mai ales în materie de limbi străine. Mergeam la el mulţi dintre noi, care vroiam să mai învăţăm sau să repetăm câte ceva şi-l întrebam multe cuvinte. Unii, care aveau ocazia să procure câte o bucată de hârtie de sac de ciment îşi făceau dicţionare scrise cu un creion ciupit de pe şantierul unde lucram. Nu ţin minte să-l fi întrebat vreun cuvânt şi să fi spus că nu-l ştie. Era un

tip ironic, care nu pierdea nici un prilej de a-şi bate joc de miliţieni în mod foarte subtil. De multe ori miliţienii, când mai puneau ochii pe unul care nu le era simpatic, îi mai întrebau ce meserie au avut afară, căutând prilej să-i jignească. Ziaristul nostru avea răspunsul lui original: "Ce-ai fost tu mă afară? Ce meserie ai avut?" "Pendelist." "Ce p… mătii, tu-ţi baţi joc de mine? Ce meserie e asta?" "Da domnule sergent, am fost pendelist." Miliţianul, de ruşine că nu cunoştea cuvântul, nu-l mai întreba ce meserie e asta spre a nu arăta că-i prost şi nu ştie. Noi, cei din jurul lui, abia ne abţineam să nu pufnim în râs, până ce pleca miliţianul, deşi nici unul din noi nu ştia ce-i aia. Ne-a explicat el după aceea că pendelist este omul din cinematografie care duce rolele cu filme de la un cinematograf la altul. Probabil că acest cuvânt face parte din jargonul cinematografiei; eu n-am găsit în dicţionare explicaţia acestui termen. Nedumerirea mă urmăreşte şi acum, dacă nu cumva cuvântul este o creaţie proprie a ziaristului, care a vrut să-şi bată joc de miliţian şi nouă n-a vrut să ne divulge secretul.

Lagărul Luciu – Giurgeni

Prin luna mai a anului 1962 am fost mutaţi toţi deţinuţii din lagărul Strâmba la Luciu – Giurgeni. Comandantul lagărului era căpitanul Ioaniţescu, altă bestie securistă care umbla cu ciomagul în mână pe şantierele unde lucram.

Din cauza deselor mutări şi schimbări ale punctelor de lucru, încep să nu mai pot localiza persoanele pe care le-am cunoscut în aceste lagăre şi multora le-am uitat numele, chiar dacă mi-aduc aminte figurile lor. Toată vara anului 1962 am lucrat numai în construcţii: grajduri pentru vitele Gospodăriei Agricole de Stat, o baracă pentru deţinuţii din interiorul coloniei şi locuinţe cu etaj construite din cărămidă, probabil pentru muncitorii şi funcţionarii GAS.

Un eveniment deosebit de trist, trăit de toţi deţinuţii din Luciu – Giurgeni, a fost când doi tineri maghiari au încercat să evadeze de la un punct de lucru la care eu nu lucram atunci. Din cele povestite de cei care au fost cu ei, am auzit că atunci când s-a observat lipsa lor s-a dat alarma, i-au adunat pe toţi deţinuţii, i-au culcat cu burta la pământ sub paza câtorva ostaşi, iar restul ostaşilor s-a dus să-i caute pe cei doi evadaţi. Nu după mult timp, cei doi evadaţi fiind pe punctul de a fi prinşi, s-au predat ostaşilor care-i urmăreau, ridicând mâinile, dar şeful escortei a tras în ei şi i-a împuşcat.

A doua zi dimineaţă, numărătoarea deţinuţilor a întârziat mult, probabil din cauza unei şedinţe a conducerii lagărului şi a unităţii militare care asigura paza deţinuţilor. Pe noi ne-au încolonat pe două rânduri începând de la poartă până în interiorul platoului şi din corpul de gardă au apărut patru deţinuţi (mi se pare că erau prieteni cu cei doi evadaţi) cu două tărgi pe care se aflau cadavrele celor doi tineri în poziţia în care au fost împuşcaţi: unul cu mâna întinsă sub cap, iar celălalt cu gura deschisă şi plină de sânge. Au fost plimbaţi de la un capăt la altul al platoului, ca să fie văzuţi de toată lumea şi pentru a demonstra tuturor ce vor păţi cei ce vor încerca să le urmeze exemplul. A apărut comandantul lagărului şi ne-a vorbit despre disciplina pe care trebuie s-o respectăm ca să nu păţim şi noi la fel. Încheierea discursului său a fost demnă de toată frumuseţea legalităţii şi moralei socialiste şi proletare, şi suna cam în felul următor: "Noi vă dăm posibilitatea să ieşiţi la muncă şi să nu vă putrezească oasele în închisori, să profitaţi de aer liber şi soare, să primiţi scrisori şi pachete, dar voi trebuie să respectaţi legalitatea noastră populară că de nu, vă… biserica mamei voastre."

După discursul comandantului s-a ieşit pe poartă la punctele de lucru unde eram repartizaţi.

Într-o seară, când ne întorceam de la lucru, l-am auzit vorbind la telefonul din corpul de gardă, care era lângă poartă, cum îi făcea observaţie unui diriginte de şantier civil, reproşându-i că deţinuţii n-au lucrat în ziua aceea. La respectivul punct de lucru – reparaţia unui cămin cultural din comuna Giurgeni – probabil că deţinuţii n-au lucrat din lipsă de materiale, iar dirigintele i-ar fi spus că el va plăti coloniei ziua de muncă nelucrată. Cuvintele interlocutorului lui Ioaniţescu nu le puteam auzi, dar l-am auzit pe el urlând în receptor: “Pe mine nu mă interesează banii. Eu vreau ca bandiţii să muncească, că nu-s aduşi aici pentru îngrăşare.”

Voi încerca să scot în relief câteva figuri de deţinuţi care îmi vin în memorie, însă nu în ordinea cronologică, ci aşa cum mi-i amintesc.

Unul era un ţăran din Ivăneşti-Vaslui. Se numea Huzum şi era şeful meu la echipa de dulgheri cu care am construit şarpanta unui grajd. M-am înţeles foarte bine cu el. Era un om extrem de respectuos şi niciodată nu pretindea deţinuţilor cu care lucra să muncească mai mult decât puteau, preferând să muncească el în locul lor.

Buteanu Mircea, un tehnician minier de prin Baia Mare, era foarte credincios şi ţinea post negru în fiecare vineri, dând mâncarea de prânz altora. Mânca numai seara, chiar în condiţiile de puşcărie în care se afla, deşi, fiind un om foarte corpolent, în mod indiscutabil avea nevoie de mai multă hrană decât alţii. Era greco-catolic şi strănepot al memorandistului Buteanu.

Ofrim Vasile, tractorist din Dragomireşti-Maramureş, vecin de pat cu mine, îmi oferea de multe ori câte o lingură de zahăr din pachetul pe care-l primea, ca să-mi îndulcesc arpacaşul. Şi el era tot greco-catolic.

Pisică Marin, un muncitor din Bucureşti, era un om foarte vesel şi mereu cu ironia pe buze. Într-una din zilele iernii 1962-63, când nu ieşeam la lucru şi mă plimbam prin baracă, el mă opreşte şi mă face atent că-n dormitorul nostru sunt trei feluri de grupări religioase. Arătându-mi cu mâna spre un grup care se contrazicea pe teme de dogme religioase, mi-a spus că aceştia sunt pocăiţi. În altă parte era un preot catolic având în jurul lui câţiva deţinuţi şi arătându-mi-i, a spus că aceştia sunt catolici. În fundul dormitorului era un alt grup de oameni mai tineri care jucau şeptic sau popa-prostu' cu nişte cărţi improvizate şi i-a arătat şi a spus că aceştia sunt ortodocşi.

De asemenea, îmi mai amintesc de deţinuţii: Ispas Alexandru, inginer din Buzău, Zamfiroiu Mărgărit, student din Bucureşti, Puiu Bălan, student din Teiuş şi Săbăuneanu Saul, avocat evreu din Roman.

În vara lui 1962, când a început procesul de reeducare organizat de MAI în toate închisorile din ţară, au început să ne aducă ziare care se afişau pe un panou din curtea coloniei ca să poată fi citite de toată lumea. În primele săptămâni ziarele erau expuse în aşa fel încât să fie evitate ştirile politice. Între microbiştii deţinuţi se iscau discuţii pe tema meciurilor de fotbal. Îmi aduc aminte de un student din Bucureşti, fiu de profesor universitar, care se numea Corlea Paul şi care s-a adresat unui grup de susţinători ai echipei Dinamo spunându-le: “Dinamo este echipa celor care ne ţin pe noi aici. Cu Dinamo nu trebuie să ţinem niciodată, indiferent cu cine joacă. Cu Dinamo trebuie să ţinem numai când joacă cu URSS-ul.”

În toamna lui 1962, în lagărul de la Luciu – Giurgeni a apărut o epidemie de leptospiroză, o boală luată din apa Dunării. După apariţia primelor cazuri de boală constatate de medicii deţinuţi şi de medicul civil, care venea mai rar, el având mai multe lagăre de care răspundea, s-a sesizat şi MAI-ul. Au apărut în lagăr comisii de doctori din MAI şi au făcut analize ale apei consumate de noi, apă din Dunăre. Au ajuns la concluzia că apele Dunării sunt focarul de infecţie. Imediat s-au luat măsuri de izolare a celor bolnavi, eliberându-se două dormitoare în care erau cazaţi cei suspecţi de boală. Toţi deţinuţii am dat la infirmeria lagărului probe de urină şi cei ce erau suspectaţi de

boală sau deja bolnavi erau izolaţi. Un neamţ de prin Banat, care era cu mine în brigadă, arestat fiindcă încercase să treacă frontiera, s-a furişat printre gardieni şi a intrat în barăcile bolnavilor izolaţi ca să ia urina de la un bolnav şi s-o dea la analiză ca fiind a lui. El avea încredere în mine şi mi-a mărturisit acest secret. L-am întrebat pe Kramer de ce face acest lucru şi mi-a răspuns că vrea să scape de muncă şi să treacă în barăcile cu bolnavi ca să se odihnească. L-am sfătuit că nu-i bine ce face, că se poate îmbolnăvi cu adevărat, dar el a ţinut-o pe-a lui şi i-a reuşit figura. A scăpat de muncă şi nici nu s-a îmbolnăvit, chiar dacă hrana era pentru regim penitenciar.

După câteva săptămâni, epidemia a fost stopată şi mulţi bolnavi s-au vindecat. Toamna era pe terminate şi se apropia iarna. Pentru că lucrările agricole se încheiau şi multe din cele de construcţie erau pe sfârşite, conducerea lagărului a mai redus numărul celor care ieşeau la lucru, trecându-ne la regim de penitenciar cu hrană redusă. La lucru mai ieşeau pentru muncile interioare, de regie, şi în exterior la finalizarea unor lucrări neîncheiate. Datorită faptului că mai erau încă bolnavi de leptospiroză la izolare, noi ceilalţi eram lăsaţi să ne odihnim. În acest timp, ştiu că mai bine de o săptămână am dormit zi şi noapte. Cei din jurul meu bănuiau că probabil sunt şi eu bolnav, cum dealtfel credeam şi eu la un moment dat. Din fericire n-a fost aşa, fiindcă odihna aceasta m-a refăcut şi mi s-a normalizat somnul şi starea sănătăţii.

Sărbătorile Crăciunului şi Anul Nou 1963 le-am petrecut în aceste condiţii. Nu eram scoşi la muncă, ci numai la corvezi interioare, la curăţenie prin curte, curăţat cartofii la bucătărie, la descărcat câte un camion cu materiale, dacă venea, etc.

De Anul Nou, nişte tineri de prin Bucovina (Şarul Dornei) au compus versurile unui pluguşor ce l-au citit în dormitor şi în care au evocat dorul de libertate, cu urări de sănătate pentru toţi cei ce-l ascultau. Calul de bătaie al pluguşorului a fost Saul Săbăuneanu, care-şi luase numele de la satul Săbăoani unde părinţii lui aveau o cârciumă. El a fost ironizat tot timpul cât s-a spus pluguşorul cu aluzii foarte transparente la calităţile lui de negustor, care primind un pachet de ţigări şi nefiind fumător, le vindea pe raţia de pâine a deţinuţilor care nu se puteau abţine în faţa unui chiştoc de ţigară pe care-l culegeau de pe jos. În pluguşorul recitat de ei s-a confirmat ceea ce deţinuţii vorbeau între ei mai demult, că lui Saul Săbăuneanu i s-au furat alimente cumpărate pe ţigări, precum pâine şi un borcan de untură. Cei cu pluguşorul mi-au făcut impresia că nu erau străini de cele povestite în versurile lor.

Îmi amintesc de aceste zile de iarnă din preajma Anului Nou, că erau zile friguroase, dar nu geroase, cu zăpadă puţină care totuşi acoperea pământul cu un veşmânt alb.

La câteva zile după Anul Nou, conform tradiţiei vieţii de închisoare din România, în fiecare an se făcea recensământul deţinuţilor din toate închisorile şi lagărele. La Luciu – Giurgeni recensământul s-a făcut în felul următor: dimineaţa, după ce ni s-a servit cafeaua, am fost scoşi pe platou cu toţii, s-a făcut numărătoarea, s-au încuiat uşile barăcilor şi miliţienii supravegheau intrările. Au rămas neadunaţi pe platou numai cei care lucrau la bucătărie şi cei de la munci interioare. S-au adus două mese lungi, iar miliţienii au adus câteva teancuri de dosare. Au venit 2-3 ofiţeri cu ofiţerul politic în frunte, îmbrăcaţi în şube şi căciuli şi au început să ne identifice după dosar. Strigarea se făcea în ordinea dosarului ridicat de ofiţerul politic şi fiecare se prezenta la masa respectivă în faţa acestei comisii, unde repetam ca un automat datele care ni se cereau: tata, mama şi baraca (în limbajul zeflemist al deţinuţilor). După identificare aveam voie să intrăm în dormitor. Eu am fost strigat cam pe la jumătate şi, zgribulit de frig şi bucuros c-am terminat cu aşteptarea, am intrat în dormitor. La câte 2-3 minute veneau ceilalţi, în ordinea strigării. În general nu apăreau probleme de nepotrivire de nume sau de date personale. Pentru cei care nu răspundeau la chemare, li se punea dosarul deoparte, urmând a fi căutaţi printre cei de la muncile interioare.

După o bucată de timp vine în baracă un tânăr cu care mă simpatizam reciproc, chiar dacă el era condamnat pentru gruparea religioasă "Martorii lui Iehova" şi-mi spune că dosarul meu, când a fost aşezat în teancul celor identificate, a fost tras în afară vreo 5 cm. Toţi cei din brigadă şi dormitor ştiau că eu sunt venit în Balta Brăilei de la Aiud. Cred că eram printre puţinii deţinuţi, dacă nu singurul, între cei veniţi de la Aiud, în colonia Luciu – Giurgeni. Atunci le-am spus că e foarte posibil ca în curând să plec din colonie, lucru ce s-a întâmplat peste cca. 2-3 săptămâni, când mai mulţi deţinuţi (în jur de 15) am fost duşi la gara Giurgeni unde ne aştepta duba CFR. După ce am fost îmbarcaţi în dubă, am fost plimbaţi timp de vreo trei zile prin Dobrogea. Printre jaluzelele geamului de la dubă am văzut numele gărilor Babadag şi Constanţa. Probabil că au fost „colectaţi" deţinuţi şi de pe aceste linii, dar nu i-am putut întâlni, ei fiind izolaţi de noi, cei care ne aflam în compartimentul mare al dubei. În dubă frigul era mare, fiindcă nu se dădea căldură. Atunci am auzit pe unul dintre deţinuţi spunând că "pentru ăştia care conduc ţara ar trebui o guvernare de 6 luni cu becurile stinse, ca să-i învăţăm omenie."

Peste trei zile de la plecare am ajuns la Jilava, unde am stat mai puţin de o săptămână. Nu ştiu nimic de ceilalţi deţinuţi care au plecat odată cu mine din Luciu – Giurgeni, fiindcă din duba CFR am fost transbordaţi în autodubă. Am fost singur în celula dubei şi nu m-am mai întâlnit cu nici unul din ei. În Jilava am mai stat într-o celulă cu încă trei sau patru deţinuţi care, tot ca şi mine, erau în tranzit; unul mergea la o anchetă suplimentară, altul venea de la un proces unde fusese dus ca martor şi altul pleca spre securitatea regională de care aparţinea. Le-am uitat numele.... După aproximativ o săptămână am fost îmbarcaţi mai mulţi deţinuţi şi transportaţi iar la vagonul dubă CFR. Eu am fost plasat tot singur într-o celulă a dubei şi, până aproape de Braşov, n-am avut din nou căldură, cu toate că am bătut în uşa celulei să raportez şefului de dubă, miliţianul supraveghetor, dar nu m-am ales decât cu înjurături. În aceste condiţii am ajuns…

Din nou la Aiud

Sosirea mea în Aiud a avut loc aproximativ pe la ora 7-8 seara. Am fost singurul client al Aiudului sosit cu acel tren şi dus singur cu duba auto a penitenciarului către închisoare. De data aceasta am fost coborât din dubă şi dus într-o cameră de pe secţie unde erau vreo 10 paturi de fier cu saltelele pe ele şi umplute cu paie mai mult praf decât paie, atât erau de uzate de folosinţa îndelungată. Plantonul de pe sală mi-a dat o pătură veche ca toate păturile de puşcărie. Întrarea mea în Aiud s-a făcut foarte simplu, fără tărăboi, fără percheziţie şi fără înjurături sau bruscări. Aceasta s-a petrecut pe la sfârşitul lui ianuarie 1963.

La câteva minute de la intrarea în cameră, unde mă gândeam ce pat să-mi aleg şi cum să mă învelesc cu pătura şi cu vreo saltea, se deschide vizeta şi un deţinut mă întreabă de unde vin şi dacă vreau ceva de mâncare. Bineînţeles c-am fost bucuros de invitaţie şi mi-a adus o gamelă plină cu mâncare de cartofi. Cât am mai vorbit cu cei doi deţinuţi care erau plantoane pe sală, am aflat că şi ei erau tot politici. Astfel m-am dumirit că şi-n Aiud începuse reeducarea şi administraţia vroia să demonstreze că se petrece o schimbare în viaţa deţinuţilor. În această cameră din secţia Aiudului, al cărei număr nu-l mai ţin minte, am stat cca. două săptămâni singur. Aproximativ pe la mijlocul lunii februarie, în urma unor noi schimbări ale componenţei celulelor, am fost dus în altă cameră cu mai mulţi deţinuţi, sosiţi de prin alte închisori sau securităţi, adunaţi aici probabil dintr-un ordin superior MAI, aşa cum venisem şi eu. Aici, în noua componenţă a celulei unde am stat mai bine de o lună de zile, am avut ocazia să-mi petrec timpul în mod mai plăcut, fiindcă ne povesteam unul altuia biografiile, mai ales

episoadele legate de regimul de detenţie prin închisorile prin care trecuserăm, şi ne interesam de cunoştinţele comune pe care le aveam. Când eram scoşi la plimbare, auzeam dintr-o cameră apropiată cum se citeau articolele din ziarul "Scânteia" de către un lector deţinut. Ne-am dat seama că era o cameră transformată în club de reeducare şi îndoctrinare comunistă, unde deţinuţii erau invitaţi să-şi facă autocritica (autobatjocura, cum o numeau deţinuţii). Tatonându-ne şi studiindu-ne reciproc, ne aşteptam şi noi, cei din camera respectivă, să fim introduşi în clubul de reeducare. Colocatarii mei erau aiudeni mai vechi ca mine, cel puţin cu câteva zile, şi erau mai informaţi ca mine. Aşa am aflat că procesul de reeducare era în plină desfăşurare şi accentul se punea pe autobiografia pe care trebuia s-o prezinţi în faţa lectorului şi a grupului de deţinuţi din care făceam parte. Noi toţi eram într-o tensiune permanentă, gândindu-ne că ne va veni rândul să ne facem autobatjocura.

Aici l-am cunoscut pe Ion Ioanid. Mi se pare că el venea de la Timişoara. În convorbirile noastre de tatonare şi informare reciprocă ne întrebam unul pe altul încercând să găsim vreo cunoştinţă comună şi să facem schimb de impresii despre persoana respectivă, dar nu găseam asemenea cunoştinţe comune. Cauza se datora faptului că fiecare dintre noi am avut trasee diferite prin închisorile prin care am trecut. Eu fusesem arestat în prima detenţie ca elev şi repartizat la Târgşor şi apoi la Canal, având o condamnare mică (4 ani). El fusese arestat ca student (exmatriculat din facultate pe motive de origine socială nesănătoasă) şi condamnat la 20 de ani muncă silnică. Aşa se explica faptul că eu am ajuns la Canalul Dunăre - Marea Neagră, iar el la mina de plumb de la Cavnic. Până la urmă, chiar dacă n-am găsit cunoştinţe comune de la care să pornim o apropiere între noi, ne-am deschis inimile şi ne-am apropiat unul de altul datorită vârstei tinereşti şi îngrijorării comune faţă de reeducarea care ne obseda, precum şi a gândurilor comune pe care le împărtăşeam şi le schimbam între noi.

Îmi amintesc un episod din viaţa noastră de detenţie. Fiindcă tot Aiudul era în plin proces de reeducare, ni se dădeau ziare pentru citit (Scânteia şi un ziar regional din Cluj, al cărui titlu l-am uitat). Evenimentul care domina presa comunistă din România în timpul acela, prin articole de protest faţă de lumea capitalistă, era procesul unui mare comunist spaniol, care se numea Julien Grimau. Ziarele de pe secţia noastră erau date de gardieni începând din capătul secţiei şi până în ultima cameră, noi fiind printre ultimii. Când, într-o zi, s-a scris în ziare că în ziua următoare se va hotărî dacă J. Grimau va fi executat sau va fi graţiat de Franco, Ioanid a bătut în peretele celulei vecine, unde se dăduseră ziarele şi a întrebat care-i situaţia cu execuţia lui Grimau. Noi cei din celulă n-am auzit răspunsul celor de dincolo de perete, dar Ioanid s-a întors către noi radios şi a spus: "Îmi era teamă că Franco s-a ramolit, dar văd că-i om cu mintea-ntreagă; l-a executat pe comunist, chiar dacă a fost apărat de avocaţi francez, englez şi italian şi chiar dacă au intervenit toate guvernele occidentale pentru graţierea lui." Când ne-a venit şi nouă rândul la ziare, momentul de satisfacţie pentru noi era depăşit.

Într-o zi, când am fost scos la program pentru golirea tinetelor în closet, am văzut scoasă la plimbare camera celor bolnavi de nervi (camera nebunilor). Erau printre ei figuri diferite de oameni abătuţi, blazaţi, cu privirile rătăcite şi oameni obişnuiţi; unii dintre ei stăteau lângă zid la soare, alţii se plimbau, iar alţii stăteau de vorbă în grupe de câte doi-trei. L-am remarcat numai pe unul care făcea câţiva paşi, se oprea şi se adresa unui personaj imaginar, fiindcă nimeni nu-l asculta, apoi pornea iar făcând câţiva paşi. O singură frază i-am putut-o auzi când a fost mai aproape de geamul de unde priveam, când, tot aşa, îi spunea unui personaj imaginar: "Eu i-am spus lui Horia Sima cum trebuie să facă, dar el nu m-a ascultat." Ce i-a spus el lui Horia Sima, ştia numai el, noi n-am mai aflat .

Gardianul care ne lăsa vreo două minute nesupravegheaţi, ducându-se să închidă celulele celor ce fuseseră înaintea noastră la toaletă, a apărut şi ne-a dus în

cameră. Un alt prilej similar de a-i vedea pe cei din camera bolnavilor de nervi, n-am mai avut.

Tot în zilele acestea l-am văzut pe Ioanid vorbind cu o veche cunoştinţă, Teofănescu, care în câteva cuvinte l-a informat despre reeducarea din Aiud şi care, la rândul lui, ne-a spus şi nouă care-i atmosfera în clubul de reeducare.

Altădată într-o după-amiază, am fost scoşi toţi din cameră şi duşi în club împreună cu alţi deţinuţi din alte camere, dar fără sî ne permită să luăm legătura unul cu altul. În club am asistat la filmul "Coroana sfărâmată" sub supravegherea miliţienilor. În film era vorba despre viaţa politică a României sub domnia regelui Carol II. Nu prea îi cunoşteam pe oamenii politici din acest film, dar mai auzeam pe cei mai în vârstă şoptind numele unora dintre cei pe care-i cunoşteau. Eu l-am recunoscut sigur pe Carol II filmat la o zi de paradă de zece mai, pe voievodul de Alba Iulia şi pe Teofil Sidorovici, comandantul Străjii Ţării. Au mai fost trecuţi în revistă şi alţi oameni politici, ca de exemplu Armand Călinescu, Nicolae Iorga. Când a apărut pe ecran Gavrilă Marinescu, s-a produs rumoare în sală.

Aşa cum mergeau lucrurile, se vedea că suntem pregătiţi pentru reeducarea care era în toi. În vederea reeducării am interpretat şi aducerea mea şi a celorlalţi din Balta Brăilei sau din alte închisori la Aiud. Judecând că aceste dispoziţii cu privire la reeducare veneau de foarte sus, situaţie care îmi crea o stare de tensiune şi nelinişte, regretam plecarea mea din Luciu – Giurgeni, unde nu aveam probleme de natura aceasta. La Aiud aveam perspectiva de a ridica în slăvi regimul comunist, a cărui colaborare o refuzasem cu trei ani înainte. Mă îngrozeam la gândul că, dacă aş fi avut tăria să refuz, şi mi s-ar fi spus de către politruci, în mod cinic şi sfidător: "Ce mă, tu eşti mai deştept sau mai dat dracului decât cei ce au mai multă şcoală şi mai multă pregătire politică decât tine?", nu ştiu cum aş fi reacţionat. Consideram situaţia fără ieşire, nu datorită presiunilor fizice ca la Piteşti şi Gherla, ci datorită presiunilor morale, fiind obligat să lingi unde-ai scuipat, strivit de copita unui regim politic a cărui metodă era "violenţa nelimitată de lege faţă de duşmanul de clasă" după părerea lui I.V. Stalin. Nu trebuie să-şi închipuie nimeni că presiunea fizică lipsea cu desăvârşire. Nu. În Zarcă se putea aplica un regim de exterminare, în subsolurile Aiudului se putea aplica un regim de izolare şi mai diabolic decât cele cunoscute. De asemenea, şi camera de nebuni era un mijloc de a te convinge să accepţi reeducarea. Doar Nicolschi şi gaşca lui folosiseră în istoria închisorilor comuniste toată gama de torturi: bătăi, foame, schingiuri, zidiri de viu în cameră şi tot ce putea să conceapă imaginaţia unor oameni fără stavilă morală. M-am resemnat zicându-mi în sinea mea că voi încerca şi eu să rezist până la "punctul meu de topire" şi pe urmă voi vedea. Ce, parcă-n Piteşti sau Gherla aş fi făcut mai mult, când puterile fizice şi morale te părăsesc?

Dar Dumnezeu e mare şi, când eram convins că nu-i nici o ieşire, nici o zare şi nici un liman, într-o zi, mai mulţi ofiţeri au venit cu liste în mână pe la fiecare cameră, ne-au scos cu bagajele afară şi ne-au adunat într-o cameră mare, într-un număr suficient pentru un vagon dubă. La început am crezut că-i vorba de un club de reeducare, dar din "zvonuri de la temniceri", mai bine-zis din zvonurile plantoanelor de pe sală, care acum erau deţinuţi politici, am aflat că vom merge la muncă.

"Din zvonuri de la temniceri

Afară-i astăzi, mâine, ieri…

Noi nu ştim dacă-i ieri sau azi,

Dar auzim zăvor cum cazi.

Cum grele lespede se-nchid,

Peste mileniile din zid

Şi cum se-ngroapă fără zvon

Mormântul nostru sub beton.

Din zvonuri de la temniceri,

Noi am murit de patru veri"

Radu Gyr

Mă miram cum de sunt eu trimis din nou la muncă, acuma când de la muncă am fost adus la Aiud cu mai bine de două luni în urmă. Vestea m-a bucurat enorm, pentru că scăpam de groaza reeducării şi autobatjocurei. Cred că pregătirea lotului care trebuia să meargă la muncă, până la îmbarcarea în duba CFR, a durat mai bine de-o săptămână, timp în care ni s-au dat bagajele şi hainele personale, dând în primire hainele vărgate la magazia închisorii. Nu mai spun că aproape zilnic venea un alt ofiţer care verifica datele personale ale deţinuţilor, după listele pe care le aveau.

În acest timp, Ion Ioanid acuza dureri în spate cauzate de o răceală, însă din cauza învălmăşelii în care ne aflam cu pregătirea plecării noastre, a fost şi el luat cu întregul lot şi îmbarcat în duba CFR din gara Aiud, care venise pentru transportarea noastră în Balta Brăilei. Ochii şi urechile deţinuţilor, având o deformarea aproape profesională în a scruta toate posibilităţile de a depista, cât de cât, cea mai mică informaţie, au aflat că destinaţia noastră era U.M. Ostrov. Eu eram printre puţinii care mi-am dat seama că-i vorba de Balta Brăilei, fiindcă Ostrovul era sediul conducerii lagărelor din această parte şi de unde eu plecasem. De-aici încolo, multe din amintirile mele încep să se suprapună fiindcă repetam traseul pe care-l făcusem cu doi ani înainte şi de unde plecasem nu de mult timp.

Călătoria cu duba, cu înghesuiala devenită clasică, până la Brăila şi apoi călătoria cu bacul până la Salcia, când pe o parte a bacului se vărsa tineta cu murdărie, iar pe cealaltă parte se lua cu alt vas apă din Dunăre pentru băut, erau acum lucruri "normale". Deplasarea noastră de la Aiud s-a făcut pe la sfârşitul lunii aprilie, începutul lui mai 1963, când am ajuns în Balta Brăilei pentru a doua oară.

Iarăşi la Salcia

Am uitat să spun, că la plecarea din Aiud, tuturor celor cu condamnări de la 20 de ani în sus li s-au pus lanţuri la picioare. Deşi eu intram în această categorie, fiind la coada coloanei unde fierarii ne băteau niturile, s-a terminat stocul de lanţuri

şi o parte dintre noi, printre care şi eu, am avut norocul să călătorim fără aceste bijuterii. La Salcia l-am găsit comandant al lagărului tot pe căpitanul Nica, pe care-l lăsasem când am plecat în 1962 şi care a asistat la debarcarea noastră din bac.

Toţi cei veniţi din Aiud cu acest lot am format o brigadă şi am fost cazaţi în acelaşi dormitor. Eram vecin de pat cu Ioanid şi nu departe de noi era patul lui Mioc, un profesor bănăţean, care în seara intrării noastre în Salcia a fost numit brigadier. A venit de la clubul unde se adunau brigadierii şi se făceau repartiţiile la lucru pentru a doua zi, fiind puţin contrariat şi speriat şi ne-a spus că a fost numit brigadier. Noi l-am sfătuit să accepte funcţia, pentru că se arăta a fi un om de bun simţ şi de caracter. Mioc era deţinut din valul celor arestaţi în perioada 1958-59, nu era vechi puşcăriaş, nu avea experienţa Canalului şi nici a minelor de plumb, dar în scurta lui detenţie se informase de la cei vechi de ce reputaţie se bucurau unii din vechii brigadieri ai Canalului, care deveniseră uneltele administraţiei şi erau urâţi de restul deţinuţilor. Deşi nu cunosc pe ce criteriu a fost numit Mioc brigadier, personal nu pot să-i reproşez nimic; comportarea lui a fost corectă şi, în măsura în care a putut, i-a ajutat pe deţinuţi necolaborând cu administraţia.

Prima zi de muncă a fost la praşilă la porumb şi am lucrat alături de Ioanid pe care-l mai ajutam şi noi să facă faţă, pentru că el era complet istovit de boală. N-a mai putut lucra până la sfârşitul zilei şi, după protestele deţinuţilor, gardienii l-au lăsat să stea culcat până la terminarea zilei de muncă, mutându-se odată cu noi pe măsură ce înaintam cu praşila şi odată cu cordonul de pază. Seara, când am ajuns în colonie, a fost internat la spitalul lagărului, spital care deservea toate lagărele din Balta Brăilei.

Peste câteva zile au mai sosit în brigada noastră câţiva deţinuţi transferaţi de la închisoarea Galaţi. Între ei a fost şi doctorul Emil Căpraru din Bucureşti, originar din judeţul Dolj.

În lagărul de la Salcia am găsit foarte mulţi cunoscuţi din prima detenţie, cu care am fost împreună la Târgşor sau pe Canalul Dunăre-M. Neagră. Aici l-am reîntâlnit, după aproape zece ani, pe Gelu Popovici din Tecuci, cu care lucrasem împreună în construcţii la Canal şi cu care legasem o strânsă prietenie. El avusese o criză puternică de rinichi cu o zi înainte de sosirea mea şi era internat în spitalul lagărului Salcia.

Cât am stat în Salcia, am lucrat în diferite puncte de lucru, fiindcă am reuşit să intru din nou la construcţii şi, uneori, lucram cu brigada mea în majoritatea timpului la munci agricole sau la dig. Un punct de lucru în care am muncit mai mult a fost staţia de tratare a apei unde, lângă castelul de apă care alimenta lagărul, se construiau locuinţele gardienilor, ferma de porci şi alte anexe ale coloniei. Staţia de tratare avea scopul de a filtra apa care se colecta în castelul de apă de oxidul de fier pe care-l conţinea, din care cauză apa avea culoarea ruginie. Şantierul staţiei de tratare era condus de inginerul Constantin din Brăila, un om deosebit de amabil şi înţelegător. În viaţa sa de om liber, printre altele, era şi artist amator (cântăreţ) pe lângă formaţii culturale. Ne povestea de o călătorie de schimburi culturale făcută în China, unde le-a cântat chinezilor cântece româneşti, dar şi chinezeşti, fără să

cunoască limba. Celor câteva cântece chinezeşti pe care le învăţase, le cunoştea şi traducerea, pentru a putea intona corect melodia, după cum se cerea.

Dintre cei cu care lucram împreună mi-l amintesc pe Petrică Paraschiv, originar din Basarabia şi stabilit la Timişoara. Cu el fusesem la Târgşor şi la Canal. Îmi pare rău c-am uitat numele unui oltean brunet şi simpatic, brunet bine, c-ai fi zis că nu-i oltean, dar cu un caracter frumos. Mi se pare că era student şi mai făcuse închisoare şi pe timpul lui Antonescu.

Salcia fiind o colonie veche, nu prea avea şantiere mari, construcţiile importante fiind terminate, astfel încât lucram în diferite puncte o durată mai mică, motiv pentru care schimbam des locul de muncă şi chiar echipele în care lucram. De multe ori reveneam în brigada de bază şi făceam munci agricole. În afară de staţia de tratare a apei, am lucrat la pietruit drumurile din Salcia, la reparaţii de barăci şi locuinţe ale gardienilor, la fixat stâlpii pentru telefoane în aria închisă de dig şi, de câteva ori, am fost repartizat la colonia Stoeneşti din apropiere, unde băteam duşumele în barăci şi reparam gardul de sârmă şi porţile de la intrare.

În anii 1962-63 atmosfera din închisori şi lagăre era una de reeducare. Ni se dădea ziarul "Scânteia" şi ziarul regional în care se afla lagărul sau închisoarea respectivă, comuniştii vrând să ne convingă de superioritatea sistemului, chiar dacă închisorile erau pline de "contrarevoluţionari". Colonia avea un club unde se găseau cărţi, cele mai multe de autori sovietici sau ruşi, cu care căutau să ne intoxice, dar pe care deţinuţii nu se omorau să le citească. Mi-a rămas în minte o scenă dintre multe altele, când am mers şi eu la club să caut o carte. Înaintea mea erau câţiva deţinuţi care aşteptau rândul să fie notaţi cu cartea pe care o luaseră. Îl văd pe unul din ei cum ia o carte şi o deschide, îşi aruncă o privire pe prima pagină, după care o aruncă scârbit şi pleacă fără a mai lua alta. Urmând după el, curios să văd ce carte era, am citit titlul cărţii care avea un autor rus şi m-am mirat că cetăţeanul a refuzat o carte tehnică. Nefiind una politică ar fi meritat să fie citită. Am deschis la prima pagină şi am citit prima propoziţie: "Avionul este o invenţie rusească". Atunci mi-am explicat dezgustul cititorului care aruncase cartea.

Lucrând dulgherie, am luat o dată de la club „Cartea dulgherului", în care am văzut că nu ştiu care stahanovist sovietic a introdus metoda baterii scândurii la duşumele cu ajutorul unei scoabe şi a două pene de lemn, lucru de care te umfla râsul pur şi simplu, de marea inovaţie veche de pe timpul străbunicilor.

Altădată, cred c-am citit în Scânteia sau în alt ziar, că la un GAS (sau GAC) un stahanovist a realizat "cultura intercalată" care consta în semănatul pe lângă porumb şi al altor plante, ca de exemplu dovleac, fasole sau cânepă pentru sămânţă (hăldanii) lucru pe care-l văzusem la părinţii mei de când mă ştiam, dar ei îl prezentau în ziar ca pe o mare inovaţie.

Şeful clubului şi bibliotecii era un deţinut, fost profesor de limba română, de prin judeţul Dâmboviţa, care se numea Dogărăscu Laviniu, căruia deţinuţii îi spuneau şarpele cu ochelari din cauza ochelarilor pe care-i purta, iar alţii îi spuneau Dogărăscu Latriniu.

În fiecare duminică, în care nu se lucra, Dogărăscu făcea o dare de seamă în faţa deţinuţilor în prezenţa gardianului de serviciu de pe secţie, a ofiţerului de serviciu şi uneori a comandantului Nica, iar alte dăţi a ofiţerului politic Boştină sau a comandantului de pe întreaga U.M. 0957 Ostrov, care era colonelul Gaftea şi care avea o figură de pămpălău înalt şi slab.

Spre a ne convinge de realizările industriei socialiste româneşti, ne-au adus într-o duminică în colonie un tractor nou Universal 650, făcut la Braşov, probabil primit recent de GAS. Tractoristul civil ni l-a arătat ca să fim informaţi asupra progresului tehnicii româneşti. Deţinuţii de meserie ingineri, mecanici sau tehnicieni s-au apropiat de tractor şi-l priveau cu atenţie. Foarte mulţi nu-l cunoşteam, după atâta timp de lipsă de libertate.

În Salcia, ca în majoritatea lagărelor de muncă, nu s-a făcut o reeducare prin dezumanizare, ca în Piteşti, Gherla, Peninsula sau Aiud. Dealtfel nici nu erau condiţii ca să se aplice metode diabolice, în genul închisorilor menţionate sau a spitalelor psihiatrice. Din când în când mai aflam veşti despre ce se petrece în Aiud, prin diverşi oameni care veneau de-acolo, sau de la cei care erau chemaţi la anchete sau procese şi se întâlneau cu aiudeni.

În toamna anului 1963 a venit din Aiud un nou eşalon de deţinuţi care au format brigada a 15-a. Prin doctorul Căpraru, care avea un bun prieten printre aceştia, pe inginerul Trifănescu din Brăila, am aflat de metodele şi presiunile cumplite care s-au exercitat asupra conducătorilor politici şi a intelectualilor de frunte din Aiud pentru a ceda şi a renunţa la intrasigenţa lor.

Aşa am aflat de la diferiţi deţinuţi că în luările de cuvânt din timpul autobatjocurei, care se cerea la reeducare, Parpalac, cel cu care am stat în celulă şi care cerea să iasă la raport pentru invenţia sa, trecuse la reeducare şi-i critica pe cei ce refuzau reeducarea, comparându-i cu o maimuţă din regiunea caldă care atunci când îşi bagă laba într-o scorbură a copacului pentru a scoate ceva de mâncare, n-o mai putea scoate din cauză că pumnul era strâns pe fructul respectiv. Maimuţa urla de durere, dar nu-i venea în minte să-şi desfacă degetele. Aşa sunt şi cei ce refuză reeducarea şi care nu înţeleg să accepte oferta partidului de a se bucura de libertate, zicea Parpalac. Maimuţa de care vorbea el se numea Macacus, iar deţinuţii au început să-i spună Macacus Parpalacus. Acum mi-am dat şi eu seama că muncitorul Onu, coleg de celulă, nu-l bănuia pe nedrept pe Parpalac de colaborare cu administraţia.

Conducerea coloniei, prin Dogărăscu şi prin cei ce jucau cartea reeducării, formal sau convinşi, cerea ca fiecare brigadă să delege un deţinut care să procure cărţi de la biblioteca clubului şi să fie citite în colectiv. Brigada a 9-a, din care făceam parte, a refuzat această formă de reeducare în cea mai mare parte, acceptând numai lectura individuală. Această atitudine ar fi fost imposibilă în regimul penitenciar, faţă de cel din colonia de muncă.

Despre asasinarea lui John F. Kennedy, preşedintele SUA, în noiembrie 1963, am aflat a doua zi de la deţinuţii care veneau în contact cu civilii de la magaziile de cereale ale coloniei şi ale GAS, dar nu era o ştire verificată, fiindcă deţinuţii sperau că la mijloc era o mână rusească, care-l asasinase pe Kennedy şi sperau să se

declanşeze un conflict ruso-american. Pe timpul acela eu lucram într-o echipă de meseriaşi care repara locuinţele gardienilor şi făceam curăţenie în jurul acestor locuinţe. Asta se întâmpla cam a treia zi după asasinat, când poşta a adus ziarele pentru securiştii abonaţi la presă. În Baltă corespondenţa venea cu întârziere din cauza mijloacelor de transport pe apă, care aveau o singură cursă pe zi. În ziua respectivă, după masă, a apărut un ofiţer care ne mai supraveghea şi ne îndemna la lucru. Îi ţin minte şi numele: Rotaru. El avea un ziar împăturit în mână, cu care gesticula mereu cu şeful escortei care ne păzea sau când ne făcea observaţii. Am început atunci să-i dau târcoale cu speranţa că voi prinde ceva din titlurile ziarului, dar parcă era un făcut, că atunci când treceam cu roaba prin faţa lui, el muta mâna la spate şi când luam găleata să car apă şi treceam pe la spate, el schimba ziarul în cealaltă mână în faţă. Până la urmă am putut citi scris pe ultima pagină cum era îndoit ziarul, un singur cuvânt: "Asasinarea…". Ofiţerul a plecat şi eu n-am putut duce în colonie decât acest cuvânt care era începutul unui titlu de pe ultima pagină. Ţin să precizez că, deşi eram în perioada de reeducare şi ni se dădeau ziare, pe cele cu probleme de natură a modifica starea de spirit a deţinuţilor, nu le primeam, iar când ne interesam de ce n-a venit ziarul din data respectivă, ni se motiva foarte pueril că nu l-a adus poşta sau că n-a apărut în ziua aceea, iar noi ca să le adormim vigilenţa, ne făceam că-i credem.

Peste câteva zile, când au început să ne dea ziarele şi când ştirea se învechise, se putea desprinde din alte articole că evenimentul se consumase, deci ştirea se verifica.

A fost unul din evenimentele care a marcat istoria contemporană, iar deţinuţii au avut de comentat până la Crăciun ce interese politice au provocat evenimentul, în care nici până azi nu se ştie sigur a cui mână a fost. Probabil forţe oculte care au în planul lor intenţii asemănătoare în continuare şi nu vor să se facă public adevărul.

În primăvara şi vara anului 1963, Ion Ioanid a stat tot timpul în spital. Cu el mă-ntâlneam când veneam de la muncă sau în zilele de duminică când nu se lucra şi puteam să ne furişăm de miliţieni, pentru a putea vorbi prin gardul de sârmă care separa spitalul de restul coloniei. În zilele în care apărea un zvon sau o veste mai deosebită – o "bombă", cum se spunea în limbajul deţinuţilor, făceam orice ca să putem comunica "tot ce aveam în guşă". Doctorul Căpraru, al cărui pat era aproape de patul meu şi cu care citeam împreună prospectele medicamentelor din cutiile de medicamente, eu fiind elevul şi căutând să-mi însuşesc termenii medicali pe care nu-i ştiam, mă întreabă într-o zi de unde-l cunosc pe Ioanid şi de unde este el. I-am spus că-l cunosc de la Aiud şi că este din Bucureşti. Atunci m-a rugat să-l întreb dacă o cunoaşte pe Sandra Boian. Fiind zi de duminică şi având program administrativ de curăţenie şi scuturarea păturilor şi saltelelor din dormitoare, m-am plasat cu lucrurile de scuturat lângă gardul spitalului şi am putut vorbi în voie cu Ioanid. Mi-a spus că Sandra Boian este nepoata lui şi i-am făcut cunoştinţă cu doctorul Căpraru, coleg de breaslă cu Sandra. Fiind amândoi bucureşteni şi olteni şi având multe cunoştinţe comune, se întâlneau de acum înainte mai des, discutând mai mult. Noi trei am format o tripletă care s-a menţinut până la eliberare şi care s-a prelungit până în prezent.

Una din amintirile care a marcat puternic prietenia mea cu Ioanid, a fost atunci când am primit dreptul de a scrie o carte poştală acasă în care puteam cere un pachet cu alimente. Evenimentul s-a petrecut în toamna anului 1963, după ieşirea lui Ioanid din spital. Dreptul la carte poştală îl aveau cei ce realizau norma de lucru. Eu lucrând în construcţii, unde norma se realiza mai uşor decât la munci agricole sau la roabă, am fost citit pe lista celor ce trebuia să se prezinte la club pentru a primi cartea poştală. Neavând cui mai scrie, fiindcă moartea mamei mele se confirmase de mai multe ori, i-am oferit-o lui Ioanid care nu avea dreptul la scrisoare şi a cărui mamă nu mai ştia nimic despre el de la data evadării lui. Deţinutul care avea dreptul la primirea unui pachet, primea două cărţi poştale; una prin care comunica celor de acasă că are dreptul la un pachet cu alimente, după un text tip afişat în clubul lagărului şi a doua carte poştală în care confirma primirea pachetului, care avea alt text tip. Primul text suna cam aşa: "Dragi părinţi (soţie) etc., sunt sănătos. Am dreptul la un pachet de 5 kg cu alimente şi 400 ţigări. Vă îmbrăţişez. (Semnătura)". Al doilea text suna în felul următor: "Dragi părinţi / dragă soţie, am primit pachetul cu alimente pentru care vă mulţumesc. Nu trimiteţi alt pachet până ce nu veţi primi altă scrisoare de la mine. (Semnătura)"

Când deţinuţii erau chemaţi pentru a primi şi scrie prima carte poştală, vigilenţa era foarte mare. Lista era citită de ofiţerul de serviciu, asistat de gardianul respectiv şi, bineînţeles, de deţinutul responsabil cu clubul şi biblioteca, respectiv Dogărăscu Laviniu. Ofiţerul citea lista, gardianul distribuia cărţile poştale, iar Dogărăscu distribuia capetele de creioane. Creioane întregi nu se dădeau cu intenţia de a nu fi tăiate de deţinuţi şi luate de ei cu scopul de a scrie lucruri interzise de regulamentul închisorii.

Prima scrisoare am scris-o eu şi l-am semnat pe Ioanid cu numele lui mic, cum i se spunea acasă. Când am fost anunţaţi cei ce trebuia să primim cartea poştală să ne prezentăm la club, am făcut repetiţia cu Ioanid memorând adresa mamei lui: Elena Ioanid, Intrarea M. Eminescu, nr. 4, Bucureşti. După primirea pachetelor, la câteva zile, eram anunţaţi toţi cei ce primiseră pachete să se prezinte la club, să scrie cartea poştală de confirmare. De data asta, vigilenţa era mai slăbită; cei ce nu primiseră pachete, chiar dacă au scris prima dată, nu se prezentau la primirea cărţii de confirmare. Mai intra câte un deţinut care căuta o carte şi era lăsat să intre, iar noi aşteptam la rând să primim creionul, fiindcă eram mai mulţi la un capăt de creion. Fiindcă nu erau locuri pentru mai mulţi la masa din cameră, o scriam fiecare cum putea, pe geamul camerei sau pe tocul uşii. Atunci am profitat de mica înghesuială şi i-am dat lui Ioanid cartea poştală şi creionul, el scriind textul de confirmare a pachetului şi semnând-o, mi-a restituit-o şi am predat-o ofiţerului. În felul acesta, spre deosebire de prima carte, aceasta a fost scrisă în întregime de Ioanid şi semnată de el personal. Primirea cărţii poştale de către mama lui Ioanid a convins-o că el este în viaţă şi că la mijloc nu-i nici o capcană, deoarece scrisul era autentic al fiului său. Cu această ocazie s-a desăvârşit prietenia noastră pentru că s-a putut demonstra totala încredere reciprocă, prietenie care se menţine şi în momentul când scriu aceste rânduri.

Un caz similar de colaborare în aceeaşi problemă şi în acelaşi lagăr, cu acelaşi rezultat, a avut loc şi între mine şi Petcu Ştefan, avocat din Bucureşti,

membru al PNŢ. Ţin minte şi acum adresa surorii lui: Elena Roşu, Bd. Ion Şulea nr. 18, Bucureşti.

Ioanid n-a vrut să mai scrie pentru un al doilea pachet mamei lui, fiindcă ştia că ea n-avea altă sursă de întreţinere pentru hrană şi chirie, decât meditaţiile de limba franceză, pe care le dădea în funcţie de posibilităţile ce i se ofereau.

O persoană al cărei nume l-am uitat, uitare de care mă fac vinovat, era un deţinut care lucra la bucătăria lagărului. Într-una din zile, când mă găseam la Salcia, vine la mine un deţinut (mi se pare că se numea Puşcaşu şi era din Botoşani) şi-mi spune că mă caută un alt deţinut care vrea să vorbească cu mine. Trebuia să mă duc la el, la bucătărie. M-am dus la bucătărie, l-am căutat, l-am găsit şi m-am prezentat spunându-i că eu sunt omul pe care-l căuta. Ne-am retras deoparte şi mi-a spus următorul lucru: “Domnule Iacob, eu lucrez aici în regie, deci îmi fac norma în fiecare lună şi am dreptul la carte poştală şi pachet lunar. Ca bucătar nu pot spune că rabd de foame. Pentru asta m-am interesat printre ceilalţi deţinuţi de cineva care nu are pe nimeni afară de la care să primească pachet şi mi s-a spus de dumneata. De aceea, te rog să primeşti de la mine ceea ce îţi ofer eu acum.” S-a dus în bucătărie de unde a venit cu o bucată de slănină de casă în jur de 1 kg. Am luat-o, i-am mulţumit şi, fiindcă numele atunci i-l ştiam, am întrebat de unde este. Mi-a spus că-i din Galaţi. Asta ţin minte sigur, dar, spre ruşinea mea, numele i l-am uitat cu desăvârşire. Cred că motivul principal al uitării este că eu nu ţin minte să-l mai fi întâlnit după aceea. El lucra la interior, eu la exterior, nu eram în aceeaşi brigadă şi nici în acelaşi dormitor. Mi se pare că s-a eliberat printre primele loturi din anul 1964, când începuseră eliberările. Îmi exprim părerea de rău că i-am uitat numele, fiindcă merita să-l reţin, dar îi păstrez amintirea pentru fapta pe care nu o uit. Şi dacă, întâmplător, va citi aceste rânduri, m-aş bucura să-i reînnoiesc mulţumirile mele pe viu.

În timpul de un an şi patru luni cât am stat a doua oară în Salcia, au mai avut loc două evenimente politice majore de nivel naţional, în afară de asasinarea lui Kennedy, care se petrecuse în afara graniţelor ţării. Primul a fost înăsprirea relaţiilor româno-sovietice ca urmare a apariţiei în presa sovietică a unui studiu al economistului rus Valev, care susţinea ideea înfiinţării unui complex interstatal agricol în care trei ţări să contribuie cu teritoriu: URSS, România şi Bulgaria. Românii n-au trecut evenimentul sub tăcere şi au luat atitudine. În revista “Probleme economice” tipărită la Bucureşti, a apărut răspunsul la provocarea lui Valev în care România respingea categoric şi energic propunerea sovietică. Deşi am citit întregul articol din revistă într-o mare tensiune nervoasă, fiindcă stăteam în closetul lagărului şi un prieten mă păzea, fiind întrerupt din când în când de câte un deţinut obligat să-l folosească, reţin sigur următoarele: “Nu-i permitem domnului Valev să-şi plimbe creionul pe harta ţării noastre”. Era semnat de Costin Murgescu, un economist român, despre care unii deţinuţi ziceau că ar fi fost sau ar fi avut sentimente pro-legionare. Reţin cu aproximaţie că ruşii urmau să contribuie la uniunea interstatală (complexul interstatal) cu teritorii din sudul Basarabiei. Românii ar fi trebuit să contribuie cu cca. jumătate din Bărăgan, iar bulgarii cu un teritoriu de peste Dunăre. Tot din articol reieşea că ruşii urmăreau ca, în planificarea lor generală pentru întregul lagăr socialist, România să devină o zonă agricolă şi un

debuşeu pentru industria lor. După asta am trecut eu la pază, urmând un alt deţinut să-l citească. La semnalul stabilit trebuia să iasă afară cu revista ascunsă şi încheindu-se la pantaloni, în eventualitatea că s-ar fi putut să fie chiar un miliţian care să folosească closetul.

Tot cam pe atunci sau ceva mai înainte s-au retras din biblioteca lagărului toate cărţile scrise de autori ruşi, care au intoxicat cultura românească cu toate descoperirile din ştiinţă făcute de savanţi sovietici şi cu tehnica sovietică cea mai avansată din lume. Nu pot să trec cu vederea, fiindcă îmi vin în minte acum, bancurile care circulau printre deţinuţi şi pe unele auzite afară în DO, puse pe seama lui Miciurin, cu celebrele lui încrucişări:

A încrucişat vaca cu girafa şi a rezultat un hibrid care păştea în România şi o mulgeau ruşii peste Prut;

A încrucişat omul cu norma şi i-a ieşit sufletul.

Alte bancuri circulau pe seama tehnicii sovietice, când în perioada reeducării ni se mai aducea câte un fim sovietic şi noi ne mai descreţeam frunţile:

Un avion american, care zbura la mare înălţime deasupra URSS, a căzut din cauză că s-a lovit de nivelul înalt al tehnicii sovietice;

Eroul sovietic cel mai mare, a fost acela care, după ce o schijă i-a retezat capul, a mai mers cu capul tăiat pe sub apă încă 40 de metri, cu ţigara aprinsă în gură, a omorât 40 de nemţi şi, după ce a strigat "trăiască URSS", a murit.

Acum să închei capitolul bancuri şi să revin la lucruri mai serioase, de la care m-am abătut. Al doilea eveniment important care a avut loc în viaţa PMR şi care este o continuare a scrisorii lui C. Murgescu din revista "Probleme economice" sau mai bine-zis o prelungire a înăspririi relaţiilor interpartinice româno-sovietice, a fost plenara CC al PMR, din aprilie 1964, al cărei comunicat final a fost publicat în Scânteia şi care a ajuns şi acesta în lagărul din Salcia. Fiind un puşcăriaş cu state vechi, prietenii nu ezitau să mă pună la curent cu tot ce se afla printre deţinuţi. Prin lagăr se vorbea de existenţa acestui comunicat, dar eu făceam parte din categoria "pesimiştilor constructivi", cum m-a caracterizat Tavi Balaban, adică nu făceam parte din organizaţia "aici murim", dar nici din categoria celor care scăpau din închisoare cu fiecare zvon, lansat uneori chiar de securitate. De aceea, vroiam să pipăi evenimentul şi să-l verific. Aşa se face că peste vreo două săptămâni am intrat în posesia ziarului Scânteia, în care pe vreo două pagini era publicat comunicatul final al plenarei. L-am citit exact în aceleaşi condiţii în care am citit şi revista anterior menţionată, cu deosebirea că ziarul era mai greu de manevrat şi de ascuns când eram ameninţat de pericol, fiindcă era mai voluminos. Cu toate acestea am citit articolul în întregime. Reţin textual expresia "că nu există partid părinte şi partid fiu". În linii mari, plenara CC al PMR se distanţa de PC(b) al URSS într-un limbaj nesfidător, dar destul de categoric, pledând pentru egalitatea tuturor "partidelor comuniste frăţeşti".

Optimismul deţinuţilor mai pesimişti a început să crească după ce am citit în ziarele care ni se dădeau oficial în cadrul reeducării, că o delegaţie guvernamentală română fusese invitată în SUA. Delegaţia era formată din politicieni comunişti de

nivel înalt cum nu mai fuseseră alţii până atunci, de când România intrase în lagărul ţărilor socialiste. Din delegaţia română care a vizitat America reţin numele lui Gaston Marin. După aceste informaţii primite, deţinuţii care ştiau să citească printre rânduri, au început să devină mai încrezători într-o schimbare a situaţiei.

Prietenul meu Ioanid, având o spitalizare mai îndelungată în care şi-a creat relaţii cu personalul medical, a reuşit să pună o vorbă pe lângă doctorul Puşcariu să mă interneze şi pe mine pentru vreo zece zile în spital, pentru a mă odihni şi a mă reface, chiar dacă nu eram bolnav.

În primăvara şi vara lui 1964 am lucrat mai puţin în construcţii şi mai mult la munci agricole, în special la prăşitul porumbului. La începutul anului 1964, înainte de apariţia Decretului de graţiere, au mai fost eliberate două loturi de deţinuţi, dar în număr foarte mic. Miliţienii, chiar dacă erau cu gura pe noi, nu mai băteau, nu ne mai înjurau şi nici nu ne pedepseau pentru nerealizarea normelor.

Cu câteva zile înainte de apariţia decretului, am fost anunţat să mă prezint să ridic pachetul cu alimente, care era la corpul de gardă. Pentru acest pachet eu nu primisem carte poştală ca să scriu şi nici n-a fost returnat. Au mai fost şi alte cazuri similare de primire a pachetelor fără a fi solicitate de către deţinuţi prin scrisoare. Plutea în aer o atmosferă de destindere de tip comunist. Când a venit momentul să mi se dea pachetul, conform obiceiului înrădăcinat, gardianul m-a întrebat de la cine aştept pachetul. Am dat numele mamei mele şi mi-a răspuns că nu ea este expeditorul. Mi-a cerut să-i dau alte nume. Am dat numele mamei lui Ioanid şi al surorii lui Petcu Ştefan, dar la toate mi-a dat acelaşi răspuns. Atunci m-a întrebat: "Dar Sanda Gâlcă cine este?" Mi-a căzut fisa imediat şi am spus că-i o verişoară de-a mea şi mi-au dat pachetul. Era prietena mea de-afară şi colega de liceu de la cursurile serale cu care urma să mă căsătoresc. Cum a aflat ea de adresa mea? în luna aprilie, odată cu ultimul lot dinaintea apariţiei decretului de graţiere, se eliberase şi Gică Călimănescu din Tecuci care, într-una din zile, călătorind cu maşina condusă de fratele său care era şofer, s-a întâlnit cu fratele prietenei mele, Dan Gâlcă, care era tot şofer şi, din vorbă-n vorbă, aflând că el s-a eliberat recent din Salcia, l-a întrebat dacă n-a-ntâlnit cumva un deţinut pe nume Iacob Pintilie. În felul acesta s-a aflat de locul meu de detenţie şi am putut primi pachetul respectiv.

Brigăzile de deţinuţi cu care lucram la praşilă nu aveau contact cu civilii. Numai cei de la magaziile de cereale ale GAS, cei de la încărcarea şi descărcarea bacurilor de pe Dunăre şi cei de la ateliere mai aveau contact cu civilii. De aceea, seara, când ne adunam în colonie şi ne întâlneam toţi de la diverse puncte de lucru, ne informam reciproc despre cele auzite şi comentam, bineînţeles în favoarea noastră, cum ar putea evolua evenimentele care să ne conducă spre eliberare. Optimiştii ziceau că-s zilele numărate până la eliberarea noastră; eu, din tabăra pesimiştilor, în mod demonstrativ m-am ras pe cap, lucru pe care-l făceam de fapt în fiecare vară. Mulţi îmi spuneau că mă voi elibera cu scăfârlia goală şi mă sfătuiau să nu mă rad. Nu i-am ascultat pe prieteni şi m-am ras, spunându-le că dacă o fi să plecăm, voi pleca şi eu, chiar dacă sunt ras pe cap. Nu-i ăsta un motiv de a nu-mi da drumul afară.

Cercul meu de prieteni cuprindea oameni de toate vârstele şi toate categoriile sociale, dar predominant era grupul celor mai tineri, foştii elevi din anul 1948-49 cu care fusesem închis la Târgşor şi cu care schimbam opinii şi ne încurajam reciproc. Printre noi se afla şi Dumitru Petrescu, maistru sondor din Moreni-Dâmboviţa, un om foarte săritor şi mereu dispus să te ajute cu ce putea, măcar c-o vorbă bună dacă nu cu altceva. În toamna când am venit prima dată în Balta Brăilei şi nu aveam puloverul de lână care să mă apere de frig, fiind luat la o percheziţie, el s-a oferit să-mi căptuşească maioul de pânză cu atâtea petece încât mi l-a îngroşat ca pe un pulovăr şi, în felul acesta, m-am apărat de frigul iernii. Era un om care-şi căuta mereu de lucru când stăteam în baracă, trebuia să fie mereu activ ca să-şi omoare timpul. Totdeauna te întâmpina cu zâmbetul pe buze şi aproape întotdeauna ne servea câte o veste culeasă de pe la ceilalţi deţinuţi. Pentru că multe veşti erau de domeniul incredibilului, în limbajul deţinuţilor le numeam "bombe". De aceea şi lui nea Mitică Petrescu îi ziceam "nea Mitică Bombagiul", lucru care pe el nu-l supăra, chiar dacă noi cei din jurul lui eram puţin maliţioşi, căci tot noi îl căutam să ne spună ce mai ştie, ce noutăţi mai are: "Nea Mitică, spune tot ce mai ştii." "Dă tot din guşă nea Mitică."

De cele mai multe ori guşa lui nea Mitică era goală şi noi ne resemnam, aşteptând alte zile mai bogate şi cu veşti care să se verifice. Şi a venit şi ziua aceasta. În data de 17 iunie 1964, când am venit seara de la praşilă, conform tradiţiei, până la ora intrării în colonie a brigăzilor de la punctele de lucru mai depărtate şi a numărului de seară, fiecare deţinut îşi rezolva problemele personale. Unul îşi spăla o batistă, altul căuta o jumătate de ţigară la alt deţinut din altă baracă. Grupa de serviciu se pregătea să aducă pâinea şi hârdăul cu mâncare de la bucătărie, iar restul se mai întâlneau cu câte un prieten din altă brigadă. Pe nea Mitică "Bombagiul" l-am văzut în mijlocul curţii. Nu mergea nici spre bucătărie după mâncare, nici nu era ocupat cu alte treburi. Era disponibil. Îndată ne-am adunat în jurul lui vreo 4-5 dintre vechile lui cunoştinţe.

"Nea Mitică, dă din guşă tot ce ştii." Cam aşa începeau convorbirile cu nea Mitică, la întâlnirile de seară, când ne adunam pe şantiere. Nea Mitică ne priveşte cu o mutră foarte serioasă.

"Nu ştiu nimic. Ce să vă spun? Mai spuneţi şi voi, că eu vă tot spun mereu." "Nu se poate nea Mitică. Nu ne-ai spus de mult nimic. Trebuie să ştii ceva." Nea Mitică zâmbeşte uşor, fiindcă nici lui nu-i venea să creadă ce avea în guşă şi-apoi ştia că noi ceilalţi vom râde de el şi-i vom spune: "Nea Mitică, tot bombagiu ai rămas." Era prima dată când nea Mitică a avut o reţinere. Nu şi-a dat drumul la gură de prima dată cum făcea alteori. Dar nici nea Mitică nu putea să rabde să nu dea drumul la supapă. Bomba avea prea mult exploziv în ea şi trebuia puţin dezamorsată. Bombe de felul acesta au mai circulat prin puşcăriile comuniste, când veneau securiştii la diferite anchete, ca să studieze starea de spirit a deţinuţilor. Ei chemau atunci la anchetă diverşi cetăţeni colaboraţionişti (informatori), dar chemau şi din ceilalţi, pe care deţinuţii îi ştiau că nu sunt colaboratori ai administraţiei. Acest procedeu era folosit de securişti pentru a-i camufla pe oamenii lor. Pentru a afla starea de spirit a deţinuţilor şi a vedea cum reacţionează, la două-trei zile după plecarea lor, puşcăria (mai ales lagărele de pe Canal şi Balta Brăilei) erau pline de

zvonuri care de care mai apropiate de dorinţele deţinuţilor, ca de pildă decrete de amnistii şi graţieri. Aşa că noi deţinuţii eram cei mai păţiţi şi, cum tot păţitu-i priceput, primeam aceste zvonuri cu foarte multă reţinere. Cine s-a fript cu ciorbă, suflă şi-n iaurt.

Nea Mitică al nostru, chiar dacă era bombagiu, îşi dădea seama că o asemenea bombă, care nu s-ar verifica, ar face mai mult rău deţinuţilor, decât bine. De aceea, el ne-a spus, prevenindu-ne: "Măi băieţi, eu am auzit ceva, dar să nu mai spuneţi la nimeni. Mai aşteptăm o zi două să vedem dacă-i adevărat." "N-avea nici o grijă nea Mitică", l-am asigurat noi în cor. "Ce, noi suntem bombagii?" "Măi băieţi (toţi eram mai tineri ca el) aseară la radio s-a comunicat că s-a dat un decret pentru eliberarea deţinuţilor politici." Noi toţi ne-am desumflat la aflarea veştii. O fi decretul ăsta pentru dreptul comun, nu pentru noi. Nu dau ăştia decret pentru politici, mai ales pentru toţi. "Dar de unde vine bomba asta?" "Au spus civilii şi şoferii civili de la magazie."

Am plecat cu toţii să luăm masa de seară. S-a făcut numărătoarea şi am intrat în dormitoare. Înainte de culcare, din şoaptele celorlalţi deţinuţi se spunea că s-ar mai fi auzit acelaşi lucru şi de la alte puncte de pe alte şantiere, unde se putea lua legătura cu civilii.

Nu toată lumea aflase de noutatea aceasta, ci numai unii care aveau contact cu civilii, dar şi aceştia foarte puţini credeau. Noaptea ne-am culcat şi a fost "o noapte normală" fiindcă mai auzisem noi asemenea "bombe". A doua zi seara, când toate brigăzile s-au întors de la lucru, comentariile luau proporţii. Civilii de la mai multe puncte de lucru deveniseră indiscreţi şi cu mai mult curaj ne dădeau asigurări că până pe 23 august vom fi toţi liberi. Lucrurile începeau să prindă contur. A treia zi, cu toate că de la clubul reeducării nu ni s-a dat nici un ziar, alţi deţinuţi confirmau c-au şi citit anunţul în ziar. În aceste zile, într-o seară, am fost adunaţi toţi deţinuţii pe platou şi au apărut în faţa noastră comandantul lagărului, colonelul Nica, ofiţerul politic Boştină şi de la Ostrov colonelul Gaftea. Toţi ne aşteptam că ni se va aduce la cunoştinţă evenimentul, dar spre dezamăgirea noastră, Gaftea, care vorbea greoi şi incoerent, ne-a spus că de-acum înainte vom primi pachet lunar cu 5 kg de alimente, fiindcă administraţia a constatat că deţinuţii au muncit conştiincios şi că ne-am făcut datoria şi ne cerea ca şi de-acum înainte să lucrăm la fel, pentru ca şi conducerea coloniei să răsplătească munca noastră. Despre decret şi despre eliberare nici o vorbă. Ne-am dat seama că ei mai aveau nevoie de linişte şi de munca noastră pentru terminarea lucrărilor agricole (în special a praşilei porumbului).

Ziarul cu decretul de graţiere a ajuns şi la noi în lagăr, dar nu cel oficial, dat de administraţie, ci cel introdus clandestin de deţinuţi. Astfel şi eu, pesimistul, m-am convins că nea Mitică ne servise o bombă care se verifica. Prietenii mei au început să râdă de mine, făcând haz că eram printre puţinii din colonie complet ras pe cap. Supărarea mea n-a fost mare, fiindcă ştiam că părul mai şi creşte dacă eşti ras.

La cca. o săptămână după apariţia decretului au apărut la punctul de control de la poartă civili cu geamantane, iar seara după ce ne-am adunat cu toţii în colonie,

administraţia a evacuat un dormitor, îngrămădindu-ne pe toţi în celelalte. Cu o listă în mână, ofiţerul de pe secţie a scos dintre noi pe cei ce urmau să se elibereze şi i-au băgat în dormitorul golit. După plecarea primului lot s-a desfiinţat colonia Stoeneşti şi au fost aduşi toţi la Salcia. Tot atunci au fost aduşi şi ultimii deţinuţi politici de la Grădina.

Printre cei aduşi de la Grădina se găsea şi un cetăţean din Piatra Neamţ, pe nume Panaitescu, care fusese brigadier, dar un brigadier de joasă speţă, care nu lua niciodată apărarea deţinuţilor. Era un turnător ordinar care dădea pe mâna administraţiei pe cei care nu-şi făceau norma sau pe cei care, după aprecierea lui, nu munceau cât trebuie.

În seara când a fost adus la Salcia şi s-a aflat de sosirea lui, un deţinut dintre cei din Salcia care fusese altădată în brigada lui, s-a dus la geamul barăcii lui Panaitescu şi le-a spus celor din dormitor să-l cheme fiindcă vrea să-i dea o porţie de pâine (mămăligă). Când Panaitescu s-a apropiat, cel care l-a chemat i-a aplicat o palmă solidă lui Panaitescu. În vălmăşeala de atunci nici Panaitescu n-a mai reclamat, nici miliţienii n-au mai făcut anchetă. Faptul a rămas fără urmări, ci numai cu o lecţie doar pentru Panaitescu şi cei ca el. Civilii care au început să sosească erau securişti trimişi de direcţiile regionale de securitate. De a doua zi, dintre cei izolaţi pentru eliberare, era chemat câte unul în parte la un dialog cu securistul. Dialogul se rezuma la câteva întrebări: ce vei face afară, dacă te vei încadra în muncă şi o declaraţie pe care o semnai că nu vei spune nimic din ceea ce ai văzut în închisoare.

Peste trei zile securiştii au plecat, cei separaţi pentru eliberare dădeau în primire hainele penale şi-şi luau în primire bagajul şi hainele civile de la magazie, după care plecau. Noi, cei ce rămâneam, nu ştiam cum şi unde plecau. În lagăr s-a lăsat liniştea şi am reintrat în ritmul normal de puşcărie. Unii dintre prietenii mei au plecat, alţii au mai rămas aşa cum am rămas şi eu. Ca să mai atenuăm monotonia puşcăriei mai făceam haz de necaz. Eu care acum abandonasem tabăra pesimiştilor, căutam să-i mai necăjesc pe unii dintre prietenii mei.

"Să ştiţi fraţilor că plecăm atunci când îmi va creşte mie părul pe cap, că nu trebuie să compromit partidul ieşind tuns chilug din închisoare." "Puşchea pe limba ta. Ce, eşti nebun, vrei să ne-apuce iarna pe-aici?" îmi spuneau ei.

Cu glume, cu aşteptare, cu speranţe, chiar şi cu unele îndoieli că s-ar putea sista eliberările, au mai trecut mai bine de două săptămâni, când, aproape de sfârşitul lunii iulie, au apărut din nou securiştii de la direcţiile regionale.

S-au repetat aceleaşi metode ca la lotul anterior. De data asta am făcut şi eu parte dintre cei separaţi pentru eliberare. Securiştii veniţi de la regiune stăteau de vorbă cu fiecare-n parte. Unii dintre deţinuţi s-au întâlnit chiar cu securiştii care-i anchetaseră sau îi arestaseră. Eu mă număram, ca de cele mai multe ori, printre cazurile puţin mai deosebite: născut în URSS, având localitatea de domiciliu după buletin Cristineşti-Dorohoi, dar cu domiciliu flotant la Piatra Neamţ, însă arestat şi anchetat de securitatea regională Bucureşti.

Când mi-a venit rândul să dau ochii cu ofiţerul securist, am fost chemat de cel de la securitatea din Suceava, de care, teoretic, aparţineam, dar cu care nu mă cunoşteam. După întrebările introductive de identificare, m-a întrebat în ce localitate mă stabilesc. I-am răspuns că la Piatra Neamţ şi de-aici încolo am început eu să-i pun întrebări: ce trebuie să fac, la cine să mă prezint să-mi rezolve problema unei locuinţe, fiindcă nu am nici un fel de locuinţă nicăieri în România. El, puţin surprins de întrebările mele, cum era şi firesc, mi-a spus:

"Te duci la locuinţa din care ai fost arestat." "Da, dar eu locuiam cu chirie şi proprietarul nu mi-a păstrat spaţiul şi nici n-am bani să-mi plătesc chiria." "Atunci te duci acolo unde-a stat mama dumitale." "Mama mea a stat într-o cameră dată de un cetăţean, care o tolera în locuinţa lui şi acum n-are nici o obligaţie faţă de mine să mă primească în casa lui." "Atunci te duci la securitatea din raionul Piatra Neamţ şi le spui ce mi-ai spus mie şi ei te vor plasa într-o baracă a unui şantier, că la Piatra Neamţ sunt şantiere de construcţii şi vei găsi o locuinţă."

După convorbirea cu ofiţerul mă obseda gândul că atunci când voi preda îmbrăcămintea şi încălţămintea penală, nu voi avea cu ce să mă încalţ. Bocancii mei, cu care fusesem arestat, nefiind prea noi şi fiind folosiţi timp îndelungat, s-au distrus aşa că umblam cu nişte cizme de pânză date de la închisoare. Mă gândeam să raportez atunci când va trebui să dau în primire hainele vărgate şi încălţămintea, ca să-mi dea colonia ceva de încălţat, sperând că nu le convine lor să ies desculţ. Din această situaţie m-a salvat un român-macedonean, fostul ofiţer Stere Copaciu, care se elibera odată cu mine, spunându-mi că atunci când voi merge la magazie să dau în primire, să fiu aproape de el, fiindcă are în bagaj o pereche de pantofi şi o pereche de bocanci. Am procedat aşa cum ne-am înţeles şi m-am căpătuit cu o pereche de bocanci maron, aproape noi. Îi mulţumesc şi acum, fiindcă mi-au prins bine în libertatea socialistă, unde nu mă aştepta nimeni, decât o sărăcie lucie şi un costum de haine de vară.

După încheierea formalităţilor de predare-primire a bagajelor şi hainelor şi după o ultimă verificare a listei după care ne identificau, am ieşit pe poartă, îmbarcaţi într-un camion descoperit şi transportaţi pe un drum care lăsa un nor de praf în urmă. Am mers la Unitatea Militară Ostrov, sediul conducerii lagărelor din Balta Brăilei, unde ni s-au dat biletele de eliberare şi bani pentru tren şi eventual autobuz până la localitatea de domiciliu.

Pentru că banii cu care fusesem arestat (câteva sute de lei) şi ceasul de la mână m-au urmat tot timpul detenţiei, deoarece n-avea cine să primească aşa-zisele obiecte de valoare, mie nu mi s-au dat bani de la casierie pentru drum, ci numai diferenţa ce depăşea costul biletelor şi ceasul de mână, aşa că drumul de la Brăila la Piatra Neamţ, l-am făcut tot cu banii mei, chiar dacă eu participasem la ridicarea digului şi a altor construcţii, precum şi la muncile agricole din Balta Brăilei.

Cât au durat formalităţile de completare a biletelor de eliberare şi primirea banilor de la casierie, noi deţinuţii ne-am odihnit pe iarba din jurul barăcilor administraţiei, ba la un moment dat ne-au deschis clubul unităţii militare şi am urmărit o emisiune televizată, în care era vorba de un concurs de înot între copii.

Aici, în ziua de 31 iulie 1964 am văzut pentru prima dată cum arată un televizor şi o emisiune de televiziune.

Biletul meu de eliberare avea numărul 1/63 din 31.07.1964, în baza DL 411/1964. După ce s-a înserat, am fost îmbarcaţi într-un bac şi am pornit pe drum de noapte spre Brăila, de unde am luat trenul spre ELIBERARE, dar nu spre LIBERTATE, fiindcă schimbam un ţarc mic cu unul mare cât toată România

După eliberare

După plecarea din Salcia, gândurile ce m-au însoţit pe drum erau continuarea întrebărilor pe care le pusesem ofiţerului securist cu privire la posibilitatea găsirii unei locuinţe, până ce voi obţine un loc de muncă, de unde să-mi câştig existenţa. De la Brăila până la Bacău mai în fiecare gară cobora câte unul sau doi dintre noi şi aveam sentimentul că mă depărtez de casă, nu că mă apropii de ea. Realitatea chiar asta era, eu mă eliberam din închisoare, dar nu mergeam acasă, fiindcă "acasă" nu exista, mergeam "spre nicăieri – spre nimenea", vorba poetului.

Parcurgând listele eventualilor cunoscuţi şi prieteni pe care i-am lăsat în Piatra Neamţ la data arestării mele şi la care îmi permiteam să apelez, nu aveam decât pe fostul coleg de liceu şi de închisoare Ghiţă Bursuc, pe care-l lăsasem în Piatra Neamţ, unde lucra ca normator la un şantier de construcţii şi pe care speram să-l găsesc. Am coborât în gara Bacău pentru a lua trenul de Piatra Neamţ şi, având mai bine de două ore până la plecarea trenului, am ieşit în oraş să-mi iau ceva de mâncare. Noroc că mai aveam ceva bani încă necheltuiţi. Mergând pe stradă fără o destinaţie precisă, îmi clăteam ochii prin vitrinele magazinelor ca să-mi treacă timpul. Deodată, în vitrina unei agenţii Loto-pronosport, văd o listă a câştigătorilor şi pe listă numele lui Gheorghe Bursuc cu adresa de pe strada Tudor Vladimirescu (nu mai ţin minte numărul). Am început să mă agit să-i aflu domiciliul pentru a-l putea găsi. Am întrebat din om în om unde-i strada respectivă şi, după câtva timp, mi s-a spus că strada se află în cartierul CFR, vizavi de gară, peste calea ferată. Când am ajuns la adresa căutată, bucuros de găsirea ei, proprietăreasa, care era în poarta casei, îmi spune că nici nu-l cunoaşte pe Gheorghe Bursuc şi că nu locuieşte acolo. Întorcându-mă spre gară, mi-am adus aminte că el avea un consătean domiciliat în Bacău a cărui adresă o reţineam. M-am dus la noua adresă şi l-am găsit pe consăteanul lui Ghiţă, care şi el mă cunoştea pe mine. După ţinută şi-a dat seama că veneam de unde veneam şi când l-am întrebat de Ghiţă Bursuc, mi-a spus că trebuie să apară din moment în moment la el, fiindcă trece neapărat pe acolo să-şi ia nişte lucruri înainte de a pleca la Buhuşi unde are locuinţa şi biroul şantierului. Ne-am aşezat la poveşti cu gazdele aşteptându-l pe Ghiţă. Începuse să se însereze, trenul spre Piatra Neamţ plecase, dar Ghiţă întârzia. Într-un târziu se aude uşa de la intrare şi familia Gavril, gazdele, îmi spun "ăsta-i Ghiţă". Eu m-am retras în camera vecină ca să nu dea cu ochii de mine de prima dată. Cum a intrat în casă, gazdele au început să-l ia la rost, că unde-a stat până acum şi de ce a întârziat. Ei îi cunoşteau obiceiul lui Ghiţă care mai întârzia la câte un pahar când se întâlnea cu prietenii. Ghiţă era, într-adevăr, puţin afumat şi nu răspundea, fiind puţin cam nervos şi grăbit

să-şi ia servieta cu actele şi să plece la Buhuşi, unde avea mult de lucru la birou, având închidere de lună.

Eu am ieşit din camera unde mă ascunsesem şi, pe la spate, i-am pus mâna pe umăr. El s-a întors nervos să-mi zică ceva, gândind că Gavril este cel care-l deranjează. Când a dat cu ochii de mine s-a schimbat la faţă şi pe loc i-a dispărut mahmureala din cap. Parcă nu mai era cel care intrase în casă cu câteva minute înainte. Spunându-i că vin de unde vin (de fapt se vedea şi fără să-i spun) şi cum am dat de el, a hotărât să plecăm îndată fiindcă avem multe să ne spunem şi timpul este scurt. Ne-am dus la un bufet unde am mâncat şi am băut un pahar cu vin şi unde am început să înnodăm firul rupt cu peste cinci ani şi jumătate în urmă.

M-a întrebat dacă ştiu de cele întâmplate după arestarea mea. I-am spus că ştiu, dar nu cunosc detalii. Mi-a zis că el s-a ocupat de înmormântarea mamei mele, procurând cele necesare la asemenea împrejurări şi că mormântul este plătit pentru şapte ani. "Sanda (prietena mea) ştie unde este mormântul şi ţi-l va arăta, fiindcă şi ea a participat la înmormântare şi a fost la spital înainte de moartea ei."

Singura mea mâhnire a fost aceea că nu i-au spus mamei adevărul despre arestarea mea. Ei au încercat în felul acesta s-o menajeze de o veste şocantă, spunându-i că am avut un accident cu bicicleta şi sunt internat în spitalul din Bacău, dar că nu-i o formă gravă şi cum mă fac sănătos voi veni acasă. Nu ştiu ce-a crezut mama din cele ce i s-au spus, dar mă obsedează gândul că s-ar putea să fi bănuit că eu am abandonat-o. Totuşi ea a văzut că prietenii mei o vizitau. Pe Ghiţă Bursuc îl cunoştea de mulţi ani, fiindcă au fost consăteni între cele două arestări ale mele. Dar lucrul a rămas definitiv ireparabil din acest punct de vedere.

Se apropia miezul nopţii şi localul trebuia să se închidă. Ne-am îndreptat spre gară şi, cu primul tren, am plecat la Buhuşi unde era biroul şantierului şi dormitorul lui Ghiţă. Pe drum l-am întrebat cum se explică faptul că nu l-am găsit la adresa afişată pe geamul chioşcului loteriei, unde era scrisă. El a zâmbit şi mi-a spus că atunci când a depus biletul câştigător la Loto-Prono, vânzătoarea i-a cerut buletinul de identitate, ca să-i treacă toate datele. Neavându-l la el, fiind uitat în altă haină şi fiind şi puţin afumat, i-a spus vânzătoarei să treacă ea o adresă, pentru că el locuieşte într-o baracă pe şantier. Şi vânzătoarea aşa a făcut. În realitate el nici nu cunoştea casa de la adresa respectivă.

În baraca din Buhuşi, prietenul meu locuia împreună cu un alt coleg de şantier şi care de obicei sâmbăta şi duminica nu rămânea în Buhuşi. Dar ca ghinionul să fie complet, în acea seară el era acolo şi a trebuit să dorm cu Ghiţă într-un pat de fier.

Dimineaţă s-a sculat devreme, spunându-mi ca eu să-l aştept până vine el de la birou peste două-trei ore, fiindcă avea lucrări de închidere de lună care nu suportă nici o întârziere. Am făcut după cum mi-a spus, dar el a venit abia peste vreo cinci ore, având mult de lucru. Eu mă săturasem de somn şi de aşteptare şi am început să mă plimb prin jurul barăcii să-l văd venind. După ce a revenit am plecat la un bufet în oraş, am mâncat ceva şi apoi la gară, de unde am luat trenul spre Piatra Neamţ. În gara Piatra Neamţ am lăsat la magazia de bagaje sacul meu care conţinea două schimburi, un pulovăr şi o scurtă şi am plecat în oraş să ne orientăm şi să

hotărâm ce facem. Era duminică, 2 august 1964. Ghiţă Bursuc venise cu mine să mă însoţească şi să-mi dea concursul la găsirea unei locuinţe pentru câteva zile, până voi rezolva problemele de strictă urgenţă, mai ales actele de identitate. Locuinţa Sandei era cea mai apropiată de gară şi am hotărât că prima dintre cei cu care mă voi întâlni să fie ea.

La data arestării mele, ea locuia într-o cameră cu chirie, împreună cu mama ei, fiind o familie dislocată din motive de avere. La ea acasă am aflat că mama ei era plecată la Bârlad unde Sanda avea un frate şi rămăsese pentru un timp la el, iar sora ei se stabilise între timp la Piatra Neamţ împreună cu soţul care lucra în construcţii. După ce ne-am informat reciproc despre motivele arestării şi despre cele întâmplate în anii ce au trecut, Ghiţă Bursuc a plecat la Buhuşi să-şi continue închiderea de lună, iar eu cu Sanda am făcut prima vizită la sora şi cumnatul ei, unde ne-a prins miezul nopţii povestind, după care am rămas să dorm la ei.

A doua zi m-am dus la Sanda şi, înainte de a pleca la serviciu, am rugat-o să-mi facă o schiţă a locului unde se afla mormântul mamei, fiindcă am vrut să fiu singur în faţa mormântului ca să mă pot reculege şi să-mi pot descărca sufletul de povara strânsă în anii de despărţire şi de surghiun. Din marea durere care i-am pricinuit-o, n-am putut să fac nimic altceva decât să vărs lacrimi de durere şi regrete şi să aprind o lumânare pe mormântul care aştepta de atâta timp o cât de mică ispăşire şi de care, de multe ori, n-am crezut că se va împlini.

Şicane, tracasări, hărţuiri

-

Acest titlu ar putea defini relaţiile mele cu autorităţile locale din Piatra Neamţ, mai bine zis cu primăria oraşului (Sfatul Popular) şi mai puţin cu miliţia, în primii ani după eliberare.

După ce mi-am făcut datoriile faţă sufletul mergând mormântul mamei, am trecut la achitarea datoriilor faţă de autorităţi şi faţă de mine. M-am prezentat la raionul de securitate cu biletul de eliberare, ca să fiu luat în evidenţă şi să le spun păsurile mele. Am fost notat cu toate datele necesare şi m-au întrebat dacă am găsit o locuinţă. Le-am spus că da şi mi-au spus să mă prezint la Miliţia raionului pentru obţinerea buletinului de identitate. Erau foarte expeditivi şi nu prea bucuroşi să pun multe întrebări. La Miliţie mi s-a spus că trebuie să mă prezint cu buletinul vechi şi cu livretul militar, pe care nu le aveam, fiind trimise la Dorohoi, la raionul de care aparţineam. De asemenea, mi s-a cerut aprobarea Sfatului Popular de intrare în oraş. Pe atunci, mai toate oraşele erau declarate închise din cauza marii afluenţe de oameni de la sate, în urma proletarizării ţărănimii şi a colectivizării agriculturii. Nu mai spun că Piatra Neamţ era un oraş suprasolicitat în materie de spaţiu locativ, deoarece combinatele din Săvineşti şi Roznov se extindeau şi necesitau forţă de muncă ce avea nevoie şi de spaţiu locativ corespunzător.

M-am prezentat la serviciul spaţiului locativ al Sfatului raional, iar cei de-acolo nici n-au vrut să audă ce le spun. Am aşteptat ziua de audienţe a preşedintelui Sfatului Popular, dar acesta lipsea din localitate, probabil la vreo anchetă în legătură

cu sinuciderea unei femei care se aruncase de la etajul superior al unui bloc din cauză că primăria nu-i dădea apartamentul la care avea dreptul. În această situaţie m-am prezentat la vicepreşedintele Goldstein, i-am explicat situaţia mea şi mi-a spus acelaşi lucru. El nu poate da intrarea în oraş, mai ales într-o zonă care urmează să fie demolată.

"Tovarăşe preşedinte", i-am spus eu, "eu vin din închisoare şi n-am nicăieri în ţara asta un loc unde aş putea să mă stabilesc. Securitatea m-a trimis la dvs. şi la miliţie. Eu mă voi duce din nou la securitate să le spun să mă aresteze, fiindcă numai aşa voi fi sigur de un loc de cazare. Eu nu ţin neapărat să-mi daţi intrare în oraş unde am găsit eu singur spaţiu. Daţi-mi în altă parte şi eu mă mulţumesc acolo unde-mi veţi da."

Mi-a spus să vin peste două zile să vadă ce se poate face. Am venit la ziua respectivă şi mi-a dat intrarea în spaţiu la adresa unde mă găseam deja şi unde i-am adus acceptul proprietarului. După cum am observat din dialogul purtat cu el, mi-am dat seama că el avusese o convorbire cu securitatea.

La miliţie, hotărît să nu cedez nici în ruptul capului, dacă mă trimite la Dorohoi, am prezentat toate actele necesare pentru obţinerea buletinului nou, cu excepţia buletinului vechi. Cei de la evidenţa populaţiei ţineau cu tot dinadinsul să merg să-mi scot buletinul de la Dorohoi şi ei îmi vor da mutaţie la Piatra Neamţ. Dar odată papă pisica oţet. Nu puteam să-i mai cred pe cei ce m-au minţit toată viaţa. Am început să nu mai vorbesc cu condescendenţă cu ei şi le-am spus să-mi dea bani sau bilete pentru tren până la Dorohoi dus şi-ntors, altfel la noapte vin în curtea Miliţiei sau merg în gară să mă culc şi atunci îmi vor face acte de identitate, fiindcă eu nu am altă posibilitate. Văzând că insist de o manieră agasantă, m-au trimis la comandantul miliţiei, căruia i-am spus acelaşi lucru.

"Dar dumneata n-ai pe nimeni aici să-ţi dea nişte bani pentru drum?" "Dacă m-aş duce la toţi pe care-i cunosc să le cer bani, sigur mi-ar da şi aş realiza suma necesară pentru drum, dar eu nu vreau să le cer. Dumneavoastră ştiţi că jumătate dintre deţinuţii politici au fost arestaţi şi trimişi în judecată pentru ajutor legionar? Cei care au dat un pachet de ţigări sau nişte bani altor foşti deţinuţi politici sau familiilor lor au fost arestaţi şi judecaţi că s-au organizat în afara închisorii sub forma ajutorului legionar. Eu nu vreau să risc încă o arestare pentru asemenea posibile acuzaţii. Ultima mea detenţie se datorează tot unei înscenări, fiindcă mi s-a pus în sarcină că m-am organizat în DO cu alţi foşti deţinuţi să locuim şi să lucrăm împreună. Parcă DO-ul s-a stabilit în urma cererilor făcute de deţinuţi.

Comandantul, după ce m-a ascultat, a spus să aştept puţin şi a plecat în biroul de evidenţă a populaţiei, întorcându-se în cinci minute şi spunându-mi: "Te-am scăpat de belea. Dar trei lei găseşti tu pentru timbru?" "Cred c-am să găsesc." "Du-te în oraş şi adu un timbru de trei lei."

Am făcut cum mi s-a spus şi a doua zi mi s-a eliberat o adeverinţă temporară pentru 30 de zile, urmând ca după expirarea adeverinţei să primesc buletinul pe adresa unde solicitasem eu. Am devenit cetăţean al oraşului Piatra Neamţ cu acte în regulă.

Căsătoria civilă s-a făcut în baza acestei adeverinţe temporare şi funcţionara de la biroul stării civile a rămas puţin nedumerită văzând că amândoi avem aceeaşi adresă de domiciliu. "Aţi stat împreună la acelaşi proprietar?" m-a întrebat. "Da" i-am răspuns eu ca să nu lungesc vorba.

Frumuseţea paradoxului sau paradoxul situaţiei era că, eu venit de cca. o lună de zile în Piatra Neamţ aveam legitimaţie de identitate, cu domiciliu stabil în Piatra Neamţ, iar soţia mea care locuia în aceeaşi cameră de mai bine de opt ani, avea numai viză de flotant. După căsătorie urma ca ea să-şi schimbe buletinul de identitate şi să fie primită în spaţiul meu (!). Acest lucru n-ar fi fost o problemă de nerezolvat, dacă Sfatul Popular ar fi procedat omeneşte, dar lupta de clasă trebuia continuată şi cu mine care eram cel mai autentic proletar; numai că "proletarii din toate ţările" ca şi cei din Piatra Neamţ, care acum erau la putere, nu se uneau cu mine, ci între ei se uneau împotriva mea. Eram acum oaia neagră a Sfatului Popular, care mă cunoştea deja.

Toată luna august a anului 1964 şi prima parte a lui septembrie a fost destinată stabilirii domiciliului, procurării actului de identitate, căutării unui loc de muncă şi căsătoriei. Destule probleme pentru un timp aşa scurt.

Odată cu apariţia în ziar a ştirii potrivit căreia urma ca toţi deţinuţii politici să fie eliberaţi până la 23 august, nea Vasile Ungureanu, fost învăţător din Tupilaţi-Neamţ şi fost client al închisorilor comuniste, cu care m-am cunoscut între cele două închisori, dar care era coleg cu soţia mea la aceeaşi întreprindere, a spus că-mi va ţine ocupat un post de merceolog până la eliberarea mea. El mi-a redus mult din timpul ce trebuia consumat pentru găsirea unui serviciu. Dumnezeu să-l odihnească în pace, fiindcă era un om bun la suflet şi puteai conta pe ajutorul lui la nevoie. Deşi nu avea o funcţie de decizie, putea să influenţeze pe cei ce hotărau, aşa că am fost angajat pe acest post în care am mâncat pâine până aproape de ieşirea la pensie, chiar dacă am mai schimbat locul de muncă, dar ocupaţia rămânând aceeaşi.

Privind retrospectiv felul cum am reuşit să rezolv problema spaţiului de locuit şi cel al serviciului remunerat, pot spune că deşi am avut de întâmpinat greutăţile descrise mai sus, am reuşit să depăşesc problemele vitale de supravieţuire într-un timp relativ scurt. Nu mă gândeam nici o clipă însă, că de acum înainte voi mai avea de suportat mai bine de doi ani şicanele şi hărţuielile Sfatului Popular. Pentru ca soţia să-şi poată schimba buletinul în urma căsătoriei, i se cerea la miliţie aprobarea de la Sfatul Popular de intrare în oraş. Am început să bat din nou la uşile Sfatului Popular, la biroul spaţiului locativ, ai cărui funcţionari în frunte cu şeful serviciului, Vârşe, pe lângă faptul că erau suprasolicitaţi de cereri, erau de o răutate vădită. După ce că mă amânau cu săptămânile, au început să-mi debiteze tot felul de insinuări calomnioase, precum că soţia ar fi fost căsătorită la Oneşti sau Tecuci, unde ar fi avut spaţiu locativ, iar cu mine s-a făcut o greşeală că mi s-a dat intrarea în oraş etc, şi că se va anula intrarea. Am ajuns în audienţă la Batin, preşedintele sfatului, care mi-a spus că-mi dă aprobarea de intrare în oraş dacă-i dau declaraţie scrisă că n-am pretenţie la locuinţă în caz de demolare. I-am spus că asta este egală cu sinuciderea şi nu pot să dau asemenea declaraţie. Atunci m-a dat afară din birou. Văzând că nu am nici o posibilitate de rezolvare, m-am transformat

în jălbar, scriind peste tot unde credeam că s-ar putea să am vreo şansă de a se rezolva cererea mea, de fapt a soţiei mele, eu fiind purtătorul ei de cuvânt.

Am reclamat la Comitetul raional de partid, la Comitetul regional Bacău, la CC al PCR, la Securitate, la Ministerul de Interne, la sindicat şi nu mai ţin minte pe unde, iar la urmă am scris la ziarul "România liberă", care se intitula organul de presă al Sfaturilor Populare. Ziarul a criticat abuzul Sfatului Popular Piatra Neamţ. Celelalte instituţii nu mi-au dat nici un răspuns. Atunci am fost chemat de preşedintele sfatului şi m-a condiţionat din nou să dau declaraţie de renunţare la locuinţă în caz de demolare, invitaţie căreia nu i-am dat curs, spunându-i preşedintelui că-i dau eu soluţia. Fiindcă şeful serviciului locativ din primărie fusese arestat pentru luare de mită, deci intrase la puşcărie şi luase locuinţa mea, i-am propus preşedintelui să-mi dea mie locuinţa lui. Atât mi-a trebuit. S-a ridicat de pe scaun zbierând la mine cât îl ţinea gura, de i s-au umflat venele de la gât cât degetul. "Am să te bag la puşcărie de unde ai venit." "Abia atunci mi se vor rezolva toate problemele" i-am răspuns eu şi m-a dat din nou afară.

Probabil că n-am aplicat metoda cea mai diplomatică, dar condiţia lui n-o puteam accepta în nici un caz şi, până la urmă, şi răbdarea mea ajunsese la capăt. Se născuse copilul pe care l-am declarat la primărie. Când i-am explicat funcţionarei de la Starea Civilă situaţia şi că soţia are alt nume, ea mi-a spus că dacă există act de căsătorie nu-i nici o problemă, fiindcă statul n-are interesul să aibă copii cu situaţia neclară, mai ales dacă este recunoscut de părinţi. Nu ştiu ce-ar fi făcut Batin, dacă ar fi trebuit să-mi elibereze el actul de naştere al copilului.

După întrevederea cu Batin am plecat acasă şi am scris o nouă jalbă tot la ziarul România liberă. Cam după o lună de zile am fost chemat din nou la Sfatul Popular, dar de data aceasta la un funcţionar pe nume Branea, care fusese tot atât de ticălos cu mine, dar care acum era de nerecunoscut. Mi-a cerut o declaraţie din partea mea la care a anexat un referat făcut de el, s-a dus cu el la Batin pentru aprobare şi, în mai puţin de o oră, am primit hârtia cu care soţia a putut obţine noul buletin de identitate.

Demolarea pe care o aşteptam să vină şi-n care îmi puneam mari speranţe, n-a mai venit în timpul dorit de mine. Îngrozit de sărăcia care m-a urmărit toată viaţa, pe care de-atâtea ori am luat-o de la zero, am văzut că n-am altă ieşire, altă soluţie decât o economisire la sânge, soră cu zgârcenia, a câştigurilor realizate, în eventualitatea că în urma demolărilor voi avea şansa să primesc o locuinţă şi să mă cârpesc cu lucruri de strictă necesitate. Chiar dacă aş fi vrut să-mi cumpăr ceva din cele necesare, n-aş fi avut unde să le pun în singura încăpere pe care o aveam şi în care se găseau un pat şi o masă.

În vara anului 1967 a apărut o lege prin care statul oferea spre vânzare apartamente celor care vroiau să cumpere, în rate lunare timp de 15 ani şi cu un acont de 30% din valoarea apartamentului. Noi aveam nişte bani economisiţi, dar insuficienţi pentru avansul cerut. De împrumutat cele câteva mii care nu-mi ajungeau, nu îndrăzneam, fiindcă eram considerat pe bună dreptate insolvabil de către cei ce mă cunoşteau. I-am făcut o aluzie foarte străvezie lui nea Vasile Ungureanu, dar el a refuzat să creadă că vorbesc serios.

“Fugi mă de-aici! Îţi cumperi tu apartament? Cu ce? De unde bani când tu abia ai venit din puşcărie şi mai ai şi copil mic? Ţi-a mai trebuit şi copil la sărăcia ta.” N-am zis nimic. L-am lăsat pe nea Vasile cu impresia că a fost numai o glumă, iar pentru mine era un sondaj de opinie. Soţia, în birou, mai discuta cu colegii de serviciu despre ocazia ivită de a cumpăra apartamentul, dar spunea că n-are bani suficienţi pentru acontul care se cerea. Atunci, unul din colegi, Szabo Francisc, s-a oferit să-i împrumute banii necesari fără a-i fixa un termen de restituire. Zis şi făcut. A mers cu mine la CEC, a scos suma pe care mi-a dat-o şi eu, la rândul meu, am depus suma totală cerută în contul indicat al Oficiului de vânzare a apartamentelor, aşteptând să primesc apartamentul în blocul care atunci se afla în stadiul de finisare.

Nu-mi venea să cred că voi fi proprietar şi că voi dispune de un spaţiu în care să trăiesc omeneşte. De la data eliberării şi până la intrarea în posesia apartamentului, am avut şi vizita unor rude şi chiar a lui Ion Ioanid în trecere prin Piatra Neamţ şi pe care pur şi simplu nu i-am putut găzdui măcar o noapte, simţindu-mă tare neîmpăcat cu mine.

În felul acesta, printr-un concurs de împrejurări favorabile, am devenit proprietar al unui apartament la primul bloc din Piatra Neamţ, pus în vânzare de stat, fără să cred că aşa ceva ar fi fost posibil cu câteva luni înainte. Când am fost anunţaţi noi, viitorii proprietari, să ne prezentăm şi să primim cheile, a asistat şi vicepreşedintele sfatului, Goldstein, urmărind pe cei ce eliberau spaţiul de locuit după primirea cheilor. Când mi-a venit mie rândul, mi-a spus: “Vezi tov. Iacob, eu ţi-am dat intrarea în oraş când ai avut nevoie, acuma eşti şi dumneata dator să-mi dai cheia de la fosta locuinţă.” “Tov. Preşedinte, eu ştiu şi recunosc acest lucru, dar nu pot să vă dau un lucru ce nu-mi aparţine nici mie şi nici dumneavoastră. O dau celui care mi-a dat-o. Dacă vreţi, merg odată cu dvs. la proprietar şi trataţi cu el problema.” A renunţat fiindcă a văzut că a aruncat undiţa într-o baltă care n-avea peşte. Acum puteam să-i dau şi declaraţia de renunţare la locuinţă în caz de demolare, dar nu mi-a cerut-o, fiindcă nu mai avea nici el nevoie de ea.

Am luat cheile de la apartament şi, în ziua de 26 august 1967, eram proprietar deplin stabilit la noua adresă. Nu mă deranja faptul că singurul mobilier era o masă, două paturi şi două lăzi de campanie în care ne ţineam lucrurile. În rest, dac-aş fi luat o pisică de coadă şi aş fi învârtit-o prin casă, n-ar fi avut de ce să se-agaţe. Cu acest mobilier am mai trăit aproape trei ani, fiindcă prima urgenţă a fost să-mi achit datoriile şi apoi, cu ratele lunare care m-au ajutat şi m-au salvat, am procurat lucruri de primă necesitate: aragazul şi frigiderul. Eram omul fericit care făcuse saltul de la lampa de gătit cu petrol la gaz metan şi frigider.

Acum nea Vasile mi-a spus: “Bine măi omule, de ce nu mi-ai spus atunci în mod serios că tu vrei să-ţi cumperi apartament, fiindcă aşa cum mi-ai zis tu cu jumătate de gură, am crezut că glumeşti şi nici nu mi-am închipuit că te încumeţi la aşa ceva, că te ajutam şi eu c-un împrumut de câteva mii.” “Nea Vasile, nici eu nu credeam aşa cum n-ai crezut nici matale; îndrăzneam numai să gândesc, dar nu îndrăzneam să şi spun.”

Făcând în continuare economii şi ajutat de sistemul de rate, am ajuns cu timpul să mă aliniez în rândul celor ce duceau o viaţă cât de cât decentă. Deşi se mai dădeau apartamente şi prin intermediul întreprinderilor, eu nu puteam să aspir la aşa ceva, fiindcă erau mulţi cu vechime mult mai mare ca a mea şi deci mai îndreptăţiţi a primi. Soţia mea, deşi avea vechime de peste zece ani la întreprinderea unde lucra, la urechea ei au ajuns aprecierile conducerii, care atunci când cineva aducea vorba de aşa ceva, îi replica: "Ea să fie mulţumită că mănâncă o bucată de pâine aici. Sunt alţii mai îndreptăţiţi să primească." Ea trebuia să fie victima luptei de clasă în continuare.

Odată cu cumpărarea apartamentului a luat sfârşit capitolul şicanărilor din partea Sfatului Popular; dispăruse efectul odată cu cauza.

Şicane de mai mică importanţă m-au urmărit la întreprinderea unde lucram. Acestea erau mai degrabă o formă de a specula situaţia mea de "om cu bube-n cap", punându-mă de multe ori să fac de serviciu în zilele de sărbători religioase, în timp ce partizanii ateismului şi socialismului ştiinţific, mergeau la Înviere pe la mănăstiri, pentru a nu fi văzuţi de restul lumii. Consider aceste aspecte însă ca pe nişte manevre ale funcţionarilor de la serviciul de cadre, care trebuia să protejeze şi ei pe unii tovarăşi sau prieteni de-ai lor, doar nu puteam să am eu pretenţia de a mă bucura de aceleaşi drepturi ca şi un "tovarăş". Ştiam din capul locului că eu nu puteam fi promovat într-o funcţie superioară, mai bine plătită, fiindcă aşa erau indicaţiile venite de sus. Pe linie de serviciu, nu pot să spun că oamenii din jurul meu nu mi-au apreciat munca şi n-am observat la nimeni dintre cei ce erau în măsură să aprecieze felul în care mă achitam de sarcini, că m-ar persecuta sau nedreptăţi în mod flagrant.

Din şiragul hărţuielilor de după detenţie, merită a fi menţionate încă două situaţii. Prima a fost că în afară de mine a trebuit ca şi fiul meu să tragă nişte consecinţe, chiar dacă el nu avea nici o vină. Când a fost chemat la recrutare a venit bucuros acasă fiindcă fusese repartizat acolo unde a cerut el, la aviaţie. Eu i-am spus să nu-şi închipuie că dacă face armata la aviaţie, se va vedea zburând cu avionul. Ca soldat în termen îl aştepta şmotrul şi munca necalificată. Numai dacă se angajează să devină aviator poate să zboare cu avionul. El era totuşi bucuros că măcar va vedea avioanele de aproape şi va fi ceva nou pentru el.

Bucuria lui n-a fost prea îndelungată, fiindcă înainte de a se prezenta la unitatea militară, a fost anunţat de Comisariatul Militar Judeţean că nu mai merge la aviaţie, ci la Combinatul Siderurgic Galaţi, la muncă.

S-a resemnat cam greu cu gândul că a schimbat aviaţia cu munca de la combinat, dar n-a avut de ales. A trebuit să înţeleagă că în viaţă faci numai ce poţi, nu ce vrei. La vremea respectivă, fiul meu nu-mi cunoştea trecutul. Din motive binecunoscute, şi neştiind cum ar reacţiona când va afla adevărul, am crezut de cuviinţă că-i mai bine să păstrez secretul socotind că-i prematur să afle nişte lucruri atât de delicate.

A doua situaţie neplăcută a fost reeditarea unei întâlniri cu Securitatea judeţeană Neamţ cu care nu mai dădusem ochii de la eliberarea mea din 1964. În toamna anului 1977, într-una din zile după terminarea serviciului, când ne

îngrămădeam toţi la condica de prezenţă s-o semnăm pentru plecare, am observat o figură străină de întreprindere, care stătea pe sală aşteptând pe cineva. După ce-am pornit spre casă împreună cu un coleg care avea o infirmitate la un picior şi din care cauză mergea mai încet, l-am observat pe acelaşi cetăţean că venea în urma noastră la o distanţă de cca. 20 m, fapt la care n-am dat importanţă. Când m-am despărţit de colegul de întreprindere, eu am traversat strada pentru a mă îndrepta pe drumul cel mai scurt spre locuinţa mea. Aud cum sunt strigat pe nume de cineva din urmă. Mă opresc în mijlocul străzii să văd cine mă strigă şi, cetăţeanul care venea în urma mea, se apropie de mine, mă prinde de braţ foarte amical, parcă ne-am fi cunoscut de când lumea şi mă-ntreabă: "Ce faci tov. Iacob?" "Ce să fac? Merg şi eu acasă la masă." "Dar cu mine nu vrei să stai de vorbă?" "Dar dumneavoastră cine sunteţi, că eu nu vă cunosc?" "Ei, cum nu mă cunoşti? Sunt colonelul Ionaşcu de la Miliţie şi aş vrea să stăm puţin de vorbă." "Da, spuneţi-mi despre ce-i vorba că vă ascult." "Ei, nu aici pe stradă; ne abatem puţin din drum şi mergem la Miliţie unde putem discuta în voie."

Am acceptat "invitaţia" lui, neavând de ales, şi am urcat scările spre sediul miliţiei în care se afla şi securitatea. Am intrat amândoi într-un birou de anchetă în care erau două bănci şi două scaune şi mi s-a spus să iau loc pentru că el lipseşte două minute. S-a-ntors după foarte puţin timp cu un alt civil ca şi el şi mi-a spus că va trebui să stau de vorbă cu domnul căpitan Asaftei. Căpitanul Asaftei a luat loc la biroul său de anchetator ţinând în mână câteva foi de hârtie făcute sul. După întrebările introductive şi un mic istoric al închisorilor mele, a intrat direct în subiect.

"Te-am chemat aici ca să stăm de vorbă şi nu vreau să lungim vorba. Îţi propun să colaborăm şi îţi dau posibilitatea de a te reabilita, fiindcă dumneata trebuie să ne dovedeşti nouă că te-ai reabilitat faţă de greşelile din trecut."

"Da' n-aţi mai terminat cu sistemul ăsta nici acum? Eu toată viaţa trebuie să mă reabilitez? Nu-i de-ajuns că am avut o primă condamnare de 4 ani şi am executat 6 ani, plus 2 ani de domiciliu obligatoriu, iar după aceea am avut al doilea proces în care mi s-a imputat că în timpul DO-ului m-am organizat şi am dus o activitate politică locuind în aceeaşi casă cu mai mulţi foşti deţinuţi, ceea ce a fost o înscenare cusută cu aţă albă? Acum dacă fac ceea ce dumneavoastră îmi cereţi, mă faceţi şi pe mine ofiţer de securitate?"

Nu se aştepta la această reacţie a mea. Eram acum la a doua ofertă de asemenea natură şi, în plus, nu mai eram sub cheie. Eram totuşi un om "liber", liber de a fi luat de pe stradă când avea chef securistul, care trebuia să-şi justifice activitatea mai ales în cele două zile din săptămână când avea program şi după-masă – marţea şi joia. După care am continuat.

"Şi ca să nu pierdeţi timp mult cu mine, eu vă propun să-mi desfac şireturile la bocanci şi cureaua de la pantaloni şi să mă consideraţi arestat, dar nu dau curs invitaţiei ce-mi faceţi."

Aveau dreptate cei ce m-au învăţat că niciodată nu trebuie să discuţi cu securistul, oferindu-i iluzia că ai putea marşa pe ideea lui, pentru că în felul acesta nu mai scapi de el multă vreme. Între cei doi interlocutori securistul are un avantaj

de partea lui. El vorbeşte de pe poziţia şantajistului; tu, anchetat sau invitat la colaborare, eşti pe post de hărţuit. Nu mai spun de partea cui sunt mijloacele de constrângere şi ameninţare.

Căpitanul Asaftei, văzând că punctul ochit n-a fost şi punct lovit, a schimbat cursul discuţiei, transformând dialogul dintre noi într-o discuţie mai amicală, mai dezinteresată. Mi-a spus că m-am grăbit cu răspunsul, că mai este timp de gândire. El înţelege că eu am suferit mult şi că reacţia mea este de înţeles, dar asta nu înseamnă că nu ne putem înţelege şi nu putem să mai discutăm mai târziu la o dată pe care o pot eu stabili. De asemenea, pot stabili şi locul conversaţiei, dacă vreau, de pildă la restaurant, unde pot fi invitatul lui sau în cimitir. I-am spus că nu-mi face nici o plăcere să am întâlniri cu oamenii securităţii, dar dacă sunt obligat totuşi, prefer să mă-ntâlnesc la sediul securităţii care este instituţia de stat oficială. Mă tem de alte locuri fiindcă nu ştiu ce cursă mi se întinde şi pe urmă, indiferent de locul întâlnirii, n-am de dat alt răspuns decât cel pe care l-am dat la început.

"Deci nu putem colabora?" "Aveţi dvs. colaboratori mai buni ca mine şi mai calificaţi şi pe urmă nu ştiu unde se ajunge cu această colaborare. Azi îmi cereţi să vă spun ce discută cei din birou cu mine sau cei cu care lucrez, iar mâine o să-mi cereţi să fac o organizaţie cu nişte oameni pe care securitatea vrea să-i priponească. Eu aşa ceva nu pot face, fiindcă m-aş desfiinţa ca om să ştiu că din cauza mea suferă oameni nevinovaţi."

"Dar proastă părere mai ai dumneata despre securitate. Nu-ţi va cere nimeni aşa ceva, ci numai adevărul." "Adevărul ăsta învăţat de la securitate s-a cam schimbat de multe ori şi nu mai ştiu care este adevărul-adevărat." "Ai putea să-mi dai şi mie exemple?" "Da, şi mai multe. Am fost condamnat la patru ani şi am executat şase plus doi de DO. Am fost trimis în domiciliu obligator şi de-acolo mi s-a înscenat un nou proces, de parcă m-aş fi dus eu de bunăvoie să caut deţinuţii cu care să port discuţii duşmănoase despre PCR. Mi s-a spus de către un coleg al dvs., tot cu grad de căpitan, că Basarabia şi Bucovina sunt teritorii sovietice pe care românii le-au ocupat în mod samavolnic, încât nu mai ştiu ce să mai cred. Şi tot aşa trăim mereu cu două adevăruri."

"Ei, şi dumneata acum, îmi vorbeşti de lucruri petrecute cu peste 20 de ani mai în urmă. Să ştii că s-au mai schimbat lucrurile. Nu mai sunt cei de-atunci, fiindcă se gândeşte altfel. Uite, acum îţi spun eu că Basarabia şi Bucovina sunt teritorii româneşti (între timp se schimbase politica oficială a PCR, chiar dacă numai cu jumătate de gură)."

"Ştiu acest lucru, dar pe firma României scria şi atunci ca şi acum PCR şi nu ştiu ce ordin va fi dat mâine, s-ar putea să fie din nou teritorii sovietice."

Tot învârtind în mână foile de hârtie făcute sul, pe care probabil trebuia să-mi iau eu angajamentul de colaborare şi să primesc numele conspirativ, mi-a spus că probabil mi-e foame şi mie şi a stabilit să ne întâlnim peste o săptămână de gândire, pe care mi-o dă. Mi-a spus că pot pleca acasă, dar cu o condiţie, să nu-i spun soţiei că întârzierea mea de la serviciu se datoreşte întâlnirii mele cu el.

“Deci îmi cereţi să devin confidentul securităţii împotriva mea? Eu pot să dispar într-o zi de pe stradă, aşa cum am dispărut şi azi când n-a observat nimeni cum am fost luat de braţ şi adus la dvs., de unde mă pot întoarce peste câţiva ani sau niciodată, fără ca cineva să ştie de soarta mea.”

“Dar dumneata ca orice bărbat, n-ai şi dumneata secretele dumitale faţă de soţie, aşa cum le-ai putea păstra şi pe-acestea de-acum?”

“Chiar dacă le-aş avea, nu amestec secretele mele personale cu ale securităţii. În plus de asta, programul meu este foarte clar; nu mă opresc pe drum de la serviciu până acasă nicăieri.”

“Dar când pleci în delegaţie ca merceolog sau eşti oprit la vreo şedinţă?” “Atunci îi dau telefon la întreprindere şi o anunţ.” “Totuşi poţi spune şi azi c-ai fost oprit de şef pentru ceva neprevăzut.” “Chiar dacă i-aş spune cum îmi recomandaţi dvs., pe viitor trebuie să ştie ce se poate întâmpla cu mine. Eu n-am alt confident decât soţia şi cineva trebuie să ştie de mine. Dacă ar trăi mama, poate că i-aş spune ei şi nu soţiei, dar aşa, n-am cum preveni o dispariţie de-a mea. De ce dvs. n-aţi procedat oficial să mă anunţaţi cu o zi sau două înainte şi să stabiliţi ziua şi ora întâlnirii şi eu aş fi fost foarte punctual. Dumneavoastră ştiţi că la ultima mea arestare, mama mea era în spital şi a murit cu gândul că eu am abandonat-o şi nu mai vreau să ştiu de ea? Şi asta tot datorită secretelor securităţii.”

Trecuseră mai bine de două ore de convorbire şi el insista foarte mult asupra secretului întâlnirii noastre, cerându-mi să promit că nu voi spune acasă nimic. La insistenţele lui care nu slăbeau, i-am spus că mă voi gândi pe drum până acasă ce trebuie să fac. El a rămas cu impresia că eu am acceptat, eu cu convingerea că nu.

Am plecat spre casă, unde i-am spus soţiei motivul întârzierii mele şi restul zilelor până la următoarea întâlnire cu securistul s-au scurs în mod obişnuit, fără nici un eveniment deosebit. De la radio Europa Liberă aflam că asupra preotului Gheorghe Calciu se exercitau presiuni şi ameninţări în celulă spre a-l determina să renunţe la poziţia lui „neconformistă”, lucru care mă punea pe gânduri, că securiştii n-aveau de gând să se umanizeze şi să aibă un minimum de respect faţă de fiinţa umană. Ei mergeau în continuare pe ideea că cine nu-şi însuşeşte concepţiile comuniste nu este un om normal, ci nebun şi în consecinţă trebuie băgat în camerele de nebuni, aşa cum au făcut în multe închisori cu cei care îi înfruntau în mod deschis sau refuzau reeducarea. kril

La împlinirea sorocului după o săptămână, m-am prezentat din nou la ofiţerul de serviciu al Miliţiei, anunţându-mă pentru dl. căpitan Asaftei la care sunt chemat (sediul miliţiei şi al securităţii la Piatra Neamţ se află în aceeaşi clădire). Puţin cam târziu a sosit şi securistul şi tot cu câteva foi de hârtie în mână făcute sul. Am mers în aceeaşi cameră ca şi prima dată unde a încercat să-şi motiveze întârzierea, spunându-mi că uitase de mine că eram planificat la o întâlnire. Atunci mi-am zis în sinea mea că probabil era mai bine dacă-i spuneam de la început că nu mai vreau să vin la întâlnire sau pur şi simplu să nu fi venit, dacă el tot uitase de convocarea mea. S-a aşezat pe scaun şi prima întrebare a fost dacă i-am spus soţiei cauza întârzierii mele. Când i-am răspuns afirmativ, pe faţa lui am citit o expresie de

decepţie. Aştepta un răspuns din care să deducă o minimă speranţă de acceptare din partea mea. Convorbirea cu securistul, care de fapt a fost şi ultima, a durat, cred, mai puţin de jumătate de oră, subiectul fiind epuizat.

Mi-a spus că nu vreau să mă reabilitez în faţa organelor de securitate şi că nu fac bine. I-am spus că eu consider că n-am nimic de reabilitat, din moment ce pentru faptele mele, reale sau înscenate, justiţia m-a pedepsit şi eu mi-am ispăşit pedeapsa cu vârf şi îndesat şi ceea ce reproşez eu securităţii este faptul că sunt acuzat permanent şi probabil toată viaţa, pentru fapte care nu mai sunt pedepsite de lege a doua oară şi vreau şi eu să-mi trăiesc viaţa ca orice om normal, fără tracasări şi ameninţări sau să mi se fluture spectrul puşcăriei prin faţă.

"Domnule căpitan, i-am spus, când conştiinţa îmi va spune că locul meu este alături de dvs., fiţi sigur că voi veni singur aici şi-mi voi oferi serviciile. Până atunci, vă rog să mă lăsaţi în pace, fiindcă mai bine de un sfert din viaţă am trăit-o în puşcărie."

Ţin minte că i-am spus şi două versuri dintr-un cântec ce se cânta pe atunci (mi se pare, de către Margareta Pâslaru):

"Cine mi-a găsit tinereţea mea,

E rugat frumos ca să mi-o dea."

"Bine domnule, dar înainte de a pleca vreau să-ţi pun o întrebare, la care dumneata dacă vrei răspunzi, dacă nu, nu. Ce părere ai despre Mişcarea Legionară?"

Nu mă aşteptam la o asemenea întrebare, dar i-am răspuns cam în felul următor:

"În 1940, când ţara a fost condusă de legionari în cele patru luni de zile, eu aveam 12 ani şi n-am avut nici o participare la viaţa politică. În 1948, când aveam aproape 20 de ani şi am fost arestat pentru omisiune de denunţ (atât a stabilit ancheta de atunci) eu n-am citit cărţi legionare, fiindcă era de neconceput. Cunosc numai ce scrie istoria actuală, cu moartea lui Iorga şi Armand Călinescu, aşa că n-am putut să-mi fac o părere documentată, ci doar aş putea să repet ce spune presa şi istoria comunistă, dar asta nu înseamnă o părere a mea sau o convingere."

Aşa a luat sfârşit cea de-a doua şi ultima întâlnire cu căpitanul Asaftei, pe care nu l-am mai întâlnit şi dacă l-aş vedea pe stradă nu l-aş mai cunoaşte. Am înţeles că locuieşte într-un cartier unde drumurile noastre nu se întâlnesc, că poate dacă-l întâlneam atunci imediat, îi reţineam figura. Am aflat că acum e colonel pensionat şi trăieşte bine-mersi în Piatra Neamţ.

Acum, când scriu aceste rânduri, aş putea scrie orice enormităţi despre el, fiindcă nimeni nu mă cenzurează. În afara faptului că m-a chemat în două rânduri la securitate şi mi-a propus colaborarea, nu-i pot reproşa nici o vorbă de ameninţare, înjurătură sau bătaie. Aş vrea să-l întâlnesc şi sper să pot face asta, să-i recomand ceva din literatura penitenciară şi presa postdecembristă, să se documenteze şi el ca şi mine şi să-l întreb şi eu pe el ce părere are despre Mişcarea

Legionară. Poate că aş primi un răspuns corect, dacă nu ar exista incompatibilitatea greu de surmontat de a fi simultan comunist, cinstit şi inteligent.

Orice om angajat la o întreprindere are sau poate avea diverse neplăceri de natură profesională sau când ţi se pare că eşti nedreptăţit sau apreciat sub valoarea ta pentru munca pe care o prestezi. Ele pot fi obiective sau subiective. Numai o terţă persoană, neimplicată direct şi echidistantă poate cântări lucrurile obiectiv. Nu am pretenţia că am fost un salariat căruia nu i s-ar fi putut reproşa nimic. Multe probleme erau din cele pe care le întâlneam pentru prima dată şi a trebuit să le prind şi să le rezolv din mers sau văzând şi făcând. Într-un interval de timp scurt, mai puţin de două luni de la ultima întâlnire cu securistul, având loc în cadrul serviciului de aprovizionare (la UMTCF), unde lucram, o schimbare de personal prin aducerea unui nou şef de la forul tutelar (IFET Piatra Neamţ), conducerile celor două unităţi au hotărât ca eu să fiu transferat la forul tutelar, pe acelaşi post şi cu acelaşi salariu, pentru a completa postul rămas liber în urma plecării şefului de serviciu adus la UMTCF.

M-am prezentat la noul loc de muncă şi am început să mă acomodez cu noua situaţie. Peste vreo zece zile, când începuse întocmirea statelor de plată pe luna în care eu lucrasem jumătate într-un loc şi jumătate într-altul, şeful serviciului financiar mă face atent prin telefon că risc să nu fiu trecut pe nici un stat de plată şi să mă interesez care-i situaţia mea. Mergând pe la serviciul de cadre, mi s-a spus că ei nu cunosc problema şi că am venit fără să am o hârtie scrisă. Directorul de la UMTCF mi-a spus că patru persoane au hotărât de comun acord transferul meu. Aceştia erau: directorul comercial, şeful de la aprovizionare şi şeful de cadre de la IFET şi directorul de la UMTCF. El se miră acum cum de toţi spun că nu cunosc problema.

Am fost ţinut în şah încă aproape o săptămână, până când, în cele din urmă, mi s-a spus de către şeful serviciului personal (cadre) să rămân la vechiul loc de muncă, fiind mai departe de centru şi-i mai bine pentru mine, pentru că eu nu pot fi promovat.

“Bine, am zis. Nu eu am cerut transferul aici, fiindcă n-am nici o semnătură pe vreo cerere şi apoi n-a fost nici o promovare, fiindcă am venit cu acelaşi salariu şi pe acelaşi post. El a evitat un răspuns şi mi-a spus să rămân pe vechiul post.”

Revenit la locul vechi, directorul meu m-a sfătuit să cer audienţă la partid şi să explic situaţia. Nu m-am grăbit să mă duc, aşteptând să văd ce se va întâmpla în final. Până la urmă lucrurile s-au normalizat, rămânând în situaţia iniţială.

Am tras concluzia că aici era vorba de manevrele căpitanului Asaftei. M-am şi gândit de data asta să-i cer o audienţă şi să-l întreb dacă acesta este preţul ce trebuie să-l plătesc pentru că i-am refuzat propunerea, dar n-a mai fost nevoie, fiindcă lucrurile s-au liniştit. Momentul a fost bine ales pentru a fi şantajat, deoarece având copil de şcoală pentru care se cereau destule cheltuieli, precum şi plata ratelor la casă şi mobilier, căpitanul Asaftei spera să-i devin client.

Nu l-am întrebat pe Doliş, salariat la cadre şi fost şef al securităţii din Piatra Neamţ, pe care-l mai văd prin oraş, care-i adevărul, fiindcă el sigur cunoştea toată povestea în amănunt. Nu ştiu de ce, dar parcă mi s-ar opri în gât vorbele pe care ar trebui să i le adresez şi, pe urmă, cunoscându-i pe comunişti cât sunt de mincinoşi şi de ipocriţi, am convingerea că aş fi vorbit cu nişte oameni care nu merită nici să-i priveşti şi nu să le ceri relaţii în care ei să arate că datorită lor ai mâncat o pâine la întreprinderea respectivă. Aceasta a fost ultima şicană ce mi-au servit-o partidul şi securitatea, ca să văd că ei pot face cu mine tot ce vor, mai ales când eşti la bunul plac al omului care n-are nici o frână legală sau morală şi puteai fi lăsat pe drumuri muritor de foame cu toată familia

În loc de încheiere

Păcat că evenimentele din decembrie 1989 n-au adus suficiente lumini care să lămurească profunzimea şi întinderea fenomenului comunist, în ce priveşte depravarea lui în toate domeniile vieţii. Principiul de bază al comunismului era acela că, tot ce este util partidului şi oamenilor săi este moral. Toţi cei ce gândeau altfel decât cei cu carnetul roşu, nu puteau fi promovaţi pe scara socială, oricât de merituoşi ar fi fost ei.

Duşmanul de clasă, chiar dacă era marginalizat când interesul partidului o cerea, era obligat să supravieţuiască servind în ultimă instanţă ţelurile aceluiaşi partid. Preoţii erau puşi să se roage în biserici să se roage pentru conducătorii atei ai ţării, chiar dacă religia era "opiumul popoarelor". Nimeni dintre victimele comunismului şi cu atât mai puţin cei persecutaţi de comunişti nu aveau voie să se plângă de nedreptatea care li se făcea; din contra, ei trebuia să salute orice măsură luată chiar împotriva lor şi să şi-o însuşească[lcb1]. Când un om cu "bube-n cap" comitea o greşeală, era cercetat până în pânzele albe, pentru a vedea dacă nu cumva la mijloc era o intenţie de sabotaj, sau chiar una criminală. Când greşea un "tovarăş" se motiva altfel: "Ce vrei măi tovarăşe, mai greşeşte omul, că şi tov. Stalin a spus că numai cine nu munceşte nu greşeşte."

Gândirea logică şi corectă nu încăpea în capul unui comunist. Totul se judeca prin prisma luptei de clasă. Când se iscau certuri între deţinuţii dintr-o celulă, iar Goiciu, comandantul închisorii Gherla, afla şi trebuia să facă "dreptate", avea dreptate numai muncitorul; dacă cei angajaţi într-o controversă sau ceartă erau amândoi muncitori, i se dădea dreptate muncitorului ceferist. Justiţia comunistă pusă în "slujba poporului şi a clasei muncitoare" şi nu în slujba dreptăţii, fiindcă dreptatea are caracter de clasă conform dialecticii materialiste.

Cât priveşte istoria, aceasta n-a fost niciodată mai răstălmăcită şi răsturnată decât în perioada comunistă. Toate cotropirile ruseşti erau "eliberări" de sub jugul otoman, tătar, burghezo-moşieresc sau, mai nou, fascist. În 1940 Basarabia şi nordul Bucovinei au fost eliberate de sub jugul burghezo-moşieresc român, iar în 1944 de sub jugul fascist şi imperialist românesc, fiindcă România Mare se formase, ziceau ei, însuşindu-şi teritorii străine în urma unui război imperialist.

În realitate, întreaga istorie comunismului care a acaparat aproape o pătrime a plenetei nu este altceva decât încălcarea grosolană şi brutală prin violenţă a celor trei drepturi fundamentale ale omului, care sunt imprescriptibile: dreptul la viaţă, la libertate şi la proprietate. Comuniştii au omorît, au închis şi deportat şi au confiscat proprietăţi şi adăposturi ale unor oameni pentru care ei nu aveau nici o motivare "revoluţionară". Nu mai vorbesc de motivări morale sau juridice. Singura motivare era ura împotriva celor ce aveau o proprietate câştigată prin muncă proprie. Comuniştii nu-i iubesc pe cei ce n-au, ci îi urăsc pe cei ce au.

O altă aberaţie comunistă de tip rusesc este aserţiunea că moldovenii nu sunt români, iar limba vorbită de ei este limba moldovenească şi nu românească. Interesele ruseşti cereau în 1812 ca teritoriul Moldovei lui Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, cuprins între Prut şi Nistru să se numească Basarabia, cu scopul vădit de a delimita teritorial şi etnic acea parte a Moldovei istorice, iar după primul război mondial au revenit la Moldova înfiinţând o "Republică Moldovenească" cu capitala la Balta, în Transnistria. Acest lucru s-a făcut cu scopul de a satisface lăcomia rusească, care voia ca într-un moment istoric care le-ar fi fost favorabil. să cuprindă întreaga Moldovă istorică până la Carpaţi între graniţele ruseşti.

Ruşii se oferă cu mare generozitate să scrie istoria altor popoare. Cel mai recent gest al lor a fost crearea "Republicii Moldoveneşti Nistrene", declarată "zonă de interes strategic" Au găsit şi un preşedinte pe măsură, un "moldovean get-beget" în persoana lui Smirnov din Kamceatka care, la data proclamării republicii, avea o vechime de "moldovean" trăitor pe meleagurile Transnistriei de patru ani. Logica rusească admite orice lipsă de logică. Vorba părintelui Amălinei: "Ce, pe ruşi îi pui în rând cu lumea?"[lcb2] Acest lucru l-au demonstrat de atâtea ori în istorie. Un exemplu recent şi vizibil pentru noi românii este că nordul Bucovinei şi Ţinutul Herţa au fost anexate de ei ca o dobândă pentru administrarea românească a Basarabiei între anii 1918-1940, în urma unei hotărâri liber consimţite a Sfatului Basarabiei. Dacă s-ar pune problema invers, ruşilor le-ar trebui o altă planetă ca să-şi poată plăti toate dobânzile pentru teritoriile şi popoarele ocupate de ei în mod samavolnic în decursul istoriei.

Dovada cea mai bună că un comunist nu se poate despărţi de minciuna cu care a fost hrănit toată viaţa, o observăm şi la cei ce şi-au schimbat firma devenind democraţi. Petre Roman, fiu de comunist sadea, a declarat la TVR că Basarabia a fost dată ruşilor de comunişti, iar Ardealul a fost dat de legionari, încercând să insinueze că au fost şi alte partide care au militat pentru dezmembrarea ţării şi nu numai cel comunist, în care tatăl său l-a crescut şi l-a "botezat" cu aghiazmă de la Moscova, sfinţită de PC(b) al URSS.

Prea bun este Dumnezeu că rabdă atâta minciună şi impertinenţă. L-aş invita pe P. Roman să aducă semnătura celui mai modest şi umil legionar care a consimţit cedarea Ardealului. Este calomnia unui om care [lcb3]ştie că nu poate fi tras la răspundere, dar convins de un lucru: că dacă un singur telespectator şi-a însuşit minciuna, el a câştigat ceva. Personal l-am auzit făcând aceste afirmaţii la TVR în ianuarie 1990 şi n-a venit cu nici o dezminţire până acum.

La fel, “marele istoric” cu limbajul lui graseiat, Răzvan Teodorescu, care şi-a dat cuvântul lui de “onoahre” că televiziunea română a fost atacată în 1990 de “legionahri”. Nici până azi nu şi-a dat foc la diploma de istoric, cu toate că nu-l costa decât un “chibhrit”. Iertarea din partea poporului român ar fi fost totală, dacă şi-ar fi ars-o în faţa camerelor de luat vederi, de unde a făcut şi afirmaţia calomnioasă.

Declaraţii mincinoase şi lipsite de răspundere după decembrie ’89 au mai făcut şi alţi comunişti cu părul schimbat, dar năravul ba. Ion Iliescu a venit la televizor cu o revistă legionară din America, pe care o arăta telespectatorilor pentru a-i speria cu marota legionară, iar Silviu Brucan a spus despre teroriştii pentru care televiziunea a chemat lumea la Bucureşti s-o apere, că sunt un fel de legionari care au depus şi ei un jurământ asemănător.

După decembrie ’89 s-a vorbit mai mult de legionari decât de comunişti, fiindcă aşa era dirijată politica de cei ce au ajuns sus aduşi de valul evenimentelor, de parcă legionarii ar fi guvernat 45 de ani, nu comuniştii.

Minciuni grosolane, cum numai comuniştii au putut să debiteze, am auzit şi în închisoare, când ni se spunea de către securişti că avem noroc că suntem izolaţi de societate, că dacă am fi liberi, clasa muncitoare ne-ar linşa, dar aşa suntem salvaţi. Mă mir că nu ne-au obligat la eliberare să semnăm câte o hârtie în care să mulţumim partidului că ne-a păzit de furia celor din afara zidurilor şi a sârmei ghimpate. Probabil că din această cauză nu se face procesul comunismului, fiindcă toţi cei oprimaţi de securitate se arată îndatoraţi faţă de binefăcătorii lor, care i-au apărat.

Cred totuşi că procesul comunismului în România şi în celelalte ţări nu se face pentru simplul motiv că cei care l-au transplantat şi impus în această parte a Europei au constatat că acest mare experiment social n-a dat rezultatele scontate, fiind un mare eşec şi totodată n-au interesul să se ajungă la originea răului şi la vinovaţii reali care l-au creat, dintre care câţiva mai sunt în viaţă şi cu firma schimbată şi care nici usturoi n-au mâncat, nici gura nu le pute. Dar mai ales vor să nu ştie lumea care era intenţia celor ce l-au creat, fiindcă nici într-un caz nu li se pot atribui intenţii bune, deoarece era vizată dominaţia mondială.

Comunismul, fiind rezultatul altoiului marxist pe sufletul slav combinat cu sălbăticia asiatică, a dat naştere monstrului cu cele trei capete: expansiune, dominaţie şi cruzime.

În decursul istoriei, ruşii au îmbrăcat trei măşti sub care şi-au ascuns intenţiile, cel puţin pentru noi românii: masca antiotomană, masca ortodoxiei şi masca bolşevică a co[lcb4]munismului, toate având la bază doctrina panslavismului[lcb5]. Ba au încercat să demonstreze că şi românii ar fi slavi.

Privit retrospectiv, comunismul nu poate fi definit decât aşa cum foarte bine l-a caracterizat tot un comunist, Djilas: “o nouă şi depravată clasă exploatatoare.” El n-are nimic comun cu cavalerismul şi cuvântul de onoare. Adversarul politic n-are nici o valoare morală în faţa lui, dar îşi însuşeşte cu mare uşurinţă toate meritele adversarului, fără să clipească din ochi.

Comuniştii au căutat tot timpul să-l umilească şi să-l degradeze pe adversarul lor politic prin cele mai josnice mijloace. Având toată economia în mâna lor şi cetăţeanul de rând neavând altă supapă de supravieţuire, ei dispuneau integral de viaţa omului. Astfel au obligat soţiile deţinuţilor să divorţeze şantajându-le cu primirea sau menţinerea într-un serviciu pentru câştigarea existenţei.

Foştii deţinuţi, când ne chemau la ei la securitate să vadă ce mai gândim şi să vedem şi noi că ei nu ne slăbesc din vedere, eram întrebaţi dacă şi de ce ne mai întâlnim cu foştii camarazi de detenţie şi eventual ce mai spun şi gândesc ei. Erau foarte nemulţumiţi şi chiar iritaţi când primeau răspunsuri normale şi motivate de faptul că am împărţit aceeaşi celulă şi acelaşi pat. Le-ar fi făcut plăcere să ne scuipăm între ochi unii pe alţii. În felul acesta ne-am fi încadrat în mersul victorios spre societatea socialistă multilateral dezvoltată, care, susţin ei, este forma supremă de organizare socială.[lcb6] Ei trec[lcb7] cu mare uşurinţă în barca ce nu se scufundă. Apar la televiziune înconjuraţi de icoane spre a fi filmaţi; se refugiază în orice doctrină politică şi în orice religie, îmbrăţişând orice ideologie.

Dacă un preot ar spune că nu există Dumnezeu, nu s-ar spăla de critica comuniştilor cu toate apele pământului toată viaţa. Un comunist care toată viaţa a dat cu barda în Dumnezeu, când i s-au închis toate cărările se face şi creştin: "Ce vrei domnule? L-am descoperit pe Dumnezeu." Nu poţi să-i negi acest drept. Dialectica permite orice exhibiţie.

Trebuie să recunosc şi un merit comunismului: a realizat cel mai perfect stat poliţist din lume prin "violenţa nelimitată de lege" pusă în practică prin tortură , foame şi crime, duse până la dezumanizare, reuşind să semene neîncrederea între oameni, atât de tare, încât nu puteai deosebi pe omul de bună credinţă de agentul provocator. Acest lucru le dădea lor siguranţa că niciodată comunismul nu va cădea de la putere; erau convinşi de veşnicia lui, iar mare parte din lume era cuprinsă de deznădejdea de a nu-i vedea sfârşitul.

Un singur lucru n-au gândit comuniştii, că această concepţie este împotriva firii omeneşti şi tot ce-i împotriva firii nu poate dăinui la infinit. Evoluţia societăţii însăşi cerea acest lucru. Comunismul se considera mai mult decât o concepţie politică, se considera o religie politică a lumii, dar nu de esenţă spirituală, ci materialistă. Omul nu este un produs standardizat al naturii, că de aceea este om, dar nici nu poate fi constrâns la infinit să-şi însuşească un punct de vedere care este în flagrantă contradicţie cu natura lui. Cu alte cuvinte, omul poate fi educat, dar nu şi dresat. Educaţia îşi are originea în spirit, nu în animalism. Constrângerea se aplică şi omului, dar numai aceluia ce încalcă un principiu moral pe care societatea îl respinge. Aceştia formează abaterile de la regulă.

Nici un răufăcător nu lucrează la lumina zilei, fiindcă răul nu se susţine prin el însuşi, pe când binele trăieşte prin el însuşi, făcut fie la lumina zilei, fie nu, aşa cum ne învaţă biserica.

Chiar dacă am abandonat casa şi satul natal, fugind din calea puhoiului bolşevic, am avut neşansa să-l cunosc sub toate aspectele în timpul de aproape o jumătate de secol cât a durat, iar aproape o treime din comunism am trăit-o în spatele zăvorului şi sârmei ghimpate, acolo unde răul şi ura au luat forme abjecte şi

inumane, urmărindu-se dacă nu exterminarea totală, ceea ce ar fi fost o a doua Cambogie, dar exterminarea morală sau dezumanizarea s-au practicat metodic de la cele mai înalte niveluri.

Nu ştiu cât ar rezista în condiţii similare cu cele ale foştilor deţinuţi politici reprezentanţii "eroicei clase muncitoare" şi ai "harnicei ţărănimi colectiviste" care se îmbolnăvesc pe capete atunci când trebuie să se prezinte în faţa justiţiei sau să-şi execute pedeapsa, chiar dacă au mâncare pe săturate, televizor în culori, legătură cu familia, asistenţă medicală ca şi a celor liberi etc şi sunt apoi eliberaţi înainte de termen, fiindcă nu pot suporta detenţia. Boala lor se cheamă "îmburghezire proletară" şi este tratată cu "miopie burgheză", ceea ce îi face impertinenţi.

Nu degeaba generalul Petrescu, marele inchizitor comunist care dădea pedepse grele în dreapta şi-n stânga, a spus că preferă să facă puşcărie sub americani decât sub comunişti. Ştia el ce ştia. Din această încleştare inegală, securiştii n-au reuşit să distrugă solidaritatea dintre deţinuţi, chiar dacă au reuşit să-şi infiltreze informatori printre ei, recrutaţi dintre oamenii fără caracter, dar care erau depistaţi şi izolaţi. Până şi cei trecuţi prin moara Piteştiului şi Gherlei, când au prins un moment de destindere şi-au revenit din satanizare, rămânând numai cei care au iniţiat acţiunea la îndemnul şi promisiunile securiştilor, nu cei care au consimţit prin tortură, de unde se vede clar că dresajul la omul normal nu dă rezultate, nu se poate aplica.

Din autobiografia mea penitenciară am încercat să redau amintirile, întâmplările şi persoanele care s-au fixat mai puternic pe pelicula memoriei mele şi care au lăsat urme mai adânci în sufletul meu. Cu majoritatea celor aduşi la suprafaţă din adâncul uitării, am legat prietenii şi am stabilit ataşamente sufleteşti care nu se vor şterge niciodată din amintire, dar de la o vreme memoria începe să nu mai fie fidelă, ba mai şi încurcă lucrurile, aşa că rămâne fiecare cu ceea ce ştie după ce-a uitat tot ce-a învăţat sau ştiut. Pe parcursul povestirii, mi s-a mai ridicat ceaţa uitării de pe amintiri şi mi-au apărut în minte şi alţi prieteni şi camarazi pe care chiar dacă-i pomenesc în final, figurile lor merită a fi puse în chenar pentru caracterul şi atitudinea lor. Printre cei puţini aduşi la suprafaţă, faţă de cei mulţi pe care i-am uitat, figurează următorii:

Asandei Ion, elev la liceul industrial din Dorohoi, care în tot timpul detenţiei a avut o atitudine demnă şi corectă.

Tudose Dumitru din Hilişău-Dorohoi, fost coleg de clasă în primii ani de liceu

Teodoru Romică din Bucureşti

Cazacu Marcel din Rădăuţi-Bucovina, de care mă leagă amintiri frumoase

Râmboiu Septimiu din Cluj

Jucan Simion din Mănăstirea Humorului

Obreja Octav din Botoşani

Hotea Ion din Maramureş

Câmpeanu Titi din Prahova

Cârdu Eugen din Oraviţa

Voloşniuc Constantin (Nică) din Huşi

Ganez Dumitru din jud. Botoşani

Măntăluţă Gheorghe din Săveni-Dorohoi

Dumitraş Constantin din Păltiniş-Dorohoi

Nu cunosc situaţia lui Cârdu Eugen, care era mai în vârstă decât mine şi care mă alinta cu apelativul "ţâncule", când eram în aceeaşi brigadă pe Canal, eu fiind printre cei mai tineri de acolo. Despre Tudose Dumitru şi Jucan Simion ştiu că nu mai sunt în viaţă. Nică Voloşniuc, un caracter deosebit şi un bun camarad, a avut ghinionul să moară departe de-ai lui şi de ţară.

"Dintre sute de catarge,

Care lasă malurile,

Câte oare le vor sparge

Vânturile, valurile?"

Ieşit afară din ultima închisoare, mi-am câştigat pâinea ca achizitor de materiale pentru întreprindere. Pe lângă neplăcerile meseriei, care nu-ţi dădea niciodată satisfacţie, fiindcă întotdeauna după ce rezolvai o cerinţă, apăreau altele două-trei nerezolvate, mai aveai şi ghinionul să ai nişte şefi, care oricât de comunişti erau şi de îndoctrinaţi cu economia planificată, nu recunoşteau că materialele solicitate nu se găsesc la prăvălia de la colţul străzii, ci depindeai de "sfânta repartiţie socialistă".

Cu toate neplăcerile meseriei, totdeauna trebuie să descoperi şi o parte bună a lucrurilor. Eu, care n-am reuşit să cunosc ţara decât din vagonul dubă, am avut prilejul să văd foarte multe locuri şi localităţi, pe care cu greu le-aş fi putut vedea pe banii mei şi nu pot spune că acest lucru mi-a displăcut, ci din contra. Marea problemă era aceea a cazării. Rar când puteai să găseşti o cameră liberă la hotel, mai ales la Bucureşti unde se găseau majoritatea bazelor de aprovizionare ale ministerelor şi unde toţi merceologii şi delegaţii din toată ţara căutau locuri de cazare.

Desele mele deplasări prin ţară mi-au oferit prilejul de a mai întâlni prin diverse întreprinderi şi mulţi prieteni din închisoare, iar pe unii, a căror adresă o ţineam minte, i-am căutat pe acasă, bineînţeles dintre cei care eram sigur că au rămas aşa cum îi cunoscusem şi că nu vor manifesta vreo reticenţă. Tuturor acestor oameni le voi dedica câteva rânduri, menţionându-i în mod special, fiindcă le recunosc încrederea ce mi-au acordat-o şi ne-am păstrat-o reciproc. Îi voi enumera aproximativ în ordinea cronologică a întâlnirii:

Ghiţă Bursuc, coleg de liceu şi de închisoare, iar din 1945, după repatrierea mamei şi stabilirea ei în România, am devenit consăteni. Aşa cum am spus şi mai înainte, el s-a ocupat de cele necesare la înmormântarea mamei mele. El

a fost primul cu care m-am întâlnit după eliberare, dar a plecat prea devreme dintre noi.

Curpănaru Gheorghe, care a devenit concitadin cu mine, stabilindu-se după eliberare în Piatra Neamţ, unde soţia lui avea domiciliul. Cu el îmi împărtăşeam impresiile reciproc, mai ales când securitatea ne dădea târcoale, şi am rămas prieten în continuare.

Ioanid Ion, a cărui adresă, deşi o ştiam foarte bine, l-am întâlnit într-o împrejurare rarisimă. Fiind într-o delegaţie de vreo două-trei zile la Bucureşti, după ce mi-am terminat treburile în prima zi, am hotărât să-l caut la adresa ştiută, unde se afla mama lui – Intrarea Romană nr. 4. Nu cunoşteam Bucureştiul mai deloc, dar mi-am început investigaţiile din Piaţa Romană, bănuind că respectiva adresă nu putea fi departe. Pe câţi i-am întrebat, nici unul nu cunoştea această străduţă, inclusiv un miliţian pe care l-am întâlnit. Toţi spuneau că trebuie să fie pe lângă P-ţa Romană sau pe strada Romană, dar nimeni nu putea preciza. Când m-am hotărât să abandonez căutarea străzii şi să-l întreb pe ultimul pieton, un copil de vreo zece ani, auzind întrebarea, îmi spune: "Hai nene, că ţi-o arăt eu." şi mă duce pe o fundătură care pleca din strada Romană şi care avea câte două case pe fiecare parte. I-am mulţumit copilului şi am sunat la uşă, dar n-a răspuns nimeni. Doamna Elena Ioanid nu era acasă. Am plecat dezamăgit, urmând să revin a doua zi. Mi-am dat seama că eu trecusem pe acolo, dar nu crezusem că această străduţă nu face parte din strada Romană. Resemnat, am plecat către prima staţie de tramvai şi aşteptam unul cu care să plec către Cişmigiu, să văd şi eu grădina de care auzisem şi pe care n-o văzusem niciodată. A sosit un tramvai cu altă destinaţie şi, după ce a pornit din staţie, observ că încetineşte şi din el coboară Ion care mă observase în staţie, care a coborât, bineînţeles după ce vatmanul l-a cam "boscorodit" puţin din cauză că a întârziat la coborâre. Ne-am îmbrăţişat şi ne-am povestit întâmplarea, după care am plecat la gazda lui, el stând în altă stradă – Hagi Maria Moscu, unde i-am băut toată apa din frigider, atât eram de însetat după atâta umblătură. Întâmplarea s-a petrecut cam la câteva luni după eliberare.

Cu Ion Ioanid mă voi întâlni de mai multe ori în Bucureşti, înainte de plecarea lui din ţară, când mă mai aproviziona cu câte o revistă franţuzească şi aflam lucruri pe care nu le găseam în presa românească. Aşa, de exemplu, m-a delectat mult o revistă în care un număr întreg a fost dedicat plecării fiicei lui Stalin, Svetlana, în occident, unde aflam cu lux de amănunte multe din tainele Kremlinului şi ale familiei lui Stalin, precum şi câteva fotografii pe care nu le puteam găsi în presa noastră. Întâlnirile mele cu Ioanid erau scurte, fiindcă mă întâlneam doar atunci când prindeam câte-un interval de timp liber.

După 1989, când l-am vizitat la München de două ori, ca urmare a invitaţiei lui şi pe cheltuiala lui, am avut timp suficient să ne spunem de toate, dar de această dată evenimente de actualitate, când l-am descusut de tot ce eram eu curios să aflu.

În prezent menţinem legătura prin scrisori, convorbiri telefonice şi schimburi de cărţi şi publicaţii. În anii de după 1990, când a vizitat Bucureştiul, am reconstituit pentru două zile tripleta de ală dată în casa doctorului Emil Căpraru la care au mai fost şi soţia lui şi a mea. Cu această ocazie l-am însoţit şi în satul lui

natal, Ilovăţ – Mehedinţi, pe care l-a revăzut după cincizeci de ani şi unde consătenii care-l mai ţineau minte i-au făcut o primire călduroasă.

Pe Copaciu Stere l-am întâlnit întâmplător la întreprinderea Policolor Bucureşti, de unde procuram vopsele pentru întreprinderea mea. M-a invitat la el acasă unde am dormit o noapte. Nu l-am mai întâlnit de-atunci, dar sper să-l reîntâlnesc de-acum.

Pe doctorul Emil Căpraru l-am căutat atunci când am avut nevoie să-mi recomande un medic cardiolog la o policlinică din Bucureşti. Eram obsedat de gândul că sunt bolnav de inimă, fiindcă aveam dureri în partea stângă a pieptului. Mi-a recomandat un medic de la o policlinică cu plată, dar înainte de asta m-a consultat şi el, chiar dacă nu era cardiolog, ci pediatru. Nici unul din cei doi medici care m-au consultat nu m-a găsit bolnav de inimă, boala mea fiind de natură reumatică. Durerile mele se menţin şi-acum şi mă deranjează mai mult când se schimbă vremea.

Cu ocazia peregrinărilor mele prin Bucureşti ca merceolog, l-am mai vizitat pe doctorul Căpraru şi la locul lui de muncă şi mai schmimbam impresii şi ne informam reciproc despre viaţa noastră pentru a ne reîncărca "bateriile". După 1990 avem legături strânse şi vizite reciproce între Bucureşti şi Piatra Neamţ.

Trecând odată pe strada Prof. Ion Ursu, mi-am amintit că aici locuieşte Carol Papanace. N-am îndrăznit să merg să-l deranjez cu vizita mea, nici să-i dau eventual un telefon, ştiind că el era în vizorul securităţii şi că cel puţin unul din vecini era cu ochii pe familia lui şi pe cei ce-l vizitează. M-am îndreptat spre casa lui să văd dacă nu cumva îl observ prin curte şi am fost bine inspirat. L-am zărit şi l-am strigat din stradă. A venit repede, mi-a deschis poarta şi am intrat în casă, unde am stat cca. două ore de vorbă. Atunci l-am cunoscut şi pe fratele lui, Atanasie, care şi el fusese multă vreme clientul închisorilor comuniste şi despre care toţi deţinuţii vorbeau la modul superlativ. Între timp Atanasie a murit. Din când în când, mă mai întâlnesc cu Carol.

Altădată într-o delegaţie la Sibiu, l-am vizitat pe Balaban Octavian şi cu el i-am vizitat pe Popa Ilie şi Fulea Ion, preot din Răşinari. Seara târziu m-au condus la staţia de tramvai, de unde trebuia să plec spre Dumbrava Sibiului unde aveam cameră, fiindcă nu cunoşteam oraşul şi nu-mi dădeam seama pe unde pot ajunge la hotel. Din nenorocire, nici Popa Ilie, nici preotul Fulea Ion n-au mai apucat să vadă sfârşitul erei comuniste.

De Popovici Gheorghe (Gelu) am aflat, când am fost la tratament în staţiunea Amara-Ialomiţa, că se găseşte la CAP Slobozia Veche, pe post de inginer şef. El şi cu Tavi Balaban sunt printre puţinii deţinuţi care, deşi au făcut de două ori închisoare, au avut voinţa şi energia să urmeze cursuri universitare. Gelu Popovici este unul din prietenii mei care mi-a cunoscut mai în amănunt viaţa. De aceea, după decembrie '89, mi-a sugerat să-mi scriu memoriile, fiindcă viaţa mea, a spus el, prezintă unele particularităţi care merită cunoscute şi de alţii. De asemenea, şi Ion Ioanid m-a îndemnat să fac acelaşi lucru. [lcb8]

În oraşul Bistriţa am avut un singur prilej de a merge în delegaţie şi n-am pierdut ocazia să-l caut la telefon pe Iulian Bălan, cu care am stat împreună în DO şi am fost judecat şi condamnat în acelaşi lot. A venit la mine la hotel, unde aveam o cameră şi am stat de vorbă depănând amintiri.

Boghiţoi Teodor, coleg de clasă de liceu şi de puşcărie, l-am întâlnit la Moineşti la o întreprindere de utilaje de construcţii, unde era tehnician.

Tot în felul acesta l-am întâlnit la o întreprindere din Bacău şi pe Mântulescu Gheorghe şi ne-am recunoscut imediat. N-am stat prea mult de vorbă, fiindcă aveam de umblat şi alte întreprinderi în aceeaşi zi şi eram în criză de timp, dar suficient să mai schimbăm câteva impresii şi să mai aflăm câte ceva despre cunoştinţele noastre comune şi felul în care ne-am gospodărit după eliberare. Acum ne mai vedem uneori la întâlnirile anuale ale foştilor locatari ai Târgşorului.

Merită o menţiune deosebită în această enumerare doamna Elena Ciorănescu, fosta gazdă a lui Ion Ioanid cu care mai ţineam legătura după ce el a plecat în Occident. Fiindcă ea mai pleca în Germania unde avea fraţi şi se mai întâlnea şi cu Ion, mă informa şi pe mine când mai aveam drum spre Bucureşti, despre familia lui şi despre cei cu care colabora la radio Europa Liberă. Tot prin mijlocirea doamnei Ciorănescu am primit de la Ion Ioanid şi nişte daruri şi bani.

Tuturor celor menţionaţi le dedic un gând de prietenie şi recunoştinţă şi le păstrez o frumoasă amintire, fiindcă atunci când ne-am întâlnit nu mi-au întors spatele şi nici nu s-au prefăcut a nu mă cunoaşte, chiar dacă timpurile erau potrivnice şi riscante. Am cunoscut oameni care au trăit decepţia unor întâlniri pe care le-au regretat. Probabil că unii au greşit în alegerea materialului atunci când au legat aceste prietenii. Prietenii mei din închisoare m-au scutit de asemenea decepţii. Nu acelaşi lucru pot să-l spun despre unii, destul de puţini, dintre cei de afară, dinaintea detenţiei, care nu se arătau bucuroşi de o întâlnire cu mine de teama de a nu-şi periclita situaţia. Preferam eu să-i evit pentru a nu le crea neplăceri.

Gustul amar al decepţiilor mi l-au provocat majoritatea celor care după decembrie 1989 au fost aduşi de valurile evenimentelor pe scaunele din faţă ale societăţii neavând alte merite decât veleitarismul lor bolnăvicios şi neobrăzarea. Când spun acest lucru mă refer atât la clasa politică a ţării cât şi la unii foşti deţinuţi politici. Prima categorie este infiltrată de foşti comunişti instalaţi de puterea sovietică şi de urmaşii lor, iar a doua categorie este reprezentată de oameni lipsiţi total de principialitate. Aceştia se ghidează după principiul “dacă voi nu mă vreţi eu vă vreau.” C.T. Dumitrescu se erijează în singurul reprezentant al foştilor deţinuţi politici care trebuie să-l menţină în postul pe care şi l-a arogat şi pe care-l păstrează cu concursul complicilor săi, pe care-i atrage prin promisiuni de posturi politice şi cu sperietoarea că fără el se vor pierde toate drepturile obţinute de foştii deţinuţi.

După ce a anulat pe motive imaginare mai multe alegeri desfăşurate la filiala Bucureşti, a recurs la tot felul de şolticării, ţinând congresele AFDPR şi comitetele directoare în oraşele unde avea complici care să-l susţină. Abuzând de imunitatea parlamentară solicita poliţiei din oraşul respectiv câţiva poliţişti care să-i asigure securitatea personală şi pe care-i folosea ca paznici la uşa clădirii unde avea loc adunarea respectivă, nepermiţând intrarea celor pe care el îi considera

indezirabili. Eu personal am fost oprit de a intra în clădirea prefecturii din Tg. Jiu, unde se ţinea Comitetul Director. Odată cu mine au fost opriţi şi delegaţii de la Dolj şi Bucureşti. Toţi cei opriţi făceau parte dintre cei care l-ar fi criticat în şedinţă sau ar fi votat împotriva lui.

Alte metode de a asigura permanentizarea în funcţie, căutând să-şi asigure majoritatea alegătorilor: pe complicii lui îi invita cu toată familia la votare şi le acorda drept de vot, ceea ce este contrar statutului. După ţinerea congresului şi după ce se mai scurgea ceva timp, ca lumea să uite, modifica statutul acasă la el, introducând articole ce-i dau dreptul de a valida sau invalida alegerile de la filialele judeţene, articole pe care le prezintă apoi ca modificări votate la congresul anterior. În judeţele unde n-a reuşit să-şi impună oamenii lui, a înfiinţat filiale paralele, dacă şi-a găsit complici care să-i dea concursul, ca de pildă în judeţul Galaţi, unde a creat o filială la Tecuci.

După epuizarea tuturor şolticăriilor, recurge la ultima soluţie: anularea alegerilor în filialele care-l contestă. Aceasta este democraţia lui Ticu Dumitrescu. Bravos naţiune! Halal să-ţi fie!

Marea majoritate a deţinuţilor politici din România şi nu a delincvenţilor sau asimilaţilor politici, trăiesc din plin această decepţie.

Chiar filiala AFDPR Prahova, de sub conducerea lui Costel Popilian, care-i cunoaşte mai bine faptele, i-a evidenţiat necinstea şi manevrele dezonorante la care s-a dedat în cadrul judeţului.

"Din cărţi furate lămpilor de ieri
ai strâns zădărnicie şi-ndoială.
Din vis, de unde vii cu mâna goală,
n-ai scos decât înfrângeri şi căderi.
Din aripi vechi-un pumn de rumeguş,
din anii stinşi – seminţe de cucută.
Şi totuşi, pui pe umbra ta pierdută
o dulce moliciune de arcuş
şi prefăcând în clipe de parfum
şi anii stinşi şi lacrima uitată,
tot ce-a fost ieri, cu-n zâmbet ierţi acum
şi parc-ai vrea să fie înc-odată."

Radu Gyr

Cei care l-au văzut pe CTD la televizor, cum îşi bagă capul cu disperare printre personalităţile politice ale ţării, numai să nu piardă ocazia de a fi prins în

obiectivul aparatului de filmat, îşi vor da seama de veleităţile lui de a fi mereu în faţă şi, dacă se poate, printre personalităţi de prim rang.

Marea realizare a lui CTD este că a dezbinat AFDPR-ul. Dacă s-ar fi retras onorabil atunci când a fost sancţionat prin vot, rămânea un om stimat de toţi şi AFDPR rămânea o instanţă morală respectată de lumea politică din România şi nu "circul CTD".

Dacă misiunea lui CTD a fost aceea de a dezbina AFDPR-ul, atunci el a înregistrat un mare succes, folosind promisiuni fără acoperire (ca postul de prefect sau ambasador), şantajul, ameninţările şi diversiunea. Românii, "neamul nevoii", cum i-a caracterizat Eminescu, după ce s-au tulburat apele, au lăsat gunoaiele să iasă deasupra, aşteptând ca ele să se lase la fund, dar gunoaiele s-au cocoţat şi mai sus pozând în instanţe morale. De pe poziţia de preşedinte pe ţară a AFDPR şi de senator, a reuşit să abată atenţia chiar şi a unor personalităţi din lumea politică şi intelectuală şi chiar a presei, că el este cel mai în drept să reprezinte pe deţinuţii politici, acuzând pe cine trebuie şi mai ales pe cine nu trebuie, chiar dacă aceştia erau de o valoare morală, intelectuală şi profesională superioară lui. Aceasta este teama şi obsesia lui CTD şi de aceea dă din mâini şi din coate (ghinionul lui că are numai câte două) ca să rămână cât mai în faţă şi cât mai sus.

CTD, dispunând de aceste pârghii şi având acces la dosarele securităţii, a căutat să-şi cosmetizeze propriul dosar şi pe care nici aşa cosmetizat nu-l face cunoscut celor pe care-i reprezintă. În acelaşi timp urmăreşte să intre în posesia unor informaţii despre potenţialii lui adversari, pe care să-i şantajeze. De pe această trambulină de preşedinte AFDPR, el a ţintit foarte sus, chiar şi preşedenţia PNŢCD, considerându-se urmaşul lui Coposu, dar n-a avut succes, fiindcă întrecuse măsura.

Şi presa democrată post-comunistă, dar cu sentimente stângiste, ca să nu zic procomuniste, i-a dat concursul. Principalele ziare centrale i-au publicat totdeauna tot ce vroia el să publice, dar niciodată n-au publicat dreptul la replică sau articole în care CTD era criticat. Personal am scris la şase ziare centrale şi n-am primit nici un răspuns prin presă.

Dacă prezentul lui CTD este mai mult sau mai puţin cunoscut, despre trecutul lui se cunoaşte foarte puţin. Personal nu cunosc nici un deţinut care a fost cu el în închisoare sau care i-a văzut dosarul lui de deţinut, chiar cosmetizat. De asemenea, nu cunosc un al doilea deţinut politic decorat de Ceauşescu cu Ordinul Muncii.

Oamenii de bună credinţă şi corecţi, mai ales dacă sunt neinformaţi, pierd adesea în confruntarea cu cei de rea credinţă. Ştiut fiind faptul că fiecare om judecă după structura lui sufletească pe semenul lui, considerându-l pe cel de-alături cu acelaşi caracter, dar se convinge de contrariu abia după ce a fost tras pe sfoară, şi atunci e prea târziu.

CTD vrea să devină şantajistul numărul unu al tuturor deţinuţilor şi să le arate tuturor ce poate el dacă cineva îl contestă ca "erou naţional". Iată cine vrea să ne reprezinte cu orice preţ, chiar cu cel al impertinenţei.

Oamenii sunt de trei feluri: incapabili, capabili şi capabili de orice. El face parte din ultima categorie. E bine că parlamentul nu l-a consacrat pe viaţă în Comisia de cercetare a arhivelor securităţii, în care el să dea certificate de bună-purtare deţinuţilor care nu-l recunosc pe el ca fiind deţinutul politic numărul unu al României, aşa cum şi-a dorit el cu ardoare.

Dezbinarea din cadrul AFDPR Bucureşti s-a extins în toată ţara, iar acolo unde CTD era singur a găsit prin metodele arătate mai sus măcar un om care să-l reprezinte şi cu care să înjghebeze o filială paralelă. Astfel de oameni au fost recrutaţi dintre aceia care au dat crezare ameninţării lui că vor pierde drepturile acordate de DL 118/90, dacă nu-l recunosc pe el ca preşedinte.

La filiala AFDPR Neamţ, după alegerile din 1997, când Al. Lăzărescu n-a mai fost reales preşedinte, recunoscând că a pierdut şi predând cheile de la sediu, CTD l-a determinat să se alăture manevrelor sale şi să nu mai recunoască nici el rezultatul alegerilor, cu toate că noua conducere aleasă a filialei l-a declarat preşedinte de onoare şi el a acceptat funcţia onorifică.

Personal, am colaborat normal şi satisfăcător în cadrul filialei AFDPR Neamţ şi în cadrul comisiei de aplicare a DL 118, până în momentul când s-a dezis de a recunoaşte rezultatul alegerilor din 1997.

De atunci a început să fluture insinuarea din ce în ce mai puţin voalată că nerecunoaşterea lui CTD ca preşedinte pe ţară va aduce după sine anularea drepturilor acordate deţinuţilor care-l contestă.

Gestul care m-a dezgustat şi care a făcut ca paharul să se reverse a fost atunci când a pus în mod retoric şi provocator întrebarea: “V-ar plăcea ca părintele Grebenea, după 22 de ani de puşcărie şi la vârsta de peste 90 de ani, să nu mai primească drepturile ce i le acordă legea?” La câteva zile, după ce mi-am pus eu însumi întrebarea de când DL 118 este proprietatea lui CTD şi a lui Lăzărescu şi de când se poate aplica diferenţiat şi individualizat după bunul lor plac, i-am dat răspunsul care-l merita. Cred că numai în capul unor oameni obsedaţi de gândul parvenirii cu orice preţ, pot lua naştere astfel de întrebări.

Mă opresc aici cu aprecierile, fiindcă vreau să mă apăr cu meritele mele, în măsura în care le am şi nu cu păcatele altora, cum se apără el în dosarul de judecată de mai bine de trei ani, în care m-a implicat acuzându-mă de disidenţă şi excluzându-mă din filiala Neamţ, împreună cu alţi membri: Popa Neculai, Curpănaru Gheorghe, Lorenţ Andrei, Popovici Laurenţiu, Fetcu Alexandru, Ionescu Paul şi alţii.

AFDPR nu este un partid politic cu o disciplină de partid prevăzută în statut, ci o asociaţie apartinică şi apolitică în interiorul ei, formată din foşti deţinnuţi cu diferite convingeri şi atitudini sau pe motive de conştiinţă, trăsătura lor generală fiind aceea că au fost persecutaţi de regimul comunist. Disidenţa mea constă în aceea că nu mi se permite dreptul la opinie diferită de a clanului Dumitrescu-Lăzărescu, care sunt nesătui de şefie şi după trei-patru legislaturi consecutive. Ei trebuie să moară preşedinţi. CTD a refuzat să limiteze la numai două mandate preşedinţia AFDPR. Din punctul lor de vedere cine nu-i recunoaşte este disident şi în consecinţă trebuie exclus.

Constat că nici justiţia, după mai bine de trei ani, nu reuşeşte să stabilească cine trebuie să fie preşedintele filialei Neamţ, cel ales de adunarea generală sau cel numit de CTD.

Logica şi norma de drept e foarte simplă şi se impune de la sine, dacă nu sunt cumva şi alte criterii de apreciere pe care eu nu le cunosc.

Dacă vremurile de după 1989 n-au reuşit să limpezească apele şi toată lumea pluteşte în confuzie, cine se face vinovat? Omul sau vremurile? Cronicarul spunea că "nu vremurile sunt sub om, ci bietul om sub vremi", dar mă-ntreb, vremurile cine le face, cine le imprimă impulsul, cine le pune pecetea, nu oamenii, nu omul? Nu ştiu ce să răspund, dar mă satisface răspunsul geniului nostru naţional, Mihai Eminescu:

"De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile.
Ne-nţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile,
Zboară veşnic, îngânându-l
Valurile, vânturile."

****

La şapte zile de le eliberare

La o lună după eliberare

La jumătate de an de la eliberare